

קובץ גליונות

פרשת שופטים

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

בהתאסף ראשי עם

מעמד הפתיחה לימי ההתעלות והנופש של ועידת בני הישיבות בראשות רבן של ישראל מרן הגר"ד לנדו שליט"א וגדולי ראשי הישיבות שליט"א בהשתתפות אלפי בני ישיבות שבאו מכל קצוות הארץ

מרן שליט"א ישב שעה ארוכה ונשא דברי חיזוק בפני קהל האלפים, וכן העמיד קושיות והערות בסוגיות שונות לפלפל עם בני הישיבות. ובמשא ומתן של תורה נלחם במלחמתה של תורה עם ראשי הישיבות, מול הקהל הגדול שהתרומם טפח מעל הקרקע נוכח מראות הוד קדומים אלו

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל

ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על המאבק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:21	7:32	8:11
בני ברק	6:36	7:33	8:09
קרית ספר	6:30	7:32	8:10
בית שמש	6:20	7:32	8:10
אופקים	6:29	7:34	8:10
חיפה	6:29	7:34	8:10

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

משנתו ברוח

המשך פרק ד – הספרים שהיו תחת ידו (ג)

הנה בכמה מקומות כתב המסנה ברורה שימצא באחרונים ולא כתב באיה אחרונים מצא, ובאמת שכן דרכו בהרבה והרבה מקומות להביא הלכות בשם אחרונים או לכתוב בלשון הסכימו האחרונים או כתבו האחרונים וכיוצא בזה, ולא נחית לפרש את שמונים.

~ מקורות וחוספות ~

⁴**ובגז** בסיומן ש"א בשער הציון (אחריו) שכי' ודלא כמי ששגה בזה (וי"ש שכי' יהוא תפרשין), ועוד כי בביתא דחלקה (היינו יבנה), ודאיתא בזה כח הלוי'א דמית דלמד אודי שיהי' חלק בזה כי "אז שיהא המהרש"ה בדיע'ת (שם), וי"א שיהא השואל ומשיב (קטא חיי סיון לא). ובסיומן ל"ג בביתא דחלקה (היינו תפרשין) כי דיע רבבה שכתבונו כי שיהי' אשה שיהי' חלקא לגאון אדון ענקשהו כי ויער שכתבונו בדעותיהן תלמי' (וי"א חיי סיון לא). ובסיומן

ניתן לקבל את הגליון מידי שבוע וכן את הגליונות הקודמים, בשליחת בקשה למייל הנ"ל

דברי שי"ח

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - מנהגי רבינו בחדש אלול

מנהג אמירת תהלים

מיום ט"ו באב התחיל רבינו זצ"ל, לומר בכל יום עשרה פרקי תהלים ועד ר"ח אלול גמר התהלים, וגמר התהלים עוד ב' פעמים עד ראש השנה, ומר"ה עד יו"ה"כ היה גומר בכל יום כל התהלים, (להדבק שער החובות פ"א, ועי' בקו' דקדוקי מצות בין המצרים אות מ"א ובהערות שם). והיה אומר זה מתוך הספר (מתוך תהלים המבואר), מלבד מה שהיה אומר עשרה פרקים מתוך קלף לפני תפילת ותיקין בביהכנ"ס בימות החול. (אלא ד' של הלכה פ"ה ס"ה ועי' דקדוקי מצות הערה כ"ט), ואמר שהמנהג שאם יש חוב על אותו היום, דהיינו מי שקובע ואומר סך פרקי תהלים כל יום, ולא הספיק ביום יכול לגמור אותו בלילה, וכיון שמנהגו לומר כל יום בעש"ת כל הספר תהלים משתדל לסיים ביום, אבל אם לא הספיק לגמור ביום גומר בלילה, כדאי' בעירובין (ס"ה א') דרב אחא בר יעקב יזף ביממא ופרע בליליא, (אלא ד"א של הלכה פכ"ו ס"ה ע"ש, ועי' בס' שמענו כן ראינו ח"ב פט"ז עמוד תע"ג שיותר טוב שלא לומר תהלים בלילה ובליל ר"ה היה אומר).

תענית דיבור ותהלים וצדקה

שח רבינו זצ"ל, שבבחרותו היה נוהג לעשות תענית דיבור מראש חודש אלול עד לאחר יום הכיפורים, אמנם אחרי החתונה אמרה לו אמו הרבנית ע"ה שלא ראוי לעשות כן, ושאל את אמו, א"כ במה כן ראוי להתחזק, ואמרה לו שיאמר תהלים בכל יום, וכך נהג עד סוף ימיו (שיח אמונה גליון י"ג).

ופ"א שח רבינו, אמת שהייתי פעם עושה תענית דיבור בעש"ת, תענית דיבור זה דבר טוב, אבל עוד לפני החתונה הפסקתי, כי ראיתי שאין תמיד האפשרות בישיבה לקיים הנהגה זו, כגון שאם ראש הישיבה בא לדבר אתי או א' הרבנים וצריך לענות, ולכן הפסקתי הנהגה זו, (כל משאלותיך עמוד תקצ"ח). אמר רבינו זצ"ל, שלושה דברים הייתי נוהג מאז היותי בחור בישיבה: א] תענית דיבור מראש חודש אלול עד אחרי יום כיפור, וזה נהגתי רק עד החתונה, שאז אמי הרבנית ע"ה אמרה לי להפסיק שלא יבוא הדבר על חשבון אשת חבר הרבנית ע"ה. ב] אמירת כל התהלים מדי יום בעשרת ימי תשובה. ג] נתינת צדקה בכל יום, (להדבק פ"ג).

וראיתי מובא שאמר רבינו, בבחרותי, כשלמדתי בישיבה, קבלתי ע"ע בחודש אלול ג' קבלות טובות לקראת הימים הנוראים: א. לתת צדקה (איזה מיל) פרוטה אחת בכל יום. ב. שמירת הדיבור. ג. לומר תהלים בכל יום. והוסיף רבינו, את הקבלה הראשונה לא המשכתי תמיד כי לא תמיד היה לי לתת. את הקבלה השנייה לא יכולתי לקיים כי המשגיח היה פונה אלי, וכי יכולתי שלא לענות לו. רק את הקבלה השלישית קיימתי, וזה אני מחזיק עד היום ב"ה, (מגליון במה וכ"ה בס' שמענו כן ראינו ח"ב פ"א ס"ה ח').

אימת הדין

שאלו לרבינו זצ"ל, שהיו צדיקים שראו עליהם פחד מיוחד בחודש אלול מאימת הדין, האם גם על החזו"א ואבא הקה"י ראו כך, השיב רבינו, החזו"א ואבא כל השנה היו כך, עשרים וארבע שעות חיו עם ה'שוית' ה' לנגדי תמיד' (שם), ונשאל בשם רה"י מרנא הגרא"ל שטינמן זצ"ל, הרי תאוות החיים כל כך עצומה אצל האדם, ולמה ישן באלול כרגיל, הרי בר"ה וי"כ גוזרים מי יחיה וימי ימות. וכאשר יש לאדם ספק ספיקא בענין

ניתן לתורם גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

העיד רבינו זצ"ל, על אביו מרן הקהילות יעקב זצ"ל, שאף שבשאר ימות השנה לא התפלל כותיקין מחמת סדרי לימודו, בימים אלו מר"ח אלול אד אחר חד הסוכות היה משכים להתפלל כותיקין. (שם).

הקבלה הכי טובה תפילה והתמדה

כשנשאל רבינו זצ"ל, בימים אלו מה לקבל היה אומר עכשיו עומדים לפני יום הדין, לפני ראש השנה, הקבלה הכי טובה עכשיו זה להתפלל כראוי (להדבק פ"ג), ופעמים שענה שיש לקבל באלול ללמוד בהתמדה (שיח אמונה גליון י"ג), לקבל ע"ע לשבת וללמוד (להדבק פ"ג). וביום ג' ג' אלול תשע"ט הביא רבינו דברי המדרש תהלים על הפסוק (פל"ט ס"ב) 'אשמרה לפי מחסום' שכל לימוד התורה אדם מדבר לשה"ר, (שם פ"ט).

לימוד תורה מוסר וענוה

בערב ראש חודש אלול נשאל רבינו מה לדבר לפני הצבור לפני יו"כ קטן, והשיב, תאמר שלימוד התורה של חודש האלול זו ההכנה ליום דין ראש השנה הקרב ובא, ואמר הרי אנו באים עוד מעט ליום הדין, וידיעה זו מספקת ונכון שאת זה כולם יודעים ואין בזה חידוש, אבל העיקר להרגיש את זה, והביא ירושלמי במסכת ר"ה, ואמר שגדולי הדורות עבדו במיוחד על הענווה, והעצה היא ללמוד תורה, אבל מי שאינו בן תורה ואין הלימוד מושכו ילמד מוסר, אולי בספר ראשית חכמה, ולא נפק"מ איזה מהשערים שם, הכל טוב, אחד העומדים בבית רבנו התורגש והרים את קולו בצעקה: אהה מה עושים עם האלול, תגובת רבנו היתה: ע"ם לצעוק לא יהיה כלום! (כל משאלותיך עמוד תקצ"ז).

שידוכין באלול ועש"ת

כשנשאל רבינו זצ"ל, האם להמנע בימים אלו מעשיית שידוכין מפני אימת הדין, ובפרט בימי עש"ת, היה משיב, אדרבה, זה עוד זכות ליום הדין, שמוסיפים מצוה רבה שמתארכים לפני יום הדין, ואין לדחות שידוך אפילו ביום אחד. (להדבק פ"ג) מנחת תודה עמוד תפ"ב).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטוק

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מזדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

בת רבינו הרבנית הצדקנית מרת חנה שטיינמן ע"ה (ג') (י"ג אלול תשע"ד) | הגאון רבי שלמה נח קרול (ג') (תשרי תשנ"ט)
נשמה לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומועשיות הקשורים להנ"ל

הרה"ג רבי עקיבא טננבוים זצ"ל

ילד צריך לראות שאביו לומד
רבי עקיבא היה בעל כושר הסברה מיוחד לצעירים, ורבים מהתלמידי חכמים בבני ברק ביקשו ממנו ללמוד עם בנם כדי להכניס בו ג'שמעק' והבנה ברורה בלימוד.
סיפר רבינו שפעם בא לפניו אב אחד, ואמר שלבנו אין חשק ללמוד, והוא ניסה בכל מיני אופנים - אך לשוא. ובא במר נפשו לרבינו שיורה לו מה לעשות.
'לך לרבי עקיבא טננבוים תבקש ממנו שילמד עם הבן שלך'. ייעץ לו רבינו.
לימים פגש רבינו את רבי עקיבא, ושאל אותו מה היה סופו על הילד ההוא, האם הוא הצליח להחדיר בו רצון ללמוד או שלא.
ענהו רבי עקיבא, אכן נפגשתי עם הצעיר ההוא, ושחחתי עמו שעתיים, ואמר לי כל מיני טענות, אבל על דבר אחד לא היתה לי תשובה.
התפלא רבינו.

ורבי עקיבא מיד המשיך להסביר: הבן אומר - אבא שלי שולח אותי ללמוד, הוא רוצה שרק אשב ואלמד, אבל מה הוא עצמו עושה, יושב וקורא עיתון. אם כן מה הוא רוצה ממני?!

ולא הייתה לי תשובה על זה. סיים רבי עקיבא.
והוסיף לומר: הילדים בבית צריכים לראות שאבא לומד, אפילו שפעמים זה על חשבון לימוד נוח ומסודר בבית המדרש, עם כל זה, הנסיון מורה שזה מאד משפיע (וציין תוספות בבא בתרא כ"א. ד"ה כי מציון).

רבי עקיבא טננבוים זצ"ל

הודעה ובקשה מציבור הקוראים שיחי

אנו מחפשים זמן רב אחרי קרובי משפחתו של הגאון הצעיר רבי נפתלי (ב"ר ישעיהו יהודה וגולדה שרה) טפלי שנלב"ע ד' אדר תשל"ב, ולא השאיר אחריו זרש"ק. למד בצעירותו בשיבת לומז'א בפתח תקוה והיה ידיד טוב של רבינו, ואחרי הסתלקותו הוציא רבינו מחידושיו את הספר 'זכר נפתלי'. כל הידוע או מכיר קרובי משפחתו נשמח מאוד ליצור איתם קשר.

בברכה, יצחק גולדשטוף - 053-3145900

ו במייל ig0533145900@gmail.com

בברכת התורה

רבי עקיבא זצ"ל היה מכיר מילדות של רבינו, כאשר למדו יחד בשיבת 'לומז'א' בפתח תקוה, ואחרי נישואיו למד בכולל אברכים 'חזון איש' ורבינו הכירו והעריכו. כאשר עבר לגור ברחוב רשב"ם, מול בית הכנסת 'לדרמן', היו נפגשים לעיתים קרובות, והיה מתבטל מאוד כלפי רבינו.

בשנותיו האחרונות כבר לא התגורר ברחוב רשב"ם, וכמעט שלא הזדמן להם להיפגש. בתקופתו האחרונה הגיע רבינו לירושלים לשמש כסנדק בברית לנכדו של רבי עקיבא, (בן בתו הרבנית טננבוים שתחי') וכשנפגשו אחרי זמן רב שלא נטראו, התרגש מאוד רבי עקיבא ובירך עליו ברכת מחיה המתים (ללא שם ומלכות). נלב"ע בתאריך ח' אב תשס"ז

הבנו שטובים להודיע לקהל שנתרי התורה שיתשיבה מנגיזיאל נטהחיל כחודש עם החוסר עוד ראש ישיבה הרב הגאון המפורסם בהרבנות תורה ר' עקיבא טננבוים שליט"א
התלמידים ירוצים להתקבל. עליהם להרשם בהקדם אצל הרב עקיבא טננבוים בני ברק רח' רשב"ם 22 (נכון חזון איש)
בברכת גמ"ט
הנהלת ישיבת מגדיאל

מודעה מעניינת שפורסמה בעיתון "המודיע" - תשרי שנת תשכ"ז, המבשרת על אפשרות לקבלת תלמידים לישיבה במגדיאל בביתו של ראש הישיבה רחוב רשב"ם 22 - סמוך לבית רבינו

רבי עקיבא טננבוים זצ"ל

לרשום כל דבר!

רבינו היה מרבה במשך חייו לומר שהוא מצטער שהוא לא רושם בשעת - מעשה פסקים והלכות ששמע וראה אצל מרן החזון איש, ורק אחרי פטירתו החל לרשום מה שזכר.

והיה מזכיר שסיפר לו רבי עקיבא ז"ל, שבילדותו התגוררו הוריו סמוך לים בתל אביב, והיה רגיל ללכת כל בוקר לטבול שם, פעם אחת נכנס לים והמים משכוהו לפנים והיה נראה לו שעומד לטבוע ח"ו, ופתאום בא ערבי זקן אחד ומשכו מהים, ומיד נעלם.

ורבי עקיבא הלך ושאל את החזון איש צריך לברך 'ברוך שעשה לי נס במקום הזה' אבל לא זכר מה ענה לו החזון איש...

והגיב לו רבינו, שמסתמא החזון איש ענה לו שלא יברך, כי אם היה מברך מסתמא היה זוכר, כי הרי בכל פעם שתעבור שם תצטרך לברך שעשה לי נס במקום הזה...

רבי עקיבא טננבוים (מימין) עם רבינו

פשר דבר | בעניני הפרשה

יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערת הרע מקרבך.

[שופטים יז, ז]

וראיתי נדפס בשם הגר"ד לנדרו שליט"א שלדברי הרד"ק שמואל ב, כג, כ דכ' חידוש גדול ואף על פי שהיה בניהו כהן ואסור להטמא למתים להלחם באויבי ה' הוא מצוה כשציוה הקב"ה להלחם בשבעה גוים ובשאר האומות המצרות לישראל לא חילק בין כהנים לישראל וכן ציוה להיות כהן משוח מלחמה ולהכנס עם ישראל למלחמה עכ"ל א"כ עדים כהנים יכולים לקיים יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו כיון שהוא מצוה וצ"ע.

בפרשת המלך.

בספר דרך שיחה למרן הגר"ק שליט"א כתב לדון אי מלך יכול להתפטר מממלכתו או לא, והביא שם מרן הגר"ק שליט"א ראיה מתוס' בהוריות בזה, דא"א להתפטר.

ואמרו"ר שליט"א, העיר בזה, דהרי שלמה היה מלך והדייט מלך, הרי שמלך יכול להיפקע שם ממלכתו.

ומור"ר הגר"ל שליט"א העיר בהא דמבואר דרחבעם בנו של שלמה ישב על כסא מלכות אביו מחמת ירושת אביו, והוא צ"ב לשיטות דס"ל ששלמה מלך והדייט הוי, ונפקע ממלכתו מכבר, וחזינן שלא נפקע משלמה מינוי ממלכתו לגמרי, ולהכי רחבעם בנו ירש ממלכתו, ולפ"ז ליכא להוכיח משלמה שיש למלך להתפטר ממלכתו, שהרי שלמה לא נפקע מינויו לגמרי.

ואחי רמ"א שליט"א העיר קמיה דמור"ר הגר"ל שליט"א, אי שלמה דכתב ס"ת בתחילה והופסק ממלכתו אי כשחזר למלכותו דינו כתוב ס"ת מחדש, ואין ס"ת דכתב בתחילה יהני למלכותו החדשה, והוי כס"ת דכתבו אביו שלא מהני לבנו המלך כדאיתא בסנהדרין כ"א ב'.

ואמר בזה מור"ר הגר"ל שליט"א דלהנ"ל דמלכות שלמה לא נפסק לגמרי, [ובדוד אמרו בהוריות שבזמן שברך מבת שבע שדינו כהדייט להביא שעירה כהדייט] וע"כ ראוי להיות דס"ת שכתב בתחילה מהני למלכות השניה, דהכל ממלכות אחת. (חצר הכהנים)

אם עדים שהעידו בשקד מחוייבים בקטיעת ידם

י"ז ז' יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו וגו'

מבואר בגמ' בסנהדרין מ"ד ב' שגם אם העדים הודו שאמרו שקר אינם נאמנים שאין העד חוזר ומגיד (יעו"ש ברש"י ור"ח). והנה באור שמח [פ"ז מרוצח] דן למה לא יתחייבו לקוץ את ידם, וכיון שא"א לקיים בנידון את דין יד העדים וגו' יפטר ממייתה.

ורבינו שליט"א העיר, דלכאור' יש להם דרך קלה מזה, לאסור עצמם בקונם מלסוקלו, ויהא כדון נקטעה יד העדים שהוא ניצל מן המיתה, וכמבואר בר"ן נדרים ט"ז, שיכול לאסור עצמו בזריקת צרור.

ואמר דאפשר שכוין שהם מחוייבים במצות יד העדים וגו' לא יחול הקונם שאוסרים את עצמם מהריגת העדים על המצוה

וידועה שאלה כעין זה, עדים שהודו שאמרו שקר למה לא נאסרו מלהורגו מדין שויה אנפשייהו חתיכא דאיסורא ושוב הוא נקטעה יד העדים. ומסופר ששאלו כן את בעל התיבות המשפט בבואו לכהן ברבנות ליסא.

והתירוץ שכתבו בזה שכוין שהוא טוען שמתחילה לא היה ראוי, הוא כמו היתה יד העדים קטועה מתחילה שסוקלים אותו אינו מיושב, שהרי אין אנו מאמינים לו כנגד העדות אלא שנוהגים בו איסור כפי דבריו והנהגה המועשית נחשבת כנקטעה ידם, והנהגה זו היא מכאן ולהבא.

כמה נידונים בלאו דלא ידבה לו סוסים

י"ז ט"ז רק לא ירבה לו סוסים וגו'

א' אמר רבינו שליט"א דיש לעיין מה הדין אם ריבה סוסים שאינם בבעלותו אלא בקנין פירות, ולכאור' הוא תלוי אם קנין פירות כק"ג דמי או לא (עי' יבמות ל"ו א' ועוד).

ב' יל"ע אם לא קנה עוד סוסים אלא ילדו לו הקיימים האם עובר בלא ירבה (דומיא דמש"כ בריבוי כסף וזהב שלא נאסר כשמוצא ממיילא).

ג' יל"ע האם עובר על הלאו של לא ירבה לו סוסים גם בקנה עוברין.

ד' כע"ז יש לדון בלוקח בהמה מעוברת אם נחשבת לו כשנים לגבי ריבוי הסוסים. ויתכן שהאיסור הוא רק בבהמה הראויה לרכיבה.

ה' יל"ע אם קנה המלך סוסים בשותפות עם עובר עליהם, [ויתכן שיחשבו שני סוסים כסוס אחד].

ו' ואת"ל אינו עובר, אם היו לו בשותפות וקנה את החלק השני מהשותף האם עובר.

ואמר רבינו שליט"א דבב' ספיקות אלו יש לדון במש"כ האחרונים (עי' ישועות מלכו במוכתב) לדון בדברי הגמ' סנהדרין כ"א ב' אמאי בעינן קרא דעובר על כל סוס וסוס הרי גופין מחולקין יעו"ש.

ז' כעין זה יש לדון בסוס שבא על חמורה וילדה פרד אם חוששין לזרע אב, אם יש כאן ריבוי סוסים מחמת צד הסוס שבו (ויחשבו שנים כסוס אחד וכנ"ל).

עמידה בדגל אחת על הכלי ורגל אחת על הרצפה

י"ח ה' כי בו בחר ה' אלוהיך מכל שבט ישראל לעמוד לשרת וגו' ככל אחיו הלויים

בגמ' בזבחים כ"ג ב' - כ"ד א' מבואר שמכאן ילפינן פסול יושב בעבודה, ומבואר שצריך לעמוד ע"ג רצפת העזרה, והגמ' דנה ברגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה, ורגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה, ומבואר בגמ' שאם ינטל הכלי והאבן ויכול לעמוד על רגלו אחת ולעבוד עבודתו כשרה, ואם לאו עבודתו פסולה. וכתב רש"י שבת צ"ג ב' דילפינן ליה מקרא דכלל אחיו הלויים העומדים שתהא עמידתו כשאר אחיו.

והנה בגמ' לא נתפרש האם רגל ימין שלו או על הרצפה ורגל שמאל על הכלי או על האבן, או ה"ה ברגל שמאל שלו על הרצפה ורגל ימין על הכלי או על האבן, ובפשטות משמע בגמ' שאין הבדל בזה וסגי אף ברגל שמאל שלו על הרצפה.

אך רבינו שליט"א העיר מהמבואר בבכורות מ"ה ב' דאיטר בין ביד בין ברגל פסול, וכתב רש"י שם ואיטר דרגל נמי לעמוד ולשרת כתיב כדרך שאר עמידות דעיקרן בימין. עכ"ל.

נראה להדיא מדברי רש"י שכל שאינו עומד בעיקר על ימין פסול, וא"כ גם כאן צ"ל שמיייר דוקא שרגל ימין שהיא עיקר עמידתו על הרצפה ורגל שמאל על הכלי או האבן, אבל אם רגל ימין שלו על הכלי או האבן פסול, דאין עיקר עמידתו על הרצפה (א"ה ועי' מש"כ בזה המוקדש דוד סי' ט"ו או ב'). <<<

שירה בקרבן תודה

י"ח ז' ושרת בשם ה' אלוהיו ככל אחיו הלויים

ובגמ' בערכין י"א א' אמרינן מניין לעיקר שירה מן התורה, שנאמר ושרת בשם ה', איזהו שירות היו אומר זו שירה.

שאלו את רבינו שליט"א דמבואר בראשו' שהטעם שלא אומרים מזמור לתודה בפסח, משום שהיה השיר על הקרבן תודה שהיה חמין, ושאלו על איזה קרבן תודה אמרו שירה, שהרי אין אומרים שירה על קרבן יחיד אלא על קרבן ציבור כמבואר בגמ' בערכין.

אמר רבינו שליט"א דבשטמ"ק בערכין י"א ב' מבואר שלא היה זה על הקרבן תודה שכל יחיד מקריב, אלא על התודה שבזמן שמוסיפים על העיר והעזרות (עי' שבעות ט"ו שהיו מקריבים תודה ומביאים ב' לחמים וכו').

אך אמר רבינו שליט"א דמה שנקט השטמ"ק שהתודה שמביאים על העיר ועל העזרות היא קרבן ציבור הוא תמוה ממש"כ בזבחים ה' א' מה להצד השוה שבהן שכן ישנו בציבור, תודה תוכיח וכו'. ומוכח שאין כלל קרבן תודה בציבור, ונראה בגמ' בזבחים שהתודה שמביאים על העיר ועל העזרות היא קרבן יחיד, וכבר עמדו בזה גאונים פולין. וצ"ע. (א"ה הגר"מ זעמבא בזרע אברהם סי' ד' או' כ"א יעו"ש).

הצלה לעד זומם

י"ט י"ט ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וגו'

רבינו שליט"א העיר דיש אופן שאדם מחפש עדים שחטא, והוא בכה"ג שחזר בתשובה ואינו רוצה שיסמכו על עדות שהעיד שלא כדן, והוסיף שבאמת כך יכול כל עד זומם להכין לעצמו הצלה, שיחטא קודם במקום רחוק לעיני בני אדם, ואחר כך אם יזום יביא עדים אלו, ויתברר למפרע שלא היה ניתן לסמוך על עדותו וא"א לחייבו כעד זומם.

עדות לחזור מעורכי המלחמה

כ' ח' מי האיש הירא ורך הלבב וגו'

וכתב הרמב"ן בשם הירושלמי שכל החוזרים מעורכי המלחמה צריכים עדים, גם הירא מעבירות שבידו. ואמר רבינו שליט"א דעיקר הדבר שמשמע בלשונו שצריך שני עדים צ"ע דלכא' די בעד אחד להפטר מן המצוה להלחם. (והוסיף להעיר עוד שגם מש"כ שהיא עדות לפני שר הצבא, מה צריך להעיד לפניו).

עוד שאלו את רבינו שליט"א אמאי צריך עדות שעבר עבירה כדי לחזור מעורכי המלחמה, דממ"ז אם הוא מושק הרי הוא חוטא עכשיו.

אמר רבינו שליט"א דהשאלה אינה מצד איסור שקר, שהרי איסור מדבר שקר תרחק אינו מדבר בשקר כזה. הוא נמצא במדריגות שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' או' קע"ח ואילך) שקר שאין בו הפסד לבני אדם ושקר שיש בו הפסד לבני אדם (כגון כאן שהוא מטעה את שר הצבא לפטור עצמו). השאלה היא מצד החיוב המוטל על כל אדם להלחם, והיינו לקיים מצות המלך שהרי במלחמת הרשות הכתוב מדבר. ונראה שלא יחשב כחוטא מחמת כן כיון שעושה כן מיראת המלחמה.

עוד הקשה רבינו שליט"א אמאי מי שירא מעבירות שבידו, אינו עושה תשובה.

דברי הספד שגשג רבינו על מרן הגאון רבי שלום

כהן זצ"ל – בהיכל ישיבת פורת יוסף

התאספנו כאן לשאת דברי זכרון ולזכרו של ראש הישיבה הנערץ על אלפי תלמידיו במשך עשרות שנים, חכם שלום הכהן זכר צדיק לברכה, אשר בשנותיו האחרונות הנהיג את יהדות ספרד בעוז ובתעצומות, במסירות לב ונפש, והדריכם וכיוונם להידבק בכל ליבם ומאודם בתורה ובלימודה.

זכיתי ובצעירותי התוודעתי לדמותו המופלאה של ראש הישיבה הגדול של 'פורת יוסף' חכם עזרא עטיה זצ"ל ואישיותו האצילית והטהורה והנעלה הרשימה אותי במאד מאד, ועדיין הרושם העצום שנחקק אז בליבי הומה ורוחש בקרבי.

ראש הישיבה חכם שלום זצ"ל גדל בצל האילנות הגדולים חכמי הספרדים בישיבת 'פורת יוסף', וקיבל מהם דרכי תורה ולימודה, לימוד הלכה וקיומה בדקדוק הדן, יראת שמים אמיתית וטהרה, והשקפה ברורה ובהירה, ודלה והשקפה מתורגמת ומרוחם הגדולה לדורות של תלמידים ומהם מרביצי תורה תלמידי חכמים בכל קצוות תבל.

באחת האסיפות שהתקיימו בבית מרן הרב שטיינמן זצ"ל, בענין שמירת מעמדם של בני הישיבות והשתתפתי שם להבדיל בין חיים לחיים עם חכם שלום הכהן זצ"ל, וכאשר ראש הישיבה חכם שלום הכהן זצ"ל נשא דברים בפני הרבנים מעומק ליבו הטהור, בתוך דבריו הוא התייפח בבכי ומעיניו ירדו דמעות זכות וטהורות, נוכח הרצון חלילה של גורמים מהרשויות לשנות את ההסדר הקיים, וגעיינו בבכי הרעידה את לבבות הנוכחים נוכח אחריותו וחרדתו מכל שינוי כמלוא גימה בעולם הישיבות.

וזאת מוטל על כולנו לזכור ולחיות, וכפי שהעביר חכם שלום זצ"ל את המסורה מכל דבונתו, התורה היא ורק היא מגנט ומצלא, לכלל ולפרט, מכל גזרות רעות ומכל אויבים הקמים עלינו מבית ומחוץ, והתורה והשקיעות בה היא החומה והמשמרת מהרחוב ומכל ניסיונות הדור רחמנא ליצלן, כי האושר הגדול והעריבות שיש ללומדי התורה הוא האושר העצום והגדול ביותר שקיים בעולם, וכך נשמרים מכל אושר מדומה וכוזב, וכמאמר הפסוק במשלי יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה'.

הקב"ה יעזרנו שנזכה לעשות את רצונו בלבב שלם, ולהתעלות בתורה בלימודה ובעיונה, וניצל מכל צרותינו, ונזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

האור שמח

ירושלמי, ואם למד הוא למד את החלקים של זרעים, רק מעט גאונים מיוחדים, כמו האור שמח והרגוצ'בר למדו ירושלמי, הנה הרמב"ן כותב מצאתי בירושלמי, ומי שלומד את הבבלי כמו הירושלמי, אז שלא ילמד ירושלמי, ואם לומד את הירושלמי כמו הבבלי, יכול ללמוד ירושלמי, וצריך להשקיע בלימוד הבבלי, וכי בבא מציא כן יודעים, אמנם אפשר ללמוד ירושלמי, אבל הלוואי שנדע את הגמרא שלנו, וכשלומדים סדר זרעים לומדים ירושלמי, שם אין עצה אחרת, אגב אפשר לראות ביפה עיניים שמביא על הגמרא דברים מהירושלמי, שיש בירושלמי אותם מחלוקות כמו שיש בבבלי, רק במילים אחרות או שמות אחרים, ואגב יש ראשון אחד רבי יהודה בן יקיר, שכתב ביאור על הירושלמי, ואין לנו את הביאור הזה.

עמל בספר תומים

הרב טביומי מת"א פירסם, שהאור שמח הגיע לאיזה מקום, וקבוצת רבנים הלכו לקבל את פניו, וה מקום, וקבוצת רבנים הלכו לקבל את פניו, וכשבאו לאכסניא, ראו ששקוע בספר ולא הרגיש בהם, וכשראה אותם התנצל, וראו שהספר שלמד בו היה התומים, פנה אליהם האו"ש ואמר להם מי ששינה את העולם בהבנה ובעמקות זה התומים ע"כ, והיום מי יודע מהתומים, מי מסתכל שם, זה ספר עמוק מאוד על השו"ע, בעבר היו לומדים הרבה בספר התומים, ובזמנינו הפסיקו ללמוד בו וחבל, אני לא מדבר על חלק של הפלפולים, אלא על חלק הביאורים שבו, התומים הוא היסוד של כל הספרים אח"כ.

הבכורי יעקב

הבכורי יעקב היה גאון גדול, והרע"א מאד כיבד את הבכורי יעקב, וכתב לו שזכה לכוון אליו, ואע"פ שהרע"א היה יותר מבוגר מהבכורי יעקב. הבכורי יעקב כותב באיזה נושא, והאור שמח צועק ע"ז חזק במילים חריפות מאוד, זה לא כ"כ ידוע, הערוך לנר היה יותר חשוב מהרבנים הגדולים, ואנחנו פוסקים כמוהו כסדר, בבכורי יעקב.

על הקצות החושן

להקצות החושן התייחסו כרבינו, וגם יש מכתב מהאור שמח שכותב כך.

האור שמח זכה לדבר שלא כל אחד זוכה, האור שמח היה יותר גאון ממה שיודעים ממנו, שמלבד שידע בגאונות את כל דברי חז"ל הבבלי והירושלמי, גם ידע לענות תשובות נפלאות בד' חלקי השו"ע, כפי שרואים בשו"ת אור שמח, התשובות שלו מאוד מעניינות, כמו בענייני עגונות, התשובות שלו בחושן משפט מלאים בקצוה"ח ובנתי"מ, הכל הוא ידע, את כל הירושלמי והתוספתא, עליו מתאים התואר שר התורה. הגר"י אברמסקי אמר לי שראה שהגר"ח כתב מכתב לאו"ש וכתב לו תואר שר התורה. והאו"ש כתב להגר"ח תואר ליש ולביא, וזכה לדבר שלא כל אחד זוכה, לשני הדברים יחד.

בספר אור שמח אפשר לראות איך שמביא ומדייק ממילה אחת מתוספות, מה שאחרים לא יודעים ולא שמים לב, וכותב דברים נפלאים מאוד, וכן מביא מקורות בדרך אגב.

האור שמח אפי' שידע את כל התורה כולה, אמר בפסח אני צריך את המשנה ברורה לפסוק את ההלכה.

הרגוצ'בר קרא לאור שמח צדיק.

אמרו: בשם חכם אחד שכתוב במשך חכמה דברים, שאדם לא קדוש, לא יכול לכתוב, ואמר: נכון, זה פשוט כך, אין בזה שום חידוש, אגב יש במשך חכמה דינים חדשים, שלא מובן מהיכן מקורם, ולדוגמא מה שכותב בפרשת פנחס, שיוצא דין שיהיה פסח שני בחודש אייר במשך שבעה ימים.

לימוד תלמוד ירושלמי

ובהזדמנות אחרת אמר רבינו: בעניין ללמוד תלמוד ירושלמי, לא צריך ללמוד ירושלמי, ללמוד ירושלמי זה קשה, לא מבינים את מה שכתוב שם, וצריך להבין מה שלומדים, יש לירושלמי הרבה גירסאות ופירושים, וקשה לדעת את הדרך ללכת בה, א"א לדעת מה הגירסא שצריך ללמוד בירושלמי, לר"ש ולרמב"ם יש לכל אחד, גירסא אחרת בירושלמי, ויש בראשונים שמעתיקים דברים מהירושלמי, ולא תמיד מבינים מה שכותבים, והרי צריך להבין מה שלומדים, ועוד וכי כל הדורות למדו ירושלמי, הרי כל הדורות לא עסקו בזה, וכי החזו"א למד

אמו מרת דבורה לנדו ע"ה נפטרה ו' אלול תש"מ

בת רבי חיים ב"ר יעקב פוזנרזון מזגריז' פולין ומרת שרה בת הרה"ג ר' מרדכי פוזנר ז"ל מלודז'

שמדפיס ספר שו"ת על התורה שבכתב לזכר משפחת אם משפחת פוזנרזון הנכבדה שגם אני נמנה על צאצאיה אשרי חלקו ויזכה לכל טוב והצלחה בכל אשר יפנה ונחת מכל אשר לו מתוך בריאות ושלוה לאי"ט

אביה ואמא היו בני דודים שאביה היו אחים בני הגאון רבי חיים מאיר פוזנרזון זצ"ל, ונביא כאן אודותיו מס' חיי אורה על מגילת אסתר לנינו הרה"ג ר' יוסף לוי שליט"א: [-לכ' שארי הנכבד הרג ר' יוסף הלוי לוי שליט"א שוכט"ס קבלתי יקרתו ונהניתי מדבריו ומה יקר וחשוב הדבר

דבר בערנו – חודש אלול

תענית חלום

הנה כתב השו"ע (ס' רפ"ח סעי' ה) "א שאין להתענות תענית חלום בשבת אלא על חלום שראהו תלת זימני. ו"א שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת, שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע. והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים שעל שלשה חלומות מתענים בשבת, ואלו הן: הרואה ס'ת שנשרף, או יוה"כ בשעת נעילה וכו' עכ"ד.

ואמר רבינו שמר"ח אלול מי שחולם על נעילה ביוה"כ א"צ להתענות כי כבר חושב על זה במשך היום.

שערי תשובה

ספר שערי תשובה לרבינו יונה, הוא ספר נשגב מאוד, יש שם דברים נפלאים מאוד, שפה עשירה מאוד, ויש שם לשונות בלשון הקודש, שלא כ"כ מבינים, כי לא רגילים בלימוד פסוקים, ובחודש אלול ראוי לקבוע ללמוד בספר הזה, וללמוד בספר מנוקד יותר טוב, מספר שערי תשובה לרבינו יונה לומדים גם להלכה, כמו לענין גיד הנשה, האם אסור בהנאה. [וכבר הבאנו בגליון בין הזמנים שרבינו נוהג ללמוד בחודש אלול בספר שערי תשובה והערתי נדפסו במהדורת שפתי חכמים]

שאלה: למה רבינו יונה נקרא החסיד, תשובה: אולי משום שכתב את ספר "שערי תשובה", והאמת שכולם היו חסידים, וכי מה שמצאנו בגמ' עמרם חסידא ועוד, וכי אחרים לא היו, הכל זה ענין של דרגות, ויש את ספר חובת הלבבות לרבינו בחי' הוא תלמיד הרשב"א, והוא מהראשונים, אמנם א"א להביא ממנו ראיות לדינא.

להקדים שיר של יום

כ' המט"א ס' תקפא ס"ו נוהגין במדינות אלו מר"ח אלול ואילך עד יו"כ לומר בכל יום אחר גמר התפילה מזמור כ"ז בתהילים לדוד ה אורי וישעי בוקר וערב וכו' ואנו נוהגין לאומרו עד שמיני עצרת וכו' ויראה לי שמקומות שאומרים אותו אחר גמר התפילה אזי בר"ה יש להקדים מזמור ברכי נפשי למזמור אורי וישעי וכן במקומות שאומרים אותו אחר תפילת שחרית ונוהגין ג"כ לומר שיר של יום אחר תפילת שחרית יש להקדים השיר של יום לפי שהוא תדיר וכן ברכי נפשי הוא תדיר בכל ר"ח.

ויל"ע מ"ט ברכי נפשי חשיב תדיר הרי בסה כ אומרים ברכי נפשי כ"ח פעמים במשך השנה ולדוד ה' אורי אומרים ק' פעמים. ומב' דס"ל להמט א דאף שאומרים ברכי נפשי מספר פעמים יותר קטן מלדוד ה' אורי מ מ כיון שמתפרס על פני יותר זמן חשיב תדיר.

והנה הג"ד דוב לנדו שליט"א הביא רא' לדברי המט"א מגמ שבועות ט, א דאמר' אשכחן שעירי ר"ח דא"צ ידיעה לא בתחילה ולא בסוף שעירי הרגלים מנלן וכי תימא הא נמי כדתנא דבר' פירש"י ויליף להו אי מדר"ח אי מדיוה"כ איכא לימפרך אי מדר"ח שכן תדיר. ומב' דשעירי ר"ח חשיבי תדיר כלפי שעירי הרגלים ואף דשעירי ר"ח הם י"ב לשנה ושעירי הרגלים הם ט"ז לשנה ומב' כהמט"א דמה שמתפרס ע"פ יותר זמן חשיב תדיר.

לאחר שהתייעצתי עם דודי זקני מרן הגר"ד לנדו שליט"א, המליץ לי לקרוא לספר ע"ש זקנינו הגאון רבי חיים מאיר פוזנרזון צוק"ל שהיה ראב"ד בעיר **זגערז'** (סגרז') שבמחוז לודז' שבפולין. על שמו קראתי לקונטרס זה 'חיי האורה' לרמוז בו את שמו, וגם בענין פורים שדרשו חז"ל 'אורה זו תורה.

ובאמת שאחר החיפוש והביקוש לא מצאתי שום מעשים או שאר עדויות על מעשיו ותורתו, ואף שבודאי היה פקיע שמייה בעיר גדולה זו לה' ולתורתו בדורות הקודמים, הרי שהרשעים ימ"ש מזרע עמלק השמידו כל זכר ושארית לכל דבר אשר נדף ממנו ריח של יהדות. [בקשתי שטוחה אשר מי שיש לו עדויות על מעשיו ומשפחתו בבקשה שיודיעני].

ואמרתי להביא את הידוע לנו על ילדיו ונכדיו, ומזה נקיש כמאמר הפסוק "גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך" (תהלים קי"ב, ב') שנלמד ממעשיו זרעו על גדולתו וצדקותו. ויה"ר שיקויים בזה בחינה של מחיית עמלק וזכרהו מאחר שהוא בא להשכיחו, שהרי כל מטרותם של אותם עמלקים ימ"ש היה שלא תימשך שרשרת הדורות בישראל, וכנגד זה בדברי התורה שבקונטרס זה אנו מראים "כי לא תשכח מפני זרעו".

בניו של הגאון רבי חיים מאיר היו הגאונים רבי יעקב ואחיו רבי מרדכי פוזנר שהיה דיין בעיר הגדולה לאלוקים לודז' בבית דינו של רב העיר הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל.

ונכדיו בני הגאון רבי יעקב פוזנרזון היו הרה"ח רבי אליעזר ואחיו הרה"ח ר' חיים שעלה לירושלים ובה התגורר באחרית ימיו ונפטר בה זכר כולם לברכה. חתנו היה הגאון רבי טוביה לנדו זצ"ל אביו של יבדלחט"א מרן הגר"ד לנדו שליט"א.

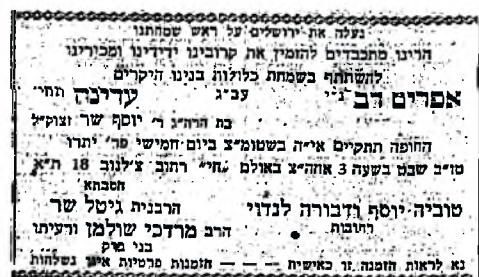
מסבתי שמעתי בתיאור על משפחת פוזנרזון לפי מה ששמעתי מסביה הרה"ח אליעזר פוזנרזון זצ"ל שמוצאה של המשפחה ממשפחת **הביישנים** שהיתה משפחה ידועה בירושלים. וביישנים על שום מה?

עוד היה ידוע עליהם שהיו גבאי צדקה מסורים, ולכן הם קיבלו את השבת בשעה מוקדמת, כדי שהאנשים יהיו מוכרחים לתת את התרומות לצדקה מוקדם, וכך יוכלו לחלק לעניים את הכסף מוקדם בכדי שיסיפיקו לקנות צרכי שבת בלי בושה.

*

כפי שכבר הבאנו בגליון בין הזמנים - רבינו הוציא לזכרה ספר בשם זכר דבר - ובהקדמה מביא לע"נ ולמצבת זכרון לדור קודם, אבר"ז נ"ע, מודפס בזה מכתב בד"ת שנותר לפליטה מדו"ז הרה"ג ר' אברהם חנוך הענין ברילל ז"ל שהיה נודע בזמנו למופלג בתורה. [מוזכר בספר אפיקי ים ח"א ס' מ"א שהוא תשובה מהמחבר אליו].

המכתב, שהעותק מכתב ידו שנמצא אצל א"מ ז"ל, ערוך לחותנו א"ז הרה"ג ר' ברוך שידלאוסקי ז"ל, שהיה מגדולי הת"ח ונשואי פנים בעיר פיעטקוב פולין. בין חתניו של א"ז ז"ל, שהיו מופלגים וידועי שם, היה גם הגאון המפורסם ר' מאיר יחיאל האדמו"ר מאוסטראוצא וא"ז הרה"ח הדגול ר' דוב בעריש לנדא ז"ל. נפטר בשם טוב לעולמו, ושמו היה לברכה וליקר בקרב יודעיו ומכיריו עוד רבות בשנים. תנצב"ה.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת שופטים תשפ"ד (45)

וכל העם ישמעו ויראו

וְכָל הָעָם יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא יִיָּדוּן עוֹד (י"ז, י"ג)

וברש"י וכל העם ישמעו, מכאן שממתינין לו עד הרגל וממיתין אותו ברגל. דין זה שנוי במחלוקת תנאים במתני' סנהדרין דפ"ט ב' ופסק רש"י כד' ר"ע שמעלין אותו לב"ד הגדול שבירושלים ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנא' וכל העם ישמעו ויראו ולא יידון עוד, אבל ר' יהודה אומר שאין מענין את דינו אלא ממיתין אותו מיד, וכותבין ושולחין בכל המקומות איש פלוני מתחייב מיתה בבית דין, ובברייתא שם א"ל רבי יהודה [לר"ע] וכי נאמר [וכל העם] יראו ויראו, והלא לא נאמר אלא [וכל העם] ישמעו ויראו וכו', והיינו דכיון דסגי בשמיעת העם תו לא בעינן לענות את דינו וסגי במה ששומעין כל העם ע"י הכתיבה והשליחות, אבל ר"ע סובר שא"א לשמיעת כל העם אלא ברגל וכו'.

ועוד שם בגמ' ת"ר ארבעה צריכין הכרזה (פלוני מת בב"ד על שעבר עבירה זו, כדי לרדות את האחרים, רש"י) המסית ובן סורר ומורה וזקן ממרא ועדים זוממין ע"כ, וצ"ע מה נשתנה דינו של זקן ממרא מג' האחרים שצריכין הכרזה, ואין ממתינים להם עד הרגל, וכן ילה"ק ע"ד רמב"ם שכתב בפ"ג מהל' ממרים ה"ה: תופסין אותו ומעלין אותו משם לירושלים, ואין ממיתין אותו בב"ד שבעירו ולא בב"ד הגדול שיצא חוץ לירושלים, אלא מעלין אותו לב"ד הגדול שבירושלים, ועד הרגל משמרין אותו והונקין אותו ברגל שנא' וכל ישראל ישמעו ויראו' מכלל שצריך הכרזה, וארבעה צריכין הכרזה, זקן ממרא ועדים זוממין והמסית ובן סורר ומורה, שהרי בכולן נאמר 'ישמעו ויראו' עכ"ל. והנה בסו"ד כלל את כל הארבעה שצריכין הכרזה משום שכולן נאמר ישמעו ויראו, וא"כ למה נשתנה דינו של זקן ממרא לשמרו ולענות דינו עד הרגל.

ונראה עפ"י מ"ש הרדב"ז טעם שארבעה אלו צריכין הכרזה, 'לפי שמיתתן של אלו נראה בעיני העם דבר זר, זקן ממרא לא עשה דבר אלא שהורה להחמיר וכו', וכן בן סורר ומורה מומת על מה שעתידי לעשות שסופו ללסטם את הבריות, וכן עדים זוממין מומתין על מה שיזמו לעשות ולא על מה שעבר, וכן המסית מומת אעפ"י שלא קיבל המוסת את דבריו, וכיון שהדבר זר בעיני השומע - לפיכך הצריך בהם הכתוב הכרזה 'וכל העם ישמעו ויראו' עכ"ל הרדב"ז, ומבואר מדבריו שאין ענין ההכרזה רק לצורך פרסום החוטאים ועונשם, אלא עיקרה היא ללמד דעת את העם על עצם אלו ארבעת העבירות וגדל חומרתן שעונשין עליהן אפי' שלא נשלמה תכליתן בפועל, כל מהותה של הכרזה זו, היא קריאה לכלל ישראל ללמוד, להתעמק ולהבין את שורש חטאים של המומתים.

מעתה נראה, שאף אם אצל בן סורר ומורה ועדים זוממין והמסית, יש די בהכרזה כדי לגרום לכלל ישראל להבין את חטאם, אך בזקן ממרא שהוא גדול בתורה ומופלא שבב"ד שנחלק בדבר אחד עם שאר חכמי ישראל, וגם קיבל דבריו מפי רבותיו, והרבה מאנשי עירו ומקומו וכל שבטו נסמכים עליו ושותים בצמא את דבריו, ופעמים שגם נחלק רק להחמיר, והלא באמת יש ב"ד מיוחד לכל עיר ולכל שבט וכה בידו לגזור על אנשי מקומו ושבטו כמבואר בפ' לעיל רמב"ן, ומוצינו בגמ' במקומו של ר"א היו כורתין עצים בשבת לעשות כלי ברזל לצורך מילה ובמקומו של ריה"ג היו אוכלין בשר עוף בחלב וכו', וכדי שיתיישב הדבר על כל בני שבטו ומקומו של הזקן ממרא, תיקנו הז"ל שה'ישמעו ויראו' יהי בזמן הרגל, כאשר כל ישראל עוזבים את ביתם ונחלתם, ומגיעים לירושלים שלא נתחלקה לשבטים כאורחים נוטים ללון, להשתחוות אל פני האדון ה'. מצב זה מביא את כלל ישראל להרגשה של אחדות, וכמ"ש במשך חכמה (ויקרא כג): 'יום טוב הוא מן המצוות המקשרין האומה זה לזה, לכן מלאכת אוכל נפש מותר, ואם יבואו אלף אורחים יאפה להם, עד כי אמרו (פסחים מו): האופה מיו"ט לחול אינו לוקה הואיל והזי' לאורחים'. ועד"ז בחגיגה דכ"ו א' בזמן הרגל האמינו אף לעם הארץ על הטומאה ואמר' שם: מנה"מ א"ר יהושע בן לוי דאמר קרא 'ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים', הכתוב עשאו כולן חברים ע"כ, ואם בזמן הרגל נחשבים כל כלל ישראל לחברים הנאמנים על התרומה שלא נטמאה ולא גזרו עליהם, כי לא רצו הז"ל לשים חיץ בתוך כלל ישראל בזמן הרגל שהוא זמן שכולו אחדות, כולם בניו לה' עם בית מקדש אחד ועם תורה אחת, לכן אמרו חכמים שמשמרין את דינו של הזקן ממרא עד הרגל, כיון שאזמן זה מסוגל שכל ישראל יבינו את גודל זדונו של אותו זקן ממרא, אשר מורה כנגד הסנהדרין הגדולה היושבת בלשכת הגזית ומפלג את כלל ישראל, וכגודל חכמתו יתרבה מאד הזיקו ולפי רוב הנשמעים אליו יגדל יותר עונו, ולא תתכן אחדות האומה וקיום הדת וזולת קבלת כל ישראל הוראות סנהדרין גדולה האחת, וכלשון הרמב"ם (ריש הל' ממרים): בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה שנא' 'על פי התורה אשר יורוך' זו מצות עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולישען עליהן עכ"ל, לכן כאשר נמצאים בני ישראל בירושלים ברגל, זהו הזמן שבו יכול להתקיים בשלמות ה'ישמעו ויראו' היוצא מהריגת הזקן ממרא.

בין דם לדם

כִּי יִפְלֹא מִקֵּד דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע וכו' וְקָמַת וְעָלִית אֶל הַמָּקוֹם (י"ז, ח)

כשה' מו"ח רבינו הגדול הראש ישיבה צ"ל מגיע למקרא זה ה' בוכה, בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע, חושבים שכדי לפסוק בדיני נפשות צריך לשכת הגזית, יש ת"ח יראי הוראה ומועדיפים לכהן במשרה של מגיד שיעור ור"מ, ולא ידעו ולא יבינו כי כל מחנה ומורה לתלמידים יש לו אחריות יותר מרב מורה הוראה, כי הוא מורה בדיני נפשות בכל עת ובכל שעה...

עוד ה' רגיל הראש ישיבה צ"ל לספר מה ששמע בלומדו בשיבת סלוצק, שבזמן כיהונו של ר' יושה בער (הבית הלוי) צ"ל ברבנות שם ה' אומר כי הוא עצמו (הבית הלוי) מוטל עליו לשנן הרבה את [שו"ע] חלק יורה דעה, כי ע"ז באים אליו הרבה שאלות, אבל ה'בעלי בתים' של סלוצק צריכים לשנן את כל שאר חלקי שו"ע, כי ע"ז לא היו באים אליו, ובע"כ שזאת מוטל עליהם בעצמם.

שכר עבירה - עבירה

כי לולא שעשו עבירה כדומה לה, לא נודמן להם שיהרג אדם קרוב מהם עכ"ל, והיינו שאם לא היו אנשי העיר נגועים בעבירה הדומה לרציחה, וכגון הלבנת פנים הדומה לרציחה וכדו', לא ה' יכול להזדמן בקרבם מעשה רציחה. והוא

נענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ונעינו לא ראו וגו' ואתה תבשר הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני ה' (כ"א, ח - ט) באבן עזרא פירש דבר פלא וז"ל: ויתכן שהשם צוה לעשות כן העיר הקרובה,

כעין מה שמפורסם בשם מרן אור ישראל מסלנט זצ"ל, שבעת שבן ישיבה באישישוק מתפרה בלימוד הגמרא, גורם לסטודנט בפרץ להשתמד. ומוסיף האבן עזרא עוד ע"פ פ' ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני ה', וז"ל: והנכון בעיני הוא אשר הזכרתי, כי לא ישפך דם נקי בארצך אם תעשה הישר בעיני ה', כסוד שכר עבירה עבירה ושכר מצוה מצוה ע"כ. אם אדם עושה 'הישר בעיני השם', או אז 'לא ישפך דם נקי בארצך', וזוהי הדרך שבה אפשר לבער את הדם הנקי מקרבך. דברים אלו הינם פירוש חדש ביסוד של 'שכר עבירה' – עבירה, כשאדם עובר עבירה הוא גורם לאדם אחר הנמצא לידו לעשות עבירה אחרת הדומה לה.

על פי דברי האבן עזרא, נוכל להבין מה גורם לבזיון התורה כיום ולזלזול של עמי הארץ בכבוד הישיבות הק' – 'כסוד שכר עבירה עבירה ושכר מצוה מצוה'. אם יש אצלנו רפיון בלימוד התורה באיזו צורה שהיא (יעוין בסנהדרין (צט). אופנים שונים של 'כי דבר ה' בזה' – הלומד תורה ואינו מלמדה, כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק וכדו'), או אז מגיע אפוסטמוס הרשע ושורף את התורה, כל דור זה 'אפוסטמוס' שלו. אם לא היה אצלנו בחינה של בזיון התורה, לא היינו מגיעים למצב של שריפת התורה ח"ו, של מלחמה כנגד לומדי תורה, בינו זאת.

כתבי תלמידים

'כדאי הוא שימות'

ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחה (כ, ז) וברש"י פן ימות במלחמה – ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות ע"כ.

בש"ק פר' שופטים תשע"ד זכיתי לשמוע מהוד כבוד מרן שליט"א הערה נפלאה בדברי ה'מנחת חינוך' (מצוה תקכ"ו אות ה') שנסתפק בכל אלו החוזרין כגון בונה בית חדש ולא חנכו ונטע כרם ולא חיללו ונשא אשה ולא לקחה, אם הוא רק רשות שנתנה להם התורה לחזור אם ירצו אבל יש בידם ג"כ להתנדב להלחם, או שהיבים לחזור ואסור להם להיות במערכי המלחמה, ולכאן פשטות הלשון 'ילך וישב לביתו' מורה שהוא חובה עליו דצריך לחזור ואסור לו לצאת למלחמה. וכן המנ"ח שלא נתברר ד"ז מהש"ס ורמב"ם, אבל הביא פירש"י בחומש שכ' 'פן ימות במלחמה' – כדאי הוא שימות אם לא ישמע לדברי הכהן ומבואר דהובה עליו לחזור.

ואמר בזה מרן שליט"א, דהנה לשון זה 'פן ימות במלחמה' נכתב בקרא על כל אלו השלושה שחוזרים מעורכי המלחמה, בנה בית חדש, נטע כרם ולא חיללו וגם ארש אשה ולא לקחה, ויש לדקדק למה בחר רש"י לפרש את דבריו רק בפעם השלישית, דאיירי על נשא אשה ולא לקחה. לכן נראה בדעת רש"י שלא נתכוין כלל לומר שדבריו הם פירוש התיבות 'פן ימות במלחמה', שהרי המתין לכתוב זאת עד הפעם השלישית שנוצר לשון זה, אלא שכוונתו לחלק בדיני אלו הג' שחוזרין, והיינו דהב' הראשונים שהם בונה בית חדש ונטע כרם הוא רק רשות בידם לחזור אבל יכולים ג"כ למחול ולהחמיר על עצמם לצאת למלחמה, אבל השלישי שהוא המאראש אשה ולא לקחה ה"ז אסור לישאר שם וחובה עליו לילך ולשוב לביתו, ואין לו שום זכות להחמיר על עצמו שלא לקיים חובותיו לאשתו (ועדיין יל"א אם אשתו יכולה למחול ע"ז), ומש"ה כתב עליו רש"י שכדאי הוא למות אם לא ישמע לקול הכהן, אבל הראשונים אם רצו להישאר במערכי המלחמה ברכה תבא עליהם.

(הרב ישראל אהרן מיללער)

נ.ב. בזאת נבקש מכל מי שיש בידו משולחן של רבינו הגדול שליט"א שימציאם לירינו. המערכת.

משא רבינו הגדול מרן שליט"א

בהתכנסות מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א במעונו לחיזוק וביצור "איגוד הכוללים דאירופה" שע"י בית מדרש גבוה – לייקווד. כ"ה מנ"א תשפ"ד

לימוד התורה – משפיע על כל הסביבה

ברשות מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

נתאספנו כאן לחזק את מה שייסד מרן הגאון הגדול ר' שניאור קוטלר זצוק"ל, בדרך שייסד אביו רבינו הגדול מרן הגאון רבי אהרן זצוק"ל, לייסד כוללים ברחבי ארה"ב ועכשיו ברחבי אירופה, אשר מלבד עצם הרבצת התורה יש בזה משום השפעה על כל הסביבה, כמו שכתב מורי ורבי החזון איש זיע"א באגרות (חלק ג ס"ב) שבסביבות בעל תורה ותלמיד חכם יש השפעה רוחנית על כל המקום, ובפרט היום שרוצים למעט לומדי תורה, כמה חשוב הוא העניין לחזקם, לייסד בכל מקום, עיר ועיר, כולל שיישבו וילמדו שם, וזה ישפיע אור על כל הסביבה ברוחניות וגם בגשמיות.

וגם למדנו מיעקב אבינו ששלח את יהודה לפניו, לייסד לו בית תלמוד בגושן, כי רק ע"י שיש במקום ישיבה ומקום תורה, יש תקווה שלא יגררו אחר הסביבה, ויהפכו את המקום למקום תורה.

וזה ששלח קודם את יהודה לפניו לפני שבא לשם, כי רצה שיהיה המקום בגדר "הוקף ולבסוף ישב" ולא "ישב ולבסוף הוקף", ועל כן כשיש שם ישיבה ובית תלמוד קודם שיבואו, כבר יהיה המקום ל"מקום תורה", הוקף ולבסוף ישב, ויהיה לזה השפעה גדולה יותר.

וכמו שאמר רבי יוסי בן קיסמא לאותו אדם "איני דר אלא במקום תורה" וכו' שנאמר "בהתהלךך תנחה אותך" – בעולם הזה, "בשכבך תשמור עליך" – בקבר, "והקיצות היא תשיחך" – לעולם הבא.

ואני רוצה להזכיר כאן, איך הי' היחס של המייסד מרן הגאון ר' אהרן זצ"ל, לכל ענין שיש לו שייכות לתורה, כמה הי' מחבב ומנשק כל תוספת בעמלה של תורה, וכמה יראה של קדושה הי' לו לכל תיבה ואות של תורה, וכפי ששמענו מהגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, שתמיד בשעה שהי' נפגש עם ר' אהרן זצ"ל, הי' הרב הוטנר מגלגל דברים כדי שיזכיר ר' אהרן את המילה "תורה", כי לעולם כשהיתה מילה זו 'תורה' יוצאת מפיו של ר' אהרן, הי' מזדעזע כל גופו, ומראה זה הי' נותן לרבי יצחק הוטנר זצ"ל תוספת חיזוק ללימוד התורה.

ואין לי אלא לברך את הלומדים והמסייעים להם, שיצליחו בסיועא דשמיא להרבות תורה בישראל, ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת, והריני לברך את הרה"ג ר' אהרן קוטלר שהוא מחזיק היום את כל המפעל הגדול הזה.

ונזכה בקרוב לגאולה השלימה ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

מבית דבד

ממך ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

הלומד מוסר ומרשיע עצמו זוכה ומציל עצמו הרבה

מן העונשים

שפטים ושופטים תתן להם (טז, יח)

אדמו"ר מן המשגיח רבי ירוחם זצוק"ל האריך במעלת מידת המשפט שהרי נתבאר להלן בפרשת המלך שכן המלכות הוא כח המשפט וכדאיתא בסנהדרין י"ד שופטין זה מלך, ומצינו שמה שהיה יהודה לתמוך ואמר (בראשית ל"ח כ"ו) צדקה כמנוי הייתה סיבה שהמלכות הייתה לו ולזרעו נדכתיב (שם מ"ט י') לא יסור שבט מיהודה, ולכאורה מה שייכות הודאית למלכות, והביאור הוא דמית המלכות היא כח המשפט, וענין המשפט הוא הכח לברר האמת בשלימות, וכשאדם מודה על האמת הרי יש בו כח זה באופן נעלה שאפילו עם עצמו יכול הוא להגיע לידי ביור הדבר בשלימות.

זהו הטעם שמודה בקנס פטור (ב"ק ד' ובכ"ד) כי כל ענין הקנס שירשיעון אלקים הוא להביא לידי ביור הדבר, וכשמודה בעצמו אין צורך בזה, וכתב אדמו"ר זצ"ל שהסימן לדעת אם האדם אורח משפט הוא, במה שהוא מרשיע עצמו ומצדיק עליו את הדין, וכתב דזהו יסוד לימוד המוסר להיות מרשיע את עצמו, ומצינו בתורה ב' מיני הרשעות יש אשר ירשיעון אלקים שחייבהו בית דין ויש מרשיע את עצמו, והמרשיע את עצמו נפטר מעונש ומודה בקנס פטור, ומי שעדיין אינו בדרגה שמכיר חסרונותיו במה צריך לתקן את עצמו צריך הקב"ה לייסרו כדי לכונו לדרך הטובה והלומד מוסר ומרשיע עצמו זוכה ומציל עצמו מהרבה מן העונשים העתידיים לו שהרי מודה בקנס פטור.

דברי נחמה וחיון

ימי האלול הם ימי רחמים ורצון שתתקבל התשובה והם גם ימי סגולה להתעוררות על עצם התשובה. והנה קיום כל דרכי התשובה הוא עבודה גדולה כמבואר כל סדר התשובה ברמב"ם הלכות תשובה ובודאי ראוי ללמוד את ההלכות בפרטיות ולקיימן כהלכה לזכות לשוב בתשובה שלימה לזכות לכפרה ולטהרה ולשלימות תיקון הנפש אולם קשה להשיג כל זה בארבעים יום.

אך מן הראוי גם להכיר דבר נכבד בדרכי התשובה והוא נחמה וחיון למתחילים ענין נכבד כי מרחמי הש"ת ומזמננות התשובה כי גם בראשית דרכו כאשר ישים האדם על לבו לשוב בתשובה ולעזוב דרכי החטא ויתייצב על דרך הטובה הרי אף שעדיין לא זכה לקיים את ענין התשובה בשלימותה ועדיין צריך למעשים לכפרת החטא ולתקן את הנפש בשלימותה אבל כבר ניצול מן העונש והייסורים שהרי הוא כבר עומד במקום יפה. והש"ת ישלח עזרתו להמשיך בתשובתו עד גמירת לחייתו ולטוב לו.

חודש אלול

מתוך שיחה בהיכל ישיבת חברון - לרגל היארצייט של מרן הגר"י סרנא זצ"ל:

נמצאים כעת בחודש אלול, כל אחד יודע שהוא לא מושלם, ויש בו פגעים קטנים או גדולים, ותפקידו הוא לתקן את עצמו ולעקור אותם, ובנפש החיים שער א האריך לתאר מהי חשיבותה של קיום מצוה שהיא בונה עולמות, מעשי האדם כאן בזה העולם עולים למעלה ובונים מהם עולמות, עד כדי כך כח מעשי המצוות שבידי בני אדם, אולם בודאי שמוצא של תלמיד חכם, שהוא במצבו נעלה ומחונן יותר לרוחניות הרי מצותיו אפשר לומר שהם עולים למעלה ומשפיעים ובודאי ערך השפעתם הוא רב לאין ערוך ממועשי מצוה של האדם הפשוט הרחוק מן התורה.

ולאידך גיסא כל מעשה עברה הוא הרס וחורבן נורא בכל העולמות, ויש להמשיך זה למאורעות שאנו שומעים מעת לעת של רעידת אדמה שזורעת חורבן והרס רב, חטא של בן תורה, הוא נזק גדול מאוד בשמים, וכמובן גם בנפשו, ואנחנו בדרכי החכמה אין תיקון לחטא, וכמו שאחז"ל [ירושלמי פ"ב דמכות] חוטא מהו עונשו וכו', אלא שהקב"ה בחסדו ברא בריאה מיוחדת של תשובה, וכך פתח רבנו

יונה את ספרו שערי תשובה, מן הטובות אשר היטיב השם יתברך עם ברואי, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מופח פשעיהם, וכו', וכח התשובה לנקות ולמקד עד שיזכה להגיע למדרגה שה' קודם החטא, אמנם עבודת התשובה היא עבודה גדולה וקשה מאוד, אולם זו חובתנו ובשביל זה חברו לנו הקדמונים ספרי יראה ספרי מוסר, ורבנו יונה כתב ספר שערי תשובה, וצריכים ללמוד ולעסוק בזה.

ומבואר בדברי חז"ל שחודש אלול הוא מסוגל יותר, ובנקל יותר לשוב בו בתשובה, ובחיי אדם ה' ראש השנה כלל קלח כתב וז"ל: באהבת הקדוש ברוך הוא את עמו ישראל, הרבה להיטיב אותנו וצונו לשוב לפניו בכל עת שנחטא. ואף שהתשובה טובה בכל עת, מכל מקום חודש אלול הוא מובחר ומוכח יותר שמקובל תשובתו משאר ימות השנה, לפי שימים אלו הם ימי רצון מעת שנבחרנו לעם, שכשחטאו ישראל בעגל ונשתברו הלוחות בי"ז בתמוז, ואחרי זה עלה משה בהר והתפלל ואמר לו הקדוש ברוך הוא פסל לך [שמות לז, א] ונתרצה ליתן לו לוחות שניות, ואז עלה בראש חודש אלול ונשתתה שם עד יום כיפור שהיה גמור כפרה.

ובפרקי דר"א פמ"ו א' ובראש חדש אלול אמר הקדוש ברוך הוא למשה עלה אלי ההרה [דברים י, א]. והעבירו שופר בכל המחנה, שהרי משה עולה להר, שלא יטעו עוד אחר העבודה זרה. והקדוש ברוך הוא נתעלה אותו היום באותו שופר, שנאמר [תהלים מז, ו] עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, ועל כן התקינו חכמים שיהיו תוקעין בשופר בראש חדש אלול בכל שנה ושנה.

ואיתא בתנא דבי אליהו (א"ז פ"ה), שישאל היו נהגים כל אותם הימים צום ותענית ויום אחרון שבכולם דהיינו בעשרה בתשרי גזרו תענית ולנו בתענית, ולפיכך נקבע אותו יום דהיינו יום הכפורים לכפרה לעולם. ושם אי' באותה שעה נתגלגלו רחמינו של הקדוש ברוך הוא עליהן, ובישרה אותן רוח הקודש בשורות טובות ונחמות, ואמר להן, בני, נשבע אני בשמי הגדול שלי, שתהא לכם בכייה זו בכיית שמחה, ויהיה לכם יום זה יום סליחה וכפרה ומחילה, לכם ולבניכם ולבני בניכם עד סוף כל הדורות.

ומדברים אלו נראה דנעשו ימי רצון ע"י תעניתם של ישראל, ולמדנו בזה ענין נשגב דהנה כתוב בקהלת [א, ג] לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים, ואי' בחז"ל [קה"ר שם] זמן ה' לאדה"ר שיכנס לגן עדן וזמן ה' שיצא משם וכו' זמן ה' שתנתן התורה לישראל, וכו' וכתב אדמו"ר המשגיח רבי ירוחם זצ"ל (דחו"מ ח"ב מאמר ע"ג) שהזמן הוא מעיקרי הבריאה, ויש בזמן עניני סגולה מיוחדים לכל זמן בפני עצמו והם גם עניני המועדות, וישנה גם שעה שהקב"ה כועס והוא ענין זמן מיוחד להשפעת מדת הכעס ובלעם ידע לכוין השעה [כדאי' בברכות ז, א]. [וגם ה' זמן מיוחד למות תורה, וכתב שם במאמרו וז"ל ולו אחרו את הזמן אף רגע גם הדור דעה וכו' לא ה' מועיל להם כלום, ומפני שבעצם הבריאה נברא זמן מיוחד של קבלת התורה יע"ש, והנה יש להבין שהרי אמרו חז"ל [שבת פז, א] שזמן קבלת התורה ה' בו' בסיון ומושה רבינו הוסיף יום אחד מדעתו, ואם זמן מותן תורה הוא קבוע בבריאה מה שייך שיבוא משה ויאחר זמנו ביום אחד, ונראה לפי"ז שנתחדש כאן ענין נפלא בכחו של משה רבינו שע"י דעתו נתחדש בהבריאה זמן נוסף לסגולת מותן תורה והוא ענין הסכים הקב"ה על ידו, שנעשה בזה שינוי והתחדשות בבריאה].

ומעתה יש לבאר שגם ענין ימי אלול שנעשה זמן של ימי רצון ימי רחמים וימי סגולה לענין התשובה, הרי נעשה זאת ע"י תעניתם של ישראל בעת ההיא, וכבר זכר לחדש בהבריאה ימי רצון לעולם.

ומצינו כדבר הזה בדברי הספורנו בפרשת ראה [דברים טז, ח] על שביעי של פסח, וז"ל ויום השביעי עצרת. נעצרו בו ישראל יחידיו לעבודת האל יתעלה ושרו לו שירה בשביעי של חג המצות, לפיכך נקדש אותו היום ולא תעשה מלאכה, כי לולא זה לא היה השביעי קדוש כלל כמו שהוא הענין בחג הסוכות שאין השביעי שלו מקרא קדש; הרי שיתכן שמכח מעשיהן של ישראל נקבע זמן חדש בבריאה ונכנס יום זה בסוד הזמנים ככל המועדות שהם זמן מקראי קדש, וכך גם ימי האלול נעשו לעולם ימי רחמים ורצון על מנח תפילתם ותעניתם של משה וישראל.

ועל זמנים אלו יכול כלל ישראל לומר תיתי לי שחידשנו זמנים אלו בהבריאה.

הבר מצוה של רבינו

שח רבינו (חודש אייר תש"פ): בתקופה האחרונה נאז פרוץ המגיפה פונים אלי אברכים הורים לילדי בר מצוה, מנקשים ברכה לילדים ומושיחים את עצבונם של הילדים שנכנסים לעול תורה ללא חגיגה גדולה כנהוג. אני רוצה לספר לכם איך היה היבר מצוה שלי, ותראו שאפשר לגדול גם בלי חגיגה ואירוע של בר מצוה...

אני נכנסתי לישיבת פוניבז' בגיל 12. באותה העת בנין הישיבה היה בבנייתו, ובית המדרש היה בהיכל הזמני - 'היכל שרייבר', [היכן שכיום שוכן חדר השיעורים של מרח רבנו ראש הישיבה רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל]. שם למדו אז, ולא היו חלונות. אמנו ע"ה פחדה על בריאותי מאוד, באותם ימים הגבעה היתה חשופה לרוחות שהגיעו מהים והן היו חזקות מאוד, והיא חששה לבריאותי. אז הלכתי ללמוד בישיבת חברון בירושלים.

לפני שנשעתי לישיבה אמרתי לאבא שאני מתבייש. אני רק בן 12 והצי ואני הולך לישיבה גדולה, כולם יצחקו ממני. אבא אמר לי: 'מה אכפת לך? אני אקנה לך תפילין, תתחיל להניח תפילין, מי צריך לדעת בן כמה אתה...! וכך הוה. באנו לזמן קצין. בראש חודש אייר, ואבא באמת קנה לי תפילין, נו, הכל מצוין. יש לי תפילין, ואני בישיבה בחור צעיר. אף אחד לא צריך לדעת בן כמה אני. יום אחד אני מגיע לשחרית' בישיבה, התפלל שם גם ראש הישיבה מרח הגאון רבי אהרן כהן זצוק"ל. הוא הוציא את התפילין שלו לפני התפילה, והנה היה לו איזה ספק על הריבוע של תפילין של ראש, הוא היה מחמיר גדול. מה יעשה? הוא מסתובב לכאן ולכאן ורואה אותו. 'נו! הוא אומר לי, בוא תעשה מצוה, אתה הרי לא מחויב... הפעם תוותר לי, תיתן לי את התפילין שלך... וכל הישיבה רואה איך שהראש ישיבה בא אלי ולוקח את התפילין, ומיד התפרסם בישיבה שאני עוד לא בר-מצוה. אני רציתי להסתיר את זה, אבל לא עזר לי... נולדתי בתחילת חודש אלול, והבר מצוה היתה אמורה להיות כמובן בזמן אלול. בסוף זמן קצין נסעתי הביתה לבני ברק. היה אז בין-הזמנים, וידעתי שעוד מעט יהיה לי בר מצוה. אבא אמר לי שכדאי שילמד אותי דרשה לבר-מצוה. אז למדנו ביחד והוא הכין איתי את הדרשה, ואני כבר חיונית ליום הגדול הזה. היה לי את כל בין הזמנים לשנן ולחזור... הגיע ראש חודש אלול, זה היה באותה שנה ביום ראשון, ואבא אומר לי: נו, מתחיל הזמן, צריכים לנסוע לישיבה... אמרתי לו: 'אבא, רגע, בין-כה בעוד כמה ימים זה הבר - מצוה שלי... ואבא עונה לי: 'אתה חושב ששם לא תהיה לך 'גדלות'? אני מבטיח לך שאתה תגדל בכל מקום... וכך נסענו לישיבת חברון לזמן אלול.

ביום הבר מצוה שלי, ההברותא שלי הגאון רבי בערל שוורצמן זצוק"ל עם עוד כמה בחורים, הלכו לחנות בגאולה וקנו קופסת ביקסווייטס וכמה בקבוקים של בירה ומוסות מפלסטיק, והביאו את הכל לחדר ועשו 'חגיגה'. שם אמרתי את הדרשה של הבר מצוה, ור' בערל שוורצמן התחיל להתווכח איתי, ואני ענית לו, וחזר חלילה א - גאנצע מעשה... אח"כ קצת שרו וזהו, ואחרי חצי שעה כבר היינו כולנו בבית מדרש...

הראש - ישיבה רבי חצקל (מרח הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל) היה גר מנוש ממול, והוא שמע את השירה ושלה לראות לשמחה מה זו עישה. אמרו לו: זה בר מצוה של ברלה פוברסקי... ונחה דעתו. הוא אמר: 'נו שישמחו, בין הסדרים, למה לא?' (מתוך שיחה לנציג 'לב שומע' - מוסף שבת קודש אמור)

זיכרונות בשאלות

שח רבינו: הרב מופתיבז' היה אוהב להביא אורחים לשיעורים בישיבה, פעם בא חבר שלו מליטא שכחתי את שמו שכיין כרב בשיקאגו, והוא כיבד אותו להגיד שיעור בישיבה, זה כבר לפני שבעים שנה מסתמא, ואותו הרב אמר חידוש בדין ממשקה ישראל, שדין זה שייך רק בדבר שאסור לאכול מחמת נאיסותו כנבלה וזמאכלות אסורות בזה אמרין הקרייבונו נא לפחתין שאם עליך נאסר המאכל באכילה, אל תקריבו לגבוה, אבל אם האיסור הוא מחמת קדושה על זה אין ממשקה ישראל, כי מה שהדבר אסור הוא עוברינו מחמת קדושתו, אם לא כן כל קרב נאמר ממשקה ישראל שאסור לנו לאכול, אלא כיון שהטעם נוחמת קדושתו לא שייך בזה איסור ממשקה ישראל, חידוש יפה, וכדוגמה לזה הוא הביא איסור חדש שמה שאסור לאכול חדש אין זה דהוי כנאכלות אסורות אלא איזה דין מיוחד ואני חושב לעצמי עומד יהודי על הבימה ואומר שיעור הרי הגמרא מיד אומרת על חדש ממשקה ישראל, שאלתי אותו על

זה, והוא לא ענה לי, המשיך את השיעור, אחרי שהוא גמר את השיעור ניגשת אליו והרב זצ"ל עמד שם, והרב זצ"ל אומר לו עהר פרעקט אפעס! מהגלגל במנחות, תגובתו היתה אני אענה לו במנחת, עד היום לא קיבלתי מכתב, מעשה שהיה.

כנראה שהסיפור הזה התפרסם ואחר כך ביקרתי אצל הגר"י סרנא זצ"ל אז הוא אומר לי שמעתי מה שהיה איתך בישיבה, מה עשית מה עשית, הוא נתן לי מוסר

רבי חצקל, ואומר לי תביא לי גמרא חולין יש פסוק במשלי 'ושמנת סכין בלועך אם בעל נפש אתה' אם תלמיד יודע ברבו שיועד להחזיר לו שישאל, אבל אם ידעת שלא ידע להשיב לא עושים כזה דבר, אה, כך אומר רש"י, אם אתה אדם כשר ואתה שואל שאלה אם אתה יודע שלא ידע לענות מה אתה שואל, ושמנת סכין בלועך אם בעל נפש אתה, כך הוכיח אותי הגר"י סרנא, אמרתי לו, אני לא העליתי על דעתי שלא יוכל לענות, כך טבעם של בחורים הוא אמר נגד גמרא רציתי להראות שאני יודע את הגמרא במנחות מסתמא הוא עוד מעט יגיד תירוצי על זה, לא התכוונתי לפגוע, רק הוא אומר אז שואלים שאלה הייתי בטוח שעוד מעט הוא ידבר על זה, לא חשבתי שיכול להיות שהוא יאמר שיעור על הסוגיא של מושקה ישראל שנסתר מוגמרא בסוגיא שם.

רבינו עם הגר"י סרנא זצ"ל

כפני מלכים

עוד שח רבינו: אני למדתי בחברון בשנת תש"ד והייתי מאוד חביב על רבי חצקל ועל כל רבני הישיבה, כשאבא הורה לי לחזור לישיבה, רבי חצקל יכולים באו לאבא מה אתה לוקח אותי נאיתנו, אבל לא עזר להם כלום, הוא לקח אותי, אבל הקרבה המיוחדת שלי אליהם נשארה, רבי חצקל לא ויתר, כשלמדו בישיבה כאן גיטין גמרונו את הזמן בדף ס"א, ובחג הלא הולכים לביקורי חג, אז הלכתי לרבי חצקל, ושם אצל רבי חצקל היום אין כזה דבר אבל זה היה נעמד בחול המועד, הוא יושב בראש שולחן גדול וכל גדולי ישראל יושבים סביב השולחן, רבי שמואל היה שם, רבי בצלאל ז'ולטי, ורבי אברהם פרבשטיין, רבי שלמה צימבליסט, ורבי אפרים גרבוז כולם כל החשובים, ואני הייתי ילד קטן בן חמש עשרה, ובאתי לבקר אז הוא ראה אותי וקרא לי קום אההער, אוה! והוא אומר לי תעמוד כאן על ידי, ושואל אותי מה למדת, אמרתי למדתי גיטין והוא אמר תגיד משהו, ורבי שמואל יושב שם, רציתי לברוח מהמקום, אבל אצל רבי חצקל אין חכמות, אז אמרתי על הריטב"א [בענין משמרת] רבי שמואל מאוד שמח זה פירות שלי.

יש המושך לסיפור, יושב שם רבי שלמה צימבליסט הוא היה ר"מ בשיעור ג' בתפארת צבי הוא היה דוד של רבי חיים גדליה, אחרי כמה שנים אני מקבל גלויה לכאן לישיבה - לכבוד הבחור ברוך דוב פוברסקי אני הייתי לפני כמה שנים בבית של רבי חצקל ואמרת משהו על גיטין, ושכחתי מהו, אני כעת לומד את זה, אז אולי אני יכול לכתוב לו מה שאז דיברנו, כזו דקדוק של בן אדם, זה פשוט טוב בריטב"א.

ואהבת לרעך כמוך

אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה איתא בקידושין נ"א. דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמו יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך; והדברים תמוהים דבמקום חשש שתתגנה עליו קאמר הגמרא דהענין הוא מה שלא יתקיים בזה מצוות עשה דואהבת לרעך כמוך, אתמנהה.

ושמעתי בזה ביאור נחמד מהגר"י סרנא זצ"ל ר"י חברון, ובהקדם מה שיש לבאר ענין מצוות עשה דואהבת לרעך כמוך, שהרי הדבר קשה איך אפשר לקיים מצוה זו ולאחוב אדם זר כמוך ממש, ורבי חיים ויטאל אמר דבאמת קשה הדבר, וכמעט בלתי מושג אבל באשתו כל אדם יכול לקיים מצוות עשה זו, כן אמר הרמ"א.

ומעתה הנה כשאדם בא להשתדך ודאי אין מן החכמה לסמוך על ראיותיו את האשה פעם אחת כדי להכריע שהיא הגונה, והדרך היא שהוריו מבררים וטורחים בזה לדעת מעלותיה אם ראויים הם זה לזה, ואם כן השידוך הוא הגון וראויים הם זה לזה, ומפני מה נצרך שגם הוא יראנה ולמה נחשוש עוד, אלא דכל אדם יש לו את טעמו שלו, ואף שאנו כבר ראתה המיועדת ונצאה חן בעיניה, יתכן שבעיניו לא תמצא חן כל כך, ומה שבעיני זה יפה בעיני זה אינו יפה וכו', [ועי' גיטין צ.

כשם שהדעות בנאכל כל דעות בנשים] ואם כן אם ינשא זה לזה אמנם הזיווג הוא הגון וראויים זה לזה, אבל אם לפי טעמו לא יהיה מרוצה בה לגמרי, מצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך לא יוכל לקיים בה, ולכן אמר רב יהודה אמר רב שצריך לראותה קודם, ודפח"ח.

הנחת אבן הפינה לישיבת חברון - מימין לשמאל הגר"מ חדש, הגר"מ חברוני, הר"מ לוי (מואם), הגר"י סרנא, הגר"ד פוברסקי, הגר"י רודמן

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת שופטים תשפ"ד

הוראת שעה

הדרך להתרומם ולזכות ל'תורה תבלין'

נאמר בכינוס 'ורוממתנו' בניני האומה -
מוצ"ש ראה תשפ"ד

מרן ר' אייזיק שר זצ"ל בספרו, מבאר את הפסוק 'אם תקום עלי מלחמה', שהכוונה גם למלחמת היצר, ועל כך כתוב 'בזאת אני בוטח', בזאת התורה אני בוטח, שעל ידה ניתן לנצח את היצר הרע, וכחמושך הפסוקים 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה', על ידי שיושבים בבית ה', בתוך הישיבה, מנצחים את היצר, כמאמר חז"ל (קדושין ל:) 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו'.

והדבר פשוט, שכן התורה היא תבלין, וכפי שכל תבלין משביה את המאכלים, כך מתקנת התורה היא התבלין כנגד היצר הרע. ולפי זה לכאורה אין לנו כל בעיה, כאשר יש תורה, שבתי בבית ה', יש את התבלין של התורה, וממילא אין את היצר הרע.

אמנם בחורים רבים שואלים, שלמרות שהם עוסקים בתורה אינם מרגישים הנאה מהלימוד, וצריכים הנאות גשמיות, וכמו כן אינם ניצלים ממלחמת היצר, ומדוע אכן אין להם את התורה תבלין'.

ומענין בדברי רבינו יונה יש לנו ללמוד שני דברים, שיכולים להביא לנו את התורה תבלין'.

הדבר הראשון, מה שכותב רבינו יונה על הפסוק 'יראת ה' ראשית דעת חכמה ומוסר אוילים בזה' (משלי א ז), שלפני הלימוד צריך אדם לרכוש יראת שמים, שעל ידה הוא מחשיב את התורה, שאם אינה יקרה בעיניו לא יצליח בלימודה.

כשאדם מבין את חשיבות התורה יש לו שמחה בלימודה, שכן הוא מרגיש שעושה את הדבר החשוב בעולם, וכפי שאדם שמציל חיי חברו הוא שמח מזה, שכן מרגיש שעשה דבר גדול, כך מי שלומד תורה מתוך הכרת חשיבותה יש לו שמחה.

והדבר השני שאומר רבינו יונה, על המשנה 'התקן עצמך ללמוד תורה' (אבות פ"ב מ"ב), שצריך למעט בתענוגים כדי לזכות לתורה, 'כי המרבה בעידונים לא תשכון בתוכו חכמה'! ככל שאדם קשור לגשמיות יש בכך סתירה לרוחניות, ותורה זה רוחניות.

צריך ללחום נגד התאוות במסירות נפש. יש תאוה ללכת לאכול באיזה מקום - צריך ללחום נגד, יש תאוה לשמוע נייעס - צריך ללחום נגד, ומי שנלחם זוכה לתורה, ויש לו את מעלת התבלין שבתורה, ועל ידה ניצל מעבירות.

רבותי, זה הלימוד שצריכים לקחת הערב, להתרומם! לא להסתכל על עצמינו כקטנים, אנחנו גדולים! אנחנו צלם אלוהים, אנחנו בני ישראל קדושים, ממלכת כהנים וגוי קדוש!

אופן ההכנה באלול לימי הדין

וזלזול במלכות הקב"ה. ואמנם בימי ר"ה כל אחד מתאמץ להרגיש את אימת הדין, אבל בלי הכנה ראויה הפחד אינו אמיתי, אלא רק פעולות חיצוניות, ולכן כעת בימי האלול זה הזמן להתכונן ולעשות פעולות שיעוררו את אימת הדין.

והדרך לזה לכאורה, שאדם צריך לעורר את עצמו שכל המאורעות שקרו בשנה החולפת נגזרו בימי הדין של השנה שעברה, וכל מה שאנו נמצאים במצב לא פשוט, הן מבחינה גשמית, שיש חשש ממלחמה עם אויבי ישראל, והן מבחינה רוחנית, שיתכן שיהיו לבני הישיבות נסיונות של מסירות נפש, וזה גם עלול לגרום להפרעות בלימוד חלילה, הכל הוא כתוצאה מיום הדין שעבר, ואם חלילה לא יהיה שינוי ביום הדין השנה, הרי שמצב זה ימשך, חס ושלום. וכן כל המאורעות הפרטיים שאירעו השנה, כולם הם תוצאה של יום הדין שעבר. וע"י התבוננות של אדם במה שקורה סביבותיו וכל להגיע לידי איזה הרגש של פחד מיום הדין.

והנה הגר"י סלנטר (אור ישראל איגרת י"ד) תמה, שלכאורה היה מן הראוי שמי שבכל השנה לא עבד את השם ית"ש כראוי, ונכשל בחטאים, הוא יחוש יותר פחד ודאגה מאימת הדין, שהרי הכל יודעים שרק תורה ומעשים טובים מגינים מהפרעות רח"ל, ואילו המציאות היא להיפך, שמי שהתאמץ ויגע בעבודת השם במשך כל השנה, ונזהר מלהכשל בחטאים, מרגיש יותר את אימת הדין, ואילו האדם שחלילה התרשל בעבודת השם, פחות מרגיש את הפחד והאימה שהיה ראוי לו להרגיש.

וביאר שם הגר"י שיש לזה שתי סיבות, סיבה גשמית וסיבה רוחנית. הסיבה הגשמית היא, שאדם שרגיל לחטוא אינו מתפעל מהחטא, כמאמרם ז"ל (יזמא פ"ג:) 'כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, הותרה לו'. והסיבה הרוחנית היא, שהחוטא ממשיך על עצמו רוח טומאה, שנטומטמת את ליבו כאבן, ומעכירה את רוחו, ומבלבלת את שכלו, כמאמרם ז"ל (סוטה א.) 'אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח טומאת', ולפיכך אינו מרגיש בחטא, וממילא אינו מתפעל מיום הדין. ונמצא, שכל שאדם רחוק יותר מזהקב"ה הוא פחות מרגיש פחד מזהדין, שכן אדם שהוא גשמי וגופני אין לו רגש להבין את גודל חומרת החטא.

ועל כן, ההכנה הראויה בימי האלול היא גם לתקן את המעשים, ולהיזהר שלא ליכשל חלילה בחטא, וזה מועיל בשני אופנים, גם בזה מתבטל ה'הותרה לו', וכך האדם חוזר לחשוש מן החטא, ועוד שע"י ממילא גם יזכור את יום הדין, ולאט לאט יחדור ללבו את אימת הדין. אמנם כדי להילחם ברוח טומאה הנוצרת מן החטאים צריך האדם להתקרב במחשבתו יותר להקב"ה, להיות עמו בכל פעולה, ולהרגיש בכל תפילה שעומד לפני המלך, וגם להיות פחות גשמי, להתרחק מדברים גשמיים וגופניים, לא רק מאכילה, אלא גם התעניינות בחדשות זה גשמיות, וע"י נזכה להתקרב לקב"ה, וממילא נרגיש את אימת הדין, ובחסד השם נזכה לרחמים בדין. אמן.

ידוע שימי חודש אלול הם ימי הכנה ליום הדין, אמנם יש בזה ב' עניינים: האחד, שזה זמן מיוחד לתשובה ותוספת מעשים טובים. והשני, מה שכתב הגר"י בלאור בכוכבי אור (מאמר ד'), שיש ענין מיוחד להכין את עצמנו בפחד וחרדת הדין. וכתב שם הגר"י ב, לבאר גודל ההכרח להרגיש את אימת הדין, שכיון שעיקר תקוותנו לזכות בדין הוא רק מנח הרחמים, א"כ ההכנה לימי הדין צריכה להיות שנהיה ראויים לרחמים, ומי שנכנע ומפחד מזהדין, ומכיר בזה שאין לו זכויות והוא זקוק לרחמים, בזה גופא יכול לזכות לרחמים בדין.

בנו של מרן החפץ חיים - הגר"י לייב - סיפר, ששנה אחת לפני נעילה כינס הח"ח את כל בני הישיבה, וכולם חשבו שהוא יאמר דברי התעוררות, אבל הח"ח לא אמר כלום, אלא רק שמי שיש לו חוב לחבירו ועבר זמן הפירעון ואינו מחזיר עובר בגזל, והעצה לזה שיקבל על עצמו להחזיר מיד אחרי יום הכיפורים. וכולם התאכזבו מכך שלא דיבר דברי התעוררות, אבל הסיבה לזה היתה משום שאצל הח"ח הפחד מיום הדין היה דבר פשוט, ולא חשב שיש צורך לדבר על זה, כמו אדם שיש לו משפט, שאף אחד לא צריך לעורר אותו, אלא הוא צריך עצות איך להצליח במשפט, ולכן הוא נתן עצה איך לזכות בדין.

אמנם אצלנו, עיקר העבודה הנצרכת היא לעורר אותנו על פחד מיום הדין. וכתב על כך הגר"י ב (ס) 'לואת, מה מאוד נחוץ לפני האדם להקדים את עצמו מר"ח אלול, כשמוע קול השופר, לעשות איזה הכנה. וכאשר בעוונותינו הרבים הלב מטומטם ונעשה כאבן, וקשה כצור החלמיש'. ומאחר וכבר בזמנו הוא כותב שיש טמטום הלב, א"כ מה נאמר אנחנו, שאנו כ"כ רחוקים.

ובאמת זה פלא, דהנה כל אדם שיש לו משפט קטן דואג ומפחד שמא ייצא חייב בדין, ואילו בימים הנוראים הרי יש משפט על כל החיים, ועל כל הפרטים של השנה, אם יצליח בלימוד או לא, אם יזכה לקבל את צרכיו בשנה הבאה או לא, ובכל זאת אין אנו חוששים ומפחדים מאימת הדין. אמנם הסיבה לכך היא, שמאחר ולא רואים את זה בחוש לא מרגישים את אימת הדין.

וחומר הדבר שאין מרגישים את אימת הדין מבואר ברבינו יונה בשערי תשובה (ש"א אות ב), 'ודע, כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו בכל יום, כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו, ויש לו מנוס לנוס שמה, והמנוס הוא התשובה, והוא עומד במרדו והנה ברעתו, ובידו לצאת מתוך ההפכה, ולא יגור מפני האף והחמה, על כן רעתו רבה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה על הענין הזה, משל לכת של לסטים שחבשם המלך בבית האסורים, וחתרו מחתרת פרצו ויעבורו, ונשאר אחד מהם. בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה, והאיש ההוא עודנו עצור, ויך אותו במטהו. אמר לו, קשה יום, הלא המחתרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת המלט על נפשך'. ומבואר שאדם שאינו מרגיש את אימת הדין יש בזה חטא חמור של עזות פנים,

בגדר דין צירוף עדים לכת אחת

הפשטות בדעת הרמב"ם

והיה מקום לומר [וכן משמע במהרש"ל (מכות ו. בתורה אפר רבא)] בביאור דעת הרמב"ם, שאין חילוק בין הצירוף שנאמר לגבי דין 'נמצא אחד מהם קרוב או פסול', לבין הצירוף שנאמר לגבי דין 'עד שיוזמו כולם', אלא שבשניהם יש צד לצרף את העדות ויש צד לחלק. ולפיכך לעולם אוליגן לחומרא. דלגבי דין 'נמצא אחד מהם קרוב או פסול' די בכך שיש צד צירוף ביניהם כדי לפסול את כולם, ואילו לגבי דין 'עד שיוזמו כולם' די בכך שיש צד לחלק עדותם, כדי להעניש לאותם העדים שהוזמו.

דקדוק לשון הרמב"ם

אלא שמדקדוק לשון הרמב"ם נראה שיש חילוק מהותי בין שני הדינים, שכן לגבי דין 'עד שיוזמו כולם' כתב, שאם העידו לאחר כדי דיבור לא בעינן שיוזמו כולם, כיון שנחלקה 'העדות', ואילו לגבי דין 'נמצא אחד מהם קרוב או פסול' כתב, שהטעם שבטלה עדות כולם הוא מפני שהם 'כת' אחת. ונראה מדבריו שיש חילוק בגדרי הדינים, והדבר צריך ביאור.

שתי סיבות להצטרפות העדים

והנה, ישנם שני סוגי 'צירופים' בעדות, האחד, צירוף על ידי ראיית העדות, שבכך שראו את העדות יחדיו הם מצטרפים להיות 'כת אחת', והשני, צירוף על ידי הגדת העדות, שבכך שמעידים בבית דין בבת אחת הרי הם מצטרפים להיות 'עדות אחת', כיון שעשו מעשה של הגדת עדות ביחד. וצירוף זה - של הגדת העדות - נעשה רק באופן שמעידים ב'תוך כדי דיבור' זה לזה, אבל לאחר 'כדי דיבור' אין כאן 'עדות אחת'. ויש חילוק מהותי בין שני הצירופים, שכן כאשר מצטרפים על ידי ראיית עדות יחד הם נחשבים ל'כת אחת', אמנם כאשר מצטרפים על ידי הגדת העדות אינם נחשבים 'כת אחת', אלא רק 'עדות אחת', כיון שאין כאן צירוף מצד עיקר עדותם, אלא מצד מעשה העדות שאמרו כאחד.

על-פי שני עדים או על-פי שלשה-עדים יקום דבר (דברים יט טו).

המשנה במסכת מכות (ה): מביאה מחלוקת תנאים בדרשת מקרא זה, וזה לשונה: רבי שמעון אומר, אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים אין נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין, אף שלשה אין נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין. רבי עקיבא אומר, אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט שלשה, אלא להקיש שלשה לשנים, מה שנים אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, אף שלשה אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה.

חילוק בין עונש הזמה לביטול העדות

כתב הרמב"ם (עדות פ"כ ה"א): היו העדים שלשה, אפילו מאה, אם העידו בבית דין זה אחר זה, והעיד כל אחד מהן אחר חבירו בתוך כדי דיבור, והוזמו מקצתן, אין נענשין עד שיוזמו כולם, אבל אם היה הפסק בין זה לזה יתר מכדי דיבור, שהוא כדי שאלת שלום תלמיד לרב, הרי נחלקה העדות, והשנים שהוזמו נענשין, והשנים האחרים שהיה בין דבריהן ודברי הראשונים הפסק אין נענשין, ואף על פי שבטלה העדות כולה, מפני שהן כת אחת, הואיל ונפסלה מקצתה נפסלה כולה, עכ"ל. כלומר, הרמב"ם מחדש שבאופן שהעידו שתי כיתי עדים אחר 'כדי דיבור', אזי מחד גיסא הם נחשבים כשתי כיתות לענין דין 'עד שיוזמו כולם', ומאידך, הם נחשבים ככת אחת לענין דין 'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה'. וכן פסק הטור (סימן ל"ח ס"ד).

ובהשגות הראב"ד הקשה על הרמב"ם 'איני יודע מהו, כי מאחר שלא באו תוך כדי דיבור ונחשבו שתי כיתות לענין הזמה, למה תיבטל עדות הכת האחרונה, ויהרג הרוצח. והיינו, שמכיון שלגבי דין 'אין נהרגים עד שיוזמו כולם' אנו אומרים שמאחר ולא העידו יחד ב'תוך כדי דיבור' ממילא הם נידונים כשתי כיתות, ולפיכך אותם מקצת עדים שהוזמו הרי הם נענשים, אם כן אף לגבי דין 'נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה' יהיו נחשבים כשתי כיתות, ולא תתבטל כל העדות. ומה הטעם לחלק ביניהם.

משנת הישיבה

תשובה שלימה ותשובה לחצאין

לעשות תשובה שלימה יש לו להתאמץ לעשות מה שהוא יכול, כי גם בזה יש תועלת. והנה כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א אות ו'): אך כל אשר אינו נזהר מחטא ידוע, ואינו מקבל על נפשו להישמר ממנו, גם אם הוא מהעונות הקלים, אף על פי שהוא נזהר מכל העבירות שבתורה, קראוהו חכמי ישראל 'מומר לדבר אחד', ואת פושעים נמנה, וגדול עונו מנשוא. וכו'. ועל הענין הזה נאמר 'ארור האיש אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם', ביאור, אשר לא יקבל על נפשו לקיים כל דברי תורה מראש ועד סוף, עכ"ל.

ובענין זה יש יסוד חשוב מרבי ישראל מסלנט. שכן אדם שלמשל אינו שומר את עצמו כלל מלשון הרע, ופיו מופקר לגמרי, כאילו אין שום בעיה בזה, הרי מתבאר מדברי רבינו יונה שהוא נחשב 'מומר לדבר אחד' רח"ל, ועובר על 'ארור אשר לא יקים' אמנם אדם כזה, גם אם קשה עליו לקבל על עצמו לזיזת לגמרי מאיסור לשון הרע, יש לו לקבל על עצמו שלא ליחשב כמומר לדבר, דהיינו שלכל הפחות יתייבש במה שעושה, שירגיש שהוא לא בסדר וצריך לתקן את מעשיו, ושינסה מפעם לפעם להתגבר, ולא יהיה הדבר אצלו כהיתר גמור, ובכך ייצא מגדר 'מומר לדבר אחד'.

הרי נתבאר שיש מושג של 'תשובה לחצאין'. ויש בזה ב' אופנים: האחד, שעושה עזיבת החטא לבד או חרטה לבד. והשני, שאף שאינו עוזב החטא, מכל מקום ע"י שמצטער על חטאיו אינו נחשב כ'מומר לדבר אחד'. וכן מי שהיה נכשל בקלות, ועתה הוא עושה תשובה, ואינו נכשל אלא בזמן נסיון קשה, גם זה נחשב לתשובה, כלפי המצבים שקל לו להיזהר.

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ב ה"ב): ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשה עוד, שנאמר 'יעזוב רשע דרכו' וגו'. וכן יתנחם על שעבר, שנאמר 'כי אחרי שובי נחמתי', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר 'ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידנינו' וגו', עכ"ל. ומבואר מדבריו, שאחד מתנאי התשובה הוא שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטא לעולם.

ועפ"י דברי הרמב"ם הללו יש שחושבים, שאדם שחטא ושב בתשובה, ואחרי זה נפל שוב בחטא, הרי מתברר שלמפרע לא קיים מצות תשובה, ולא נמחלו לו עוונותיו. אבל זה אינו נכון, אלא כוונת הרמב"ם לומר כך, שאם לפי דרגתו ודעתו ומצבו בשעת עשיית התשובה לא ישוב לחטאו - אם יישאר במצב זה ולא יחולו בו שינויים - הרי זה תשובה, ואף אם ישתנה מצבו לאחר מכן ויפול בחטא הרי תשובתו היתה שלימה. ולא בא הרמב"ם להוציא אלא ממי שמתחילה לא החליט בהחלטה גמורה שלא לשוב לחטאו. אבל מי ששב והתחרט וקיבל, אלא שאחר כך חזר ונפל, הרי תשובתו תשובה.

עוד חשוב לדעת, שיש החושבים שאין תועלת בעזיבת החטא בלא חרטה, או בחרטה ללא עזיבת החטא. אבל גם זה אינו נכון. שכן כתב המבי"ט בספרו בית אלוקים (שער התשובה פ"ב), שאין התשובה כשאר מצוות, שהעושה חלק מהמצוה אין לו שכר כלל, כמו העושה ציצית בג' כנפות, שאינו מקיים ג' חלקי המצוה, שהרי ד' ציציות מעכבות זו את זו, והרי זה כאילו לא עשה מאומה. אמנם התשובה אינה כן, אלא גם אם אינה שלימה בחרטה לשעבר ועזיבת החטא לעתיד, עם כל זה החרטה לבדה בלא עזיבת החטא מועילה קצת, וכן עזיבת החטא בלא חרטה. ונמצא, שגם מי שאינו מצליח

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת שופטים תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחני של מרן שליט"א

מתקין מזגנים שיצא מחוץ לחלון, האם יברך שנית 'שהכל'

שאלה. הזמנתי טכנאי מזגנים כדי להתקין בבית מזגן, הטכנאי עבד קשה בחום הכבד להתקין את החלק הפנימי, וכמוכן שהבאתי לו בקבוק מים קרים כדי שירווח את צמאונו. המתקין בירך שהכל ושתה כוס מים. לאחר שגמר יצא מחוץ לחלון הבית, וממש היה תלוי באויר כדי להתקין את המנוע. כשכל גופו מחוץ לבית, ונשען על הסורגים של השכן, במהלך ההתקנה ביקש ממני שאגיש לו שוב את המים כדי לשתות עוד כוס. הסתפקתי האם לומר לו לברך שוב על המים, כי אולי בזה שיצא מחוץ לבית גם אם יצא דרך החלון, נקרא שינוי מקום וצריך לברך שוב על המים?

תשובה. אין צריך לברך שנית, דכיון שלא קבע מקומו בבית נחשב כהולכי דרכים, וגם שחייב לחזור למקומו הראשון, וגם ששינה למקום שאין לזה דין מקום, ולכן אין צריך לברך שנית שהכל.

מקורות ונימוקים

בללי דיני שינוי מקום בקצרה לדעת הרמ"א (סימן קעח): האוכל לחם מצוה עליו לחזור ולברך ברכת המזון במקומו, משא"כ כשאוכל דברים שברכה אחרונה שלהם בורא נפשות אין צריך דווקא לברך במקומו, אף שלכתחילה צריך לברך מיד כשגומר לאכול שמא ישכח לברך. ולכן כשאוכל לחם, גם אם שינה מקומו ויצא חוץ לבית, כשחוזר לביתו או אפילו שאוכל בחוץ אין צריך לברך שוב ברכה ראשונה, והטעם כיון שלא הסיח דעתו מהמקום שאכל שם שהרי מוכרח לחזור לשם כדי לברך [אולם אם אכל פחות מכוית ויצא לחוץ צריך לחזור ולברך, משנ"ב (ס"ק כח)]. ואם אכל דברים שברכתם בורא נפשות, כיון שאין צריך לחזור למקומו שאכל ולברך, לכן אם שינה מקומו כגון שיצא מפתח ביתו ואינו נמצא תחת אותו גג, צריך לחזור ולברך. לגבי ברכת מעין שלש, הביא בשו"ע וברמ"א (שם ס"ה) ג' דעות, יש אומרים שרק פת צריך ברכה במקומו [רמ"א], ויש אומרים שכל מיני דגן טעונים ברכה במקומם, ואין בהם שינוי מקום [דעה ראשונה בשו"ע], ויש אומרים שגם פירות שבעת המינים טעונים ברכה במקומם [דעה שניה בשו"ע]. ולהלכה כתב כמשנ"ב (ס"ק מה) שלכתחילה יחמיר לברך במקומו אפילו בו' מינים, וכן לענין שינוי מקום אין צריך לברך על כל השבעה מינים כמו על הפת אם שינה מקומו, ודעת הגר"א בביאורו דדעה האמצעית היא העיקר לדניא [גם מיני דגן ולא פירות שבעת המינים], ולפי זה פירות של שבעת המינים דומים לסתם פירות דשייך בהו שינוי מקום לכ"ע.

ובענינו נראה שמכמה טעמים אין צריך לחזור ולברך, כשיצא דרך החלון:

א. ההיתר המרובה ביותר הוא כי מבואר בשו"ע (שם ס"ד) ובמשנ"ב (ס"ק מב) שהולכי דרכים גם אם משנים מקומם אינם צריכים לחזור ולברך. כיון שאינם קובעים עצמן לאכול במקום שברכו, רק לילך ולאכול, ולכן אין נחשבים כלל ע"י זה עוקרין ממקומן. ואם כן גם בענינו כאשר מתקין מזגנים מגיע לבית כדי לעבוד, אין לו קביעות מקום לשתות, כי הוא יודע שהוא צריך ללכת ממקום למקום להביא דברים ולצאת דרך החלון להתקין את המנוע, ולכן לכתחילה הוא כמו הולכי דרכים שאינו קובע מקום לשתיתו ואין עליו דין של שינוי מקום.

ב. הטעם שבפת אינו צריך לחזור ולברך, הוא משום שחייב לחזור למקומו לברך, ודנו הפוסקים מה הדין כאשר חייב לחזור ממקומו מדין אחר, וכתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סימן טז אות י) ששמש המשמש בסעודה, הרי מוכרח להיות דווקא במקום הסעודה. וכשיצא להביא איזה דבר לצורך הסעודה, הוא מוכרח לחזור תיכף למקום הסעודה, ולכן אין להחשיב זה לו לשינוי מקום, דהא אי אפשר לו לילך ממקום הסעודה, אלא רק לצורך הסעודה והמסובין ולחזור לשם, ויע"ש מה שהארץ בזה. ולפי זה גם בענינו כשנמצא באויר מחוץ לבית ואי אפשר להישאר במקום זה זמן רב, והוא מוכרח לחזור למקומו כי אין לו דרך אחרת איך לעזוב את המקום רק דרך הבית, אין בזה שינוי מקום.

ג. יש לצרף עוד סניף, דכיון שרואה את מקומו הראשון, כתב כמשנ"ב (ס"ק יב) שיש אומרים שגם אם משנה מבית לבית [שצריך לברך לכ"ע] מסתפקים האחרונים בזה אם מועיל שרואה את מקומו שלא יצטרך לברך ברכה ראשונה פעם נוספת, ולדעת המשנ"ב אין להקל בזה, אולם יש פוסקים שמתירים, ואפשר לצרף זאת כסניף.

ד. יתכן שבשביל שישחשב לשינוי מקום אין די שיעזוב את מקומו שנמצא בו עכשיו, אלא צריך ללכת למקום אחר שיש לו שם של מקום, ואם שינה מקום לאויר שאין לו דין מקום, אולי אין זה שינוי מקום, וגם בענינו כאשר המתקין יצא מחוץ לחלון ותלוי באויר אין זה נקרא מקום, וממילא כשהולך לשם אינו נקרא שינוי מקום, ולכן אינו צריך לברך שנית.

שופטים ושופטים תתן לך ככל שעריך אשר ה' אלוך נותן לך לשבטך וגו' (דברים טז, יח). ידוע מש"כ החיד"א בשם הגר"ח ויטאל זצ"ל שבגוף האדם יש כמה שערים, שער הראות, שער השמע, שער הריח, שער הדיבור, שער האכילה, ועוד. וע"ז אמרה תורה 'שופטים ושופטים תתן לך ככל שעריך', מלמד שצריך האדם לעשות לעצמו דין וחשבון בכל ענייניו, להשיג ולפקח שלא יראה מראות אסורות, או שלא ישמע דיבורים אסורים וכו', וכ"כ השל"ה הקדוש. ויש להוסיף ולרמז בזה המשך הפסוק 'לשבטך', דזה מוסב על הייסורים, וכמו שנאמר 'שבטך ומשענתך המה ינחמוני' (תהלים כד, ד), ללמדנו שצריך האדם להציב שופטים ושופטים על יסוריו, כלומר שיכחש ע"פ סוג הייסורים שבאו עליו, על איזה חטא הם באו.

ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד (שם יז, יז). הנה המנחת חינוך (מצוה תקב סק"ב) הקשה על הרמב"ם והחינוך שכתבו את האיסור למלך להרבות ממון, מדוע לא כתבו מהו שיעור הריבוי שאסור לו להרבות. ובני הגאון רבי אברהם יעקב שליט"א יישב לפי מה שכתב בחידושי הר"י (סנהדרין כא, ב ד"ה לו דנשים) דהאיסור הוא לא מה שיש למלך ממון הרבה, אלא מה שעוסק בריבוי הממון ע"י שמיטל מס וכדומה, ולכן אם כבש מדינה ומצא אוצרות כסף וזהב אין לו איסור. ולפי"ז יתכן שאם מטיל מס כדי להתעשר אפילו בפרוטה אחת עובר באיסור, משום שהתורה אסרה לו לעשות פעולה כדי להתעשר אפילו בפרוטה אחת, עכ"ל. ובפשוט היה נראה לומר דהנה נשאלנו בחולה שגדר שאם יכריא יפתח בביתו כולל לשנים מועטות, ונסתפקו כמה הם 'שנים מועטות', האם שנתיים או שלש או יותר, וכתבנו בספר 'קב ונקי' (ח"א סימן רס) שמו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל אמר שיש לשאול ג' אנשים סוחרים, המבינים הלך בני אדם, ולעשות את הממוצע שביניהם. ולפי"ז אפשר דה"ה בנד"ד, ישאלו שלשה מלכים מה הוא שיעור ריבוי הממון, והממוצע שביניהם הוא השיעור.

והיה כשבתו על כסא ממלכתו, וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הבהנים הלויים (שם, יח). נאמר בסנהדרין (דף כא ע"ב) דהיה למלך ס"ת אחת שהיא יוצאה ונכנסת עמו, שעושה אותה כמין קמיע ותולה בורעו, ועוד אחת שמונחת לו בבית גזיו. והנה יש לדון בתענית גשמים, שנותנים אפר מקלה ע"ג התיבה והס"ת, וכן בראש הנשיא ובראש אב"ד כמבואר בתענית (דף טו ע"א). האם היו מניחים אפר גם על הס"ת של המלך. והנה הרש"ש הקשה איך המלך תלה הס"ת כקמיע, הא אסור לתלות ס"ת אפילו כשהוא מונח בכיסו (ברכות דף כא ע"ב), ותרין שהס"ת של המלך לא היה ס"ת שלם, אלא ספר מצוות מקוצר [וכן הוא בהדר זקנים ובדעת זקנים לבעה"ת בפ' שופטים שהיה זה רק עשרת הדברות], ולפי"ז אין מקום לשאלתנו. אך מפשטות הראשונים משמע שהיה זה ס"ת ממש והוא לבשו כקמיע ובכ"ז לא היה איסור לתלותו [ע"א אגרות משה (יו"ח ח"ב סימן קמא)]. והנה בס' חבצלת השרון תירץ קושיית הרש"ש ע"פ הנאמר בעירובין (דף צב ע"ב) שמותר לצאת בשבת לרה"ר כשלוש תפילין, אף דלאו זמן תפילין, מ"מ דרך מלוש הוא, וא"כ הכ"ז לא היה איסור בנשיאת הס"ת של המלך, כי הוא היה בדרך מלוש המפאיר את המלך ולא דרך משא. ולפי"ז יצא שמותר למלך לצאת בשבת עם הס"ת שבוורעו, ואין בו משום הוצאה [ומו"ח זצ"ל נקט לא כן, יעויין בהערות עמ"ס שבת (דף ל ע"ב), ודו"ק]. ולכאורה נד"ד תלוי בזה, דאם הס"ת נחשב למלוש המלך, א"כ אם יניחו אפר על המלך, כמו שהיו מניחים על הנשיא, אז אין מניחין גם על הס"ת, כי הס"ת הוא מלוש ופאר למלך, ואין להניח את האפר על המלך פעמיים, כי הס"ת בטל אליו. משא"כ אם הס"ת הוא בדרך משא ונפרד מהמלך, היו צריכים להניח אפר גם על הס"ת, וע"ז בכ"ז.

בבא בתרא דף עג ע"א

המוכר את הספינה

מכר מכונית, האם גם כלל הניווט בכלל המקח

שאלה. מכר מכונית והיה בה מכשיר נווט שבאמצעותו יודע הנהג לנווט את הרכב, ולמצוא את הדרך. האם גם הוא בכלל המקח?

תשובה. נאמר במסכת ב"ב דף עג ע"א המוכר את הספינה, מכר את כל המנהיגים אותה, דהיינו משוטות. וכתב בספר קול הרמ"ז (להג"ר משה זכותא), וז"ל: "נאמר במשנה המוכר את הספינה מכר את כל המנהיגים אותה, ונ"ל דגם אותו הכלי שקורין בוצולו, שמסתכלים בו לדעת פנת הליכתם [משקפת], גם הוא בכלל המנהיגים", עכ"ל.

ולפי זה אולי גם כלי ניווט, שבאמצעותו אפשר למצוא את מחוז חפצו, בכלל הרכב הוא, והוא מהווה חלק מהמכונית, כי הוא מצרכי הנסיעה.

אך יש לחלק כי הספינה היא בלב ים, ואין לו למי לפנות לבירור והכוונה על הדרך אשר ילכו בה, וכמו שכתב הרשב"ם דהם בכלל עיקר תשמישי הספינה. ויעוין גם במשנה בגיטין (פ"ג מ"ד) ספינה שאבדה בים... נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתיים, ופירש שם הרמב"ם: ספינה שאבדה בים, היא שנשברו מכשיריה ואבדו ונשארה הספינה על פני המים מסורה למהלך המים ולא נשאר עוגן ולא משוטות כדי לכוונה בהן. הרי שבלי משוטות בספינה לא יכולה כלל ליסוע.

אבל במכוניות הנוסעות ביבשה, הרי נסעו בלי כלי נווט שנים רבות, ויש נהגים רבים שאין להם כלי כזה, וכמו כן יכול הנהג לשאול לנהגים הנוסעים בדרך, איך להגיע למחוז חפצו, ולכן אין במכשיר הנווט כל כך צורך, וודאי שאינו בכלל עיקר תשמישי הרכב. ולכן אין ראיה שגם הוא נמכר בכלל הרכב.

והנה כיום ישנן מכוניות שבמפעל מחברים להם מכשיר נווט, ואולי הם בכלל המקח מאחר והם מחוברים אל הרכב, וצ"ע.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממדון שליט"א, ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון תנ"ל, או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממדון שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 072-0582-376-04, או 9348-380-072. מדי ערש"ק יעדכן בקו האם ישנה מדרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

כחלון שתיים עשרה שנים לסילוקו של מרן פוסק הדור הגדול"ש אלישיב צוק"ל, עלה חתנא דבי נשיאה מרן רבינו שליט"א לציונו בהר המנוחות לשפוך שיח ותפילה על הכלל והפרט, כאשר בשנה זו נערך במקום מעמד תפילה עבור תורמי 'קופת העיר', ביחד עם רבנים וראשי ישיבות נוספים, כאשר רבינו זעק את פרקי התהילים ולאחר מכן 'אבינו מלכנו', כאשר קולו נשנק בדמעות, בתחנונים על המצב הקשה בו שרוי עם ישראל בתקופה זו. לאחר מכן השתתף רבינו כאורח הכבוד בעצרת החיזוק המרכזית שהתקיימה בהיכל ישיבת הר"ן ברמות, כאשר במקום נכחו אלפים רבים מתושבי ירושלים, בדבריו האריך רבינו בשאלות הלכתיות מרתקות שהציג לפני חמיו זצ"ל, ובכמה סיפורים נוראים המבטאים את גדולתו המפעימה וגודל שקידתו וקדושתו של מרן הרב אלישיב זצ"ל [ניתן להאזין להקלטה איכותית לדרשת רבינו, בקו 'שיח יצחק', שלוחה 4 ולאחר מכן 2]. בסיום דבריו אמר, שרבים באים אליו ושואלים במה ניתן להתחזק לאור המצב הקשה האופף אותנו מכל הכיוונים. והביא על כך את דברי הגמרא במסכת בבא בתרא (דף י.), שכל החונן דל נעשה מלווה להקב"ה, ולאמלא מקרא כתוב, אי אפשר לאומרו. ואמר שכל מי שירבה בתקופה זו בחסדים עם דלים ועניים, יזכה שהקב"ה יהיה כביכול 'עבד לו' לאיש מלווה'.

לאחר הפיגוע שאירע בעיר חולון ולבקשת רבים מתושבי העיר לשמוע דעת תורה, פרסם רבינו מכתב בו כתב: "לאחי ורעי היקרים והאהובים הי"ו. מזועזעים, המומים וכואבים על האסון שפקד את עירנו חולון יע"א, בפיגוע הרצחני ע"י מחבל בן עולה, היום ביום ראשון בבוקר, ערב ר"ח אב תשפ"ד. ובדאי שעל כל אחד ואחד מאיתנו לפשפש במעשיו, ולחשוב, על מה עשה ה' ככה לעיר הזאת, ומה חרי האף הגדול הזה? וחלילה לנו לחפש אשמים לאסון, אלא כל אחד יחשוב שבגללו ובעונו קרה האסון הגדול הזה, וכמו שאמר יונה הנביא "כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם" (יונה א-ב), אף שיכל להאשים את כל עובדי העבודה זרה שהיו עימו בספינה. בכל זאת האשים רק את עצמו! ונראה, כיון שהיה זה סמוך למוצאי שבת קודש, ועוד בסמוך למקום שמחללים שבת בפרהסיא, בעונותינו הרבים, א"כ השבת הקדושה פגועה מחמת חילולי השבת, ועלנו לפייסה, ולהתחזק בשמירתה. ולכן כל אחד עלינו להתחזק בשמירת השבת, בביתו וברחובו של עיר, ולהשפיע ככל יכולתו בכל סביבתו על שמירת השבת. וללמוד בכל יום, לכל הפחות שתי הלכות מהלכות שבת. ובזכות החיזוק בשמירת השבת, נזכה לברכת השבת, וכדברי רבינו אברהם אבן עזרא "כי אשמרה שבת א-ל ישרוני", ונזכה לאולה בקרוב. אמר", עכ"ל רבינו.

רבינו השתתף במעמד הוצאת הספר החדש 'לשוה בשדה', המבוסס על שאלות ותשובות ששאל רבינו את גיסו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי צוק"ל, במשאו דיבר רבינו על כח התורה שהיא מגנא ומצלא בכל מצב, והאריך על מעלת לומדי התורה ומזמי הרבים, ועל כך שהתורה כפופה ומשועבדת ללומדי התורה. את דבריו סיים ואמר: 'העולם נמצא בפחד נורא ממש, כולם רועים ולא יודעים מה יהיה כאן, ראש האכזריים והמחבלים שם איים שלא ישתוק ולא ישקוט עד שינקום את הנקמה... ב"ה שיש הרבה לומדי תורה כיום, וצריך לדעת שמה שכתוב ותגזר אומר ויקם לו, זה לא רק גדולי הדור, אלא כן בן ישיבה שיושב ולומד, שרוצה ללמוד ולקיים מצוות הבורא, זה נאמר גם עלי, הוא מן על העולם, והעולם כפוף לו. הקב"ה יעזור לנו שנשמע מכל עם ישראל טובות וישועות'. ניתן להשיג את הספר בבית המחבר, משפחת מלי, רחוב משה בגנו 21, בתיאום מראש בפלאפון 0533126877.

המונים השתתפו בשיעורו של רבינו בעיר"ק ירושלים, בהיכל ישיבת 'מבקשי השם' במהלך ירחי כלה המתקיים מדי שנה בביה"ז אב ליהודים מארצות הגולה השוהים בארה"ק בימים אלו, נושא השיעור היה בענייני פדיון שבויים, וכגון האם מותר לחלץ שבוי כשיודעים שעל ידי זה יורגו השבויים יהודי אחר, וכן האם מותר לחלץ אסיר מבית הכלא כשיודעים שלא ישמור תורה ומצוות לאחר מכן, ועוד [ניתן להאזין לשיעור המלא בקו 'שיח יצחק', שלוחה 4 ולאחר מכן 2]. לאחר מכן נסע רבינו לשריד בית מקדשנו, הכותל המערבי, שם אמר כמה פרקי תהלים והעתיך על הכלל והפרט, כשרבים מנצלים את הזכות להתברך מרבינו.

אחורה נא חידה

איך יתכן שני אחים תאומים, שהאחד נולד יהודי והשני גוי?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החידה באדיבות ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידות מגיליון בין הזמנים:

מה המשותף ל - אריה, פיל, עקרב, נשר, ולויתן? תשובה. לבעלי חיים חזקים אלו יש יצור קטן שממנו הם מפחדים, כמבואר במסכת שבת (דף עז ע"ב), יעו"ש ובריטב"א. * **מה המשותף לדג, נחש, וחזיר?** תשובה. במסכת שבת (שם) איתא, שדג נחש וחזיר כל זמן שמזקינים מוסיפים גבורה, יעו"ש בעין יעקב. * **בע"ח אינו מקבל טומאה כ"ז שהוא חי, היכן מצאנו בע"ח שטמא ומטמא אע"פ שהוא חי?** תשובה. במסכת אהלות (פ"ב מ"ב) מבואר שדעת רבי אליעזר, שמאחר והאדם קרוי 'רימה', א"כ תולעי הריקבון שהתנו מבשר אדם מת נחשבים כבשר, וכשם שכזית בשר מן המת מטמא, כך גם כזית רימה מטמא, אפילו כשהתולעים חיות [ואמנם חכמים חולקים, והלכה כמותם, יעו"ש]. * **באיזה מין ממיני בע"ח אין לא זקן ולא חיגר?** תשובה. בדגים, וכמו שכתב הערוך השולחן (או"ח סימן שטז ס"ו) בדיני צידה בשבת, דאמנם הצד צבי חיגר או חולה או זקן פטור, דאין דרכם לברוח אלא הם ניצודים ועומדים, וה"ה בכל החיות ובכל העופות, אבל בדגים לא שייך, דאין בהם לא ליגר ולא זקן, דהם מהג' שכל זמן שמזקינים מוסיפים גבורה, יעו"ש. * **לצורך איזה דין ניתן לדעת מה לעשות, ע"פ התנהגות התרנגולים או העורבים?** תשובה. כשיש יום מעונן ולא יודעים מתי להדליק נר של שבת, מבואר בשו"ע (או"ח סימן רסא ס"ג) שבשעה שהתרנגולין יושבים על הקורה מבעוד יום, אז ידליק נר שבת. ואם הוא בשדה שאין שם תרנגולים, ידליק כשהעורבים יושבים מבעוד יום, יעו"ש.

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

משנת יושר

מכתב חיזוק ללימוד המוסר

מכתב חיזוק מיוחד שכתב רבינו באלול אשתקד לחיזוק לימוד המוסר בכלל ובספר שער הגמול לרמב"ן בפרט

אלול התשפ"ג

שלו' רב

במה דבדיק לן באיזה ספרים ראוי להתחזק בימי אלול הללו ובכל השנה, כל ספרי היראה ואגדות חז"ל בכ"מ יש בהם כדי חיזוק, וכל אחד במה שמרגיש ורואה שמועיל לו זהו חיובו, וכבר כתב מרן ז"ל שכל עוד הנשמה בקרבו צריך להתעלות, ואמנם ודאי כוונתך מה יש במיוחד לחיזוק ברי ולא ארעי, חושבני שידיעת האמת לאמיתו באמונה ובהשגחה פרטית [ויש ממרן ז"ל להתרגל בזה ואכמ"ל] ובכל הנהגתו ית' בזה ובבא ר"ל לאחר הפטירה ולתחיית המתים ולחיי העוה"ב [וכדעת הרמב"ן שג"ע ועוה"ב הם שני דברים שונים כבשער הגמול], הרבה יועיל להאדם ע"י שכ"ז יהי' תמיד נגד עיניו [וכמו שויתי וגו' תמיד, וחטאתי וגו' תמיד], אחרי שידוע לו דברי אמת וקיימים לעד ולזה כדאי מאוד ללמוד שער הגמול לרמב"ן ז"ל וזה ירחיב ידיעות רבות שמאוד נחוצות לכל אדם וכן בפ' הרמב"ן עה"ת שבין דבריו בפירושי הנוראים עה"ת יש בהם יסודות שראוי לכל אדם לדעתם, וכן בספר נפש החיים למרן הגר"ח ז"ל [מלבד שער ד' שהוא חיזוק ללימוד התורה גם שאר השערים חיזוק גדול, שרואים שם עד כמה כל המחשבות ודיבורים ומעשים של האדם בונים עולמות או ח"ו הורסים, ומזה נדע גודל חשיבותו של האדם ולא יוכל לומר מה אני כו'.

זה מה שיש בלבי כעת להוספת חיזוק ועליי'.

תצליח בכ"ז באופן הכי נעלה הדוש"ת

חיזוק ללימוד סדר טהרות

בימים האחרונים עלו למעונו של רבינו ראשי 'כולל טהרות' יחד עם נדיבים ומחזיקי תורה מחו"ל התומכים ומסייעים בהחזקת רשת הכוללים, רבינו נשא בפניהם דברים נלהבים על מעלת וחשיבות הכוללים, ונביא כאן את עיקרי הדברים.

סדר טהרות נקרא בחז"ל דעת, שאמרו על הפס' "והיו אמונת עיתך חוסן ישועות חכמה ודעת", חכמה זה סדר קודשים ודעת זה סדר טהרות, ואתם מחזיקים דעת- זה סדר טהרות.

החזו"א עבד עשרות שנים כדי לעשות ספר על טהרות, וכך באמת לומדים טהרות היום בזכות זה שיש חזו"א על טהרות, והחזו"א הוא זה שהעמיד את הטהרות, והעמיד את כל התורה וגם את הטהרות.

וזכיתם שאתם מחזיקים את הדבר הזה שהוא כמו מת מצווה, פעם לא למדו כל כך בעיון טהרות, והיום ברוך ה' רבי מיכל יהודה העמיד את זה שיכנס בתלם שגם טהרות לומדים, וכפי ששמעתי שיש כיום כבר שלושים ואחד סניפים של כולל טהרות שמדי ערב יושבים אלפי אברכים ולומדים העניינים של טהרות, שתזכו להמשיך להחזיק ולהגדיל את המוסדות להגדיל תורה ולהאדיר.

תורת יושר

תמים תהיה עם ד' אלוי' י"ח י"ג

פירש רש"י התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות כו', אמר רבינו שהנה דרכו של רש"י לפרש פשוטו של מקרא, וכשמפרש לא לפי פשוטו הוא מדגיש שזה מדרשו וכו"ו"ב, וכאן סתם רש"י ומבואר שס"ל שזה פשוטו של מקרא להיות תמים שלא לחקור אחר העתידות.

וסיפר רבינו בענין זה מה שהשיב לו פעם מרן החזו"א בבחרותו, כשהלך איתו בשמחת תורה בשנת תש"ח להקפות ביישיבת פוניבז', והיה מתוכנן שאולי ילך אח"כ לבקר את מרן הרב מבריסק ששהה אז בבני ברק ביישיבת תפארת ציון, עקב המלחמה שהיתה אז בירושלים, ובדרך לישיבת פוניבז' שאל רבינו את החזו"א האם אח"כ ילך אל הרב מבריסק, וענה לו החזו"א בלשון הזה תמים תהיה שלא תחקור אחר העתידות [ומה לי עתיד רחוק או קרוב].

ועוד הביא רבינו מה שכתב החזו"א בענין זה בקובץ אגרות (ח"א אגרת כ"ט) ויש להקפיד על עתיד הקרוב לחושבו להוה ומותר לחקור עליו, ואמר רבינו שהכל לפי הענין.

רק עין אשר תדע כי לא עין מאכל וגו' ב'כ'

כתב רבינו דלכאורה י"ל דנלמד מכאן לכל ספק דיש להחמיר מה"ת, ואולי דרך כאן החמירה תורה עי' רש"י כי האדם הרי כי משמש בלשון דלמא, שמא האדם עין השדה להכנס בתוך המצור מפניך להתיישר ביסורי רעב וצמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו, גם צ"ע לפ"ז מנ"ל שהוא איסור מה"ת תמיד גם בלא כשבאין לצור על עיר [שו"ר בטעמא דקרא מובא מהגאון מלבי"ם ז"ל שכבר הקשו על הרמב"ם דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן דא"כ למה כתיב כאן אשר תדע, ועי"ש מה שתי'] (אמרי יושר על התורה פרשת שופטים).

אדם משפיע בכל מעשיו על סביבתו, ועתיד ליתן על כך את הדין

אדם צריך לדעת שכל הדברים שעושה בין העבירות ובין המצוות זה לא רק לעצמו אלא גם על אחרים והוא אשם גם על אחרים, וזה גמ' ביזמא שיש חילוקי כפרה, יש דברים שצריך תשובה ויש דברים שצריך גם יסורין, ויש דברים שצריך גם יוה"כ ויש דברים שתשובה ויסורין ויוה"כ לא מספיק כדי לכפר עליהם אלא רק עם יום המיתה, ואיזה דברים צריך גם מיתה זה חילול ה', ומה זה חילול ה'? כתב רש"י שחילול ה' זה חוטא ומחטיא, וחוטא ומחטיא אנחנו חושבים שזה ירבעם בן נבט, אבל ע"י יומא פ"ו היכי דמי חילול ה' אמר ר' יוחנן כגון אנא אם אני הולך ד' אמות בלי תורה ובלי תפילין, ועל כזה דבר צריך גם מיתה, ולמה בגלל שילמדו מר' יוחנן שזה לא נורא ללכת ד' אמות בלי תורה או בלי תפילין ואם ר' יוחנן הולך ארבע אמות אז אנחנו נלמד ללכת חמש.

בתוס' בסוטה איתא שסתם ת"ח תורתו אומנותו ואינו הולך בלי הרהור תורה וממילא צריך לדעת שאנחנו אשמים ואחראים גם על מעשי אחרים ולמשל אם הסדר מתחיל בתשע ואני מגיע בתשע ורבע וע"ז נגרם רפיון לאחרים אז האשמה הזו מוטלת גם עלי ולהיפך, אם אני מגיע לסדר בחמישה לתשע ונגרם מזה חיזוק זאת זכות גם שלי.

ואיתא מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו, יש לנו גם שטרי חובות שאנו מחויבים מכוח מה שגרמנו לאחרים, וצריך לזכור את זה שאנחנו לא חיים לבד או שאנו מזכים גם אחרים או ח"ו להפך אנחנו מחטיאים אחרים אבל בן אדם יגיד מה אני מה חיי לחברי יש כוחות ולי אין כוחות. **אלא** שיש גמ' שלא נכון לומר כן והאמת היא שגם לך יש כוחות, וצריך לדעת שהכל כתוב בגמ', וזה כתוב ביזמא דף ל"ה ב' ת"ר עני ועשיר ורשע באין לדין לעני אומרים מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותיי, אומרים לו כלום היית עני יותר מהלל, והגמ' מביאה את כל העובדה שמכמה שקלים שהרוויח חצי היה נותן לשומר בית המדרש וחצי היה נותן לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו, עשיר בא לדין אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עשיר הייתי וטרוד בנכסיי אומרים לו כלום היית עשיר יותר מרבי אלעזר בן חרסום, והגמ' מביאה שם שרבי אלעזר בן חרסום הניח לו אביו אלף עיירות ואלף ספינות פעם אחת מצאו עבדיו והטילו עליו אנגריה, והיינו שלא התעסק כלום ברכושו הרב ורק עמל בתורה, רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר אם נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי אומרים לו כלום היית יותר מיוסף, ומייתי את כל העובדה הידועה מניסיון אשת פוטיפר, ומסיים הברייתא נמצא הלל מחייב את העניים רבי אלעזר בן חרסום את העשירים יוסף מחייב את הרשעים.

הדברים נאמרו במשא חיזוק מיוחד בבית הכנסת המרכזי 'בני הישיבות' בטלזסטון, בסוף ימי בין הזמנים ולקראת זמן אלול

אך לכאורה יוכלו העני העשיר והרשע לטעון, אני לא הלל אני לא רבי אלעזר בן חרסום אני לא יוסף הצדיק, אך רואים מכאן לא כך, אלא שהאמת היא שאתה כן כמו הלל אתה כן כמו ר"א בן חרסום אתה כן כמו יוסף הצדיק, שהרי כתוב ונמצא מחייב רואים שאתה כן הלל וכן יוסף.

ואפשר לתת משל שהרי אפשר לראות שאפילו אדם שכל השנה נמצא בתל אביב וכדו' ומתעסק בשטויות כשמגיע יום הכיפורים בנעילה לא מכירים אותו, או אם ח"ו יש לו חולה בבית אבא אבא בן בת אז נמצא בבית חולים כל היום עם תהילים, וגם אם הוא רחוק שתמיד משחק בכדורים ושטויות עכשיו בוכה עם התהילים, ורואים מכך שיש לאדם כוחות שאם הוא רוצה לנצלם יכול להפוך את עצמו, וזה מה שאמרו חז"ל הלל מחייב את העניים, שלכל אחד יש כוחות לדרגות גבוהות ובוודאי שאין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו, אבל צריך לקחת אחריות ולעשות מה שצריך.

הנאמן ר' יוסף שצ'יגל זצ"ל נלב"ע ד' אלול תשע"ט

רבינו היה בידידות גדולה עם ר' יוסף עשרות שנים מאז הסתופפו יחד בצילו של מרן החזו"א, וסיפר רבינו שבכל פעם כשהיו נפגשים היה רבינו מבקש מר' יוסף שיאמר את הקר"ש בניגון ובצורה של החזו"א, ור' יוסף היה יודע לחזור ע"ז בדיוק.

בהספד שנשא בהלווייתו סיפר רבינו שהחזו"א כתב עליו כשהיה בחור בן 17 בלבד שיש בו הרבה ממ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם, יראת שמים ויראת חטא והוא שקוד ללמוד תורה.

ואף היה רגיל לשמוע ממנו הוראות ושמועות ממרן החזו"א.

ורגיל לספר שזוכר את בניו של ר' מתתיהו שצ'יגל זצ"ל שהיו כל הזמן אצל החזו"א, ותמיד מפליג בשבחו שהיה לו שימוש חכמים וכל כולו היה תורה והרבצת תורה במסירות נפש

ולאחר פטירתו הספידו רבינו שהיה יהודי מדור קודם, ואמנם יש הרבה ת"ח אבל ת"ח עם שימוש חכמים אצל כל גדולי ישראל כמוהו זה אין בנמצא.

מערכי תורה

שופטים

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

עדות בדיני נפשות

בדין חיוב מיתה כתוב (י"ז, ו') 'על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד', הנה דין עדות בשנים מפורש בקרא להלן בסוף הפרשה (פי"ט פסוק ט"ו) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת וגו', על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר, וצריך ביאור מה הוצרך הכתוב לפרש כאן גבי מיתה, דבעינן ב' עדים דווקא, ולא יומת ע"פ עד אחד, והלא הדברים ק"ו, אם לכל עון ולכל חטאת לא יקום ע"א, למיתה לא כל שכן.

והנראה בזה, דבאמת הרי חלוק מה שהצריכה תורה שתי עדים בדיני נפשות, ממה שצריך שתי עדים בשאר כל עון וכל חטאת, דהנה בדיני נפשות קיי"ל בגמ' במכות דף ו' ע"ב, דעדות מיוחדת, כגון דאחד אומר בחלון זה, ואחד בחלון זה, אין מצטרפין, ובעינן שיהיו רואים את העדות יחד, משא"כ גבי דיני ממונות ושאר עדיות, דמהני גם רואין משתי חלונות, וא"כ נמצא דדין שתי עדים דמיתה, הוא דין מחודש בפני עצמו משתי עדים דכל עון וכל חטאת, ולפי זה מבואר דלכך הוצרך הכתוב ללמד דבר זה בקרא בפני עצמו, דהרי אין זה אותו הדין שתי עדים, שנאמר בדין עדות דכל עון וכל חטאת.

ויש להוסיף בזה עוד, דממילא גם הדין שנאמר בקרא, דלא יומת על פי עד אחד, האמור בעדות מיתה, אינו כענין האמור בעדות על כל עון וחטאת, דלא יקום עד אחד באיש', דהדין שנאמר בעדות מיתה, דלא יומת על פי עד אחד, נכלל בזה גם שנים שראו, אלא שלא ראו בבת אחת, דלגבי מיתה חשיב עדות זו כעדות של עד אחד.

על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך

כתוב (י"ז, ח' - י"א) 'כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' דברי ריבות בשעריך. וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוך בך. על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור וגו'. הנה דין בי"ד הגדול יש בתרי גווני, א', כשיש ספק בהלכה שנתעלמה, וכמבואר ברמב"ם בפ"א מהל' ממרים ה"ד ז"ל כשהיה ב"ד הגדול קיים כו' כל דין שנולד בו ספק לאחד מישראל כו' הכל באין ללשכת הגזית לבית דין הגדול ושואלין, אם היה הדבר שנולד בו הספק לכל, ידוע אצל ב"ד הגדול, בין מפי קבלה, בין מפי המידה שדנו בה, אומרים מיד כו' עכ"ל. וזהו ביאור מש"כ רש"י כאן, כי יפלא, כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה, היינו שהדבר נבדל ומכוסה ממך. אופן ב' יש בגונא שיש מחלוקת בין שני חכמים, או שני בתי דינים, דבר שלדורות נשאר בפלוגתא, וכל חכם עושה כדעתו, או לפי כללי הכרעת ההלכה, אבל בזמן ב"ד הגדול היו הם המכריעים, וכמבואר ברמב"ם שם הל' ה' בהלכה בפ"ע ז"ל שני חכמים או שני בתי דינים שנחלקו שלא בזמן הסנהדרין כו' הרי שבזמן הסנהדרין נמסר להם להכריע בין הדיעות, וכמבואר שם גם בדברי הכסף משנה, דבזמן הסנהדרין היה הדין מתברר עפ"י בית דין הגדול.

אשר לפי זה יש לומר בביאור הפסוקים, דזהו שחשב כאן הכתוב שני דברים, חדא 'כי יפלא ממך דבר', שזה הוא בספק שנתעלמה הלכה, וכמו שהבאנו מדברי רש"י דיפלא הוא מלשון הבדלה ופרישה שהדבר מכוסה, ועוד נקט 'דברי ריבות בשעריך', שזה הכרעה בין המחלוקות, וכמו שפירש רש"י 'דברי ריבות שיהיו חכמי העיר חולקין בדבר', וברמב"ן כתב דכפירוש רש"י כן תרגם אונקלוס שכתב 'פתגמי פלוגתא דינא בקרוין', ועל כל זה אמר הכתוב וקמת ועלית, ששתי האופנים האלו מסורים לבית דין הגדול להורות בזה.

ולפי"ז יש לפרש נמי המשך הכתובים 'על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה', הרי דחשב כאן שתי דברים, ויש לומר עפ"י המבואר, ד'על פי התורה אשר יורוך' זהו במה שבאה הוראתם בענין ספק. 'ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה', זהו כששפטו והכריעו בין הדיעות.

זקן ממרה בשוגג

בדין זקן ממרה כתוב (י"ז, י"ב) 'והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע גו' ומת האיש ההוא וגו'. הנה פירש כאן הכתוב דין זקן ממרה, דאם מורה הלכה שלא כדברי בית דין הגדול חייב מיתה. וצריך ביאור למה הוצרך הכתוב לומר דמייירי שעשה בזדון, וכדכתיב 'והאיש אשר יעשה בזדון', והלא דבר ידוע הוא בכל חייבי מיתות שאין נהרגין אלא במזיד ובהתראה, ואם עשו בשוגג פטורין, ולמה הוצרך הכתוב למינקט זאת כאן. ונראה לומר בזה, דנתחדש כאן דכשעשה בשוגג, אינו רק פטור מן החיוב, אלא נאמר ונתחדש כאן דכשאינו עושה בזדון, אין זה המראה כלל, ולא הוה זקן ממרה כלל, דהמראה בשוגג אינה המראה כלל, דרק כשממרה במזיד חשיב המראה, ולא כשממרה בשוגג.

ונפק"מ בזה, שבכה"ג אינו בכלל דין חייבי מיתות שוגגין, דהנה בגמ' בבבא קמא דף ל"ה ע"א, איתא, תנא דבי חזקיה, דחייבי מיתות שוגגין, פטורין מתשלומין, מטעם דקלב"מ גם באופן שאין בהם מיתה, ולפי המבואר כאן שזקן ממרה בשוגג, אינו בדין וגדר זקן ממרא כל עיקר, לא חשיב חייבי מיתות שוגגין, וממילא אינו פוטר בשוגג בקלב"מ.

משפט הכהנים מאת העם

הנה בדין מתנות כהונה כתוב (י"ח, ג') 'וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם וגו' ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה. וכבר עמד בחידושי מרן רי"ז הלוי בביאור הכתוב שזהו משפט מאת העם.

והנה בגמ' בחולין (דף קל"ד:) איתא דורשי חמורות היו אומרים, הזרוע כנגד היד, וכן הוא אומר ויקח רומח בידו, לחיים כנגד תפילה, וכן הוא אומר ויעמוד פנחס ויפלל, קבה כמשמעה וכן הוא אומר ואת האשה אל קבתה, ומבואר דזכיית הכהנים במתנה זו של זלו"ק הוא בזכות מעשה פנחס שקינא קנאת ה' וזכה וזיכה אחיו עימו.

והנה באמת הרי בפרשת פנחס מפורש שכרו כמו שכתוב שם 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום', ולחד מ"ד בגמ' בזבחים לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, הרי שבשכר קנאותו קיבל שכרו ברית שלום, וכאן מבואר ששכרו הוא המתנה דזלו"ק. והביאור בזה י"ל הוא כי במעשה פנחס היו שני עניינים האחד הוא שקינא קנאת ה', ועוד היה בזה הצלת ישראל ממגיפה, וכמפורש בכתוב 'בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי', הרי דשתי עניינים היו במעשה קנאותיה דפנחס.

ויש לומר, דהברית שלום הוא שכר על מה שקינא קנאת ה', וזהו שכר שמגיע לו מאת ה', ומתנה דזלו"ק זהו השכר על הצלת ישראל מהמגיפה, וזהו שכר המגיע להם מישראל. ולפי זה יש לפרש הכתוב וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם, דזכייתם בזה באה להם מאת העם בשכר מה שעשה פנחס לטובת העם, ולא מתנה מאת ה'.

שקר ענה באחיו

הנה בדין עדים זוממין כתוב (י"ט, ט"ט) 'והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו ועשיתם לו כאשר זמם וגו'. הנה כפל הכתוב שהם עדי שקר, וכמו שכתוב 'עד שקר העד שקר ענה באחיו', וצריך ביאור למה כפל הכתוב דעדי שקר הם.

ויש לבאר בזה, עפ"י הא דאיתא בגמ' במכות דף ה' ע"א, דבאו שנים ואמרו באחד בשבת נגמר דינו של פלוני, ובאו שנים אחרים ואמרו באחד בשבת עמנו הייתם, אלא בערב שבת נגמר דינו של פלוני, אין העדים זוממים חייבים, אע"פ שהוזמו בעמנו הייתם, כיון דהעידו על גברא בר חיובא. ומבואר דהיכא דעצם עדותן היא עדות אמת, רק שהם לא ראו המעשה, אין בזה חיוב דעדים זוממין. ונמצא דלחיוב דכאשר זמם, בעינן תרתי, חדא את עצם הזממה, שיעידו עדות על דבר שהם לא ראו כלל, ויזמו בעמנו הייתם, ועוד בעינן גם שהעדות עצמה תהא עדות שקר, ולא שיעידו במי שהוא כבר בר חיובא.

אשר לפי"ז מבואר היטב כפילות הכתוב, דבאמת בשביל חיוב דכאשר זמם בעינן תרתי, גם שתהא זממה, וזהו שאמר הכתוב 'והנה עד שקר העד', דהיינו שהוא עד שקר, שהוא לא ראה המעשה, ועוד בעינן שגם גוף העדות תהא עדות שקר, וזהו שהוסיף הכתוב 'שקר ענה באחיו', ר"ל דגוף העדות עצמה, היא עדות שקר.

'ופקדו שרי צבאות בראש העם'

הנה בסדר היציאה למלחמה כתוב (כ', ט') 'והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם'. נראה לבאר טעם הדבר שפקדו את השרי צבאות, רק לאחר שכלו השוטרים לדבר אל העם, משום שהרי שרי הצבאות היו ממונים על מגין מסוים של יוצאי המלחמה, וקודם שסיימו השוטרים לדבר אל העם את כל הדברים הנזכרים לעיל, מי האיש וגו' ילך וישוב לביתו, עדיין לא היה ידוע מי הם השבים לביתם, ומי הם היוצאים למלחמה, וממילא עדיין לא היה ידוע מגין יוצאי הצבא, ועל כן עדיין אי אפשר למנות שרי צבאות, ורק כאשר כילו השוטרים לדבר, והוברר מי המה בכלל היוצאים למלחמה ונודע מניינם, אז אפשר לפקוד שרי צבאות על היוצאים למלחמה.

רבים תמהים איך ציוותה תורה באיסור לא תחמוד, איך אפשר לצוות על דברים שבלב, ומה יעשה האדם אם לבו חומד. והבית הלוי מיישב כי אם היה האדם ירא מהאיסור ממילא היה בטלה ממנו החמדה, כי הפחד מהחטא גופא היה מבטל ממנו כל חשק וחמדה. והמשיל על כך באדם המתאוה לתאוה גדולה, והוא קרוב להשיגו, והיצר הרע בוער בו כאש, ומהלך על גב הנהר הקפוי קרח על מנת להשיג תאוותו, ופתאום בדרך הילוכו הוא מט ליפול, הרי באותה רגע פרחת ממנו כל התאוה מרוב הפחד שיפול אל הנהר, וכך הוא הוא הטבע שטבע הקב"ה באדם שמעט פחד מפיג ממנו כל כוחות התאוה והחמדה.

ואמר על כך זקני מרן הגרי"ז זצ"ל שאמנם בספרו הוא כתב כן כישוב על הקושיא, אבל באמת הוא היה אומר זאת כתימה על עצם השאלה, ומה השאלה בכלל.

פעם אחת התבטא אחד מגאוני הזמן בפני זקני מרן הגרי"ז זצ"ל כי תשובה זו של הבית הלוי היא 'חכמה'. הגיב על כך זקני מרן הגרי"ז זצ"ל הבית הלוי לא אמר זאת מכח 'חכמה', זה נבע אצלו מתוך שכך הוא חש בפחד החטא והיראת שמים שהיה לו.

וכבר אמר הג"ר מענדלי סלוצקער זצ"ל כי אם הוא היה בבית דין של מעלה לא היה נותן לבית הלוי שכר על שאינו חוטא, כי הרי הוא כל כך פוחד מהחטא, אלא שמגיע לו שכר על עצם הפחד שיש לו.

פנינים מהמורה רבינו
רבי רב הבה
צדק צדק צדק
עדה"ק ספרד ה"ד

פניני
הפרשה

צדק צדק צדק (טז כ)

מהי הסברה דבעינן ב"ד יפה

וברש"י כתב "הלך אחר ב"ד יפה", ויש לפרש זאת בדרך פשט, כמו שידוע שבארו הגדולים במעשה דיעקב בבית לבן, שאמר לו הקב"ה שישב לא", וכתיב שם שקרא לרחל וללאה לשדה, ופירט לפניו את חומרת המצב בבית לבן, עד שאמרו לו שלפי המצב הגרוע הזה באמת צריך לחזור לארץ, וכלשון הפסוק "ועתה כל אשר אמר אלוהים אליך עשה", ולכאורה קשה שם טובא, מה היה צריך לכל המעמד הזה לקרוא להם לשדה ולספר להם את כל העוולות של 'לבן', הלא מאחר שנצטוו להדיא מהקב"ה לחזור לא", מי יוכל לעמוד כנגד ציוויו של הקב"ה, ומדוע צריך את ההסכמה של נשותיו לכך.

ובארו הגדולים, דחזינו מכאן שאדם עדין למצוא עד כמה שניתן, שכל דבר שמצווה מהקב"ה, טוב לעשותו בם מבחינת עוה"ז, דהיינו להסביר את זה בשכלו ולכין את עצמו לכך. כדי לברוח מנסיון היצירה שמסיתו לחשוב שמצד סיבות העוה"ז, עדיף לעבור על רצון השי"ת.

ולפי"ז מתפרש גם הכא, דחיפוש הצדק צריך להיות בשני אופנים, גם מצד האמת האמתית שבו, שהיא טוב מצד עצמו, אבל צריך להוסיף סיבה, שאף ליצירה לא תהיה התנגדות ופתחון פה לכך, וזאת ע"י שמקום הצדק והבי"ד יהיה לו משיכה גם מצד סיבות העוה"ז, שהוא ב"ד יפה שמושך את האדם גם מבחינה גשמית.

לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם

קסמים מעונו ומנחש ומכשף

(יח י)

מדוע החמירה התורה בלשונותיה

כ"כ כלפי איסורי כישוף וכדו'

בלאו זה מצינו לשון מיוחדת "לא ימצא בך", שהוזהרו בה ישראל, והוא שלא ימצאו בתוכם דברים אלו המנויים כאן, ברשימה זו, ולא כמו באיסורים אחרים שבהם יש רק איסור כללי על הגברא שהוזהר מלעשות זאת, וכן מצינו גם בפרשת משפטים, גבי עונש על כישוף שנאמר שם "מכשפה לא תחיה", מה שלא מצינו לשון כזו בשאר 'חייבי מיתות', דהיינו שרואים שיש קפידא על כלל ישראל שלא יהיו בתוכם מעווננים ומכשפים וכיוצא ב.

ונראה לבאר עומק איסור זה, עפ"י מאי דאמר' בגמ' (כריתות דף ג ב) האי מאן דבעי למיצמד זיבורא ועקרבא אסור, (היינו לחבר ולהצמיד יחד דבורה ועקרב שזה מהני

שפה
לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו
לכתוב דברים שבע"פ ואמירה
בע"פ דברים שבכתב

שחנו קמיה רבינו על התפתחות המופלאה בקהילת 'מקדש שלמה' פניה"ק טבריא עילית תובב"א, ובפרט בשיעורי התורה הנמסרים בבית המדרש תמידין כסדרן, ועל האחדות המופלאה השוררת שם, עדי כדי כך ששמענו מגבאי ביהמ"ד שמקפידים שלא ישאו דברים בהיכל בית המדרש רק אותם אלו הרחוקים כמורח ממערב מכל מיני פוליטיקות ומחלוקות, ונהנה רבינו למאוד מקבלה זו.

המשך בעמוד הבא

לכשפים) ואי אתו בתריה שרי, (ואם הם רודפים אחריו להזיקו אזי מותר משום שע"י כך ניצל מידם).

ובתוס' שם (ד"ה אי) הקשו ה"ד אי דאיכא פיקו"נ פשיטא דשרי, דאין לך דבר העומד בפני פיקו"נ, ואי ליכא פיקו"נ אמאי שרי, ובאמת מלשון הגמ' שם לא משמע דמיירי דוקא בפיקו"נ, אלא הגמרא סותמת 'דאתו בתריה' היינו שרודפים אחריו אפילו בלי פיקו"נ.

ואפשר לבאר שהביאור הוא בעבירות הללו, שהגדרת העבירה דכישוף וחבר וכיוצא ב, אינם על עצם המעשה של הגברא עצמו, אלא העבירה היא במהות השינוי מדרך הטבע הרגיל שבעולם, שמשנה את סדרי הבריאה הסדירים, ולכן ליכא איסור, אלא שלא במקום היזק, אבל אם לא עושה זאת אלא בכדי להציל את עצמו מן ההיזק לא חשיב שנוהג בעצמו הנהגה של שיבוש סדרי בראשית, שהרי לא עושה את הכישוף והחיבור לכתחילה אלא רק בכדי להבריח ארי הדווקא מעליו, ולכן משתמש באותו כישוף.

וכן מצינו ב'שאל המלך' שבשעת המלחמה עם הפלשתים, העלה את שמואל באוב, וכשאמר לו שמואל (א כח טו) "למה הרגזתני להעלות אתי", ענה לו שאל שביקש בבבאים ולא נענה, והיינו שטענתו של שאל היתה שלא בחר את האוב כ'דרך קבועה', אלא רק בכדי להציל עצמו וישראל עשה זאת, ובהא ליכא איסורא, כי הרי לא בא לשנות מסדרי הבריאה, כי אם זמנית משום הסכנה.

ולפי"ז יש ליישב בטוב לישנא דקרא הכא, שמכיון שהקפידא בכל המעשים שנאמרו כאן אינה כשאר עבירות, מכיון דלאו מחמת המעשה המסויים אתינן עלה, אלא הקפידא היא על ההנהגה שמתבטאת במעשים אלו, שהיא סתירה ל'תמים תהיה', וכדמסיים לה קרא, לכן יש קפידא על ישראל שלא ימצאו בתוכם כלל מעשים כאלו שאינם מתאימים להנהגתם הכללית בעולם.

אתם קרבים היום למלחמה על

איביכם (כ ג)

כשיוצאים לקרב צריך לחזק את

האמונה בהקב"ה ולא להאמין

באוייב האכזר שירחם על השבויים

ואמרו בגמ' (סוטה מב א) "שמע ישראל וכו'... על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם, ואינם דומים לאחיכם שמרחמים עליכם... כגון שמעון על יהודה וכו', אלא אם אתם נופלים בידם אין הם מרחמים עליכם.

ולכאורה צ"ב הרי בהמשך זה הפסוק של "אל רא לבבכם", שבא לומר להם שלא יפחדו,

בית דין שופכי דמים הן, אלא שלא בא לידינו ופטרנוהו, (בלא מזון) ולא ראינוהו והנחנוהו, (בלא לוויה) ע"כ.

ולכאורה יש להבין, מהו מטרת המעמד הזה שמביאים את זקני ב"ד, רק כביכול לנקות את מצפונם, כשהם מכריזים קבל עם ועדה, "אנחנו לא שייכים", ו"לא קשורים", לרצח נורא זה, מפני שלא הנחנוהו בלי אש"ל, והלא לכאורה אנו מחפשים כאן כפרה אמיתית, למעשה הרציחה הנורא שאירע בגבול העיר הזו, ולא מחפשים 'אשמים'.

ולבאר העניין יש להקדים, דברי הגמ' (כתובות ק"א ב) "דאמר ר' יוחנן טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקוהו חלב", שנאמר "ולבן שינים מחלב", אל תקרי 'לבן שינים' אלא לבון שינים, ע"כ.

וכן להיפך יש לומר, דמי שמחמיץ פניו לחבירו, גריע טפי ממשקוהו חומץ, וכדמתאמר בהם בעלי המוסר זללה"ה, שההולך ברה"ר כשפניו כעוסות הרי הוא נחשב כ'בור ברשות הרבים'.

ממילא המעמד הזה של 'זקני ב"ד' שעומדים ואומרים קבל עם ועדה, באם היינו פוטרים אותו ללא אכילה ושתייה ולוויה, הלא זהו גופא כבר רציחתו של אותו אדם, שיוצא כך מהעיר בשברון לב, בלא אכילה ושתייה.

ומעמד זה של ההכרזה קבל עם ועדה, על הזהירות המופלגת בה נדרשים לנהוג בבין אדם לחבירו, משום שזה גובל באביווייהו דשפיכות דמים, ההתעוררות הגדולה הזו, שרציחה לא מתחילה בכלי משחית אלא בהתעלמות מהזולת, זה כבר הכפרה, ושפיר מבקשים לאלתר "כפר נא לעמך ישראל".

בכדי להבין מילה אחת של חתני שליט"א צריכים לדעת ש"ס בבלי וירושלמי וזוהר על בוריים

בתקופה האחרונה מתרבים כפטריות אחרי הגשם כל מיני בורים המחפשים נאשיות אחר 'סקופים' תקשורתיים, ובאים קמיה רבינו כביכול לשוחח עמו בד"א של הלכה, בכל מיני נושאים על סוגיות חמורות בקדשים ועוד, ומצטטים מרבינו לאלתר פסקי הלכה לציבור הרחב בעניינים שכבר גדרו בהם גדולי ישראל ז"ע"א, ומעוררים בכך בוקה ומבולקה וגורמים צער גדול לרבינו, וזכינו השבוע לקבל שיחת טלפון מחמיז של רבינו ה"ה עמוד ההוראה מרן הגר"ז שליט"א, שאמר תמינהי הלא בכדי להבין מילה אחת של חתני שליט"א צריכים לדעת ש"ס בבלי וירושלמי וזוהר על בוריים, ואין חושבים לעצמם כל מיני נערים שלמדו דף אחד או משנה אחת, שיכולים לצטט ממנו פסקים והלכות בכל מיני הלכות חמורות, ובפרט בנושאים שעליהם כבר נאמר "וזהר הקרב יומת".

דעת
חבמה ומוסר

לע"נ האשה הצנו"ח מרת דליה בת מלכה גרטיילוב נדבת בעלה הר"ר ברוך שיחי וילדיה

שפה לנאמנים - המשיך

והוספנו קמיה רבינו שזכינו בשבוע זה לשמוע חידוש מפי אחד מורבני בית המדרש בשיעור שמסר ה"ה הרה"ג רבי אוה"ח בראל שליט"א ואמר שמע מת"ח אחד מדוע מרן הגר"ז ז"ע"א לא הדפיס בעצמו את חידושי התורה שלו כי חשש לשיטת מרן הגר"ז אדלר ז"ע"א שכל ההיתר לכתוב דברים שבע"פ הוא רק משום "עת לעשות לה" הפרו תורתך והוא בעצמו לא שוכח תלמודו ואין לו את ההיתר הלז.

[אודות היתר כתיבת דברים שבעל פה מחמת 'עת לעשות לה' הפרו תורתך, פליגי גדולי האחרונים אם הוא היתר מוחלט בכל ענין או לא. וכך כותב רבינו ה'חתם סופר' בתשובותיו (או"ח סי' רח): 'כל המחבר ספר ומתערב במחשבתו לגדל שמו, רבצה בו האלה האמורה במילי דאבות (פ"א מי"ג) 'נגיד שמא אבד שמא', ולא תעשה ידי תושיה להוציא מחשבתו אל הפועל, כי יבואו מבקרי מומין ויחפשו וימצאו מלבד שהוא עובר איסור דאורייתא 'דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותב', ולא הותר אלא משום 'עת לעשות לה', ואם איננו עושה לה' הרי איסורו במקומו עומד." ואמנם החת"ס הלך בזה בשיטת רבו, וכפי שמוכר בספר 'חוט המשולש החדש' (הו' מכון דעת סופר עמ' טז) "שהגאון ר' נתן אדלר ז"ל אמר, שמיום עמדו על דעתו לא שכח מה שלמד, ומטעם זה לא כתב חידושי תורה שלו על הספר, כי אמר: שכל עיקר שהתירו חז"ל לכתוב דברים שבע"פ הוא משום 'עת לעשות', שהתורה נשכחת בעונותינו הרבים, והוא לא שכח מה שלמד, על כן לא העלה חידו"ת שלו על הספר, רק סימנים נתן לעצמו בנקודות ותיבות, ואבא מאור הגולה (בעל ה'כתב סופר') זצ"ל הביא עמו בשנת תרכ"ה מפפד"מ הששה סדרי משנה אשר למד מתוכן הגאון ר' נתן אדלר זצ"ל, ושמה גרשמים נקודות וכתוב בצדו וצ"ע, או נקודות לבד, ורב מובהק אחד באשכנז הדפיס (בשנת תרכ"ב) חיבור על חלק א'

ממשניות לפרש כוונת הגאון ז"ל בנקודותיו, ושם הספר 'משנת רבי נתן' (עי' 'דליות יחזקאל' ח"ב עמ' דש).

ואמר רבינו שבדומה לזה שייך להסתפק להיפך דהלא דעת המרדכי שהובא ברמ"א בהלכות ס"ת היכא שנמצאה טעות בס"ת, אחר תחילת הקריאה, לפני השלמת שלושה פסוקים, שישלימן בע"פ, ומשמע שסובר דמ"ש דברים שבכתב א"א רשאי לומר ע"פ לאו איסורא בפנ"ע הוא, אלא דאופן דברים שבכתב שהתחייב בהן, כולל חיוב זה לאומן מן הכתב דוקא ולא סגי בזה באמירה בע"פ, וממילא היכא דא"א להשלימן מן הכתב, דהא נפלה בו טעות, שוב ליכא איסור לאומן בע"פ.

ולפי סברה זו נראה לומר דכל אותם פסוקים של 'רשות' של 'תורה שבכתב' שרי לאומן בע"פ, וזהו גדר דברי ר' יוסי ברפ"ד דתענית ב'אנשי מעמד' שקוראים בע"פ כ"א לעצמו, היינו כמושג"ת שמכיון שאין תקנה לקרוא בציבור דוקא, נחשב הדבר כרשות, ולכן שרי לאומן בע"פ, ורק לת"ק דס"ל התם שהוא ג"כ תקנה לקרוא בציבור, נכלל הדבר במצות 'קריאת התורה הכללית', וממילא אותה מצוה מחייבת גם לומר מן הכתב.

והוסיף רבינו שבאמת סברה זו היא כעין הסברה שהביא הריטב"א בפ"ז דיומא בכה"ג שקורא בחומש הפקודים בע"פ, משום שאינה חובה גמורה, והיינו כדברינו הנ"ל שאמירת ע"פ לאו איסורא היא, אלא רק חסרון בקיום החובה.

ואמר רבינו דלפי סברה זו מיושבים דברי הראשונים שהובאו בשו"ע הלכות ק"ש, דלא ס"ל לחלק בין קריאה לעצמו, ובין להוציא אחרים די"ח, באיסור זה של קריאת ע"פ לדברים שבכתב, והק' עליהם משיטת ר' יוסי ברפ"ד דתענית הנ"ל דשרי לאנשי מעמד לקרוא בע"פ כ"א לעצמו, ולדברינו אין זו קושיא כלל ועיקר דהתם הוי טעמא משום דלאו חובה היא אלא אפוש רחמי כהנ"ל, ולכן שרי לקרוא בע"פ כמושג"ת.

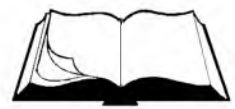
הדפסת העלוך לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאנא זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

9

אלול תשפ"ד

שאלות המצוות

גליון 536

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

התחלפה לו הציצית לאחר המקוה

שאלה: הכין לעצמו טלית קטן של שבת כדי ללבושה לאחר המקוה, וכשיצא מהמקוה התחלפה לו הטלית קטן, ואינו יודע איזה של שבת ואיזה של חול, מה עליו לעשות לענין ברכה כיון שיש כאן ספק ברכה?

תשובה: ילבש איזה מהם שירצה ויברך, מכיון שכשהוריד את הטלית קטן שלבש לפני כן, היתה דעתו שלא לחזור וללבוש אותה אח"כ, א"כ אפילו אם הבגד שילבש עכשיו הוא אותו בגד שלבש לפני כן, צריך לברך עליו ואין כאן ספק ברכה כלל.

בירך "על מצות תפילין" בתפילין של יד

שאלה: טעה ובירך על תפילין של יד "על מצות תפילין", מה עליו לעשות?
תשובה:

א. אם הוא מבני ספרד שמברכים רק ברכה אחת על תפילין (שו"ע סי' כ"ה סעיף ה'), יצא ולא צריך לברך עוד.

ב. אם הוא מבני אשכנז שמברכים על תפילין שתי ברכות (רמ"א שם), אם נזכר לפני ההידוק של יד יברך מיד "להניח תפילין", ואח"כ כשיניח תפילין בשל ראש לא יברך כלל, ואם כבר הידק והניח של יד, כשמניח של ראש יברך רק ברכת "להניח" ("שערי תשובה" סי' כ"ה ס"ק ה').

בירך ברכה וחשב שאינו צריך לברך

שאלה: בירך על פרי וטעם מעט, ונזכר שכבר בירך לפני זה ואמר מיד "ברוך שם...", לאחר מכן חשב שוב ונזכר שבאמת עדיין לא בירך לפני כן, וברכה זו שבירך עכשיו לא היתה לבטלה, האם יכול להמשיך לאכול ע"י הברכה של עכשיו, או שמא כבר הסיח דעתו מברכה זו וצריך לברך שוב?

תשובה: היות שבירך וטעם מיד כבר חל עליו הברכה, ומה שחשב בטעות שלא היה צריך ואמר "ברוך שם" וכו', לא מבטל את הברכה האמיתית, ולכן יכול להמשיך ולאכול.

נרונים מתחת הסיר בשבת

שאלה: האם מותר בערב שבת להניח כמה נרונים דלוקים מתחת הסיר?

תשובה: אם האוכל מבושל מותר להניח מתחת הסיר אפילו בלי שיש מעליהם פח (גרוף וקטום), אבל אם מוריד את הסיר, אסור להחזיר אותו. אם רוצה להחזיר את הסיר מעל הנרונים צריך להניח פח מעל הנרונים.

ועצה טובה, לכתחילה בכל אופן כדאי להניח עליהם פח, מכיון שהלהבה פתוחה, הפח יגן עליה שלא ישפך עליהם מרק או יתקע בו, ויביא ח"ו לידי כיבוי בשבת.

השהיית סיר בתנור בשבת

שאלה: פלטה של שבת בתנור, שמניחים בה את המאכלים בתוך קופסה סגורה, האם דינו כהטמנה בדבר המוסף הבל, שאסור להטמין בה אפילו מערב שבת, היות והוא סגור בתנור?
תשובה: היות שצדי התנור לא נוגעים בסיר, אין זה נחשב הטמנה ומותר, וכמבואר בשו"ע (סי' רנ"ז סעיף ח').

הפעלת מכונת כביסה או ייבוש או גרנטור לפני שבת

שאלה: האם מותר להפעיל מכונת כביסה או ייבוש או גרנטור לפני שבת כאשר היא ממשיכה את עבודתה מאליה בשבת?

תשובה: כתב הרמ"א (סי' רנ"ב סעיף ה') שאסור להכניס חיטים לתוך רחיים של מים סמוך לחשיכה, משום דחוששים להשמעת קול, ע"י שם, והטעם, כתב המשנ"ב (סי' מ"ח) בשם "דרכי משה" כיון שמשמע קול אוושה מילתא ואיכא זילותא דשבת, ע"י שם.

לפי הפעלת מכונת כביסה לפני שבת כל שתמשיך בעבודה בשבת אסורה משום שהדבר נשמע בחוץ, ויש בזה משום זלזול בכבוד השבת (שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי' י"א אות ב'), וכמו כן לענין מכונת ייבוש בשבת שאין להפעילה סמוך לשבת כיון שיש בזה השמעת קול ואסור (שו"ת "אגרות משה" או"ח תשי"ב אות ל"ח).

אולם הפעלת גרנטור שמרעיש מאוד אין בכך משום השמעת קול, כיון

שהדרך הוא להעמידו ולכוונו מערב שבת ואין בזה משום זלזול בכבוד שבת (מרח"ח חזון איש" צ"ל, מובא בספר "הלכות שבת בשבת" ח"א פ"ב הערה 38).

קיבל שבת ונזכר שעדיין לא הניח תפילין

שאלה: חזר מטיפול בבית חולים סמוך לשבת וקיבל שבת, ונזכר שלא הניח תפילין, מה עליו לעשות?

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' ת"ר ס"ק ז') קהל ששלחו אליהם שופר והגיע בסוף היום השני של ראש השנה שהיה ביום שישי, והקהל כבר התפלל ערבית של שבת קודם הזמן בעוד היום גדול, צריך לתקוע בלי ברכה, ואם הגיע בין השמשות לא יתקעו, כיון שחיובו רק דרבנן, ע"י שם. משמע שאם היה חיוב שופר דאורייתא בערב שבת היה חייב לתקוע אפי' בבין השמשות של ליל שבת בלי ברכה.

לפי' מי שקיבל שבת ועדיין לא הניח תפילין בודאי צריך להניח (הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל "הליכות שלמה" תפילה פרק ד' הערה 17), וכן היה מעשה והורה מרן הגר"מ שך זצ"ל למי שלא הניח תפילין ונזכר בבין השמשות של ערב שבת, שיניח בבין השמשות ("תל תלפיות" חוברת נ"ו עמ' פ"ה).

הדלקת נר שבת בפעם הראשונה

שאלה: כלה המדליקה נרות שבת פעם ראשונה לאחר החתונה, האם צריכה לברך "שהחיינו" על המצוה?

תשובה: מצוה שאינה קשורה לזמן (כגון תפילין) ומקיים אותה פעם ראשונה, פליגי הפוסקים אם לברך "שהחיינו", והמנהג שלא מברכים, ויש הלוכחים פרי או בגד חדש ומברכים עליו, ומכוונים גם על המצוה ("ביאור הלכה" סי' כ"ב ד"ה קנה), ובהדלקת נרות בלא"ה לא נחשב שמקיימות פעם ראשונה, שהרי כל אחד חייב בהדלקת נרות שבת גם לפני החתונה, אלא שהאמא מוציאה את כולם, נמצא שכבר קיימו מצות הדלקת נר (רק את מעשה המצוה בפועל לא קיימו).

מוקצה המונח על הדלת

שאלה: תלה שקית עם כסף על ידית של דלת ע"מ שתישאיר שם כל השבת, האם מותר לפתוח את הדלת בשבת או שהדלת נעשתה בסיס לכסף, וכן אם נפל השקית מהדלת האם יש איסור לפתוח את הדלת משום מינו דאיתקצאי וכו'?

תשובה: איתא ברמ"א (סי' רע"ז סעיף א') נר של שעורה שקבוע בדלת מותר לפתוח ולענול, ע"י שם, והטעם כתב המשנ"ב (סי' ז') משום שהדלת לא נעשית בסיס לנר לפי שהיא משמשת לבית ובטלה אצלו ולא לנר, ע"י שם.

וכמו כן אם מונח מוקצה בתוך דלת המקרר, הדלת לא נעשית מוקצה כיון שהיא בטלה למקרר (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ולפי' בנ"ד שתלה שקית עם כסף על הדלת אין הדלת נעשית מוקצה, ומותר לפותחה ולסגורה בשבת אפי' בזמן שהשקית תלויה על הדלת.

לצלצל בשבת מספק להזמין גוי

שאלה: חולה שצריך לנסוע בשבת לבית חולים, האם כדאי להתקשר קודם ל"עזר מציון" כדי לנסוע ע"י גוי (שזה עדיף), או היות שלפעמים הגוי כבר תפוס, נמצא שצלצל בחינם, וכדאי להתקשר מיד למד"א ששם בודאי יש אמבולנס פנוי, אבל עם נהג יהודי מחלל שבת?

תשובה: היות שעדיף לחלל שבת ע"י גוי, עדיף לצלצל קודם ל"עזר מציון" מכיון שע"י גוי ימצא גוי ויחסוך חילולי שבת רבים של יהודי, שהרי אם יבוא אמבולנס עם נהג יהודי, הנהג יעשה מאות פעולות של חילול שבת (בהיתר כמובן) (הגר"ש סילמן שליט"א).

קניה ע"י נכיו חוב

שאלה: הזמין חליפה בחנות ומשלם ע"י "זיכוי" שנשארו לו מהחזרת מוצר וכד', החליפה עדיין לא הגיעה, ותינתן לו רק בעוד חודש, גם אם בינתיים המחיר יעלה, האם יש בזה משום רבית?

תשובה: הכלל הוא שאם קונה חפץ על דעת לקבלו לאחר זמן, ומשלם מיד, וע"י מקבל מחיר של אותו היום יש בזה איסור רבית (ע"י שו"ע יו"ד סי' קע"ה). אולם יש בזה שני היתרים:

א. "יש לו", דהיינו יש לבעל החנות עכשיו אותו המוצר, אותו דגם באותה מידה, משום שבידו להביא לו כבר עכשיו.

ב. "יצא השער", דהיינו גם אם אין לבעל החנות אבל אפשר להשיגה גם בחנויות אחרות במחיר זה, גם זה מותר, כיון שיכול כבר עכשיו לקנותה (דאע"פ שאין לזה יש לזה).

אבל כל זה כשמשלם כסף מזומן, היות שיכול לקנות במקום אחר, ואין בו משום רבית, אבל אם משלם ע"י הזיכוי ששייכת רק לאותה חנות, הוא לא יכול לקנות בחנות אחרת, וכא"כ אין כאן היתר של "יצא השער", ואסור לעשות כן משום איסור רבית.

קנה מוצר אך אינו רוצה לקחתו עדיין

▲ **שאלה:** קנה ש"ס או רהיט עבור חתן, ואמר הקונה שבינתיים המוכר לא ישלח לו את הש"ס או הרהיט, כיון שדירת החתן אינה מוכנה, אך רוצה לשלם עכשיו כי לחסוך עליית מחירים, האם יש בזה משום רבית?

תשובה:

א. אם יש למוכר את אותו הש"ס או הרהיט ברשותו, מותר, וזה נחשב היתר של "יש לו", וכנ"ל.

ב. אם אין לו את הש"ס או הרהיט, אך ניתן להשיגו במקום אחר, ג"כ מותר, וכנ"ל.

ג. אולם אם הקונה אינו רוצה לקבל את הסחורה עכשיו כיון שהדירה אינה מוכנה ואין לו מקום לאכסנו, או שהזמין כמות גדולה של סחורה ואין לו מקום לאכסנה, נחלקו הפוסקים אם מותר לשלם מראש כשאין למוכר עכשיו את הש"ס או הרהיט, ויש להחמיר שלא לשלם מראש (ע"י רדב"ז ח"ד סי' קפ"ו ושו"ת רעק"א סי' נ"ב שמתירים, אבל ה"אמרי בינה" סי' ב' אות ד' מחמיר בזה, ספר "ברית פנחס" על רבית פ"ח סל"ג).

תשלום קנס על איחור תשלום שכירות

▲ **שאלה:** האם אפשר לקנוס את השוכר בתוספת תשלום על כל יום שמאחר לשלם, או שיש בזה משום איסור רבית?

תשובה:

א. חוב שנעשה מחמת הלואה אסור להוסיף עליה קנס באיחור תשלום, כיון שזה נחשב כעין רבית.

ב. חוב שנעשה שלא מחמת הלואה, כגון מקח או שכירות, מותר באופן חד פעמי להוסיף תשלום קנס, אבל אסור לעשות קנס עבור כל יום או כל חודש משום שזה נראה כרבית, ולכן כשמאחר את התשלום כמה ימים לאחר ראש חודש, חייב להוסיף את סכום הקנס (ועדיין לאחר שכבר עבר את התאריך אין סיבה שימחר עכשיו לשלם היות שכבר חל הקנס).

ג. כמו כן מותר להתנות מראש שלאחר גמר שנת השכירות אם עדיין לא שילם את מלוא חובו, על כל יום של איחור ישלם דמי שכירות גבוהים (ואין זה נחשב כאונאה שהרי לא מחייבו להישאר שם ויכול לתבוע איזה מחיר שהוא רוצה).

בירך על קביעת מזוזה והביאו לו עוד

▲ **שאלה:** התכוון לקבוע שתי מזוזות ובירך עליהן, ולפני שסיים לקבוע את המזוזה השניה הביאו לפניו עוד מזוזה עבור דלת שלישית, האם צריך לחזור ולברך עליה כיון שלא היתה בידו בשעה שבירך על שתי המזוזות הראשונות?

תשובה: איתא בשו"ע (יו"ד סי' י"ט סעיף ו') היו לפניו עשר בהמות לשחוט ובירך עליהן "על השחיטה" ואח"כ הביאו עוד בהמה, אם עדיין לא גמר לשחוט את הראשונות לא צריך לברך, ע"י שם, ולפ"ז בנד"ד כיון שעדיין היה עסוק בקביעת המזוזות הראשונות אינו צריך לברך על השלישית (ספר "חובת הדר" פרק י"א סעיף י', וע"י "ביאור הלכה" סי' ח' סעיף י"ב ד"ה אם לא).

חתן התפלל ערבית מבעוד יום לפני החופה

▲ **שאלה:** חתן ביום חופתו התפלל מעריב מיד לאחר פלג המנחה לפני החופה, איזה תאריך יכתבו בכתובה, של היום או של מחר? יסוד השאלה הוא, דאיתא בשו"ע (או"ח סי' ל' סעיף ה'), מי שהתפלל מעריב מבעוד יום עד שלא הניח תפילין אין להניחם אח"כ, ע"י שם, וכן לענין אבילות (שו"ע יו"ד סי' ת"ב סעיף י"א), מי שהתפלל מעריב ושמע שמת לו מת, מתחילה האבילות ממחר, ע"י שם. וא"כ האם אותו הדין לענין תאריך הכתובה נחשב תאריך של מחר.

תשובה: כל זה לענין מצוות הנוגע כל אחד לעצמו, אבל כתיבת תאריך שטרות תלויים בזמן העולם, ופשוט שעדיין נחשב ליום, ולכן יש לכתוב את התאריך של היום בכתובה. ובפרט אם העדים עדיין לא התפללו מעריב, ואצלם עדיין יום, שהם בודאי צריכים לחתום על תאריך של היום (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

תשלום עבור הסעה לים

▲ **שאלה:** הזמינו הסעה לים עם מספר מקומות מוגבל, וכל מי שנרשם חייב לשלם אפילו אם בסוף לא יגיע, אחד שילם ובסוף לא הגיע, אבל אחר (שלא הזמין מראש) הצטרף לנסיעה (משום שכעת נשאר מקום פנוי) ושילם, למי שייך הכסף?

תשובה: כיון שהוא חייב לשלם עבור מקומו, הרי"ז נחשב כמו שלו, ואם בא אחר ושילם עבור אותו מקום, זה הכסף שייך לראשון שכבר שילם עליו (הגר"נ סילמן שליט"א).

תשלום עבור ארטיק שהפיל בשפת הים

▲ **שאלה:** קנה ארטיק בשפת הים במחיר 8 ₪, וחבירו שלא נזהר הפיל את הקרטיב לחול ונפל והתלכלך וכו', האם יכול המזיק לקנות ארטיק בצרכנייה שעולה 2 ₪ ולהחזיר לניזק?

תשובה: בנזיקין החיוב הוא לשלם עפ"י השווי בזמן הנזק ובמקום הנזק, ולכן היות שבשפת הים הארטיק שווה 8 ₪, חייב לשלם אותם הדמים, ואם קונה לו ארטיק בעיר, צריך לקנות לו 4 ארטיקים ששווים 8 ₪ ("חזון איש" ב"ק סי' ס"ק ג', הגר"נ סילמן שליט"א).

גנב גז מבלון

▲ **שאלה:** פתח בלון גז של חברו ומילא לעצמו בלון שלם (למשחקים), האם חייב לשלם לו או כיון שזה רק אוויר בעלמא שאין בו ממשות אין צריך לשלם עליו?

תשובה: הגז שבתוך הבלון שווה כסף, וגם קונים אותו ע"י קנין חצר, ולכן חייב לשלם על הגז כפי שוויו (הגר"נ סילמן שליט"א).

סגולה לזרע של קיימא

▲ אברך שעברו לו חמש שנים לנישואין ללא זש"ק, הלך ושאל את רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל משגיח ישיבת פוניבז', מה עליו לעשות, ענה המשגיח זצ"ל, שאולי גזרו עליו להיות בלי ילדים אך אם ישנה את עצמו יהיו לו ילדים, ואיך משנים? יש ללמוד כל יום מוסר, שהרי מוסר משנה אדם לאיש אחר (ע"י רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ד), ועי"ז יהיו לו ילדים, וכן שאשתו תזכיר לו בכל יום ללמוד מוסר וזה החלק שלה במוסר, לאחר שנה נולד להם בן זכר (מפי הגר"נ חיים ברמן שליט"א).

ביאורי תפילה

"את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע"

▲ **שאלה:** "את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע" (תפילת מעריב), ויש להעיר מדוע כפל הלשון "רודפיהם"-"שונאיהם" (ולא מסתבר שכתב כן כדי לחרוז חרוזים)?

תשובה:

א. כתוב במדרש בשעה שהמצרים טבעו בים, גם אלו שנשארו במצרים טבעו במים, ע"י שם. ולפ"ז יש לפרש "רודפיהם" אלו המצרים שרדפו אחר בני ישראל, ו"שונאיהם" אלו המצרים שנשארו במצרים ולא רדפו (הגר"ח קניבסקי זצ"ל). וזוהי גם הכוונה בתפילת שחרית "ואת רודפיהם השלכת במצולות" שזה על אלו שרדפו אחריהם.

וכע"ז מה שאומרים בתפילת שחרית "וידים טבעת... ויכסו מים צריהם", מהו כפל לשון זה? וי"ל "ידים טבעת" אלו שנשארו במצרים, "ויכסו מים צריהם" אלו שבים סוף ("סידור הרוקח").

ב. עוד יש לפרש, "שונאיהם" הם המצרים שטבעו בים סוף, ו"רודפיהם" אלו הסוסים והבהמות שהלכו ורדפו אחריהם ביחד עם המצרים (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

ג. במכילתא כתוב שהיו שני סוגי מצרים שרדפו אחרי בני ישראל, יש שכונתם היתה להרוג את עם ישראל לשם רשעות, ויש שרדפו אחריהם כדי להחזיר לרשותם את הכסף והזהב שהשאילו. לפ"ז י"ל "שונאיהם" אלו הרשעים שרדפו אחריהם לשם רשעות, "רודפיהם" אלו שרדפו אחריהם כדי להחזיר את הכסף והזהב (שמעתי).

"שמחים בצאתם וששים בבואם"

▲ **שאלה:** איתא בגמרא (נדרים ל"ט): שהשמש לא רוצה לזרוח כל יום, כיון שאומות העולם עובדים אליו משום עבודה זרה והקב"ה מכריחם לצאת (ע"י רש"י שם), א"כ למה אומרים (בברכות ק"יש של שבת) "שמחים בצאתם וששים בבואם"?

תשובה: אחרי שהקב"ה מצווה אותם לצאת לכבודו הם עושים זאת בשמחה ובששון (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

חידה

▲ איזה מלאכה בשבת מותר לאדם לעשות בעצמו ואסור ע"י בהמתו?

תשובה לחידה מגליון 529

חידה: איזה מצות עשה לא יכול "ממזר" לקיים?

תשובה:

א. כתיבת ספר תורה (שו"ע יו"ד סי' רפ"א סעיף ג'), והטעם י"א משום שכשמיגיע לפסוק "לא יבא ממזר בקהל ד'" כותב מהר, ואינו מכוון בכתיבת שם ד', וי"א משום שאינו חייב בכל המצוות, ועוד טעמים (ע"י ש"ך שם ס"ק ח')

ב. עוד העירו כיון שאסור לממזר להיכנס לירושלים (כמבואר ב"אבות דרבי נתן" פ"ב ה"ח), א"כ כל המצוות הנוהגות בירושלים אינו יכול לקיים, כגון עליה לרגל, אכילת פסח, מקרא ביכורים וכו', (אמנם ע"י "דרך אמונה" בבית"ל פ"א ממע"ש ה"ל דלדעת הראב"ד צ"ל שבאקראי או לדבר מצוה מותר להיכנס, ואולי גם לדעת הרמב"ם ונשאר בצ"ע, ע"ש).

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
159

האדם במעשיו מביא לעצמו ברכה או קללה

פרשת שופטים
תשפ"ד

האם הברכה והקללה חוק בטבע הבריאה

במגילה איכה (ג, לח) כתוב 'מפי עליון לא תצא הרעות והטוב' ופירוש הפסוק הזה מובא ברש"י שם בשם המדרש 'אמר רבי יוחנן מיום שאמר הקב"ה ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וגו' לא יצא רעה וטובה מפיו אלא הרעה באה מאליה לעושה רע והטוב לעושה טוב, הפסוק הפשוט בדברי רבי יוחנן הוא שכבר נהיה הדבר חוק בטבע שהעבירה מביאה לעושה אותה רעה והמצוה מביאה טובה, ולכאורה זהו פירוש הפסוק באיכה, מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, שאין הקב"ה גוזר בעצמו כל פעם על מי שעושה עבירה שיענש אלא כך הוא כבר בטבע העולם שמי שעושה עבירה מגיע אליו מאליהם צרות ויסורים, וכמו שאר חוקי הטבע, וכפי שחוק בטבע הוא שאם אדם זורע באדמה יוצא לו פירות, ובאמת זה נסים גדולים שהקב"ה עשה בבריאה, אבל הטבע הוא גם נס, נס תמידי שהקב"ה חקק בבריאה, ומשמע לכאן מדברי המדרש שגם העונש על העבירות והשכר על המצוות נהפך להיות חוק טבע בבריאה.

ובזה נראה לפרש מה שנאמר בפרשת ראה 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, ורש"י פירש שהכוונה לברכה וקללה האמורים בהר גריזים והר עיבל, אך הנה המשך הפסוק הוא 'את הברכה אשר תשמעו אל מצות השם אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום והקללה אם לא תשמעו אל מצות השם', ולפי דברי חז"ל שהזכרנו נראה לפרש הפסוק כפי משמעותו הפשוטה 'הברכה אשר תשמעו' – היינו שהברכה היא בעצם הדבר שאדם שומע למצוות השם, בזה גופא הוא מביא על עצמו ברכה, ואת הקללה אם לא תשמעו אל מצוות השם, בזה עצמו שהאדם לא שומע אל מצוותיו של הבורא ועושה עבירות הוא מביא על עצמו את הקללה.

לא יתכן שהטוב והרע איננו מגיע מהקב"ה

אך יש להתפלא על כך, שהרי כל התורה מלאה בזה שהקב"ה הוא פועל את העונשים ושופט ומעניש את בני האדם, וכמ"ש 'ברום עולם מושבך ומשפטך וצדקתך עד אפסי ארץ', וכן נאמר 'ושלמת רשעים תראה', היינו שאתה תראה איך שהקב"ה משלם לרשעים ונפרע מהם על מעשיהם הרעים, ומבואר שהקב"ה הוא זה שמשלם להם את עונשם, והקב"ה הוא מנהל את כל הבריאה כולה, 'אל-אדון על כל המעשים' 'ריבון כל המעשים', וכך אנו אומרים כל יום 'שמע ישראל השם אלוהינו השם אחד', שפירושו תשמע ישראל השם הוא אלוהינו, הוא המנהיג שלנו, ומנהל אותנו ואת כל הבריאה כולה, והוא אלוהינו ואין עוד אחר אמת מלכנו ואפס זולתו, וא"כ אינו מובן כיצד יתכן לפרש את הפסוק 'מפי עליון לא תצא הרעות והטוב' שהטוב והרע אינו מגיע מהקב"ה – שאינו צריך לדון ולפעול את העונש אלא כך הוא חקוק בטבע הבריאה השכר לעושי המצוות והעונש לעוברי העבירות, והרי ודאי שהקב"ה הוא זה שמעניש ונפרע מהרשעים כאו"א בפרטות לפי מעשיו וזכויותיו.

האם יש ממשות בעבירות שהאדם עושה

ונראה להסביר את דברי המדרש שהביא רש"י באיכה, עפי"מ שהסברתי בשבועות האחרונים מה שנאמר בפרשת אחרי מות בסדר עבודות הכהן גדול ביום הכיפורים, שהכהן הגדול סומך את ידיו על ראש השעיר שנשלח לעזאזל ומתוודה על כל העוונות של כל ישראל ועל כל פשעיהם וכל חטאתם, ואחר כך כתוב 'ונתן אותם על ראש השעיר' היינו שהכהן הגדול לוקח את העבירות ונותן את כל העבירות של עם ישראל ונותן אותם על הראש של השעיר, ואחר כך כתוב 'ונשא השעיר עליו את כל עונתם אל ארץ גזרה'

היינו שהשעיר סוחב את כל העבירות שהכהן נתן עליו ולוקח אותם לעזאזל, ואינו מובן איך לוקחים עבירות ונותנים אותם על השעיר? וכי עבירה זה דבר ממשי שאפשר לתת אותו לשעיר והשעיר סוחב אותו כמו סבל, והרי עבירה אין זה עשיה של איזה דבר אלא שעובר על רצון השם, ומה שייך לומר שלוקחים אותם ושמים אותם על ראש השעיר והשעיר נושא אותם לעזאזל?

והסברתי שרואים מכאן שכל עבירה ועבירה שאדם עושה ח"ו הוא בורא קטיגור, וכך נבראים להם במהלך השנה קטיגורים רבים מכל העבירות שעשו עם ישראל, ואת הקטיגורים האלו שהעבירות מולידות אותם נותנים על ראש השעיר והוא נושא אותם כמו סבל ומשליך אותם לעזאזל ואז מלבינים עוונותיהם של ישראל.

ואמרתי שזה המקור של התנא במסכת אבות (ד, יא) שאמר 'העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד', שממעשה העבירה נברא מלאך קטיגור, וקטיגור זה שטן, נמצא שאדם שעושה עבירה בורא לעצמו שטן, ושטן זה הולך ומשטין עליו לפני הקב"ה ואומר שאסור שהאדם הזה יחיה וצריך להרוג אותו, וכפי שאמרנו חז"ל במסכת ב"ב (טז, א) הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות, יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה, כך בכל עבירה נברא מקטרג, ואם מתרבים המשטינים הם מחסלים אותו והוא יכול ימות בגלל העבירות שעשה, השטן הזה הוא השונא הכי גדול של האדם, שהוא מפתה אותו לחטוא ובעצם הוא מפתה אותו למות, שהוא בעצמו שפיתה אותו לחטוא אח"כ משטין ומקטרג עליו.

האדם בחטאו בורא מקטרג והקב"ה נושא אותו

ונראה שזה כוונת ר' יוחנן שהביא המדרש, שמאז שאמר הקב"ה ראה אנכי וגו' יותר הקב"ה לא מעניש בעצמו ונותן הברכה בעצמו אלא ממברך או מקלל מאיליו, אי"ז סתם חוק טבע בבריאה, אלא הפירוש הוא שאם אתה עושה עוון העוון הזה בעצמו יהרוג אותך, וכן להיפך מי שעושה מצוה מהמצוה עצמה יבורך, וכמו שאמר התנא באבות (שם) 'העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד', גם ממצוות נברא מלאך שהולך ומסנר עליו שמגיע לו חיים וברכה.

ומעתה יתיישב הקושיא שהקשנו שמפורש פעמים רבות שהקב"ה הוא דן את האדם אם להעניש אותו או לזכות אותו, וכיצד נאמר מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אך לפי המבואר שהעבירה בוראת מלאך מקטרג, הנה מי הוא זה שזן ומחיה את המקטרג הזה, הוא הקב"ה, כמו שנאמר 'נושא עון', הקב"ה הוא נושא את העוון שהאדם ברא במה שעבר על רצונו של הבורא, ובכל זאת הקב"ה נושא אותו ונותן חיות לאותו מלאך מקטרג או מסנר [וכפי שהאריך בזה התומר דבורה] ואם הקב"ה רואה שלא הגיע זמנו של החוטא להעניש הוא מונע מהמלאך מקטרג להשחית, וכמו שנאמר והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית, ואם הקב"ה רוצה לשלם לאותו רשע הוא נותן כח במלאך זה לעשות בקשתו ולטול נשמתו של אותו חוטא שברא את המקטרג. ונמצא שהקב"ה הוא זה שנפרע מהרשעים ומשלם שכר טוב לצדיקים. אך מאידך מפי עליון לא תצא הרע והטוב, האדם עצמו במעשיו הוא זה שגורם רעה או טובה לעצמו, אם חטא ברא לעצמו מלאך משחית ואם עשה מצוה ברא לעצמו מלאך טוב.

ובאמת קשה מאוד להנצל מהיצר הרע, וכבר אמרו חז"ל (סוכה נב, ב) 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו שנאמר ה' לא יעזבונו בידו', ולכן כל זמן שאדם יכול לברוח מהנסיון יברח ממנו מאוד ולא יביא עצמו לידי

נסיון, שבשעה שבה ליד נסיון האדם מצד עצמו לא יכול לעמוד כנגד היצר הרע, וצריך זכויות שהקב"ה יעמוד לצידו ויעזרהו להתגבר על יצרו. ומטעם זה צריך זהירות מרובה שלא ללכת למקומות שיכול להיות שם פריצות ועלול לבוא ליד ראייה אסורה, שפעם אחת שאדם רואה דבר האסור ח"ו יכול להזיק לו מאוד. ומצוי הדבר שהולכים בימי בין הזמנים לטיולים בכל מיני מקומות מפוקפקים וצריך זהירות ושמירה יתירה שלא ללכת למקומות כאלו, וכמו חוף שרתון שהרב וואזנר הורה שאסור ללכת לשם בגלל הפריצות שיש שם, והנה אני חשבתי שאם אני יעלה על ההר לראות את הים בלי לרדת לטייל ולחוף רחצה לא יהיה בכך מכשלות, אך כשהלכתי ראיתי שגם על ההר יש פריצות, ואני צריך לעשות על כך תשובה וכמו שכתב חובת הלבבות (שער התשובה פ"י) שהאדם צריך להוכיח את עצמו ולצעוק לנפשו 'וכבר כלית ימך ברצון תאותך! הלא תשוב לכלות שאר ימך ברצון בוראך! רוב

הימים שלך עברת אותם בתאוות, אבל מכאן והלאה תשוב לכלות שארית ימך כרצון בוראך... כל אחד צריך להזדרז לעשות תשובה על מעשיו ובפרט זקן כמוני... לפני שנים רבות הייתי מוסר שיעור בחדרה והיה שם זקן אחד מופלג שגילו היה יותר ממאה שנה, והוא היה בא לשמוע את השיעור שלי כל פעם, שמו היה ר' והוא היה רב בוולאז'ין יחד עם הנצי"ב, הנצי"ב היה רב בעילית והוא היה בתחית, כמובן שהוא היה תלמיד חכם גדול וידע את כל יורה דעה עם הש"ך בעל פה! והיה משתתף בשיעור ומעיר הערות על דברי... בסוף ימיו הוא קרא לי הזקן תלמיד חכם הזה ואמר אני עכשיו עושה תשובה כל יום! כל יום אני אומר וידוי ועושה תשובה כי האדם לא ידע את עתו... אנחנו צריכים ללמוד ממנו, גם אם עד עכשיו כלנו ימינו בתאוות היצר, נעשה על כך תשובה ומכאן ולהבא נתגבר על עצמינו ונכלה שאר ימינו ברצון בוראינו.

בחודש אלול צריך להתחזק בעשיית תשובה והכנה כי לא כדאי לעזוב את עבודת השם

התשובה היא הדבר הראשון שצריך להתחזק בחודש אלול, והדרך היא על ידי לימוד המוסר, רבינו יונה בתחילת ספרו 'שערי תשובה' בביאור מה היא החרטה כותב כמה מילים שהם כוללים את הכל: 'בין לבבו כי רע ומר עזבו את השם', אם אדם ישנן את דברי רבינו יונה הללו ויקיים אותם הוא כולל בזה את עיקרי התשובה, אדם צריך להבין שלא כדאי לו לעשות עבירות ולהסתכסך עם הקב"ה, ואם הוא חטא ועשה עבירות יחשוב לעצמו כמה טיפש הייתי! איך הסתכסכתי עם הבורא עולם... ויחשוב האדם לעצמו אחרי שתמות אל מי תפנה? מי יטפל בך? אחרי המאה ועשרים יש לך רק את הבורא עולם, אף אחד אחר לא יסתכל עליך, אז הקב"ה דן את האדם על מעשיו ואין לו להיכן להימלט...

וכדאי לאדם לעבוד את השם, וכמו שאמר דוד לשלמה בנו (דברי הימים א כח), 'ואתה שלמה בני דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה, כי כל לבבות דורש השם וכל יצר מחשבות מבין, אם תדרשנו ימצא לך ואם תעזובנו יזניחך לעד', אם תדרוש את השם תמצא אותו! וכמו שאמר דוד 'דרשתי את השם וענני ומכל מגורותי הצילני', ביקשתי את השם התפללתי אליו והוא ענה לי והציל אותי, 'הביטו אליו ונהרו ופניהם אל יחפרו', אדם פונה להקב"ה והוא מאיר לו ואינו מתבייש!

גם לאחר שאדם חטא הקב"ה מאיר לו פנים ונותן לו פתח ודרך לחזור בתשובה, וכל זה הוא מאהבת השם אותנו שנתן לנו את האפשרות לעשות תשובה, והקב"ה ברוב רחמיו שולח לאדם שליחים ומעורר אותו שישב בתשובה ויבקש סליחה על מעשיו, ודבר זה אנו רואים במעשה של דוד ובת שבע, שנשלח אליו נתן הנביא להוכיח אותו על מעשהו, ואמר לו מעשה בשני בני אדם אחד עשיר ואחד עני, העשיר היו לו המון כבשים וכבשות, וזולתו העני היה לו רק כבשה אחת, איתה היה אוכל ואיתה היה ישן, והנה העשיר הזמין אורח אצלו ורצה לעשות לו סעודה, מה עשה גנב את הכבשה של העני שחט אותה והכין ממנה סעודה לאורח שלו, מה דינו של הגנב הזה, כך שאל נתן הנביא את דוד, השיב לו דוד ואמר: חי ה' כי בן מות האיש העושה זאת, ולכאור' תשובת דוד אינה מובנת וכי מי שגונב כבשה חייב מיתה, ופרש"י שם שהגזול את העני כאלו נטל את נפשו, והטעם בזה הוא משום שהעני לפעמים זה מה שנשאר לו ואין לו ממה להיות רק מזה ואם תקח לו את זה אין לו ממה להיות וכאילו אתה הורג אותו, והוסיף דוד ואמר שצריך הגנב לשלם את ארבע כבשות, כדין תשלומי ד' וה', כך השיב דוד. אמר לו נתן הנביא אתה האיש הגנב, ואתה פסקת על עצמך שאתה בן מות, הרי לך יש הרבה נשים ולאוריה יש אשה אחת, מה אתה צריך לקחת לו את האשה שלו... כך הוכיח נתן הנביא את דוד.

והנה מה שאמר לו נתן הנביא זו היא תוכחה נוקבת מאוד, ולאחר תוכחת כזאת עמוקה מתבקש היה שדוד יתחרט ויתמרמר על מעשהו, ובתהלים (נא) 'למנצח מזמור לדוד בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע', באותו יום שבא אליו נתן הנביא, מה הוא אומר: 'חנני אלוקים כחסדך כרוב רחמין מחה פשעי הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני' הוא מבקש מיד מהשם שימחול לו על העוון, ולמה דוד לא מקדים לפני זה ואומר 'אלוקי בושתי ונכלמתי להרים פני אליך' כמו שאמר דניאל, וכיצד העיז לבקש ישר שהקב"ה יסלח לו על העוון. והתירוץ הוא שדוד המלך הבין שמה שאמר לו נתן הנביא זה לא היה תוכחה איך הוא מתנהג, רק מאהבת השם אותו שלח לו את נתן הנביא כדי לתמוך בו שלא יפול, כמו שאמר אדוננו דוד (תהלים סג) 'דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימין', הקב"ה תמך בי שלא אמשיך לחטוא, הקב"ה תופס את הצדיקים ועוזר להם כדי שלא ידרדרו הלאה ח"ו, וכנראה דוד הבין זאת ממה שהשם שלח לו את נתן הנביא מיד לאחר מעשה בת שבע ולא המתין, שהרי אחר כך שנהרג אוריה במלחמה הוברר למפרע שבת שבע לא היתה אשת איש, אלא הוא ראה בזה שהקב"ה לא בא להוכיח אותו אלא לעזור לו שלא ידרדר, שאדם יכול ליפול מאוד עם היצר הרע, אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, לכן התחיל דוד מיד לבקש סליחה, מפני שדוד לא הרגיש בדברי נתן הנביא גערה ותוכחה אלא ראה בזה קירבה ואהבת השם, שהקב"ה מראה לו מה עשה כדי שיוזר.

כל כך הקב"ה אוהב אותנו ושומר עלינו שלא נחטוא ושלא נדרדר חלילה, ובדיד הוה עובדא שהיה לי איזה נסיון ולפתע התקשר אלי משהו והתברר שהלה ביקש ממני משהו שבכלל לא היה שייך אלי, והבנתי את הרמז שהקב"ה שלח לי משמים, לעצור אותי, וכך התגברתי ועמדתי בנסיון.

זה מה שצריך לשנן ולזכור את דברי רבינו יונה, 'כי רע ומר עזבו את השם', לא כדאי להיות מסוכסך עם הקב"ה... צריך להתחזק בלימוד המוסר, ואם יש כמה חברים שיושבים ומדברים יחד בענייני יראת שמים זה מחזק מאוד, והשם יעזור.

האם מותר לרסק תפוזי"א או בננה בשיני המזלג בשבת

ראיתי בספר אור לציון להגאון מוה"ר בן ציון אבא שאול (שליט"א) [זצ"ל] שכתב דמותר לרסק תפוזי"א לעשות פירי, וכן בננא, בשיני המזלג [אפי' לא לאכול לאלתר] דהיום דיש כלים מיוחדים לזה, הוי שינוי בשיני המזלג, ע"ש.

ולענ"ד כיון דבבתים שאין כלים אלה (מיקסר וכדומה) מרסקים בשיני המזלג כמו שהיה נהוג לפני שנים, עדיין אין זה בגדר שינוי. ועיי' בשו"ע הרב שכ"א סי"א שכ' על היתר דקתא דסכינא ז"ל: אבל מותר לרסק בשינוי גדול כגון בעץ הפרור או ביד של סכין וכיו"ב. וודאי ששיני המזלג אינם שינוי גדול.

ועוד יש לטעון, דכשמועכים בננא אחת דרך למעוך בשיני המזלג כי גם בזה נמערך טוב, [רק שאינו יכול לטחון עי"ז הרבה בפעם אחת] ואין דרך ללכלך מיקסר בשביל דבר מועט

[עי' עוד בעטה אור שבת סוסי' ל"ז]

משפט המלך ומשפט הכהנים

לא תמיד אדם נוהג בקמצנות בגלל נטיית הקמצנות, לעתים המניע הוא כוח אחר לגמרי – כוח השררה והעליונות. לא נאה לו לתת לפחות הערך, בדיוק כמו שלא נאה לבחור מבוגר לתת שלום לצעיר ממנו

ועל זאת מזהירה התורה את המלך, למרות שהכל שלך וברשותך, מכל מקום לא תגע בכל אשר זכו הכהנים משולחן גבוה, לא שליט למרמא עליהן.

עוד זאת כתב רבינו השל"ה. פרשת הכהנים באה ליתן תוכחת מוסר למלך – כי כל מי שיש לו איזו התמנות על ישראל, צריך להזהר בתוספת קדושה וטהרה. ראה נא את הכהנים אשר נבחרו לכבוד ולתפארת, על כן צריכים הם להיות יותר בדביקות והילוכם בדקדוק, שהרי קרובים הם אל השכינה וסביביו נשערה מאוד.

קמצנות בנפש

ואחר כל זאת, נגיע אל פירושו של רבינו חיים בן עטר. 'וטעם סמיכות מצוה זו למצות המלך, לומר שהמלך שוה לעם במצוות האמורות בעניין לתת להם מתנותיהם, ולא ירום לבבו מאחיו לכלתי סור מן המצוה שמוצוה ה' לכללות ישראל'.

כלומר, שמא ירצה המלך לקמץ ולא לתת לכתן את חלקו המגיע לו, מזהירה התורה – ואולי כחלק ממצוות המלך המנויות בפסוקים הקודמים – תיזהר לתת לכהנים את חלקם.

והוא תמוה.

יושב מלך על כסא מלכותו, אלפי אילים נשחטים במטבח, רכבות נחלי שמן עולים על שולחנו, והוא יושב ומחשב חשבונות של ראשית הגז, מקמץ במתנות כהונה שכלל לא עולים על שולחן מלכים, עד כדי כך מגיעה הקמצנות שהתורה צריכה להזהיר עליה בפירוש?

והתשובה היא בנטיית נפש האדם, בלשון בה מסיים האוה"ת, 'ולא ירום לבבו מאחיו'!

אדם עשוי לקמץ ולא לפרגן בדברים שאין בהם ממש, רק בגלל שהוא ממקם את עצמו, לדעתו, במקום גבוה. אין כאן קמצנות, אינו מרוויח כלום, רק בלבו פנימה חש המלך שאינו מוכן להכניע עצמו תחת הכהן, בתחושתו הוא מוכרח להיות יוצא דופן.

נחלקו רבותינו (יבמות ד.), האם דורשים ומתבוננים בסמיכות פרשיות שבתורה, להבין מה טעם נסמכו אלו לאלו, או שאין עניין באותה סמיכות. ואף לרבי יהודה הסובר לא דרשינן סמוכים, מודה הוא לחכמים, כי בחומש משנה תורה אכן דורשים סמוכים.

וממילא, ב' פרשיות בפרשתן, דיני המלך ודיני הכהנים והלוויים, לכולי עלמא צריכות ביאור מדוע נסמכו זו לזו. בתחילה נאמרו דיני המלך והגבלותיו, ומיד לאחר מכן 'לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל' (יה, א).

ולחקדים צריך –

מדעתנו איננו יכולים לשאול שאלה כזו, אם אין לצדה מענה מובהק מרבותינו. אין בכוחנו להשיב ולהסביר טעמי תורה למה נסדרו כך ולא אחרת, אם לא נמסר בידינו מראש צורים. גם לא כפטומי מילי ופטמאי דאוריתא. כי איש אשר ירד ליעדן עצמו כתולע ולהחשיב את דעתו, לא יהיה אלא כנגינת שותי שכר וכמזוזות בלבנה.

ולחכם די בהערה זו.

פרנס ציבור

האמת היא שרוב המפרשים חתרו למצוא דרך לסמיכות הפרשיות, כגון הראב"ע שהסביר שהמלך הוא שופט את העם בין איש לרעהו, והכהנים מורים לעם את חוקי התורה. או פירושו של בעל הטורים שהכהן הגדול מושח את המלך, לכן עניינם סמוך זה לזה (וראה באברבנאל שריכו בדבריו כמה דרכים בזה).

אנו נתבונן בדברי שלושה מרבותינו האחרונים, כי מהם ניקח לעבוד את ה', כל אחד בגונו ובדרכו.

כך מפרש הכל"י יקר; שונה פרנסת הכהנים, מפרנסת המלך. בעוד שהכהנים מחזירים על הגרנות, חלף עבודתם, באשר נחלה לא יהיה לו בקרב אחיו, וזה שכר שירותו, הרי שמשפט המלך ליטול בזרוע, וברצונו יקח שדות וכרמים לנחלה, בנים למשרתים, וממון לארנוניות ואין פוצה פה, ואין מי יאמר לו מה תעשה.

המלכת את חברך בנחת רוח

ימיו הראשונים של חודש אלול, אפופים ערפל סמוך לבני ישיבות רבים, אלה הנכנסים לראשונה להיכלה של ישיבה, מי בשיבה קטנה ומי בשיבה גדולה. במבטו של האדם להתעלם מהצעירים שזה עתה באו בגבולו. הוא נמצא כאן שנתיים ושלוש, בן בית שלא מתאים לו לחנוך את כניסתם של הזרים.

אבל לעתיד לבוא אדם יישאל אם המליך את חברו עליו בנחת רוח (מסכת חובט הקבר, ראשית חכמה שער היראה פ"ב). הלשון היא 'המלכה', כי מלוכה אינה בסנטימנטים בודדים כי אם בחללו של עולם, בלי גבול ומידה!

והימים של חניכת התלמידים החדשים, בחודש אלול הם, חודש אשר רבתה בו העבודה. אחד הרמזים שנתנו הקדמונים (ר"א מגרמייזא ועוד) על החודש הזה, מורה על עבודתו; 'איש לרעהו ומתנות לאביונים', זו תקופה בה על האדם להצהיב פניו לרעהו יותר מכל זמן אחר, להתעניין בשלומו ובאשר יחסר לו, וכל תלמיד חדש, עני הוא באותה שעה.

יתר על זאת, כתב רבי אברהם ברוך מני, בנו של חסידא קדישא רבי אליהו מני מחברון, כי ראשי תיבות אלול הוא 'וישאלו איש לרעהו לשלום', כי בחודש זה צריכים לשאול איש לרעהו לשלום (הובא בנוסחאות דומים בעוד מקומות).

זה כוח של בית המדרש, קמנים נשמעים לגדולים וגדולים מכבדים את הקטנים.

נער בובה בחצי הלילה

לישיבתו של הסבא ז"ל מסלבודקא, הגיע בחור צעיר מהעיירה פאריטש. עדיין לא מלאו לו שלש עשרה שנה, והנה כעת נמצא בעיר רחוקה וזרה, על מיטה לא מוכרת, ותחת שמים שחורים יותר.

בכה הנער בלילה, ליל שבת הראשון בישיבה. התייפח לתוך הכרית והתגעגע לסינר אמו המרוחקת עד שלא הצליח להירדם. לבש את בגדיו ויצא חזרה לבית המדרש, שם פגש בחור מבוגר שקיבלו במפיתח של ידיד על השכם. 'שמי יחזקאל', אמר הבחור. 'מעניך אני מבין שאתה מאוד מתגעגע לבית. תדע לך שגם אני הייתי כך בימים הראשונים, וזה עבר מהר מאוד. מעכשיו מה שאתה צריך, תבוא אליי, אנחנו נהיה חברים!'

ועד סוף ימיו - היה המשגיח רבי מאיר חדש, יליד העיירה פאריטש - מחזיק טובה לרבי יחזקאל ברנשטיין, בעל ה'דברי יחזקאל', שהשכיל לרומם את נפשו ולתת לו את הכלי והכוח לעבור את התקופה הקשה הזו, 'את חיי הרוחניים אני חב לו!'

ולחוי אנא פקידא בנו צדיקא

איבדנו את הימים בהם אדם כותב איגרת לחבירו ומציין בראש האיגרת 'לשנה טובה תכתב ותחתם', וחבל. איבדנו את הקשר הבריא בין החברים, אדם לעצמו בונה במה ומקיף עצמו במה שמקיף.

בתוך כל דיני שופר וחמשה עינויים של יום הכיפורים, מוכרחים לזכור את אשר יתבע כל יחיד בבית דין של מעלה, האם המלכת עליך את חברך בנחת רוח.

יהודי הוא חלק מהכלל, והוא מתאווה להיות כלול ופקוד בגו צדיקא, והוראה היא לרבים (ברכות ל) לעולם ישתתף איניש בהדי ציבורא, כי עמך כולם צדיקים, וזו תקוות האדם, להתכלל עם הציבור.

בספרי חסידים סיפרו על אותו יהודי שלא הספיק למהר עצמו במקווה לפני יום הכיפורים, ובהגיעו לבית המדרש בעת אמירת 'כל נדר', השתטח על הקרקע סביב כל חבריו והיה קורא בקול גדול, 'מקוה ישראל', 'מקוה ישראל', הרי אני טובל בין אחינו בית ישראל!

ואם אינו דין הראוי להיעשות, מכל מקום מעשה התבוננות יש כאן.

סביבך הרבה תלמידים חדשים, הרבה צעירים שלא ידעו מימינם ומשמאלם, הכל זר ומוזעף פנים, הכל מעורר רגשות של רצון עז לחזור לבית ולמוכר.

אינך יודע כמה עולמות אתה בונה במאור פניך ובהתעניינות כנה, ואינך יודע כמה חורבן אתה עשוי לגרום ב'שב ואל תעשה' שהחלטת לקבץ.

ומי יודע כמה זכויות ליום הדין אתה לוקח בהארת פנים נלבבת לבחור החדש הרחוק ממך?

לעילוי נשמת

איש תם וישר

פתח ליבו וביתו לזולתו

האדון הנכבד

יהודה בן רחל ז"ל

יום ה'א' צ"ג אלול

ת.נ.צ.מ.ה.

נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ

הרב ניר אלקים שליט"א

ממייסדי ק"ק 'חניכי הישיבות' קרית יובל

לרגל השמחה במעונו

בהולדת בנו נ"י ובשעתו"מ

יזכו הוריו לגדלו לתורה למצוות לחופה ומעשים טובים

מתוך רוב נחת והרווחה כל הימים

אחינו כל בית ישראל הנתונים

בצרה ובשביה העומדים

בין בים ובין ביבשה המקום

ירחם עליהם ויוציאם מצרה

לרוחה ומאפלה לאורה

ומשעבוד לגאולה השתא

בעגלא ובזמן קריב

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

פרשת שופטים

אל לו לאדם להתיירא ולהתפחד מהיצר הרע

בפרשה (דברים כ, א): כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלהיך עמך המעלך מארץ מצרים.

הרבה פעמים כשהתורה מדברת על המצוות הפשטיות, כמו כאן שלכאורה יש כאן לימוד של התורה איך לנהל קשרי מלחמה, מה אומר הכהן משוח המלחמה, מה העם צריכים לעשות, וכן הלאה, מלבד זאת חוץ מפשטו יש כאן גם רמזים שהתורה רומזת לנו ובהם מלמדת אותנו יסודות בעבודת ה' יתברך. גם מהפרשה הזו רבותינו לימדו אותנו יסוד גדול שלומדים לעבודת ה', ועכשיו שאנחנו נמצאים בערב חודש אלול, זה הזמן להתבונן איך נוכל להתגבר על כל הנסיונות ההפרעות והמארכים שטומן לנו היצר.

וכאן רומזת התורה, גם על המלחמה האמיתית, היומית והחמידית, מלחמת היצר. על זה באה התורה ואומרת, תחילת הכל - אם ראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם. היצר הרע הרבה מבהיל ומפחיד את האדם, ואדם אומר לעצמו, איך אני אוכל לעמוד כנגדו? הרי הוא מלאך ואני רק בשר ודם, ואיך אוכל כנגדו במלחמה?

על זה באה התורה ואומרת, 'לא תירא מהם'. ומדוע? - 'כי ה' אלהיך עמך'. הקב"ה נמצא אתך, והוא יסייע בידך. ואם הקב"ה נמצא אתך במלחמה הזאת, מובטח לך שתוכל לנצח את היצר. 'המעלך מארץ מצרים', תזכור מאיפה הגעת, מארץ מצרים. אמרו רבותינו (מכילתא פרשת יתרו): 'מעולם לא ברח עבד ממצרים'. זה דבר שלא היה מעולם בהיסטוריה, שכן בכל העולם ובכל הזמנים, גם במקומות הכי שמורים שיש, תמיד היו מצבים שהיו שברחו מהם. גם מבתי הסדר שמונחים בכל מיני הגנות ותחבולות, גם מהם הצליחו להמלט מעת לעת, בכל מיני אופנים. רק מקום אחד היה שמעולם לא ברח ולא נמלט משם עבד, - מצרים. ורבותינו הראשונים עמדו על זה וביארו שהיה זה בכח הכישוף של המצרים.

ועם כל זה שמעולם לא ברח עבד ממצרים, 'המעלך מארץ מצרים'. הקב"ה הוציא אותך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. משהו העלה על דעתו שיתכן כזה דבר, שישראל, האומה הרצוצה והשבורה, יצאו משם נגד רצון המצרים המאומנים בנשק ובמלחמה? ועוד בריש גלי, כשפרעה מלווה אותם? אף אחד לא העלה על דעתו מציאות כזו. על זה מזכיר לך הפסוק ואומר 'המעלך מארץ מצרים', תזכור שאין עוד מלבדו ונגד רצון הבורא אין דבר שיכול לעמוד, ואם תזכור את זה, 'לא תירא מהם', אין לך מה להתפעל מסוס ורכב ועם רב, כי הקב"ה אתך, וכשהוא אתך אין לך מה להתיירא.

דברי הכהן משוח המלחמה אל העם

והנה, כשנגשים ישראל למערכה, נגש הכהן משוח המלחמה ומדבר אל העם דברי התעוררות. ואמר אליהם שמע ישראל, שמע ישראל זה רמז על האחדות, כי אם הם יהיו מאוחדים כאיש אחד בלב אחד, הנצחון מובטח. ועוד מביא רש"י בשם רבותינו, שמע ישראל - אם יש זכות קריאת שמע בידכם, אפילו אם אין לכם אלא זכות זו בלבד, כבר כדאי הוא להושיע אתכם. אין הכוונה כשאדם רק קורא את המילים של קריאת שמע, אלא כאשר אדם קורא קריאת שמע ובאמת מאמין באחד יחיד ומיוחד, ומוכן למסור את הנפש על קדושת ה' יתברך, אז זכות המצוה הזו לבדה מספיקה כדי לנצח במלחמה.

גם שונאי ישראל ידעו מזה, ולכן הפלשתי הערל והטמא, גלית, היה מגיע פעמיים אל מחנה ישראל בכל יום, בבוקר ובערב. מתי? בזמן קריאת שמע. מפני שידע שכשהוא מגיע והם מתייירים ממנו, הם לא יכולים לקרוא את קריאת שמע, וכשאין בידם את הזכות הזו הוא יכול לנצח. לכן כיוון דוקא את השעה הזו ובה הגיעה ליירא את ישראל, כמו שאמרו רבותינו (פסוק מ:).

ממשיך הכהן ואומר, שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. ראשית כל, אל תפחדו. יש כאן ארבע אזהרות שונות, אל ירך לבבכם, אל תיראו, אל תחפזו ואל תערצו

מפניהם. למה נכללו ארבע אזהרות על ענין אחד, שהוא לא לירא ולא לפחד מהאויב? מביא רש"י את דרשת רבותינו, ארבע אזהרות כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים. הדבר הראשון, הם מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה להשמיע קול שיפחזו אלו שכנגדם וינוסו. הם לוקחים את התריסים, המגינים, מקישים אותם אחד בשני, וכשעשרות אלפי לוחמים עושים כך זה עושה רעש עצום, וכשאדם שומע רעש שכזה מתגנב ללבו פחד וחרדה, והוא מתחיל לברוח. כנגד זה אמר הכהן לשון אחד של אזהרה, שלא להתיירא מהם. הדבר השני, רומסין בסוסיהם ומצהילים אותם, להשמיע קול שעטת פרסות סוסיהם. הסוס דרכו להיות צוחל אלי קרב, והם היו מצהילים את הסוסים ודוחקים בהם שישעטו וירוצו, שישמיעו את קולם כדי להטיל מורץ בלב הלוחמים שכנגדם. כשאדם שומע סוס אחד כזה הוא כבר עושה תשובה מיראה, כל שכן כשעשרות אלפי סוסים כאלו שועטים וצוחלים, וכל הקרקע מזדעזעת, שזה עלול להטיל פחד ויראה בלב. כלפי זה אמר לשון נוסף של אזהרה, שלא להתיירא מהם.

האופן השלישי שדרך האומות ליירא את הצד שכנגדם במלחמה, צווחים בקולם. וגם זה, כשאדם שומע עשרות אלפים שצועקים צעקות קרב, זה מקפיא את דמו בפחד ובבהלה. כמו שכל אחד יכול לתאר לעצמו. ועל זה בא הלשון השלישי של אזהרת הכהן.

והדבר הרביעי - תוקעין בשופרות ובמיני משמיעי קול. הם מרעישים בתקיעת שופרות ובתורעות חצוצרות וכיוצא בזה, וגם זה מכניס פחד בלב. ועל ארבעת האופנים האלו שעל ידם ינסו אויבי ישראל להכניס פחד ומורץ בלבבם, באה התורה ואומרת ארבע לשונות של חיזוק הלב. אל ירך לבבכם, זו צהלת הסוס. אל תיראו זה קול התריסין שהיו מקישין אחד בשני. אל תחפזו זה קול הקרנות והשופרות, ואל תערצו זה קול הצווחות.

יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום

זהו פשוטו של מקרא, כמו שדרשו רבותינו בגמרא (פסוק מ:). ובספרי. אבל רבותינו בעלי המוסר גם כאן למדו וביארו בפסוק הזה, את דרכי המלחמה של היצר הרע עם האדם. לדעת את דרכי המלחמה של היצר זה חשוב, כי הכלל ראשון בכל מלחמה שרוצים להכריע, הוא לדעת ולהכיר את האויב. כשאדם לא מכיר את האויב, הוא לא יודע איזה נשק לקחת אתו ובמה להצטייד, ועלול לצאת למלחמה עם מקל... מה יעזור לך מקל אם האויב יגיע עם טנק?... אתה חייב לדעת ולהכיר לקראת מה אתה הולך.

הנה, הגמרא אומרת, שרק מי שאינו מתיירא מעבירות שבידו, היינו שהוא צדיק, יוצא למלחמה. ולדעת רבי יוסי הגלילי (פסוק מד:), אפילו מי שיש בידו עבירות דרבנן מחזירים אותו לביתו ולא נותנים לו להיות בחזית. ואם כך הוא שאלו שהגיעו למלחמה היו צדיקים ונקיים מכל חטא ועון, בודאי היו בטוחים בבורא בבטחון חזק, ואם כן יש לתמוה, כאלו צדיקים שנקיים אפילו מעבירות דרבנן, צריך להזהיר אותם על צהלת הסוסים? הרי הם צדיקים ובוטחים בה' יתברך!

וכאן אנחנו רואים שאכן כן. גם מי שהוא צדיק גמור ויש לו בטחון חזק בבורא, מכל מקום כששומע פעם ראשונה את צהלת ושעטת הסוסים, עלול להכנס ללבו קצת חיל ורעדה. אולי לא פחד עצום, אבל כן פחד במידת מה. ולכן צריכים לחזק את לבבו ולומר לו עידוד וחיזוק.

הוא מתחזק ומחזק את אמונתו בבורא, אבל עכשיו מוצא היצר תחבולה חדשה. היצר לא שוקט לרגע, וכשהוא רואה שאותו צדיק התחזק באמונה ובבטחון, מביא לו בחינה חדשה. מה עכשיו? - הגפת התריסים. ועל זה צריך אותו צדיק לחזק את עצמו בחיזוק חדש, 'אל תיראו'. ולאחר הבחינה הזו מגיעה בחינה נוספת של קול הקרנות, וכן הלאה.

כאן למדנו את שיטת היצר במלחמה. הוא משנה כל העת את המהלכים שלו, כדי להפיל בסופו של דבר את האדם ברשתו. אם האדם לא נפל בצהלת הסוסים,

הוא ינסה להפיל אותו בהגפת התריסים. ואם הוא לא נפל בקול התריסים, הוא יביא קלף חדש, וינסה להפיל אותו בקול הקרנות ובקול הצוחחות.

לכן על האדם לדעת, שגם אם ניצח את היצר באיזו מלחמה, הוא לא יכול לומר 'ברוך השם, ניצחתי אותו'. הוא נפל שדוד, וגמרתו אתו את הסיפור. אתה לא יכול לדעת מה יהיה ברגע הבא. כבר ברגע הבא היצר עלול לבוא עליך שוב, והפעם בעלילה חדשה, בנסיון חדש ובבחינה אחרת.

הוא שאומרת הגמרא (קדושין ל:) שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, וגם מתחדש עליו בכל יום. יש כאן שני בטריווים, 'מתגבר' ו'מתחדש'. 'מתגבר' הכוונה היא שהוא מגביר את העוצמה שלו. ראיתי בספר מכתב מאלהו (אלול, הנהגות רבינו עשוד ל"ב) שהביא דוגמה לזה, באחד שהיה רגיל לעשן, ויום אחד, לאור דברי הרופאים שזה מזיק לבריאות, החליט להפסיק לעשן. את החצי שעה הראשונה הוא עובר בשלום. את השעה הראשונה הוא כבר עובר ככה ככה, ולוקח איזו סוכריה כתחליף לסגריה... עוברות כמה שעות, וכבר זה מתחיל להפריע לו.

עוברות עוד כמה שעות, והוא מתחיל לחשוב, 'אולי זה פקוח נפש'... 'אולי אקח רק סגריה אחת, ואחרי זה אפסיק'... הוא מתגבר, ועובר יום שלם שהוא לא מעשן. קשה לו, אבל הוא מרגיש את עצמו גיבור.

מגיע היום השני. איך עכשיו הנסיון? – קשה הרבה יותר. זה לא כמו אתמול בשעה הראשונה, אלא עכשיו מצטרף לקושי כל יום האתמול, והנסיון קשה כבר מהרגע הראשון של היום.

זה יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום. היצר הגיע אתמול, והיום הוא מגיע שוב. עכשיו זה נסיון גדול הרבה יותר, כי זה נסיון שנמשך כבר יומיים. ואם הוא יבוא גם מחר, זה יהיה נסיון של שלושה ימים, וכן הלאה. אין זה נסיון של שעה קלה, אלא מתקבצים ובאים כל אותם רגעים וכל אותם שעות של נסיונות היצר, לנסיון אחד גדול, ולכן על האדם להתגבר יותר ויותר כדי לנצח.

זהו 'מתגבר'. אבל יש גם את הענין הזה שיצרו של אדם מתחדש בכל יום. מה זה מתחדש? – תחבולות ומזימות חדשות. כמו שראינו אצלנו, אם עברת את השלב הראשון של צהלת הסוסים, 'אל ירך לבבכם', יפה מאד, אבל חכה, בא נראה מה יעשה היצר עכשיו. ואכן הוא מגיע עכשיו עם רעיון אחר, הגפת התריסים, ואחרי זה עם קול הקרנות וקול הצוחחות, וכל פעם אתה צריך לחדש את המלחמה כנגדו מחדש ולהתגבר בעוז ותעצומות כנגדו, כדי לנצח.

בעידנא דיצר הרע לית דמדכר ליצר הטוב

היות וזו היא דרכו של היצר, על האדם להיות ערני תמיד, ולשים לב אל היצר האורב לו כל הזמן. אדם לא יכול להגיד, 'הנה, ניצחתי, אני הגיבור וידי על העליונה'. אתה לא יכול לדעת מה מחכה לך, ולכן אסור לך להוריד את הכוננות, כיון שלרגע הזה היצר מחכה.

לכן כתב המסילת ישרים (פרק שביעי), שאדם צריך להיות זריז בעשיית המצוה. וכמו שאמרו רבותינו (אבות ד, ב) 'הי רץ למצוה', וכמו שאנו אומרים 'זממוותיך תרדוף נפש'. ועמדו על זה המפרשים, למה צריך לרוץ למצוה? מה רע שנעשה את המצוה לאט? והסבירו המפרשים, כי היצר מחבל תחבולות כל הזמן, ואם לא תרוץ למצוה, אתה עלול לגלות שהפסדת אותה. לפעמים אדם חושב, 'מה דחוף? בעוד רגע או שנים אלק לעשות את המצוה. ולא היא. פעמים הרבה שבאים הפרעות ומניעות בכל מידי דרכים ואופנים שיכולים לבטל את המצוה.

לכן אחרי שהיה המעשה באדוניה שרצה לקחת את המלוכה אחר דוד, ציווה דוד המלך את צדוק הכהן ונתן הנביא, קחו עכשיו את בני שלמה, תרכיבו אותו על הפרדה שלי, והורדתם אותו אל הגיחון והיום תמשחו אותו למלך. וכי כך מושחים את יורש העצר למלך? הרי לא הודיעו ולא פרסמו את דבר ההמלכה, לא הזמינו אורחים, לא דאגו לתזמורת ולצלמים... איך יתכן שכך מושחים למלך, בחפזן שכזה? למה לא לחכות כמה ימים, לפרסם את זה שיבואו כל הנכבדים והחשובים, וכן ימליכו את שלמה?

אלא, הסבירו רבותינו במדרש (בראשית רבה ע, ב), 'הרבה קטגורין יעמדו מכאן ועד גיחון'. הרבה מפרעים יש, ואם לא נזדרזו ונעשה את זה עכשיו, אי אפשר לדעת מה יהיה בעוד רגע. ולכן בא החפזן הגדול הזה ולכן ציווה דוד המלך, עכשיו וברגע זה תקחו את שלמה לגיחון ותמליכו אותו למלך.

ולכשנדקדק את לשון המדרש, 'הרבה קטגורין יעמדו מכאן ועד גיחון', לא כתוב כאן שמה קטגור, איזה מפרע, יעמוד מכאן ועד גיחון, אלא כתוב 'הרבה קטגורין', הרבה מפרעים. מפני שכך היא דרכו של היצר, שמשים הרבה הפרעות והרבה מכשולים בדרכו של האדם, ואם הוא ניצח אחד מיד הוא מביא מכשול שני, ואם הוא יעבור את המכשול השני היצר כבר מזמין לו את השלישי, וכמו שהבאנו.

ולכן על האדם להיות גיבור חיל, ולא לנוח לרגע. אחד ניצח את היצר הרע באיזה נסיון והכה אותו מכה גדולה, ואחרי שעה קלה מגיע היצר בפנים חדשות ושוחקות, ומנסה להכשיל אותו בנסיון אחר. הוא אומר ליצר, 'רגע, איך הגעת לכאן? הרי

לפני זמן מועט הרגתי אותך! אבל היצר עונה לו, בסדר, הרגת אותי, אבל אתה לא מאמין בתחית המתים?... הנה, באתי.

כשאדם מכין את עצמו והוא יודע מראש שיכולה לבוא עליו התקפה בכל רגע, בכל מיני אופנים שונים ומשונים, עשרות ומאות, ומכין את עצמו ומחמש את עצמו ביראת שמים טהורה כדי לעמוד במלחמה, הוא יכול לעמוד כנגדו. אבל אם אדם לא מכין את עצמו למערכה לפני זה, ורק בשעה שמערכה כבר נטושה והיצר כבר תוקף הוא מנסה להלחם, זה קשה הרבה יותר, וכמו שאמרה הגמרא בגדרים (דף לב:) 'בעידנא דיצר הרע לית דמדכר ליצר הטוב'. כשאדם נמצא בתוך הנסיון, אפילו אם מגיע היצר הטוב ורוצה לעזור ולסייע לו, ומנסה להכניס בו יראת שמים כדי שיעמוד בנסיון, זה קשה. זה כבר 'בעידנא דיצר הרע', היצר כבר לופת אותו והוא נמצא בידיו, ולכן כל האזהרות שאומר לו היצר הטוב, 'למה אתה מחליף נצה בשביל רגע קטן של הנאה, ולמה לך להפסיד בשני העולמות בגלל שעה קלה', הכל נופל על אזנים ערלות.

וכך כתב רבינו יונה (שערי תשובה ש"א אות מ"ט), שהעצה היעוצה לו לאדם שיכניס בלבו יראת שמים טהורה קודם שיבוא הנסיון, ואז כשיבוא היצר הרע ויתקיף עם כל האופנים שלו וכל הנסיונות המחודשים שלו, הוא ימצא מולו אדם שביצר וחישב את עצמו ביראת שמים, ויהיה קל לאדם לנצח את היצר. וגם בדין הוא שהאדם ינצח אז את היצר הרע, כי בגלל שהכין את עצמו מראש למלחמת היצר והשתדל להכניס בקרבו יראת שמים, תהיה לו סיעתא דשמיא בזה. שהרי כך אמרו רבותינו (קדושין ל:) 'אלמלי הקב"ה עזרו אינו יכול לו, ולמי עוזרים מן השמים? למי שהתחיל לעזור לעצמו, ולמי שמגלה שאכפת לו מהדבר ומשתדל בזה.

לעולם יקדים אדם תפילה

כשמתכוננים מראש אל מלחמת היצר, מה צריכים לעשות? קודם כל כמו שהזכרנו, עצם הכוננות. אסור לו לאדם להיות רדום, ועליו לשים לב לנסיונות ולפיתויי היצר המתחדשים, ולהוסיף יראת שמים בקרבו. פרשת השבוע עוסקת במינוי השופטים בקרב העם, אבל באמת גם כל אדם הוא שופט לעצמו ושופט לעצמו בכל רגע, ומוטלת עליו האחריות לשפוט משפט צדק, לדעת איפה היצר מחפש להכשיל אותו ואיפה הוא צבוע, ולהנצל ממנו.

מובא בספר תנועת המוסר (ח"ב דף ל"ה) על הסבא מקלם זצ"ל, שפעם עלה חתנו לארץ ישראל. כשהגיע לכאן, אמרו לו החכמים, שמענו על חמך, הסבא מקלם, שהיה תלמידו המובהק של רבי ישראל מסלנט זצ"ל, נפלאות ונוראות. אנחנו רוצים להכיר אותו מקרוב, ורוצים שתתאר לנו בדיוק מי הוא ומה טיבו. אמר להם החתן, חמי באמת איש אלהים, שלבוא ולתאר מי הוא, יכלה הזמן. אבל אני אמחיש לכם את זה על ידי משל קטן, ומזה תבינו מעצמכם ובשכלכם במי מדובר. אמרו לו, מה המשל? אמר להם, תארו לכם, אם מכבדים אחד ואומרים לו, בכבוד, בוא ותעלה על גמר לרכב עליו. מה הוא יגיד? מה אנחנו נגיד? ראינו פעם את הפה הפעור של הנמר ואת העינים הבורקות? שמענו את נהימת הנמר? לא. ואם יגידו לנו, בכבוד, בוא ותרכב על הנמר, והנה לך המושכות, איך נגיב? 'איך אתה רוצה שארכב על נמר, והלא על סוס אני לא יודע לרכב'... איך ארכב על הנמר? אבל אם אין ברידה ומכריחים אדם לרכב על הנמר, איך הוא ירכב עליו? אין הפה יכול לתאר. כל כולו של האדם מסור לרכיבה, כולו מרוכז ברכיבה, ולרגע אחד הוא לא ידפה מידי את המושכות. לרגע הוא לא יסיח את הדעת ולא ינמנם. מדוע? – כי אם הוא יתרושל רגע אחד, הנמר ברגע אחד יכול לזרוק אותו ממנו ולעשות ממנו סעודת סיום...

אמר להם חתנו של הסבא מקלם, זהו חמי. כך הוא רוכב על היצר, כמו שאדם רוכב על נמר. אין אצלו רגע של הסחת דעת ושל רפיון ידים. הוא יודע, אם ארפה ממנו הוא יוכל לבוא אלי באופן אחר ובתחבולה אחרת. פעם הוא מגיע בקול הגפת תריסים, ופעם הוא מגיע בקול צהלת סוסים, ולכן הוא נמצא כל הזמן בכוננות ובערנות.

ויחד עם זאת עלינו להתפלל. הגמרא מספרת (קדושין פא:) על האמוראים הקדושים שהיו מתפללים בכל יום 'רחמנא ליצלן מיצר הרע', ואם זה טוב לאמוראים קדושי עליון שהקטן שבהם היה יכול להחיות מתים (עבודה זרה י:) והם היו מתפללים לרבון העולמים שיציל אותם מהנסיונות, בודאי זה טוב גם לנו.

עכשיו אנחנו נמצאים קרוב לחדש אלול, הימים הנפלאים של השנה, בהם יש קרבה וסיעתא דשמיא מיוחדת. הדבר הראשון שאנחנו צריכים לזכור, אל לנו להיות חכמים בעינינו, ואל לנו להגיד 'אני גבור, אני אדע להתמודד עם היצר'. חלילה. עלינו להתכונן מבעוד מועד, בריבוי בעסק התורה, בתפילה, ובלימוד ספרי יראה ומוסר. וכשאדם מכין את עצמו מראש למלחמת היצר ודואג ומחבל עצה ותחבולה איך לעמוד כנגד היצר, אז יחול בו הכלל שאמרה כאן התורה, 'אם ראית סוס ורכב עם רב, לא תירא מהם, כי ה' אלהיך עמך'. הקב"ה יעזור לך, וכשהקב"ה אתך – הנצחון בטוח. וה' יהיה בעזרנו, אמן ואמן.

פרשת שופטים תשפ"ד

משפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ב סט.

דירה שנמכרה, למי שייכים המזוזות?

שאלה

ראובן מכר את דירתו לשמעון, והיו קבועים על פתחי חדרי הבית עשר מזוזות מהודרות. אולם בשעת מכירת הדירה לא דובר ביניהם למי שייכות המזוזות, וכן לא הוזכר נידון המזוזות בכל סעיפי חוזה המכר של הדירה. וכעת הם מסתפקים, למי שייכות המזוזות?

כמו כן יש לדון בדירה שבעליה משכירים אותה שנים רבות לשוכרים, שמתחלפים בכל כמה שנים. ואחד מהשוכרים קבע שם מזוזות מהודרות. האם כשיעזוב את הדירה ויבוא לגור במקומו המשכיר או שוכר חדש, הם צריכים לשלם לו עבורן?

תשובה

א. חז"ל אסרו להוריד מזוזות מכל חדרי הדירה, כשאין צורך הלכתי לכך.

ב. חיוב קביעת המזוזות מוטל על מי שגר בדירה, ולא על בעלי הדירה אם אינם גרים בה.

לפיכך דירה שמושכרת ואין בה מזוזות או שהמזוזות שנמצאות שם אינן כתובות כפי מנהג אבותיו של השוכר שגר שם - חייב השוכר על חשבוננו לרכוש מזוזות לדירה, ואינו יכול לחייב את המשכיר על כך. אמנם יש משכירים שמסכימים מרצונם להתפשר עם השוכר בעלות המזוזות.

ג. שוכר שקנה מזוזות וקבעם בדירה המושכרת, וכשעזב את הדירה השאירן במקומן, בגלל שנאסר עליו להורידן - יכול השוכר לחייב את מי שבא לגור במקומו בדירה, בעלות המזוזות שהשאיר, כפי שווים של מזוזות משומשות שכתובות באותה רמה.

ד. אם השוכר השני הוריד את המזוזות שהיו קבועות בדירה, בגלל שרצה לקבוע שם מזוזות מהודרות יותר או בגלל שמנהג אבותיו לכתוב מזוזות בכתב אחר, לאחר שיורידן - יחזיר אותן לבעליהן.

ה. המוכר דירתו ולא סיכם מראש עם הקונה האם המזוזות שבבית נמכרו יחד עם הדירה במחיר שסוכם ביניהם, בנידון זה נחלקו רבותינו האחרונים בתשובותיהם.

לפיכך מהראוי שיתפשרו על כך. אולם לענ"ד אין הכרעה ברורה לחייב את הקונה לשלם על כך, ועיין במקורות.

מקורות

חיוב השוכר בקביעת המזוזות

בגמ' בב"מ (קא: קב.) אמר רב משרשיא, שהחיוב לקבוע מזוזות בבית חל - על מי שגר בבית בפועל. לפיכך כתוב שם בגמ', אם אדם שכר בית שלא היתה בו מזוזות - חייב השוכר לקבוע מזוזות בכל פתחי חדרי הבית, כי השוכר הוא זה שגר שם, וכך נפסק בשו"ע (יו"ד סי' רצא, ב) וע"ש.

מקור האיסור להוציא מזוזות שקבועה בבית

כמו כן כתוב שם בגמ' ובשו"ע, שכשהשוכר יוצא מהדירה - אסור לו לקחת את המזוזות שקבע, כי יש בכך סכנת נפשות, כמבואר שם בתוס' (קא: ד"ה לא יטלנה וכו') שהמזיקים [פי' - שדים, ושאר כוחות הטומאה] נכנסים לבית שאין בו מזוזות, ואם יטלו משם את המזוזות - הם יזיקו לאנשים שיגורו אח"כ בבית הזה. ומוסיפה שם הגמ', מעשה בשוכר שבגמר שכירותו לקח את המזוזות שקבע בבית, ונענש משמים כעבור זמן קצר, בפטירת שלושה מבני משפחתו. וכנראה שהעונש החמור שקיבל, הוא מידה כנגד מידה, שבהורדת המזוזות גילה, שהוא לא חס על חיי הבאים לגור אחריו, שיוזקו מחמתו ע"י המזיקים שמגיעים לשכון בדירה.

ההיתר לבעל המזוזות לקבל כסף תמורתן מהגר אחריו בדירה

וכתב שם הרמ"א בשם רבינו מנוח, שלמרות שאסור לשוכר הראשון שקנה את המזוזות מכספו הפרטי לקחתה מפני הסכנה שבדבר. אולם אם הוא מקפיד על כספו - הוא יכול לחייב את השוכר השני שבא לגור במקומו [והוא הדין אם המשכיר יבוא לגור במקומו] בשוויות המזוזות שהשאיר. וכנראה שחיוב זה מקורו, מדין נהנה מממון חבירו שמבואר בב"מ (קא:). דהיינו, למרות שנאסר על השוכר הראשון להוציאה ממקומה מפני הסכנה, אבל איסור זה שחל על האדם - אינו מפקיע את בעלותו הממונית מהמזוזות. לפיכך היות והשוכר השני נהנה מהממון שלו - מהמזוזות עצמן, צריך לשלם לו עבורן. אבל מאחר וכעת הן אינן מזוזות חדשות, יש לשום את שווין בהתאם.

ההיתר להחליף מזוזות מסיבה הלכתית

אמנם אם השוכר השני מסיבה הלכתית קובע מזוזות חדשות שכתובות בכתב שמקובל מאבותיו לכתוב סת"ם, כגון אם המזוזות הראשונות כתובות למשל בכתב שנקרא "ווליש", ומסורת אבותיו

ממקומן מפני הסכנה, נמצא שהן חייבות להישאר בבית. וכל הנידון כעת הינו, כלפי החיוב הכספי, האם הן נמכרו עם הבית והן שייכות לקונה, וממילא הוא פטור מלשלם עבורן. או שהן לא נמכרו עם הבית והן נשארו שייכות למוכר, וממילא צריך הקונה לשלם עבורן, מאחר ונהנה מממונו של המוכר. ומאחר וביחס לכסף הקונה הוא המוחזק בכסף - לכן לא יוכל המוכר לחייבו לשלם עבורן.

דעת שו"ת שבט הלוי

והקשה על דבריו בשו"ת שבט הלוי (ח"ב, סי' קנט בתוספת ביאור נרחב), שהרי ברור שהמזוזה אינה חלק מהחפצא של הבית, וראיה לכך, שאין אף קבלן שמוכר דירה חדשה עם מזוזות. כמו כן אין המזוזה נחשבת כצורך המגורים, שהרי ניתן לחיות בבית מצד עצמו באותה צורה ונוחות גם אם לא תהיה שם מזוזה. אלא שישנו חיוב הלכתי של מצוות עשה, שחל על האדם שגר בבית שאין בו מזוזה שיקבע שם מזוזה, ואפילו אם הבית לא שייך לו אלא רק שכרו למגוריו.

לפיכך ספק הגמ' גבי דבר המחובר לבית ביתדות, אינו שייך לנידון דנן גבי מזוזות. כי ספק הגמ' מתייחס רק לדבר ששייך לחפצא של הבית, ונועד לשרת את מגורי המתגורר בבית כמו, תנור או כיריים שהיו מחוברים לבית רק ע"י יתדות. משא"כ המזוזה אינה קשורה כלל למהות הבית, ולא לתועלת השימוש בבית. אלא מהותה - מצוות עשה שחלה על האדם בלבד שגר בבית. ולכן מי שיש לו בית ואינו גר בו - פטור מלקבוע שם מזוזה. וממילא אפילו אם בית המזוזה יהיה מחובר לבית באופן קבוע כמו, בטיט או ע"י הלחמה, בכל זאת לכל היותר דינו כמו חפץ נוי שנחשב דבר צדדי לבית. והרי כתוב שם בגמ', וברשב"ם, שאם חפץ הנוי היה מחובר באופן קבוע לבית כגון, ע"י הטיט - הוא לא נמכר עם הבית. וא"כ כ"ש בנידון מזוזה שמהותה חיוב מצוה בלבד שחל על האדם שגר בבית ואינה קשורה כלל לחפצא של הבית, ודאי שאינה נמכרת עם הבית, אפילו אם תהיה מחוברת באופן קבוע לבית. ולכן אין נידון זה קשור כלל לספק הגמ'.

לאור האמור לכאורה צריך להיות הדין, שהמזוזות לא נמכרו עם הבית, וממילא הן שייכות עדיין למוכר. ולכן למרות שחז"ל אסרו עליו להוציאן מהבית בגלל הסכנה, אולם יוכל לתבוע עבורן כסף מהקונה. וכמו שפסק הרמ"א בשם רבינו מנוח, שהשוכר השני צריך לשלם לשוכר הראשון עבור המזוזות שלו מדין נהנה מממון חברו.

ההכרעה המעשית לגבי המזוזות

אמנם מאחר והגאון בעל השו"ת שיבת ציון [הגר"ש לנדאו זצ"ל, בן הנודע ביהודה] היה גברא רבה, וכנראה שהוא הבין, שאע"פ שודאי מלכתחילה החיוב לקביעת המזוזה מהותו - מצוות עשה שחלה על הגר בבית, ואינה חלק מהחפצא של הבית. אולם לאחר שהמזוזה כבר נקבעה בבית, וכעת נאסר להוציא משם. א"כ מעתה נעשתה המזוזה כחלק בלתי נפרד מעצם הבית - ואין המזוזה דומה לחפץ נוי. כי חפץ נוי אפילו אם הוא מחובר לבית בטיט או בכל קביעות אחרת, הרי ניתן להוציא משם מתי שירצו. והיות ואיננו כחלק מהשימושים שנצרכים למי שגר בבית - אינו נמכר עם הבית. משא"כ המזוזה

של השוכר השני לכתוב סת"ם בכתב שנקרא "בית יוסף", מותר לשני להחליפן. אלא שיעשה זאת באופן, שמיד כשמוציא מזוזה אחת, יקבע שם מזוזה אחרת במקומה. ולא יוציא תחילה את כל המזוזות שבדירה, ורק לאחר מכן יקבע את המזוזות החדשות. וכן הדין אם המזוזות הראשונות כתובות בכתב "בית יוסף", ומסורת השוכר השני שהן יכתבו בכתב "ווליש". או כשהשני רוצה להחליף את המזוזות הקיימות בדירה, למזוזות שכתובות בהידור רב יותר, ואפילו שהן כתובות באותו הכתב של הראשונות - במקרים אלו מותר להחליפן, אלא שיעשה זאת באופן שנכתב לעיל.

נוסיף עוד, שישנם אופנים נוספים שבהם דנים האחרונים להתיר להחליף את המזוזות כגון, אם הראשונות היו מזוזות שאולות מגמ"ח. או אם השני צובע את כל הבית כולל פתחי החדרים, ולצורך הצביעה צריך להוריד את המזוזות. ויש מקלים גם כאשר הראשון לוקח אותן לצורך בדיקה אצל מגיה. ולמעשה צריך זהירות רבה כשמתיירים להחליף כשאין הכרח הלכתי לדבר, מפני חומרת סכנת הנפשות שבדבר, ויש לדון בכל מקרה לגופו.

אלו דברים כלולים במכירת בית

כתוב במשנה ב"ב (ס"ה), שהמוכר את הבית - מכר את כל הדברים שקבועים בה כמו, דלת, מנעול וכו'. וכן את הדברים שמחוברים לבית באופן קבוע דהיינו, ע"י טיט. אולם הגמ' שם הסתפקה, מה הדין לגבי דברים שמחוברים לבית ע"י יתדות דהיינו, מסמרים, ברגים וכדו'. האם חיבור כזה נחשב כדבר קבוע לבית, ואז גם הדברים שמחוברים לבית ע"י יתדות נמכרו עם הבית, ואפילו שלא דובר על כך בעת מכירת הבית. או שחיבור ע"י יתדות אינו נחשב חיבור לבית, וממילא החפצים שמחוברים באופן הזה לא נמכרו לקונה, ושייכים עדיין למוכר. והגמ' שם נשארה בספק. לפיכך למסקנה, מכיון שהמוכר מוחזק בהם, הם ישארו בידו, ולא יוכל הקונה שבא להוציאם מהמוכר לקבלם.

אולם מבואר שם בגמ' (טו) שדבר שנועד רק לצורך נוי וקישוט לבית בלבד, ואינו משמש למגורי הבית כמו למשל, תמונה, שעון קיר וכדו', במקרה הזה, אפילו אם חיברו אותו לבית באופן קבוע כגון ע"י טיט, בכל זאת אינו נקנה עם הבית. ורק אם המוכר אמר בפירוש שמוכר את הבית עם כל תכולתו, נקנים עם הבית כל החפצים שבבית - כולל חפצי הנוי. וכך גם נפסק להלכה בשו"ע (ח"מ סי' ריד, יא) וע"ש.

דעת שו"ת שיבת ציון לגבי המזוזות

לאור האמור כתב בשו"ת שיבת ציון (סי' קי) שהובא בפתחי תשובה (יו"ד סי' רצא, ס"ק ח), לגבי מוכר בית שלא סיכם עם הקונה שמוכר לו גם את תכולתו, וכעת ישנו ספק האם המזוזות נמכרו עמו ונמצא - שהמזוזות שייכות לקונה. ולמרות שהגמ' (ש) הסתפקה לגבי דבר שמחובר ביתדות האם הוא נמכר עם הבית, והרי גם מזוזות קבועים באופן הדומה ליתדות, עם מסמרים, ברגים וכיו"ב, ולכאורה בגלל ספק הגמ' המזוזות היו צריכות להשאיר בידי המוכר, שהוא המוחזק בהן. אולם מקרה זה שונה, מאחר וקימ"ל שאסור למוכר להוציאן

לאחר שקבעו אותה, ונאסר להוציאה מפתחי חדרי הבית, מעתה היא נחשבת - כחלק בלתי נפרד מדלתות הבית, ואע"פ שקבעו אותה בתחילה מסיבה צדדית שאינה קשורה לבית, אולם מכיון שכעת למעשה היא מחוברת לבית ע"י מסמרים או ברגים [או אם חיבורה ע"י ניר עם דבק], ממילא דבר זה תלוי בספק של הגמ', האם חיבור זה מספיק כדי להחשב כחיבור לבית, וכשקנה הקונה את הבית - קנה עמו גם את המזוזות. או שהמזוזות שמחוברות ע"י המסמרים - אינן מחוברות לבית, ולכן הן עדיין שייכות למוכר. וכיון שהנידון כעת הינו לחייב את הקונה בכסף, לכן היות והוא מוחזק בכספו לא ניתן להוציא זאת ממנו.

לפיכך למעשה, מכיון שאיננו ראוים לחלוק על שו"ת שיבת ציון ולהוציא ממון מהקונה, ובפרט שגם הפתחי תשובה הביאו ללא חולק, לכן מהראוי במקרה זה שיתפשו המוכר והקונה בעלות המזוזות.

הקמיע שנגנב עם הכסף

שאלה

לראובן היו בביתו עשרות אלפי שקלים, והוצרך לנסוע עם משפחתו לשבוע ימים. לפיכך ביקש משכנו להשאיל לו קמיע לשמירה מגניבות, שלטענת השכן כתבו "מקובל גדול", כדי שיניחו בביתו במקום שכספו מונח, לשמירה מגנבים.

כעבור שבוע, כשחזר ראובן לביתו, התברר לו כי גנבים ניסרו את סורגי החלון בביתו וגנבו את כספו יחד עם הקמיע.

א. האם חייב ראובן לשלם למשאל עבד הקמיע שנגנב?

ב. מה הדין במקרה דומה, אם ראובן היה שוכר את הקמיע תמורת תשלום. האם יצטרך לשלם עבורו, ועבור ימי השכירות ששכרו?

תשובה

א. ביחס לתשלום עבור הקמיע שנגנב, בין אם הקמיע נכתב על ידי אדם שאינו ראוי לכותבו, ובין אם אכן הוא היה קמיע מיוחד שנכתב ע"י אחד מגדולי המקובלים, בכל המקרים - פטורים השואל והשוכר מלשלם עבורו. (1)

ב. אמנם ביחס לתשלום דמי השכירות עבור ימי ההשכרה, אם המשכיר אמר לשוכר שסגולת הקמיע היא וודאית ועוזרת תמיד, ורק על דעת כן הסכים השוכר לשוכרו - פטור השוכר מלשלם עבור ימי השכירות.

אך אם המשכיר אמר לו, שמניסיונו עד כה הקמיע תמיד הועיל, אבל הוא לא מתחייב על כך - צריך השוכר לשלם את דמי השכירות כפי שסוכם ביניהם. (2)

מקורות

ביאור הפטור של "מתה מחמת מלאכה"

בגמ' ב"מ (צו) אמר רבא, שאפילו שנאמר בתורה ששואל חייב באונסין, אולם אם החפץ השואל נשבר מחמת המלאכה שעבורה

נשאל - פטור השואל מלשלם, מאחר ולצורך כך שאל את החפץ, ולא כדי שיישאר בביתו. ומביאה שם הגמרא (צו) מעשה באדם שנכנסו לביתו עכברים והזיקו לו, ולכן שאל מחברו חתול שילחם בעכברים ויסלקם מביתו. אולם לבסוף מת החתול מחמת שהעכברים נשכו אותו או כי אכל יותר מידי עכברים. ופטרו את השואל מלשלם עבור החתול ששאל, כיון שהוא מת מחמת המלאכה שעבורה הוא נשאל. וכך נפסק להלכה בטור ובשו"ע (חו"מ סי' שמ, ג, וברמ"א שם. וע"ש בש"ך סי' קה).

סיבת הפטור על הקמיע שנגנב

והנה נידון השאלה דומה לנידון הגמ'. שכשם שבנידון הגמ' הגיעו עכברים לגנוב את האוכל ולהזיק לרכוש בעה"ב, כך גם בנידון דנן, הגיעו גנבים לגנוב את הכסף שבבית. וכשם שמטרת החתול שהושאל היתה שילחם בכוחו הגופני מול העכברים ויסלקם מבית השואל. כך מטרת הקמיע היתה - שילחם באמצעות הכוח הסגולי שבו מול הגנבים, וימנע מהם לגנוב את הכסף. וכמו שבנידון הגמ', מאחר שכשל החתול במלחמתו עם העכברים - הוא אבד מהעולם, והשואל נפטור מלשלם עבורו, בגלל - שהחתול מת מחמת המלאכה שלשמה הושאל. הוא הדין בנידון דנן, הקמיע כשל במלחמתו עם הגנבים, ומחמת הכשל הזה - הוא נלקח מבלי לשוב עוד לבעליו.

וכל שכן לפי דברי תרומת הדשן (סי' שכח) שהובאו בסמ"ע (סי' שמ ס"ק ח) שפטור שואל ששאל חרבות להילחם עם גנבים ונכשל במלחמתו ונלקחו ממנו החרבות ששאל. שטען התה"ד, שפטור השואל מלשלם מדין מתה מחמת מלאכה, למרות שהאונס היה באדם ולא בחרב ששאל. כל שכן בנידון דנן שפטור, כי הקמיע כשל ואבד מחמת אותה המלאכה שהיה צריך לעשות.

לפיכך לא מבעי אם הקמיע נכתב על ידי אדם שאינו ראוי לכותבו, שהתברר כעת שאין לנייר או לקלף שם קמיע, כי אם נייר מקושקש שאינו שווה מאומה, וממילא לא הפסיד המשאל ממון מחמת השואל. [והעובדה שניתן להונות באמצעותו אנשים תמימים, ולהרוויח עליו ממון - אינה נותנת לנייר שום שווי ממוני]. אלא אפילו אם הקמיע נכתב על ידי אחד מגדולי המקובלים בדורות הקודמים, והוא אכן שווה סכום כסף רב, מכל מקום, מכיוון שבמקרה זה הוא כשל משום מה בעשיית המלאכה שלשמה הושכר או הושאל, ומחמת המלאכה הזו הוא אבד - לפיכך פטורים השואל או המשכיר מלשלם עבורו.

(2) אם התברר כעת שכותב הקמיע לא היה ראוי לכותבו ולכן הוא לא הועיל, במקרה זה ברור שהשוכר פטור מלשלם דמי שכירות, כי הוא שכר קמיע ולא נייר מקושקש שאינו ראוי לכלום. אמנם אם הקמיע נכתב על ידי מקובל יר"ש שהחזיק ככזה גם ע"י גדולי התורה שבדור, במקרה כזה תלוי מה אמר המשכיר לשוכר בעת ששכרו. אם אמר לו שהקמיע ודאי ישמור על רכושו, ורק על דעת כן שכרו - מאחר ולבסוף לא התקיימה מציאות זו - רשאי המוכר לומר שהיה כאן מקח טעות, ופטור מלשלם דמי שכירות.

החילוק בין דברי הט"ז לנידון דנן

והנה, הט"ז (בח"מ סי' שלב, ד) כתב, שמעשים בכל יום שמוכר מסרב להוזיל את מחיר החפץ לקונה בטענה שרבים ביקשו ממנו להוריד ממחיר החפץ והוא לא הסכים, ולבסוף מתברר שדבריו לא היו אמת. ובכל זאת טוען הט"ז שהמקח קיים, ולא יכול הקונה לטעון שרק ע"ד כן קנה את החפץ. ולפי"ז לכאורה יקשה, למה בנידון דנן יכול השוכר שלא לשלם בטענת שכירות בטעות? אולם המקרים חלוקים במהותם. כי בנידון הט"ז, החפץ שנמכר היה טוב בלי פגם, אלא שביחס למחיר בלבד - הטעה אותו המוכר בדבריו [באופנים שאין בהם חשש איסור הונאה שאסרו חז"ל]. לפיכך טוען הט"ז, מכיוון שלא היה פגם בחפץ הנמכר - המקח חל. משא"כ בנידון דנן, שהפגם היה בחפץ שהושכר, שהקמיע לא פעל כפי שהיה אמור לפעול, לפיכך אם המשכיר אמר לשוכר שהקמיע ודאי יעזור ואין אפשרות אחרת, אם טוען השוכר שרק ע"ד כן הסכים לשוכרו - פטור מלשלם לו דמי שכירות.

אולם, אם המשכיר לא אמר לו באופן החלטי שהקמיע ודאי ישמור על רכשו, אלא אמר שבדרך כלל הוא עוזר, או שעכ"פ הוא לא מתחייב שהקמיע תמיד עוזר וכו' - בכל האופנים הללו ודומיהם, גם אם נגנב הכסף עם הקמיע - השוכר חייב לשלם עבור שכירות הקמיע עד הזמן שנגנב.

מסרים ורעיונות על פרשת השבוע

החסרון בקבלת שוחד

כתוב בפרשה (טז, יט) "לא תקח שוחד, כי השוחד יעור עיני חכמים, ויסלף דברי צדיקים". ופירש רש"י ע"פ הספרי, ולא תקח שוחד - אפילו לשפוט צדק. ולכאורה קשה, הרי אם לוקחים שוחד - לא שייך יותר לשפוט צדק, דהלא השוחד יעור עיני חכמים וכו'.

ובפשטות נראה לבאר, שאפילו אם הדיין חושב שאם יקבל שוחד, הוא ירגיש יותר מחויב להוציא את הדין לאמיתו. אומרת לנו התורה - שהמציאות הינה הפוכה. כי כל מי שמקבל שוחד, אפילו אם הוא חכם וצדיק שאין כמותו בדור, למרות זאת חייב להיות שהשוחד יטה את דעתו ויפסוק לטובת נותן השוחד. או לפחות לא ירשיענו בדין, כפי מה שראוי לו. וזהו שכתב רש"י, שאסור לקחת שוחד - אפילו כדי לשפוט צדק, שאפילו אם הדיין חושב שע"י השוחד יגיע לחקר האמת - המציאות הינה הפוכה, ודווקא קבלת השוחד תטה את הדין לטובת נותן השוחד.

ביאור נוסף לדברי הספרי

אמנם אולי ניתן לבאר את דברי הספרי שהביא רש"י באופן נוסף, ועכ"פ בדרך דרוש: הקב"ה ברא את טבעו של כל אדם, שאם יקבל שוחד או טובת הנאה מאחד הצדדים - הוא ודאי יטה את הדין לזכות

נותן השוחד. לפיכך האיסור הינו בעצם קבלת השוחד בתחילה, אבל אין שום טענה של רשעות כלפי הדיין, אם כתוצאה מקבלת השוחד יטה את הדין לטובת נותן השוחד, כי זהו טבעו של האדם כפי שבראו הקב"ה. אולם הוסיף הספרי, שאפילו אם יהיה דיין שיחשוב, שאפילו אם אני אקבל שוחד, זה לא ישנה מאומה בשיקול דעתי, ואתגבר על נטיית ליבי, ע"י שאני אשליט את שכלי על הרגש, ואוכל לפסוק לרעת נותן השוחד, כי אצלי השוחד לא משנה מאומה מהחלטת מחשבתי. לגבי דיין כזה אומרת התורה - שהוא עוד יותר גרוע ומושחת במידותיו מדיין רגיל שמקבל שוחד. מאחר והוא - כפוי טובה נגד נותן השוחד, בכך שגומל לו רעה כנגד הטובה שעשה לו. ודיין שמושחת במידותיו - הינו פסול לדון מצד עצמו, כמו רשע שפסול לדון, וכמבואר בשו"ע (ח"מ סי' ז, יבסימן לד, א-ג) וע"ש.

ולכן אפילו אם פסק הדין הסופי יהיה נכון, בכל זאת כתוב בספרי - שהיות ובמקרה הזה היה הדיין פסול מלדון עקב רשעותו הרבה בכפיות הטובה - דינו פסול ובטל, ונחשב שלא התקיים כלל דיון בין הצדדים.

ראיות לחומרת תכונת - כפיות טובה

ונביא להלן ראיות, שכפיות טובה - הינה המידה הגרועה ביותר מכל שאר המידות השליליות. כתב בספר חסידים (סי' תרסה) וז"ל: אין מידה רעה כמו - כפיות טובה. ומסיבה זו משה רבינו לא היכה את שלושת המכות הראשונות במצרים [דם, צפרדע, כינים] וע"ש. וכך גם כתב רבינו הגר"א בפירושו על משלי (ל, י) וז"ל: וכפוי טובה לפי שכלנו הוא - איש עוול אשר כמוהו לא נמצא וכו', וע"ש. וכן האריך הרמב"ן בפירושו על פ' האזינו (לב, ה) להגדיר את מהותו של כפוי הטובה וז"ל: ולפי דעתי, המשלם רעה למי שהטיב עמו יקרא - נבל וע"ש.

ההוראה המעשית לגבינו

נמצאנו למדים מרבותינו הלכה ולמעשה, עד כמה אנו מחוייבים לגמול טובה לכל מי שהטיב עמנו. וכל שכן שלא ננהג עמו שלא כראוי, ובכפיות טובה. ואמרו חז"ל, שכל מי שכופר בטובתו של חברו - סופו שכופר בטובתו של הקב"ה, ולכן המתנהג כך נענש מהשמים בעונשים חמורים ר"ל.

והביאו חז"ל ראייה לדבריהם מפרעה הרשע, שכפר בטובתו של יוסף הצדיק שהציל והחיה את כל תושבי מצרים. וכן מלך עליהם והנהיגם במשך שמונים שנה בצדק וביושר. ולבסוף לאחר מותו פרעה [או בנו] התנהג עם בני ישראל באופן של - "לא ידע את יוסף" ככתוב בספר שמות (א, כ), והתנהג עם בני ישראל ברשעות ואכזריות רבה, עד שציווה לזרוק את ילדיהם ליאור כדי להורגם. ואכן מידת כפיות הטובה שהיתה לו גרמה - שגם כפר בקב"ה ואמר שם (ה, ב) "מי ה' אשר אשמע בקולו". וסופו היה שנענש ע"י הקב"ה יחד עם עמו ששיתפו פעולה עימו, במכות קשות בגופם ובממונם, עד שלבסוף טבעו בים סוף, ורכושם הגיע לבני ישראל שיצאו ממצרים.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

ניתן להזרז הזרזות הזמן **הזמן האחרון** אפקס 153-2-5869690 ופס 0531111111 אפקס 0531111111 קבלת תשלום. וכן לחייל rav5869690@gmail.com

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 417
אלול תשס"ד

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

ילדים בוגרים, שישבו ולמדו עם החוברת המיוחדת "עירובין למעשה", ושינו את הלכות עירובין המורכבות.

לאחר מכן התקיים שיעור מלווה במצגת של תמונות מהשטח, הממחישות את ההלכות וכן עמדנו על גודי איסור הוצאה, איזה דברים אסור להוציא. מה הדין לקחת ילד על הידיים במקום שאין עירוב כשר, ומה הדין להעלות אותו למתקנים שבגינה. מה הדין של הגגון שלפני הדלת, ומה לעשות עם המפתח. והאם יש רשות הרבים ברחובות המצויים בזמננו. מה ההבדל בין העירובים בשכונות ובין המושבים המוקפים גדר, ושאינם מוקפים גדר. והאם תל המתלקט הוא הידור בעירוב או דוקא חשש לפסול אותו. ועוד הרבה נושאים חשובים ואקטואליים לכל אחד.

יום העיון לעירובין בנושאי בית חלקיה

לאחר השיעור יצאנו יחד לשטח, לסיור בעמדי העירוב, לראות מקרוב את צורת העשייה של העמדים והחוסים, כמה הם מתוחים, וכמה להקפיד על ישרות העמדים, ואת ההגדרות ההלכתיות, עם ההתמחדות עם תנאי השטח במושבים. במהלך הסיור הדגמנו גם את קשירת החוט באמצעות המוט הטלסקופי. וחזרנו אל החצר של בהכ"ס להדגים את הקמת העירוב בתנאים של הצימרים, כאשר אין עמודי עירוב מסודרים, איך כדאי לקשור את החוסים שיהיה מהודרים, ושימת לב לכמה הלכות בהעמדת הלחי, שלא מספיק להשעין אותו, כי אינו ראוי להעמיד דלת, אלא צריך לקשור אותו. וכן צריך להרחיקו מעט מהקיר או מהעמוד כדי שיהיה תחת החוט. לסיום נערך שאלון קצר בכתב, עם הגדלה בין המשתתפים על משחקי העירובין שיצאו לאור לאור ע"י מוקד העירוב.

צעדים בשדות הנושאים לאורך העירוב

בסוף היום ניגשו עשרות משתתפים להדות על ההבנה הבהירה שהם קיבלו מהשיעור והסיור, ורכשו אוצר לחיים, לימוד שיש בו גם שמירת שבת.

תיקון לישוב שהשער רחוק מהגדרות יותר מ'אמות

בימי בין הזמנים נערכה פעילות מיוחדת עם האברכים בהתקנת עמודי עירוב במקומות שונים. אחד מהם הוא ישוב הנמצא באזור פתח תקוה, שכל התושבים דתיים, אך העירוב היה בעייתי ממש. במגבית שהתקיימה בחדש זה, נטל על עצמו אחד ממשתתפי השיעורים ואמארכי קהילת 'בית השם' בבני ברק. לגייס תרומה נכבדה עבור תיקון ישוב זה, שיהיה לו אישית את הזכות של הצלת מאות יהודים מחילול שבת. הוא ערך מגבית בין בני הקהילה והגיע לסכום של 15,000 ₪, ובו היה ניתן לתקן לפחות את הדברים המעכבים. לאחר שהצטבר הסכום, בשיתוף רב

עשרות עמודים חדשים בעבודת חידוש זה

המושב, עשינו תיקון גדול בישוב הזה, ולאחר שראו את ההתחדשות שניתנה ע"י מוקד העירוב הוסיפו גם הועד משלהם על מנת לתקן עוד דברים שהיו ראויים לתיקון.

אחד מהמקומות בשער הישוב, סמכו על כך שהשער נסגר למשך כל השבת, והשער הוא מחיצה, א"כ אין צורך בצורת הפתח. והנה בענין זה כתבנו כמה פעמים, שבכל מושב יש זמנים שהשער נפתח משום צורך פיקוח נפש, ובזמן שהוא פתוח אינו מחיצה. אמנם נחלקו הפוסקים שמא הוא נחשב כעין צורת הפתח, ודינו כמחיצה גם כשהוא פתוח. וכך נקטו כמה אחרונים וביניהם החת"ס ורע"א. אבל הפמ"ג הסתפק בזה, ואחריו החזו"א

בין הזמנים גדוש במענה לציבור והגברת המודעות

בימי בין הזמנים בשנה זו, זכינו בס"ד להגדיל מאוד ולהרחיב את הגברת המודעות של הציבור בידיעת הלכות עירובין ובשמירת השבת, עם מגוון רחב של פעילות ומאמצים מהרבה כיוונים. לקראת תחילת בין הזמנים התפרסמה כתבה נרחבת במסוף שבת קודש של יתד נאמן, על הצורך הגדול בעשיית עירוב במקומות נופש, עם ביאור נרחב גם על הפן ההלכתי.

בשער הופיעה הכותרת – **"עשרתם, ערבבתם, בירתם"**.

כיום שאנו רגילים לסמוך הרבה על הכשרויות שעושים עבורנו את המצוות הללו, ולא כמו פעם שהיו מערבים ומכשירים הכל לבד, אין לנו כ"כ את העשייה, ולכן איננו שואלים את בני משפחתנו בערב שבת האם עירבתם. אבל האמת היא שגם אנו צריכים לשאול על הנושאים האלה, במקום "עירבתם" – **"בירתם"**, האם אתם יודעים שיש עירוב כשר, שיש אחראי שמעיד שהעירוב מתוקן כהלכה. שלא יהיה מצב שלא חושבים על הדין הזה, או שלא יודעים לא לצאת מהגבולות של העירוב, או שסבורים שיש עירוב, ואיננו.

כתבה זו יצרה הדים נרחבים, יש שנהנו מהחידושים המכניים שמוזכרים בכתבה, מהמכשיר החדש לבדיקת החוט, ומהערכה החדשה של העמדים להתקנת עירובים בנופש, והיו אברכים שלמדו בעיון את ההלכות השזורות בכתבה, והתקשרו לדון ולפלפל בהלכות שנכתבו שם.

הגברת המודעות גם באמצעות פרסומת
במקביל התקיים באחד מקווי העידכונים הכשרים של הציבור החרדי, ראיון מיוחד עם עוד שני ארגונים שעוסקים בחיזוק העירובים בארץ, שבו עמדו על מצב הכללי של העירובים בישובים בארץ, כמה אחוזים מתוכם כשרים בשעת הדחק, וכמה פסולים אפילו בדיעבד. מה הדין של עירוב שאין לו בודק מוסמך אלא רק אחד מהתושבים שקושר את החוסים. אחד מהמומחים הכריז מידעיה שיותר מחמישים אחוז מהעירובים בישובים, אינם בכשרות מינימלית של שעת הדחק.

לשיחה זו היו כמה אלפי מאזינים, וקיבלנו תגובות חמות מהרבה אנשים, והתוצאות לא אחרו לבוא, ומיד החלו לזרום למוקד שאלות רבות, לברר על עשרות מקומות ברחבי הארץ. והיו שצינו שזה הפעם הראשונה שהם מבררים על עירוב, בעקבות השיחה שהתפרסמה. אנו מודים לבעלי הקו, שנתנו לנו את ההזדמנות ליכות את הרבים. ומתפללים לה' שיתן סייעתא דשמיא להתרחב עוד ועוד בהרצת התורה בלימוד וקיום ההלכה למעשה. עם שני דברים אלו פתחנו את ימי בין הזמנים, בהתעוררות של עשרות אלפי יהודים חרדים שנחשפו אולי לראשונה בחייהם, להבין שיש צורך לברר על כשרות העירוב, ולדעת את גבולות העירוב, ולא בכל מקום אפשר לסטלט, ולא כל מקום שאומרים עירוב זה מספיק כשר.

הזכות וההזקקה לתורמים למגבית הומות השבת

יחד עם זאת אנו מודים לכל המסייעים בידינו במגבית "חומת השבת", שנערכה בחדש זה [וממשיכה לקראת ימי הירחמים], כל התורמים שנתנו מממונם להחזיק את הפעילות ולהרחיב אותה, להציל עוד ועוד יהודים מחילול שבת, באמצעות הגברת המודעות בציבור, וגם באמצעות תיקון עירובים שאינם כשרים, וצברו לעצמם זכויות עצומות שאין להם שיעור. יבורכו כל הנותנים, בברכת השבת מקור הברכה, שירחיב ה' גבולם בברכה ונחת, ברוחניות ובגשמיות.

יום העיון לעירובין במושב "בית חלקיה"

כמידי שנה נערך גם יום העיון המיוחד במושב "בית חלקיה", ללימוד מקיף של הלכות עירובין המצויים בזמננו, עם מצגת מהשטח, וגם המחשה מעשית בית המדרש המרכזי במושב התמלא לפתע באנשים ונערים ואפילו

בנושא זה מביאים ראייה מדבריה החזו"א שדובר על כך וכתב שיש בעיה מצד פסול אחר, שע"י שנחשב שהעמוד מרובה סוגר את הרשות היחיד עד אמצע הצוה"פ, יוצא שהעמוד השני של הצוה"פ נמצא מחוץ לרשות, ועמוד שמחוץ לרשות פסול. משמע שמצד עצם הדבר שהוא ממול אמצע חלל הפתח אין בעיה, כי זה נחשב מחיצה, ורק הבעיה מפני שהעמוד מחוץ לרשות ויש להאריך בזה, ובנפק"מ למקרה שהעמוד אינו מחוץ לרשות ועכ"פ במקרה זה יש לפחות את הבעיה השניה שכתב החזו"א שיוצא שהעמוד מחוץ לרשות, ואינו יכול להתיר את העירוב, וממילא חוזרים לבעיה שיש פירצה בקרן זוית לאחר שעוררנו על הדבר לפני תקופה, הם קשרו חוט מאמצע העמוד לשער, והעמידו לחי תחתיו, אך כיון שהעמוד היה עקום, התברר שהלחי אינו תחת החוט, ושוב חזרנו למצב של פירצה בקרן זוית, שהוא מעכב את העירוב של כל הישוב, ובס"ד גם במקום הזה הוספנו עמוד צמוד לשער, וסגרנו את כל הפירצה כדן.

פתיחת מחזור חדש לשיעורי הסוכות, להיות "בודקי הסוכות"
בימים אלו אנו עומדים לקראת פתיחת מחזור חדש של שיעורי הסוכות. כידוע שכל הלכות מחיצות צריכים המחשה, ובפרט מחיצות הסוכה שיש בהם דינים מיוחדים שונים משאר ההלכות הידועות, כגון שתיים כהלכתן, ולא מועיל בהם לבד, וגם לא צורת הפתח. בנוסף ישנם סוכות שנפסלות מחמת דברים שמעל הסוכה, ולא שמים לב אליהם.

בשיעורים אלו השתתפו בשנים קודמות כמה מאות אברכים, וחלקם התמנו ל"בודקי סוכות" מטעם מוקד העירוב. גם בשנה זו יורחב א"ה המענה של מוקד העירוב לבדיקת סוכות בכמה ערים, ומשתתפי השיעורים [שיעברו את המבחן ויעמדו בתנאים] יוכלו להיות משלוחי המוקד "בודקי סוכות" כבר בשנה זו. **השיעורים יתקיימו בעז"ה החל מ"ב אלול - והדרו להירשם!**

כתב לאסור לגמרי, שלא מצינו מקור בגמ' ששער נחשב מחיצה, [אלא רק מבטל בקיעת רבים של רה"ר], ולכן ההוראה היא לעשות צורת הפתח בשערי הישובים. בכל זאת ניתן להבין שהם סמכו על המתירים בזה, אבל בצדי השער היתה בעיה פשוטה, שהשער לא הגיע עד הגדר הסמוכה, והיה מרחק של יותר מחמש מטרים, כלומר יותר מי אמות של פירצה, שאינה ניתרת גם בעומד מרובה על הפרוץ.

במסגרת התיקון קעת עשינו צורת הפתח לכל רוחב הכניסה, כולל השער, ובכך השלמנו את סגירת המחיצה בשער הישוב.

עומד מרובה מהשער אל אמצע חלל הפתח

בשער השני היתה בעיה דומה, שיש יותר להתפלפל בה, השער הוא שער צדדי שסגור כל השבת, ואין חשש כל כך שיפתח אם לא יארע משהו חריג מאוד. ולכן אפשר לסמוך עליו כמחיצה כשרה, אבל השער לא הגיע עד

העמוד של העירוב הסמוך, ונשאר פירצה ביניהם, ואמנם הפירצה כאן היא פחות מ' אמות, אבל העמוד אינו כנגד השער, ויוצא "פירצה בקרן זוית" שגם בג' או ד' טפחים היא פוסלת. אלא שכאן היה המשך של צורת הפתח המיועדת לעירוב לכיוון המושב הסמוך [שגם בו דרוש תיקון], וכיון שצוה"פ היא מחיצה יוצא שהמחיצה ממשיכה עד ממול השער, וא"כ כביכול העומד מרובה יפגוש בחלל של צורת הפתח. וזה דבר שאינו מפורש בפוסקים, האם חלל של צוה"פ נחשב מחיצה גמורה עד כדי שהעומד מרובה יחשב נסגר על ידה.

עמוד חדש לסגור את הפירצה הסוכה לשער

**חיפשת כבר שנתיים איך ללמוד דיני הסוכה בעזרת מסודרת?
כמה שנים אתה מסתפק מה הדין של סוכתך?
כל שנה מחדש מתעוררות לך שאלות חדשות ואין לך מענה?
בעת יש לך את ההזדמנות לממש את מה שרצית**

**בעקבות הביקוש הגדול לבירור כשרות מחיצות הסוכות בזמנינו
יפתח בעז"ה בחודש אלול מסלול לימוד לאברכים רציניים**

להזמנת
בודק לסוכתך
05484-83320
שלוחה 4

**ללימוד הלכות מחיצות הסוכה
מקיף ויסודי, הלכה למעשה**

3 שיעורים
והסוכה שלך
תראה אחרת!

מדברי המשנ"ב והחזו"א, ועד הוראות פוסקי זמנינו,
עם מגוון שאלות מעשיות מנסיון בבדיקת מאות סוכות
כולל דיני שתיים כהלכתן, עירובן, לבד, צוה"פ, מעמיד בדחמק"ט, דופן עקומה, תרי היכלות, לבד להחמיר,
מוזיקה, שיעור ז' טפחים בקרן זוית, חלוקת סכך פסול בצוה"פ, סורגים מעל הסכך, ועוד...

השיעורים יימסרו ע"י

הרה"ג **משה אנגלרד** שליט"א

לימוד עיוני + פרקטיקה הלכתית

הלימוד ערוך לפי סדר השו"ע והמשנ"ב סימן תר"ל

עם תוספת הדינים האקטואליים והשאלות שהתחדשו בדורינו

שימת דגש מיוחד שכל משתתף יבין כיצד לחשב את ההלכות למעשה

השיעורים יימסרו מידי שבוע, החל מ' אלול, פר' כי תבא, בשעות הערב

בירושלים - בימי ראשון - באזור צומת בר אילן, ובישיבת מיר

במודיעין עילית - בימי שני - ברחוב הסבא מסלבודקה

בבני ברק - בימי רביעי - בביהמ"ד "צעירים"

כמו"כ מגבשות קבוצות נוספות בערים: רכסים, עפולה - ימי שלשי, נתיבות - חמישי

השיעורים יימסרו בליווי מצגת של שרטוטים של עשרות סוכות מצויות

וכן עם דפי סיכום של השאלות והשיטות, עם מבחן לסיום, ותעודת הכשרה

להרשמה חייג עכשיו:

05484-83320 / 055-678-3323

המסיימים את המסלול בהצלחה, יצטרפו למשיבים ב"קו הסוכות"

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א

רב בית הכנסת לדורמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"אבל אם יחשוב על התוכן של הענין אז אין טעם לחלק בין לדבר בידים או בעינים או בפה"

דברי חיזוק בעניין כבוד קדושת בית הכנסת ממורנו ורבינו הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א:

'כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנא' כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו' (סוף מס' אבות). תכלית הבריאה זה כבוד שמים, זאת אומרת שזה הדבר הכי יקר בעולם, נבוכדנצר רץ ג' פסיעות וזכה למלוך על שמים וארץ. כל אדם איפה שהוא נמצא הוא יכול להוסיף כבוד שמים, כבוד שמים זה לאו דווקא ביחס למה שכל העולם יראו. אדם נמצא בבית הכנסת, הוא מכבד את המקום שיהיה יותר מכובד זה כבוד שמים. אדם אומר יהא שמיא רבא בכל כוחו זהו כבוד שמים. חלילה, אם מדברים בבתי כנסת או מזלזלים או זה היפוך מכבוד שמים.

ודאי שזוהי מעלה גדולה להימנע מלדבר, אבל התכלית היא להבין את העומק של הדברים מה מונח בתוך הדברים. ואם לא מתבוננים עלול להיות שאף שלא מדברים באמצע קדיש מעלה גדולה שאנשים באמצע קדיש אבל עושים רמזים בידים ובעינים וברגלים.

ודאי יש מעלה שלא לדבר, אבל אם מבינים את תוכן הענין שעכשיו נמצאים בזמן שאומרים קדיש 'תגדל ויתקדש' אז כולם צריכים להטות אוזן לשמוע, זה לא איזה איסור דבור שמחלימים את השפתיים, אל תתעסק עכשיו בדברים אחרים שלא לעכב את כולם לענות את כבוד שמים, יש ערך שאדם כביכול לא מדבר בפה, זה ג"כ משהו, אבל אם יחשוב על התוכן של העניין אז אין טעם לחלק בין לדבר בידים או בעינים או ברגלים או בפה, ההתעסקות בזה הוא בזיון בכבוד שמים.

ובפעם אחרת אמר מ"ר: מעשה בגביר גדול שהיה צריך לערוך חתונה, וכדרכם של גבירים, שכר בעלי מנגנים ממקהלה מיוחדת ושילם לכל אחד ואחד טבין ותקילין בכדי שינגנו בזמן החופה ניגונים מיוחדים ידועים. עוד טרם התחילה

ביורי הלכה

כותל המזרחי שבו ארון-הקודש נוטה לצד מזרחית-דרומית, ובלחם חמדות יישוב מנהג העולם שעושים רק למזרח, ומ"מ משמע מינה ג"כ שטוב לעשות כדברי הלבוש (משנ"ב צ"ד סק"א). ובהליכות שלמה פ"ט ס"ד כתב דבמקום שאם ידקדקו להעמיד את ארון הקודש במדויק לכיוון ירושלים יתמטע מקום המתפללים, יש להקל לבנות באחד הצדדים ולא לבנות בזוית, כיון שבדורות שלפנינו לא נהגו להקפיד שיהיה אר"ק בזוית מדויקת.⁷

הבימה ט. עושין בימה באמצע ביה"כ, שיעמוד עליה הקורא בתורה וישמעו כולם (רמ"א סי' ק"נ).⁸

י. אין עושין יותר משש מדרגות לבימה (מג"א מהזוהר), ובזוהר מבואר שהשולחן שעליו מניחים הס"ת הוא מדרגה השביעית, ובמחזיק ברכה לחיד"א כתב דבזמנינו אין נזהרין בכך שיהיו ר' מדרגות, ובמנחת יצחק (ח"ג סי' ו') מביא שמ"מ לא יהיה פחות משלש מדרגות בכל צד.⁹

יא. אפילו אם הבימה (או העמוד) גבוהה עשרה טפחים ורחבה ד' ויש לה מחיצות גבוהות עשרה, הבעל קורא והש"ץ מוציא את הרבים י"ח וכן לענין צירוף דעת הש"ע שמטוירף ותשובת הרשב"א ודעת הגר"א להחמיר בכל זה (ש"ע וביה"ל סי' נ"ה סעי' י"ח).

עמוד הש"ץ יב. צריך לעשות עמוד הש"ץ סמוך לארון הקודש, ושפני הש"ץ יהיו כלפי הארון כשאר העם (רמ"א ק"נ ובמשנ"ב).

יג. המג"א בריש סימן צ' כתב דעכשיו נהגו שהמקום שעומד עליו הש"ץ נמוך משאר בית הכנסת משום "ממעמקים קראתיך ה'" ולכן נקרא הש"ץ "יורד לפני התיבה", ובאגרות משה (אור"ח ח"ב סי' כ"ו) כתב שלא נהגו שהש"ץ עומד במקום נמוך.¹⁰

בענין צורת בית הכנסת

בית הכנסת א. צריך לפתוח פתח ביה"כ לצד שמתפללין באותו העיר שאם מתפללין למזרח יפתחוהו למערב כדי שישתחוו מן הפתח כנגד הארון שהוא ברוח שמתפללין נגדו.¹

ב. היה הפתח בנוי בצד אחר וחרב ביה"כ, וכשבוניו אותו מחדש רצו קצת מנהיגים לבנות את הפתח כדינו, אין האחרים יכולים למחות ואפי' שהם הרוב.²

ג. כל הקפידא הוא דווקא על הפתח שרוב הציבור נכנסים בו, אבל שאר הפתחים מותר לעשות בכל הצדדים (ביה"ל).

ד. צריך לעשות פרזודור לפני ביה"כ,³ ואין צריך לעשות את פתחו לכיוון הצד שמתפללים בו (חת"ס, ביה"ל).

ה. צריך שיהיה בביה"כ פתחים או חלונות⁴ לכיוון ירושלים, וטוב שיהיה בביה"כ י"ב חלונות,⁵ ושיעור גדול החלון הוא בכדי שראשו של אדם יוכל לעבור בו, וצריך י"ב חלונות ממש ולא סגי במה שיש בחלון אחד שיעור י"ב חלונות (קובץ תשובות ח"ג סי' כב).

ארונו הקודש ו. צריך לקבוע את ארון הקודש לצד שמתפללין בו, כדי שיהיו פניהם אל מול ההיכל כשיעמדו לתפילה (רמב"ם טור).

ז. אם אי אפשר לקבוע את ארון הקודש במזרח יקבעוהו בדרום, אבל לא במערב שלא יהיה אחורי המתפללים לארון הקודש, ובקבעוהו בכותל אחר כתב המשנ"ב בסימן צ' סק"ט שהמתפללים יחזירו פניהם למזרח, וביה"ל סימן ק"נ נסתפק בזה ונשאר בצ"ע.⁶

ח. כתב הלבוש שבמדינותינו שאנו מערבית-צפונית של ארץ ישראל, יעשה את

1 ש"ע ק"נ סעי' ה' וזהו מתוספתא מגמלה ממה שמצינו בהיכל שפתחו למזרח, ובתוס' (ברכות ו' ד"ה אחרי) כתב הטעם כדי שיהיו משתחוים נגד הארון שהיה במערב, ובפרישה (סי' ק"נ) כתב בבואר התוס' והטור דדוקא במתפללין למערב דהוי דומיא דהיכל ואז ישתחוו למערב, אבל לדין שמתפללין למזרח אין לדקדק לפתוח למערב, והמג"א ס"ל דגם לדין בעינן לפתוח לצד שמתפללין, וכש"ע. ובח"י כתב דצריך שהמתפללים יתפללו ג"כ לכיוון הקודש. 2 משנ"ב כמג"א ודלא כפרישה דלדידיה לדין שמתפללין למזרח אין לדקדק בזה. 3 דוגמת האולם שהיה לפני ההיכל (ב"ח סימן צ'). 4 דוגמ' פ שצריך שיהיו עיניו למטה כשמתפלל, מ"מ כשמתבטל מכוונתו ישא עיניו לשמים לעורר הכוונה (משנ"ב צ', סק"ח). 5 ש"ע צ' סעיף ד', ושחלק מהחלונות יהיו לכיוון ירושלים (פמ"ג משנ"ב שם), ואפשר להוסיף על מנין החלונות וחלון שמתפללים לחלקים ע"י הפרדה כל חלק חשבי חלון (א"א בוטשאטש סי' ה). 6 ובש"ת שבט הלוי כתב דהעיקר להלכה כפשיטת המשנ"ב בסימן צ'. 7 ובביה"כ שיקר המזרחי ממש כנגד ירושלים, יש לבנותו מעט בדרום באופן שבתקופת ניסן ותשרי בזריחת השמש יגיע הניצוץ לקיר המערבי בנטיה לדרום, ולא ממש לאמצע שלא יהא מחזק ידי המינין (וכמבואר ברמ"א עיני ביה"ל סימ' צ"ד ד"ה אין עושין באריכות). 8 ובביה"ל כותב דהוא מנהג קדום מוגמ' בסוכה ע"ש וכתב בגנות הבונים את הבימה בסמוך לארון הקודש מפני שרצו לילך בדרכי הגוים. 9 ובספר ימלא פי תהלתך מביא מהגר"א ל' שטיינמן שבבירסק היה נהוג שהבימה היתה תמיד גבוהה, והיום לא מביאים את הבימה לפי שתופס שטח גדול, ובח"ל בד"כ היו בתי הכנסת גדולים מאד, ויכלו לעשות כן. 10 וכתב שזהו משום שהש"ע והגר"א לא פסקו שיש מעלה בנמוך, והר"ף והרא"ש השמיטו דין זה וממעמקים קאי ע"ז שלא יתפלל במקום גבוה. ובשולחן הטהור (סי' צ' ס"א) כתב שלא ראה בשום מקום של קדמונים שיהיה מקום הש"ץ נמוך וכן בביה"ל הרמ"א והבעש"ט, ואין מי שנוהג כך דא"כ צריך שכל המתפללים יתפללו במקום נמוך ולא רק הש"ץ. ובספר ימלא פי תהלתך מביא מהגר"א ל' שטיינמן שבבירסק היה נהוג שהמקום של הש"ץ היה נמוך כטפח משאר בית הכנסת.

יד. המנהג הנפוץ בארץ הקודש להעמיד את העמוד כנגד ארון הקודש ומנהג זה הוזכר במשנ"ב בסימן תר"ס סק"ג, ובאגרות משה (שם) כותב שהרבה מקומות נוהגים להעמיד את העמוד מימין לארון הקודש [ושיעמוד בקו אחד עם תחילת ארון הקודש] ומנהג זה הוזכר במשנ"ב בסימן קל"א סק"ו י'.

11 וכל' בשר'ת גורן לדוד לתלמיד החת"ס שמונה ישראל בכל מקום להעמיד העמוד לצד ימין שהוא הצד החשוב ואין לשנות ולכל' בשר'ת ציץ אליעזר, ובמשנ"ב 'דדשו' מביא מספר משנת יוסף שיש מקומות שמעמידים העמוד מצד שמאל, ויתכן דהוה משום שמקום הרב הוא בימין משום כבוד התורה ע"ש. 12 וכותב שכן היו נוהגים בהרבה מקומות באירופה בבתי כנסיות הגדולים, ובספר ימלא פי תהלתך מביא שלשישה שהיתה בה צפיפות מרובה בימים נוראים ולא שמעו הטיב את הש"ץ. הורה הגרא"ל שטיינמן שיעמידו הש"ץ באמצע ההיכל, ואמר שמונה הספרדים לכתחילה כן אבל אנו נוהגים כן רק בשעת הדחק [ורבנו בעצמו הי' ש"ץ שנים רבות ביוה"כ בנעילה, ועמד באמצע ביהמ"ד].

קוראים כותבים

לכבוד הגליון המיוחד שמעורר ומחזק מאוד בענין קדושת בית הכנסת וכבוד בית הכנסת. יישר כח עצום על החיזוק הגדול שאתם עושים ומחזקים את אלו השומרים על כבוד בית הכנסת וככל שמתרבים העושים ונשמרים הדבר מחזק את כולם ואינו דומה מועטים העושים את המצוה לרבים שעושים את המצוה, ובפרט בענינים כאלו שהרבה מאד מזה תלוי בסובבים. תזכו למצוות ולהגדיל תורה ואת קיום התורה ולהאדירה.

ברצוני להביא לכם מאמר שהתפרסם לפני תקופה בבתי כנסיות בבני ברק בענין מורא מקדש ושמרתי לי עותק אחד ממנו ונראה לי שיש בו דברים שיכולים להועיל ואם ברצונכם לפרסם אותו או חלק ממנו לתועלת הציבור נראה שהוא יכול להיות לתועלת גדולה וחיזוק בענין ואמרחי אל תמנע טוב אולי יהיה מזה תועלת, וזהו תוכן המאמר:

אגרת יעדי מורא מקדש

לכבוד ידידי הקורא, איידע אותך שהאגרת הזאת לא נכתבה ע"י אדם גדול או תלמיד חכם מופלג אלא ע"י אחד מבני התבונה לעורר את עם ה' בדבר אשר בסיעתא דשמיא אם נצליח להתחזק בו הרבה גופי תורה יהיו תלויים בו וכמו שיתבאר להלן, ואינו מתכוין כלל להביע דעה ולהצביע ולומר שזוהי הנקודה שבה תלוי הכל, אבל מ"מ נראה שאם נצליח להשפיע בנקודה זו זה יועיל להרבה דברים אחרים וכפי שיבואר בעז"ה, ואקוה שיתקדש שם שמים על ידי זה ואפי' אם אחד יתעורר מן הדברים הללו והיה זה שכרי.

הנה בביתו בית המקדש על מכוננו היו שואבים יראת שמים מעצם העליה לבית המקדש, שהיו רואים כהנים בעבודתם, והכל עסוקים במלאכת שמים והיו מכוונים ליבם ליראת שמים, והולכים ולומדים תורה כמבואר בספרי על הפסוק למען תלמד ליראה (חובא בתוס' בב"ב פרק לא יחפור) וממקום זה עצמו שאבו וינקו יראת שמים, ומשמחר הבית פסק הגילוי שכינה הזה ומוזה נתדרדרנו וירדנו עד למצבינו כיום ה'.

אלא שהקב"ה השאיר לנו את מקום ה'מקדש מעט' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שעל ידי זה שיהיה מקום מיוחד למלאכת שמים יהיה ניתן לשאוב משם ג"כ יראת ה' מעין מה ששאבו בבית המקדש, ומשור"כ ניתנו לנו דינים מיוחדים של קדושת בית הכנסת ובית המדרש כדי שנחייב להפעיל את הרגש שלנו במקומות אלו לעורר אותנו על ההתבוננות במקומות אלו בהתעסקות במלאכת שמים וע"ז לעורר בלבנו את יראת ה'.

ואילו באמת דבר זה היה משפיע עלינו, הרי שההרגשה של היראת שמים שהיתה באויר העולם בודאי היתה משפיע עלינו שנרגיש שלעשות את רצון ה' זה הדבר הטוב ביותר שיש לנו, וחי' לעשות עבירה זה האסון הגדול ביותר, והיה נוצר ע"ז חיזוק בכל התחבונות הן בצניעות הן בעניני לשון הרע והן בעניני פגעי הטכנולוגיה אנשים היו מרגישים את הפחד מעבירה ובודאי שלא היו מעיזים להתקרב לזה.

אך לדאבונינו מה נעשה שישנם ממקומות קדושים אלו שחי' נהפכים להיות מקומות של חולין ולע' נהיה מצב שנראה עיקר בית הכנסת מיועד לסידור עיני האדם, ואגב זה שנמצאים אנשים במקום אחד, הם גם כבר עושים מניין בכדי להספיק להתפלל חן כדי, אוי לנו שכן עלתה בימינו, ובפרט בעניני הפלאפונים שאנשים משוחחים בהם בתוך בית הכנסת ומפריעים לאחרים להתפלל וללמוד ולדאבונינו הרגש נאבד לגמרי עד כדי שיתכן למצוא אנשים שמסוגלים לעשות בדיחות ולהתלוצץ וגרוע מכך גם על יד הס"ת, אוי נא לנו.

ונתתי ליבי להתבונן ע"ז וראיתי שעיקר הסיבה הגורמת לכל זה היא מחמת שהרבה מאיתנו ובפרט אברכי הכוללים שהם נזר הבריאה ותפארתה רוב שעות היום עיקר הימצאותם היא בבתי הכנסיות ובתי המדרשות, ומשור"כ נכנס הגורל זה מניין שבביה"כ נפגשים אחד עם רעהו ואגב זה כבר מסדרים את שאר העניינים וכפי הנראה זה אחד מהגורמים העיקריים לזלזול הנורא העלול לקרות בבתי כנסיות

סיפור השבוע

בבית כנסת מסוים דיברו המתפללים ללא הפסקה במהלך התפלה וקריאת התורה. רב בית הכנסת מחה במתפללים פעמים רבות, אך הם המשיכו לפטפט. הרב נסה לדבר על לבם ולהסביר בפניהם את חומרי האיסור, אך ללא הועיל, המתפללים המשיכו בשלהם, ואי אפשר היה להפסיקם.

יהי בשבת אחת, הוציאו את ספר התורה, והחל השליח צבור בקריאת הפרשה, בעוד המתפללים, מהרגלם, עסקו בדבורים. צערו של הרב היה ללא נשוא ולא יכל לסבול יותר, והוא החליט לקום ולעשות מעשה.

עלה הרב לבימה, נשחש לשליח הצבור וצוה להפסיק מיד את קריאת התורה! לעיניהם המשתאות של הצבור, גלל הרב את ספר התורה והחזירו לארון הקדש!!!

לאחר מכן פקד על השליח צבור להתחיל בתפלת מוסף. המתפללים ראו ויפג לבם. הם הבינו את חמרת מעשיהם, ומאז שרר בבית הכנסת שקט מוחלט! אין פוצה פה ומצפצף בעת התפלה וקריאת התורה.

לע"נ מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה ב"ר יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר ב"ר שלמה זלמן דרוזי זצ"ל ולע"נ האשה הצדקנית רבקה מרים בלוי ב"ר אברהם דוד פרידמן ז"ל לרפואת רפאל יובל בן תמרה, דב בעריש בן טוביה, אילה בת ברכה, רפאל מרדכי בן שהה אסתר בתושח"י. ולישועת ולרפואת מירי אידיה בת ברוך. ולישועת אלישבע מלכה בת מיכל מישל

מבקשים אנו מכל מי ששאל ליבו לבוא ולשאת בהוצאת והפצת הגליון באופן קבוע וחד-פעמי, נא לפנות לטלפון 0527176420, 0527101970 בשעות בין הסדרים. ניתן להנציח לרפואה וישיעה. לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722 ניתן לתרום באשראי דרך נדרים פלוס: קופת - אהלי תורה (בנשיאות הגר"ד לנדו שליט"א) קטגורית קדושת בתי מקדש מעט

טו. כשיש קהל רב בביה"כ נקשה לשמוע את הש"צ כשעומד לפני העמוד, כותב האג"מ שיכול הש"ץ להתפלל על הבימה שבאמצע ביה"כ¹², אך ללא סיבה מיוחדת אין לשנות.

11 וכל' בשר'ת גורן לדוד לתלמיד החת"ס שמונה ישראל בכל מקום להעמיד העמוד לצד ימין שהוא הצד החשוב ואין לשנות ולכל' בשר'ת ציץ אליעזר, ובמשנ"ב 'דדשו' מביא מספר משנת יוסף שיש מקומות שמעמידים העמוד מצד שמאל, ויתכן דהוה משום שמקום הרב הוא בימין משום כבוד התורה ע"ש. 12 וכותב שכן היו נוהגים בהרבה מקומות באירופה בבתי כנסיות הגדולים, ובספר ימלא פי תהלתך מביא שלשישה שהיתה בה צפיפות מרובה בימים נוראים ולא שמעו הטיב את הש"ץ. הורה הגרא"ל שטיינמן שיעמידו הש"ץ באמצע ההיכל, ואמר שמונה הספרדים לכתחילה כן אבל אנו נוהגים כן רק בשעת הדחק [ורבנו בעצמו הי' ש"ץ שנים רבות ביוה"כ בנעילה, ועמד באמצע ביהמ"ד].

קוראים כותבים

ובתי מדרשות, ואע"פ שמצאנו כמה דברים שהתירו לבני תורה לעשות בבתי מדרשות בכדי שלא יתבטלו מלימודם, אבל מכאן ועד להפוך את הבית מדרש למקום של שיחה בטילה ושחוק וקלות ראש מי החיר ולא שייך כזאת.

והתבוננתי שעיקר התיקון בזה הוא קשה ליחידים, שלא נעים לאדם להיות אילם במקום שאנשים משוחחים, וכששואלים אותו שאלות, הוא מתחיל להסתבך ולענות עם תנועות ידים משונות וקולות והבהרות לא ברורות, אבל אם נתאגד בזה רבים יחד וגם נחזק את האלה שכבר קבלו על עצמם להישמר בקדושת בית הכנסת ונחזק אותם, ע"כ הדבר יהיה הרבה יותר קל גם לאחרים.

זה ברור שאם נזכה להתחזק בענין הזה, ובכל פעם שנגיע לבית הכנסת נעורר בלבנו את הענין של 'בבית אלוקים נהלך ב-ר-ג-ש', ונחשוב שאנו נכנסים לבית ה', בודאי שעצם הדבר הזה יעורר בלבנו יראת שמים אמיתית, וזה ימשיך כגלגל החזור להשפיע על אחרים, ואין ספק שככל שתגבר בלבנו היראת ה' ממילא יהיה נקל לנו ולכל הסביבה להתגבר על החטאים, כיון שנחיה ונבין שאין אסון יותר גדול ואין דבר יותר מפחיד מלעבור על רצון ה'.

ואין ספק שמי שרואה את האגרת הזו ובכוחו לעשות מעשים להקהיל קהילות ולהחתים אנשים שיקבלו על עצמם להישמר בזה ולעורר את העניין בכמה שיותר מקומות יזכה להגדיל כבוד ה' יתברך בעולם ותרבה היראה והאהבה אליו יתברך. וע"ז שזוכה לחזק אצלנו את עניין כבוד הבית מקדש מעט נזכה במהרה שהקב"ה יחוס וירחם עלינו ויראו בכבוד הבית מקדש הגדול ונראה בנחמת ציון ירושלים במהרה בימינו אמן.

ואכתוב בזה כמה עצות שעלו במחשבותי שיכולים לעורר למי שרואה להתחזק בעניין ה'ל:

א] להתפלל לה' שיעזרונו בענין הזה כיון שהתפילה היא הדבר הראשון לכל דבר שרוצים לזכות להשיג ובעיקר על עיני רוחניות שמובטח שאינו חוזר ריקם.

ב] להודיע לאחרים כי קיבלתי על עצמי להתחזק בשמירת קדושת בית הכנסת, וגם אם רב או אדם גדול נישא לשאול שאלה ניתן להשיב לו בכבוד שאפי' שבודאי הוא אינו עוזר דברים שמוגדרים כדברים בטלים, אבל מ"מ כיון שאני פרוץ בעניין הזה קיבלתי על עצמי גדר שלא לשוחח כלל בשום אופן שהוא ועל כגון דא נאמר והערום יעשה בדעת.

ג] לא להיבהל משום כישלון שכן הוא דרך היצר להראות לאדם שנכשל ואין בכוחו וממילא לייאש אותו, וכבר למדנו חז"ל 'שבע יפול צדיק' אבל אח"כ הוא קם ובפרט בתחילת הדרך שאין לחוש לזה כלל אלא לעורר את עצמו שוב ושוב עד שהדבר יכנס בלבו.

ד] קודם שיכנס לבית הכנסת יחשוב בלבו כמה רגעים על גדולת ה' ועל החיוב לשמור על קדושת המקום וע"ז הכנה זו יועיל לו הרבה להיות מוכן לכל מקרה של נסיון. [וניתן לומר משפט קצר לפני שנכנס לביה"כ והוא 'בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם שחוק וקלות ראש ושיחה בטילה מפני השכינה הקדושה השריה בהם' משפט קצר זה כוחו רב, והדבר בדוק ומנוסה].

ה] אם מרגישים שקשה בבת אחת להפסיק, ניתן להתחיל בפעולות קטנות כגון להתרגל לנתק את פלאפון כשנכנסים לביה"כ, או לפחות לקבל שעניינים שאינם צריכים לו כלל לא לדבר כלל וכלל ללא הוראת היתר.

ו] גם אם מרגישים שקשה לעמוד בזה מ"מ יראה לחזק את האחרים שכן רוצים ובודאי שלא לזלזל בהם ולהחליש את ידיהם בענין.

ז] ידוע ממרנן גדולי ישראל זצוק"ל ז"ע שלימוד ההלכות של עניינים אלו בכוחו להשפיע יראת שמים בעניין, ובודאי בעניין שזה עצמו כולו משפיע יראת שמים.

והש"ת יעזרונו שזוכה שיתגדל ויתקדש שמו בעולם ונראה במהרה בגילוי כבוד ה' לעין כל.

סיפור השבוע

אולם, לבו של הרב נקפו על אשר עשה. 'יתכן שגרמתי', חלילה, לבזוי הספר תורה, ואף בטלתי מצבור שלם את מצות קריאת התורה, חשב הרב בלבו. בא הרב, לגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א ושאלו, האם נהג כדן או שמא היה אסור לו לנהוג כן?

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א הציג את השאלה לפני מרן, מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל. השיב מרן, שהפסקת הקריאה בגלל פטפוטי המתפללים מוצדקת, והיא פרשת שמירת הלוחות על ידי משה רבינו (שמות ל"ב, ו"ט) "ויהי כאשר קרב אל המתנה וירא את העגל ואת המחולות, ויחר אף משה וישלך מידו את הלוחות וישבר אתם תחת ההר". ניתן ללמוד מכאן אף לגבי שאלתנו, שפעמים בטולה של תורה - זהו יסודה וקיומה [כמבואר במנחות צט:]. וזהו כבודה של התורה להחזירה לארון הקודש, כדי להציל את הצבור מזלזול בה. והכשרים שבקהל ילכו לבית כנסת אחר לשמוע קריאת התורה. (אחת שאלתי)

לע"נ מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה ב"ר יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר ב"ר שלמה זלמן דרוזי זצ"ל ולע"נ האשה הצדקנית רבקה מרים בלוי ב"ר אברהם דוד פרידמן ז"ל לרפואת רפאל יובל בן תמרה, דב בעריש בן טוביה, אילה בת ברכה, רפאל מרדכי בן שהה אסתר בתושח"י. ולישועת ולרפואת מירי אידיה בת ברוך. ולישועת אלישבע מלכה בת מיכל מישל

מבקשים אנו מכל מי ששאל ליבו לבוא ולשאת בהוצאת והפצת הגליון באופן קבוע וחד-פעמי, נא לפנות לטלפון 0527176420, 0527101970 בשעות בין הסדרים. ניתן להנציח לרפואה וישיעה. לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722 ניתן לתרום באשראי דרך נדרים פלוס: קופת - אהלי תורה (בנשיאות הגר"ד לנדו שליט"א) קטגורית קדושת בתי מקדש מעט

שאלת מוסר

שאלות מתורת המוסר בנושאי הפרשה ותשובותיהם הלקוחות מתוך תורת שיחותיו של המשגיח

הגאון הצדיק רבי משה אהרן ברוורמן זצוק"ל על פרשיות השבוע

פרשת ראה

ויקרא

שאלה: הנה בבוא כל אדם מישראל בשערי אלול, הוא מנסה להתחיל ולפתוח שערי העבודה העומדת לפתחו, אך לאחר כל מוסרי התורה ודבר רבותינו זצוק"ל בעוצם מהותם של הימים, עדיין ניצב האדם בפני שאלה קשה, מה באמת שורש מעלת הימים עצמם שממנה נובעת כל עבודת הימים?

תשובה: הנה כידוע גילו לנו חז"ל מהות הימים הכלול בפסוק 'אני לדודי ודודי לי' כידוע, ולכאורה המובן הפשוט שכאשר האדם פונה אליו יתברך - 'אני לדודי', אזי זוכה - 'לדודי לי'.

אבל האמת שהמשמעות האמיתית היא הפוכה, כי אם בכללות ההנהגה במשך כל השנה היא שעל האדם מוטל 'פתחי לי' כפתחו של מחט, ורק אז זוכה 'ואני אפתח לכם' כפתחו של אולם, אזי בחודש אלול אין כך המהלך.

בחודש אלול נהפך היוצרות עוד לפני שהוא מעורר את עצמו, מעוררין אותו מלעילא פותחין לו 'פתח מחט', להרגיש 'קול דודי דופק', על האדם להיאחז בהתעוררות הזו לבוא לידי חיזוק להיות שואף וכמה לקרבתו יתברך, וזהו ה'פתחון של אולם' שיתקיים אצלו.

וזהו קיום 'אני לדודי' - שהאדם יפתח פתח כ'פתחו של אולם' מכוח הפתח שנפתח לו משמיא כפתחו של מחט, ה'אני לדודי' פירושו אני פותח פתח של אולם על ידי הפתחו של מחט שנפתח משמיא.

שמנצל את הפתחו של מחט לעבודה ולהתקרבות לו יתברך. היינו שהרגשי לבבו ורצונותיו יהיו אליו יתברך, לעשות נחת רוח בעשיית רצונו, ומיעוט והחלשת שאיפות ומאוויי הגוף והעולם הזה.

הרגשת 'דודי' - דודי לשון התקרבות וחיבה אצלו יתברך, זוהי שורש מעלת חודש זה וזוהי העבודה המוטלת על האדם לעורר את עצמו יותר ויותר בשאיפה והרצון אליו יתברך, זוהי שורש מהות הימים האלו, אף שהינם רבי ענפים ומעלותיה רבות אך זוהי שורשם, וזוהו פתחון כפתחו של מחט בעבודה דגן.

הקדמה:

הנה אחז"ל (דברים רבה ה, ד.) 'רבי אלעזר אומר: אם נעשה דין למטה אין הדין נעשה למעלה, ואם לא נעשה דין למטה נעשה למעלה'.

וברמב"ן (דברים ט"ז, ה.) אם תדין עצמך תחייה, ואם לאו הוא ידין עליך עיי"ש.

השאלה: מהי ההבנה בזה, לכאורה אין כאן עניין של מידה כנגד מידה, ועניין 'ה' צילך' כשם שאתה מראה לו כך הוא מראה לך.

וצריך ביאור ה'דין למטה', היינו שאדם דן את עצמו שופט את מעשיו ובודקם, וכי זה מספיק כדי להוריד מדינו שמתחייב כתוצאה ממעשיו ודרכיו, עד שאין צורך לדון? משמע שגם אם לא עשה תשובה, מחמת הדין של למטה אין דין למעלה, לכאורה כל עניין דין הוא העונש שבא בעקבות הדין, אבל כאן למטה יש רק דין לבד, איך זה מועיל ללא העונש?

התשובה: העונש והחטא חזר הם

אמנם העניין הוא, שכל עניין של עונש על חטאים הוא, מתהווה מכך שכידוע על ידי החטא והעבירה נעשה ומתהווה מציאות של רע באדם ובבריאה, והנה מלבד חומר המצב של האדם שמסובב בטומאה ורע, יש כאן עוד עניין חמור שמציאות זו אם היא מתקיימת ואינה באה לידי ביטול, מתהווה קיום למציאות שהיא כביכול היפך רצונו יתברך, שהרי הקדוש ברוך הוא רצונו בטוב ובהטבה, ומציאות זו היא רע ומשפעת רע על סביבותיה, זה עצמו כבר מהווה קיטרוג על מעשה הרע, וזה עצמו גורם לעונש על כך שמציאות רע קיימת באדם ועל ידו בבריאה.

מכאן הנהגת העונש, מלבד שהעונש מעורר לתיקון מכאן ולהבא, הרי יש בזה הנהגה של אי הסכמה לקיום הרע שהוא היפך רצונו יתברך, ואם זה מביא לידי תיקון על ידי האדם, בוודאי הושגה המטרה, ואם חס ושלום לא, הרי על כל פנים מבוטא מידת אמתו יתברך שהוא יתברך הטוב הרוצה רק בטוב ובקיומו של הטוב.

הדרכה דבר: ובוזה מתבאר גם העניין המופלא הטעון הבהרה הוא עניין הייסורים שבא על גדולי הדור וצדיקיו אף שהם

לא חטאו, כי הדור יש לו שייכות ומציאות אחת לעצמה, ונידונים כמציאות לעצמה, ולכן על ידי עונש על גדולי הדור, מהווה הדבר אי הסכמה על מצב הרע, זה מסלק הקטרוג הגדול של חילול שמו יתברך במה שהתקיים היפך רצונו, והבן.

דין למטה מהווה אי הסכמה לרע

ובזה מובן שאם האדם מגלה בהנהגתו שאין לרע מציאות אמיתית, שאין רוצה בקיומו, מסלק את הקטרוג של הרע. וזה עניין 'אם נעשה דין למטה אין דין למעלה', כלומר שמכניס את עצמו למצב של דין על עצמו, שמבקר את עצמו, וזה מהווה אי הסכמה לרע, על ידי שמנסה להביא לידי תיקון את עצמו.

כמו שאמרו חז"ל (ברכות ו.) ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: 'טובה מרדות אחת בליבו של אדם, יותר מכמה מלקיות', שנאמר ורדפה וגו'. וריש לקיש אמר: 'יותר ממאה מלקיות' שנאמר 'תחת תוכחה במבין מהכות כסיל מאה' (משלי י"ז) כי בזה מגלה שאין מסכים ואין מרוצה ממציאות שהיא היפך רצונו יתברך, ומסלק את חילול השי"ת שיש מחמת קיום הרע ומציאותו,

זהו אם נעשה 'דין למטה אין נעשה דין למעלה' - שהדין הוא סילוק מציאות הרע שנעשית על ידי העבירה, וזה עושה 'דין' על ידי שמבקר ומחפש בעצמו, וממילא אין כבר דין למעלה.

עצה טובה

כי בתחבולות תעשה מלחמה

הנה כבר לימדנו רבינו תם בספרו 'הישר' (שער ו) כי נצרך לבעל העבודה להכיר כי אף שיתחיל עבודתו מחמת הרגש טעם ורצון, מסוגל שיבואו ימים שיאבד טעם חיות העבודה ויאבד עמלו לטמיון, אלא שישג שאם יחזיק ויאחז במעשי העבודה ישובו למקומם הטעם והכמיהה לעבודתו.

ידיעה נאמנה זו הכרחית בימי ראשית אלול, שבימים הראשונים יכולה להיחלש ההתעוררות הטבעית שלתחילת קדוש אלול, הפתרון הוא שידע מראש שהרגש ההתעוררות לשינוי מהותי ייחלש בעבור זמן, וימצא עצמו קרח מכאן ומכאן.

אך באחיזתו במעשי העבודה בסייגיה וכלליה, ישמור עצמו בשייכותו אליה, ואז בהמשך ירגיש שהוא זוכה לקנות קניין בקודש.

הארה מעשית בעבודת האלול

כל אחד אשר אך זכה לטעום מטוב הרוחניות וזכה לבוא לידי דרגה עליונה, מקווה ומצפה מתי יבוא לידי ואזכה לאלו המעלות.

אך ההרגל של החיים הוא הקושי שמונע מלהחזיק מעמד ולעלות בדרך העולה בית ד', כי אין לו מפלט ממקום עמידתו ודרגתו מחמת קושי ההרגל להליך חייו.

אך שונה הדבר באלול, כי הזמן מצד עצמו הינו קירוב ושייכות לרוחניות, זה מבטל את הרגש ההרגל, ולכן יכול השואף לבוא בנקל לידי התעלות למדרגה עליונה ולקנות קניין בקודש, ומיהו הכסיל שיזניח הזדמנות זו ולא יחטוף אותה, כי אמנם ימים של שינוי לפנינו, ימי תקווה לפנינו.

הימים הראשונים של אלול צריכים להיות ימי הבדלה והפרדה מהימים הקודמים להם, בהם הווייתנו הייתה עסוקה בענייני הגוף, ועל כן נדרשת הפרדה מהם ומהמונם.

בכוח הפרדה זו יש תקווה להיכנס ולשקוע בדביקות ברוחניות. והחובה לזכור להמנע מלבוא בקהל יושבי קרנות ומהמצא בחברתם, כי כל זה הוא הפך עבודת ההכנה לימים הנוראים, ודי למבין.

תחילת מילתא, לגלות שמו של הקדוש ברוך הוא כ'דודי', אם אני מחפשו סימן שאני רוצה בו, סימן שהוא 'דודי', וזהו פתח העבודה שהיא להיות מבקש קרבתו יתברך, להיות נמנה כעושי רצונו, והיינו כי המעשי רוחניות יהיו לשם עשיית רצונו, ואז ניטול חלק בלגיונו של מלך, כי החיפוש אינו אלא במעשים, כפי שנתבאר במהות ההכנה לאלול עיי"ש,

מעשים קבועים של הוראת חיזוק השייכות אליו יתברך, שהתולדה הראשונית של הרגש השייכות היא 'עבודת התפילה', שתהא עבודת הלב פנימית כיאה למשתייך אליו יתברך, וזו מתוך הרגשת הלב פנימית ורצופה, לא בבחינת שנה ופירש חלילה, אלא עבודת תמיד, הנה כבר ימצא את עצמו במהלך של 'אני לדודי'.

במכתב שכתב המשגיח הגרמ"א זצוק"ל אל בנו שליט"א בבחרותו בזה הלשון:

..."וחשבתי בליבי הן צריך לבא לעמוד לפניו בדין ביום שעוברין לפניו כבני מרון, במה נבא לפניו, הן לא יצדק לפניו כל חי".

"אך מה שקיבלנו מרבותינו הוא, שזה וודאי יכול כל אחד ואחד, לנהוג באופן כזה שיהא מזה מוכח שאין הוא מרוצה ממצבו שהוא עומד, שאין מצב זה לרצונו, וזה עצמו כבר יכול לשמש צד זכות בדין", עכ"ל קדשו.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

שופטים תשפ"ד

שלא ישפיע לרעה

"יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערת הרע מקרבך" (יז ז).

בפשטות כוונת הפסוק היא על העובד עבודה זרה, כפי שנאמר בפסוק (פס' ה) "והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך את האיש או את האשה וסקלתם באבנים ומתו", ועל עובד עבודה זרה זה נאמר "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערת הרע מקרבך", שיש לבער את הרע של העובד עבודה זרה.

אמנם ה'מלוא העומר' פירש בזה עוד, כי כוונת הפסוק "וביערת הרע מקרבך", היא שהעדים שבאו להעיד שראו אדם שעבד עבודה זרה, בעצם ראיית עבודת הע"ז השפיעה עליהם הראייה לרעה.

וכיון שראיית דבר רע משפיעה על האדם לרעה, הרי מחוייבים העדים שראו את עבודת העבודה זרה לבער את הרע מקרבם, שלא תישאר בהם השפעה מן הרעה אשר ראו, ועל כן מצוה אותם התורה ואומרת "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו", ועל ידי שהעדים יהרגו את עובד העבודה זרה בראשונה, על ידי כן יזכו ל"וביערת הרע מקרבך", הרע אשר ראו יתבער מקרבם ולא ישפיע עליהם.

וכפי שכתב רש"י בפרשת הנזיר (במדבר ו ב) 'למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי ניאוף', ע"כ.

ולכאורה הרי אותו אדם שראה את הסוטה בקלקולה, רואה את ביטנה צבה וירכה נופלת, זו היא לכאורה תוכחת המוסר הגדולה ביותר, שאפשר לתת לאדם בכך שיראה את העונש של מי שעבר את העבירה, וכי יוכל לשוב עוד לחטא זה אחר מה שראו עיניו? ומפני מה נצרך הוא להרחיקה נוספת שיזיר עצמו מן היין, אדרבה מי שלא ראה את הסוטה בקלקולה היה צריך להזיר עצמו מן היין.

אמנם הביאור בזה הוא, כי בעצם זה שראו עיניו את הסוטה, ראה שיש מציאות כזו של זנות, ואף שבאמת ראה גם כן את העונש באותו המעמד, אבל על כל פנים מאחר ונכנס בליבו העובדה זו שיש מקום לחטא, יש כאן כבר איזה קלקול מסוים שהוא צריך לתקנו על ידי שיזיר עצמו מן היין.

וכמו כן יש שביארו כפל הלשון "הוכח תוכיח את עמיתך", שתחילה יש לך להוכיח את עצמך, ולאחר מכן תוכל להוכיח את עמיתך, ומשום שכאשר ראה בחבירו דבר עבירה כבר השפיע עליו הדבר, וע"כ עליו להוכיח את עצמו, ורק לאחר מכן יוכל להוכיח את חבירו על מעשה העבירה שעשה. ובתוספתא בשבועות (ג ה"ד) איתא 'וכן היה רבי אלעזר בן מתתיה אומר הרואה עוברי עבירה נתחייב לראות, הרואה עושי מצוה זכה לראות', ע"כ דברי התוספתא. (רה"י הגר"מ דרוק שליט"א)

השיכות בין אשרה לדין

[ט"ז, כא] "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך אשר תעשה לך".

ואיתא בגמ' בע"ז ב' "דאמר ר"ל: כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה בישראל, שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, וסמך ליה לא תטע לך אשרה כל עץ. אמר רב אשי ובמקום תלמיד חכמים - כאילו נטעו אצל מזבח, שנאמר אצל מזבח".

ושמעתי ביאור נפלא בשייכות שבין נטיעת אשרה לבין דיין שאינו הגון, שהנה בד"כ עבודה זרה ניכרת היא מבחוץ [פסל בתבנית חיה או עוף...]. אך אשרה היא אילן יפה רב פארות שכלל לא נראה עליו שעבדוהו, אולם באמת מתועב הוא. וה"ה דיין זה אע"פ שמבחוץ הוא לבוש בחלוקא

דרבנן ונראה ת"ח, אך פנימיותו מקולקלת, ויש להיזהר ממנו מאד. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

ההבדל בין שנים לשני

[י"ז, ו] "על פי שניים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד".

והנה כאן מדובר בחיוב מיתה, ולקמן [י"ט, ט"ו] שמדובר שעדים באים להעיד על ממון וכי"ב כתבה התורה: לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר", ויש לדקדק מדוע כאן התורה כותבת 'שניים' ואילו לקמן כותבת התורה 'שני'?

והגאון ר' יהושע הלר זצ"ל באהל יהושע כתב לבאר, ש-שניים ענינו ששניהם שווים לחלוטין ושני משמע שיש כאן שני דברים אך אינן ממש אותו דבר, ולכן לגבי נפשות שצריך שתהיה עדותן שווה לחלוטין כתבה התורה שניים ולגבי ממונות שלא צריך ברמה ממש שווה כתבה התורה שני, ובזה מצא מקור חדש [בנוסף למקור בגמ'] לחילוק בין עדות נפשות לממון המובא במסכת מכות במכות [ו:]: "תניא נמי הכי, לא יומת על פי עד אחד להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ואין רואין זה את זה, שאין מצטרפין, ולא עוד, אלא אפילו בזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין וכו', אמר רב נחמן, עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות, דכתיב לא יומת על פי עד אחד, בדיני נפשות הוא דאין כשירה, אבל בדיני ממונות כשירה.

וביאור העניין הוא מה"ט גופא, שבנפשות צריך שהעדויות תהיה שווה ממש ולכן צריכים שיהיו באותו חלון משא"כ בממונות אי"צ שיהיו ממש אחד ולכן כשרה העדות בכה"ג.

אמנם יסודו נסתר ממקומות רבים, ואכמ"ל. וע"ע לעיל בפרשת תרומה גבי שנים כרובים. (שם)

להמשיך בכל המרץ

[י"ז, יח] "והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים".

הנה לשון הכתוב הוא 'כשבתו על כסא', ודקדק אחד מגדולי האדמו"רים שהיה אמור להיות כתוב בשבתו על כסא ממלכתו ומהי ה'כף' שנאמרה כאן?

ויישב שכל מלך בתחילת מלכותו בא עם כל המרץ עם רעיונות חיוביים לשנות ולהטיב בכלכלה בבריאות וכי"ב, ואחרי כמה שנים לאט לאט דועכת התלהבות והחשק לשנות. ולכן התורה כתבה "והיה כשבתו" והיינו שכל זמן מלכותך תזכור היאך בתחילה כשהתחלת לשבת על כסא המלכות רצית להנהיג.

והוא הדין לחתן הדומה למלך שכדאי שהוא וכלתו יכתבו לעצמם את שאיפותיהם הטהורות בתחילת נישואיהם ולבדוק כל שנה אם הם עדיין עומדים שם או לא.

הרמז במילה כסא

שם. שמעתי שבאותיות 'כסא' רמזים שלושת המצוות המיוחדות למלך. שאסור לו להרבות כסף נשים וסוסים. וזהו- כסף סוסים אשה.

כיצד לדעת מה לעשות

[י"ח, י'] "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף".

והנה התורה בהמשך הפסוקים כותבת בפסוק ט"ו נביא מקרבך מאחין כמוני יקים לך ה' אלקיך אליו תשמעון" וכתב שם רש"י בפסוק י"ד בד"ה "לא כן נתן לך ה"א" וז"ל, "לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים".

וקשה טובא הניחא בזמנא הו' נביאים אבל כבר מעל אלפיים שנה שאין לנו נביאים, וא"כ בדורנו אנו אין לנו את הפתרון הזה ומה נעשה היום כשאחד רוצה לדעת מה לעשות במצב שנקלע לתוכו. ושמעתי ליישב שנביא האמור כאן אינו בהכרח נביא 'בדן' נביא, אלא מדובר על דברי הנביאים שהבקי בהם יוכל למצוא על כל מצב ותקופה מסר בנביא המתאימים לכך, וכגון דורנו שמשופע בתאוות יעין בספר ישעיהו שמבואר שם איך הלכו אחר תאוותיהם ועונשם, ועי' בזה. וזכורני שבבחרתי ספרו לי על אדם גדול שהיה לו תנ"ך קטן בכיס ואמר שכל ספק שיש לו בחיים הוא פותח את התנ"ך ומוצא פתרון ומסר מה עליו לעשות אשרי מי שיזכה לדרגתו.

תמיד תהיה תמים

[ו"ח, י"ג] "תמים תהיה עם ה' אלקיך". דרש אחד הדרשנים לפני כמאה שנה. כך, שגם עם ה' מתנהג במידת הדין רק כלפיך [אלקיך], וגם כשהכל טבע ללא נס [אלקים], בכל אופן תהיה שלם עמו.

ההבדל בין פרשת משפטים לכאן

[ו"ט, כ"א] "ולא תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל". בפרשת משפטים [שמות כ"א, כ"ד] כתוב "עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל", וצ"ב מדוע שם נאמר תחת וכאן ב' ? ושמעתי מאבי צ"ל בשם הכתב והקבלה שתחת משמעו שהחפץ הקודם אינו בעולם לכן שם שאכן הוציא לו עין או יד לכן נאמר תחת אבל כאן רק זמם [ולא עשה] נאמר ב' ודפח"ה.

מי אמור להתבייש

[כ', ח'] "ויספו השטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו". וכתב רש"י בד"ה "הירא ורך הלבב" וז"ל, "רבי עקיבא אומר כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו, ולכן תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל מעבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה, והרואה חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש אשה". והנה מקור דברי רש"י הם מהגמ' בסוטה מ"ח.

ושמעתי מחכם אליהו אדרי שליט"א, שמגמ' זו רואים עד כמה דעתינו היא היפך דעת תורה, שאנו היינו אומרים שאדברה שעובדי העבירה יתביישו, ואילו כאן התורה יוצרת פרשת פטורים שלימה [בית כרם ארס] רק כדי שהלה לא יתבייש!!! ובמיוחד גבי בלעם שה' הרג את אתונו כדי שלא יתבייש שזו שסלקה אותו בדברים. ואנו הינו אומרים שאדברה הטמא הזה מגיע לו כל הבושות שבעולם! אלא אנו הפך התורה!!

הוכחה לספק דאורייתא

[כ', כ'] "רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכתר". הנה ידועה מחלוקת הראשונים האם ספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת או מדרבנן, שדעת הרמב"ם בכמה מקומות [טומאת מת פ"ט הל' י"ב כלאים פ"ה הל' כ"ז] דאינו לחומרא אלא מדברי סופרים ודבר תורה כל הספיקות שריא.

והר"ן [קידושין ט"ו: מדפי הרי"ף] והרשב"א [תורת הבית ב"ד ש"א, קידושין ע"ג] חולקים בזה, והוכיחו דזה שאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה הוא.

ושמעתי ממו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר צ"ל להוכיח מפסוק זה כדעת הר"ן והרשב"א, שהרי כתוב בפסוק שעץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא, והיינו שרק כשתדע בודאות שהוא לא עץ מאכל אז אתה יכול לכתוב אותו, וכל עוד שיש לך ספק הרי זה אסור, ומבואר א"כ שספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת. וצינו שכ"כ החת"ס בתשובה.

והמלבי"ם מיישב כאן וז"ל, "ובזה מיושב מה שהקשו חכמי לב ע"ד הרמב"ם שכל הספקות מותרים מן התורה והלא בכתוב מבואר בהפך שרק עץ שתדע בבירור שאינו עץ מאכל תשחית הא ספק אסור מן התורה, כי הכתוב מדבר בעץ מאכל שחזקתו חזקה אסור רק שאתה רוצה להוציאו מחזקתו על ידי שעתה אינו נושא פרי כשעור והיכא דאתחזק איסורא לכולי עלמא ספק אסור מן התורה ועל כן צריך לדעת בבירור שיצא מן החזקה".

והיינו שמדובר בעץ מאכל שעשה פירות ונזדקן, ועתה ספק אם עושה בשיעור הראוי או לא, ולכן אף לרמב"ם זה אסור משום דאזלינן בתר חזקה. אמנם לשון המקרא לא משמע כדבריו, אלא שהספק הוא אם הוא עץ מאכל או סרק.

[אמנם הסמ"ג בל"ת רכ"ט פ"י כע"ז בשם הרמב"ם, דמיירי בעץ שהיה עץ מאכל ועכשיו אינו מוציא פירות, מש"ה אסור מספק עד שידע כי כן הוא]. ובהעמק דבר כתב הכא בד"ה "אשר תדע" וז"ל, "אבל בספק אסור, ואפי' לשיטת הרמב"ם דספק דאורייתא מותר מה"ת, והכי דעת הראב"ד בהל' כלאים פ"ה, מכ"מ במקום דאפשר לברר מודה, זהו לפי הפשט".

ענין המדידה

[כ"א, ב'] "ויצאו זקניך ושפטין ומדדו אל הערים אשר סביבת החלל". הנה מבואר שיש דין מדידה, ומבואר בגמ' שגם שניכר בעליל שקרוב מודדים וצ"ע שנראה ללא טעם לעשות כן? א'. ויתכן ליישב שהוא דין דרבנן בכה"ג ומשום ל"פ שלפעמים לא יהיה כ"כ רחוק ויטעו בזה.

ב'. וברמב"ם במורה נבוכים חלק שלישי סוף פרק מ' כתב שיציאת הזקנים וכו' היא כדי יגרום לרעש ולעסק ועי"ז יוכלו למצוא את הרוצח. ועפ"ז י"ל שלכן גם מודדים להרבות ב"טרסק".

טעם האיסור לעבוד באדמה

[כ"א, ד'] "והורידו זקני העיר ההיא אתה עגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע וערפו שם את העגלה בנחל".

ומבואר שאסור לעבוד בנחל איתן ובסיבת הדבר כתב הרמב"ם במורה נבוכים [שם] שזה כדי שיגרום לבעל הקרקע למצוא את הרוצח כדי שיוכל לעבד את אדמתו ולא תיאסר עליו עולמית.

מי שירא מהחטאים שלו

[כ', ח'] "ויספו השטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו".

וכתב רש"י בד"ה "הירא ורך הלבב" וז"ל, "רבי עקיבא אומר כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו, ולכן תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל מעבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה, והרואה חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש אשה".

ומקשים העולם וכי מי ילך, מי שאינו ירא מעבירות שבידו? ובשם רבי אלימלך מליז'נסק מתרצים שהכוונה למי שמעניין אותו רק העבירות שלו [בידו] ולא של אחרים.

שורש מעשר עני

עי' במורה נבוכים [ג', ל"ט] שכתב שגם שורש מעשר שני הוא צדקה וז"ל, "אבל מעשר שני צוה להוציאו במזון לבד בירושלים, להיות זה מביא בהכרח לעשות ממנו צדקה, מפני שלא היה יכול להוציא רק במאכל ובמשתה יקל על האדם לתתו ראשון ראשון, ויביא להתקבץ במקום אחד שתתחזק האהבה והאחוה בין בני אדם חזק רב". (שם)

להבחין במום

"לא תזבח לה' אלוך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת ה' אלוך הוא" (ז' א).

ה'אור החיים' הק' נתקשה מדוע נאמר בפסוק "אשר יהיה בו מום" בלשון עתיד, ולא נאמר "אשר בו מום" בלשון הווה, הלא מדבר הכתוב בשור או שה שיש בהם מום, ומפני מה נאמר המום בלשון עתיד.

ובאמת מצינו כן אף בפרשת אמור שנאמר (ויקרא כא יז) "דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלוך", ואף שם יש לעיין מדוע נאמר לשון עתיד "אשר יהיה בו מום", ולא נאמר בלשון הווה "אשר בו מום".

וב'כלי יקר' שם פירש שהקדמונים שהיו בקיאים בחכמות היו יודעין בכל מום שנתהוה באדם עוד טרם היותו מצד איזה עון שראו בו.

ולמשל אם ידעו שהוא מקבל שוחד ידעו בו שסופו בא ליד עיורון, ואם ראו בו רגל גאוה ידעו בו שסופו לבוא ליד שבר רגל, והכרת פניו של האדם ענתה בו שהכירו במראה פניו איזו תכונה רעה שיש בקרבו הפוגמת איזה אבר ידוע, וסופו לבוא ליד מום נגלה, ועל כן ראוי הוא להיפסל מן הכהונה על שם סופו.

ופירש שלכן נאמר בפסוק "איש איש מזרעך אשר יהיה בו מום" בלשון עתיד, כיון שהכרת פניו ענתה שלסוף יהיה בו מום, כי מתוך מעשיו ניכר שלסוף יבוא ליד מום זה שיהיה בו הרי הוא נפסל על שם סופו, [ועיין שם שהמשיך לבאר מפני מה נאמר שם עוד (פס' יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב וגו'"].

והדברים נפלאים ומחודשים, שעוד טרם היות המום כבר ידעו הקדמונים שיבוא המום מחמת העוון שעשה, ועל כן פסלוהו מן הכהונה.

אכפת שהשני יקבל

'ואיש אחר יחננו. ודבר של עגמת נפש הוא זה' (רש"י). הנה לשון הכתוב הוא "פן ימות במלחמה ואיש אחר יחננו", וכן (פס' ו) "ואיש אחר יחללנו", (פס' ז) "ואיש אחר יקחנה", ולכאורה מהו ענין אותו ה"איש אחר", [ורש"י פירש שזהו דבר של עגמת נפש שאדם אחר חונק הבית, אמנם עדיין צריך ביאור].

ואבי מורי זצ"ל פירש בדרך צחות שלא אכפת לו לאדם שהוא ימות במלחמה, ועיקר מה שאכפת לו הוא שאיש אחר יקבל את ביתו או את כרמו או את אשתו, [וכפי שאומרים שטבע האדם הוא שאינו בוכה בימים נוראים ב"מי ימות" אלא בוכה ב"מי יחיה", שיותר כואב לו שחבירו ממשיך לחיות מאשר שהוא מת]. (רה"י הגר"מ דרוק שליט"א)

כניסת שבת ב"ב 6:36

ציאת שבת ב"ב 7:33

פרשת שופטים

גיליון 117

שנה ג'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת שופטים

עניני חינוך - ממה נובעים המשברים

סיפר הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל: פעם אחת נכנסתי למרן ה"קהילות יעקב" זצ"ל יחד עם בחור שלא ראה סימן יפה בתלמודו. הסטייפלער הורה לנו לשבת, ועוד לפני שמסרתי לו את הפתק כבר פנה אל הבחור, ופתח ואמר במתק לשונו זהב: אתה יודע יש בחורים ש'נשבר להם' בלימוד, שפתאום מקבלים 'משבר'... - יש לזה רק סיבה אחת, מפני שלומדים וחושבים על כבוד, שרוצה שהראשי ישיבה יחזיק ממנו ושיכבדו אותו, וכואב לו שחבירו יודע יותר ממנו, ושחבריו ושואלים שאלות טובות באמצע השיעור והוא איננו שואל, וכל זה גורם לו צער, והקנאה אוכלתו ומקבל משבר.

אבל דע לך שהאמת היא שלומדים תורה רק בשביל דבר אחד ויחיד - שאחרי מאה ועשרים שנה באים לעולם האמת, עולם הנצח, ושם לא תופס שום חשיבות ושם ענין שבעולם, רק דבר אחד "תורה"! וכל המשא ומתן הוא רק בתורה, ושם יבחנו כא"א על ידיעותיו בתורה ויאמרו לו: עמוד וערוך מקרא שקרית ומשנה ששנית, ותכלית הלימוד בעולם הזה להיות מכוון לכך שלא יבזבז ולא ניכלם לעולם ועד בעולם האמת הנצחי. וכאשר לומד לתכלית הזו בלבד, אז לא איכפת לו שום עניני כבוד אם מחשיבים ומכבדים אותו, ולא תעלה בליבו קנאה, ותמיד יהיה בשמחה (פניני רבינו הקהילות יעקב עמ' ט). ובמכתב כותב הסטייפלער (קריינא דאיגרתא ח"א ג'): "בחורים צעירים טועים הרבה בדימונם, בחושבם שהם בלתי מצליחים. והאמת, שכל דף גמרא הוא הצלחה".

ביאר מרן רבי אהרן קוטלר זצ"ל שבואדי שלמה המלך צדק במחשבתו לפי מציאות החכמה שאין בכוחם של נשים רבות להסיר את ליבו, אך זה עצמו מה שהתורה אמרה להרחיק את האדם ועבר על זה, הביאו לידי מכשול.

וכתב: ומינה למדנו מה נואלו האנשים אשר מקילים ראש לפעמים לעשות נגד הדין - מעשה חטא, מתוך מחשבה שזה לא יזיק להם במהותם הכללית וישארו כמות שהם לפני החטא, וזו טעות חמורה, כי על ידי החטא נהפך האדם לאיש אחר ועבירה מטמטמת ליבו של אדם וגוררת עבירה, נהרי אינו אותו אדם עצמו שהיה לפני החטא (משנת רבי אהרן ח"א עמ' ז).

עגלה ערופה - ללמדינו החשיבות של נפש אחות מישראל

שואל "בעל הטורים" (ר"פ כי תצא) מדוע התורה הפסיקה בין פרשת היוצאים למלחמה (כ"א) לפרשת כי תצא (שעוסק ג"כ ביציאה למלחמה), בפרשת עגלה ערופה שאינה מענין מלחמות? וביאר ה"בית יצחק" כיון שבדרך הטבע מלחמת דמים גורמת לאדם קהות חושים ביחס לשפיכות דמים, ששומע ורואה הרבה הרוגים וכו', לכן התורה הפסיקה באמצע הענין בפרשת עגלה ערופה, ללמדינו ערכה של נפש אחת מישראל שלא נודע מי הכהו, שכל בני העיר הקרובה אל החלל צריכה כפרה וכו', כי כל נפש מישראל היא עולם מלא.

מי שאינו מודה ומברך לה' נחשב כמת

"על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת" (יז,ו)

המדרש (תנחומא סוף וזאת הברכה) תמה מהו 'יומת המת' דמשמע שממיתים מי שכבר קודם לכן מוגדר מת. היתכן? וכי יש מת שהוא חייב מיתה אחרת?!

עונה המדרש: אלא רשע בחייו חשוב כמת, מפני שרואה חמה זורחת ואינו מברך יוצר אור, שוקעת - ואינו מברך מעריב ערבים, אוכל ושותה ואינו מברך עליה. אבל הצדיקים מברכים על כל דבר ודבר שאוכלים ושותים ושרואים ושומעים עכ"ל.

וצריך ביאור, הרי הרשע עבר עבירה חמורה שחייב עליה מיתה, וא"כ מדוע המדרש תפס את מה שאינו מברך, וכי מה שאינו מברך חמור מחילול שבת וכד' (וברכות הוא רק דרבנן)?

אלא שכאן לא עוסקים בחומר העבירה אלא בחוסר חיות של האדם. "וזאתם הדברים בה' אלוכם חיים כולכם היום" וככל שהאדם יותר דבק בהקב"ה הוא יותר חי, ויש בזה דרגות. אך מי שאינו מודה ומברך על כל הטובות שה' עושה עמו, חשוב מת ולא חי. כי בברכות טמון האמונה לייחס הכל למלך העולם, "וצדיק באמונתו יחיה", ובלעדי אמונה אין חיים.

בתפילה אנו אומרים "וכל החיים יודך סלה". וצ"ב מהו "וכל" הרי יש אנשים שחיים ואינם מודים? אלא מי שהוא שייך לחיים הוא מודה על מה שמקבל, ואם אנו רואים מי שלא מודה להשי"ת הרי אינו מכלל החיים אלא מת.

"לא תסור" - אמונת חכמים תמימה בחכמים שבכל דור

"ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" (יז,י) רש"י מפרש: אפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך לשמוע לו, אין לך אלא שופט שבימך.

מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בספרו "אורחות יושר" (ענין כבוד רבו ות"ח), מביא את דברי המדרש (קה"ר פ"א): יהיה בעיניך דור שבא כדור שהלך. שלא תאמר אילו היה רבי עקיבא קיים הייתי קורא לפניו, אילו היה ר' זירא ור' יוחנן קיימים הייתי שונה לפניהם אלא דור שבא בימך כדור שהלך וכו' וכמו שנאמר אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה.

ומביא מה שהגמרא בפסחים (מב) מספרת שרב מתנא דרש בפפוגא שאשה לא תלוש את עיסת המצות אלא במים שלנו, ובאו כל אנשי העיר לבקש ממנו מים (שסברו שהכוונה למים ששייכים לנו), עד שהסביר להם שכוונתו היתה למים שלנו לינת לילה. וכתב שם: וכתבו בשם רבי ישראל סלנטר זצ"ל שחז"ל סיפרו לנו מעשה זה להראות עד כמה היתה אמונת חכמים חזקה אצלם שלא שאלו לו שאלות למה דוקא מים שלך וגם כל השנים אפוא כולם מצות בלי המים שלך וכי לא יצאו ידי מצה, אלא לא שאלו והאמינו בכל מה שהחכם דרש להם ולהראות שכן צריך להיות עכ"ל.

העובר על דברי חכמים - סיבה למכשול

"רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה... ולא ירבה לא נשים ולא יסור לבבו" (יז,יז)

הגמרא בסנהדרין (כ"ב), אומרת: ב' מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהם גדול העולם שלמה המלך שאמר אני ארבה ולא יסור לבבי. - ויש להתבונן האין שלמה החכם מכל אדם נכשל בכך (הרי ודאי לא נכשל במה שפשוטי העם אומרים 'לי זה לא יקרה').

גדרי בית חדש בעורכי המלחמה ובברכת שהחיינו

"וְדָבְרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חָדָשׁ וְלֹא הִנָּחוּ יָלְדוֹ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ מִן יְמֹת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִהְיֶה כְּגוֹן"

'חדש ממש' או אפי' משופץ ומחודש א. בעורכי המלחמה ב. בשהחיינו ג. במלך פרעה ד. במחזיר גרושתו ה. במזבח

ברכת שהחיינו א. בשיפוץ ביתו ב. כשקנה בית ישן ג. כשקנה בהקפה (משכנתא) ד. כשעדיין אין בו מזוזה ה. בכלי לא טבול ו. טלית בלא ציצית

וקשה, לדעת שמואל מדוע מחזיר גרושתו לא נקראת 'חדשה', הרי חידש ליקוחה, ומו"ש מ'מלך חדש' שאפילו נתחדשו גזירותיו חשיב חדש?

ותירץ דאמנם חידש בה ליקוחין אבל לא ניכר ההתחדשות בגופה, אבל 'מלך' הכונה לממלכה שלו הפועלת גזירותיו ולכן חידוש גזירותיו ניכר בגוף ממלכתו עיי"ש.

אם המשפץ ביתו מברך שהחיינו

בגמ' בברכות (נד, א) איתא בנה בית חדש וקנה כלים חדשים מברך "שהחיינו וקיימנו והגענו לזמן הזה". יל"ע בסתר ביתו ובנאו או קנה בית ישן האם מברך ברכת "שהחיינו"?

בשו"ת "חתם סופר" (או"ח סימן קנ"ו) הביא את דברי ה"מור וקציעה" שכתב שבנפל ביתו או נשרף וחוזר ובנאו אינו מברך שהחיינו, ותמה עליו דהא קיימא לן כת"ק דר"י דנפל ביתו ובנאו חוזר מעורכי המלחמה ש"מ דחדש לאו דוקא. המשנה ברורה בסימן רכ"ג ס"ק י"ב פסק שבנשרף ביתו וחוזר ובנאו מברך, אבל סתרו וחזר ובנאו נחלקו בזה וספקו להקל. והטעם כתב בשעה"צ **משום שאין הלב שמח ואפילו**

ת"ק דר' יהודה דחוזר מודה בזה שאין מברך שהחיינו.

ברכת "שהחיינו" אינה דוקא על בית חדש כמבואר בשו"ע סימן רכ"ג סעיף ג' דה"ה על בית ישן אם הוא חדש לו שלא היה שלו מעולם, מברך שהחיינו.

הקונה בית חדש ויש לו אשה ובנים כתב הבאור הלכה שמברך "הטוב והמטיב" כמו בכלים, "הטוב" לו ר"המטיב" לבני ביתו. [אגב, יל"ע במה שנוהגים שכלה מברכת שהחיינו בפעם הראשונה שמדליקה נרות בפמוטות חדשים, דלכאורה הוא משמש לכל בני הבית והיה צריך לברך הטוב והמטיב. ויש ליישב].

בשו"ת "לב חיים" ח"ג סימן נ"ב כתב שהקונה דירה בהקפה אינו מברך "שהחיינו" דאין שמחתו שלמה, וכ"כ בשערי המצוינים בהלכה ח"א, ג"ט בקונה דירה במשכנתא (והעיצה שיברך על רהיטים וכד'). אולם בשו"ת ציץ אליעזר ח"ב סימן י"ט סובר שמברך.

ההבדל בין כלי שאינו טבול ובית בלא מזוזה לבין טלית בלא ציצית לענין ברכת שהחיינו

ה"שער הציון" (סי' רכ"ג ס"ק כ"א) מביא שבחי' רע"א מסתפק במי שקנה בית ועדיין לא קבע בו מזוזה שאינו יכול לדור בו, או כלים חדשים ועדיין לא טבלם שאינו יכול להשתמש בהם האם מברך שהחיינו בשעת קנינם, ואילו לגבי הקונה טלית כתב המשנה ברורה בסימן כ"ב ס"ק א' שאין מברך שהחיינו עד שיטיל בו ציצית משום שעדיין לא ראוי ללובו.

וצ"ע מאי שנא גבי טלית דפשיטא ליה שלא מברך ואילו לגבי בית וכלי שעדיין לא ראויים לשימושם דמספקא ליה?

ונראה דיש לחלק בין טלית ללא ציצית לבית בלא מזוזה וכלי שאינו טבול, דציצית היא חלק מגוף הטלית והכל נעשה חפצא אחת. והראיה שמצינו ברש"י ב"ק ט', ב' שגם בבגד הטלית עצמו יש דין הידור מצוה שיהא נאה דכולו הוא בגד של מצוה, וכן מוכח ממש"כ המ"ב בס"ק ט' בשם הפמ"ג שאסור לעשות בבגד שנפסקו ציציותיו תשמיש מגונה כגון מכנסים משום ביזוי מצוה.

לכן כל זמן שלא הטילו בטלית הציציות נחשב שעדיין לא נגמרה מלאכת הבגד ומטעם זה אין לברך עליו שהחיינו. משא"כ לגבי כלי שאינו טבול אע"פ שאינו ראוי עדיין לשימוש, מ"מ מלאכת הכלי כבר נגמרה, שפיר שייך לברך עליהם שהחיינו. וכן בבית גם קודם שנקבעה בו מזוזה מלאכת הבית כבר נגמרה, (ואין דין שהמשקופים או הבית שבו המזוזה יהיו נאים כטלית). וה"ה בקונה רכב ועדיין לא עשה ביטוח שלא יכול להשתמש ברכב.

צ"ב מה בכך שעדיין לא חנך את ביתו, וכי זו סיבה שלא יצא למלחמה?

רש"י פירש "ולא חנכו" ולא דר בו **"ואיש אחר יחנכנו"** ודבר של עגמת נפש הוא זה (שאחר חנכו ולא הוא). ותמוה מה שייך לומר שיהיה לו עגמת נפש לאחר מותו מזה שאחר יחנכנו?

בתרגום יונתן בן עוזיאל כתב שהחשש שימות במלחמה הוא משום שעדיין לא קבע מזוזה בביתו ויגרם החטא, ומבאר בפרוש יונתן שהוקשה לו איזה עגמת נפש שייך לאחר מותו.

וצ"ע הרי מכיון שמזוזה זו חובת הדר, א"כ זה שעדיין לא דר שם אין עליו חובת מזוזה ולמה יענש על זה? ושמא יש ליישב שאם הכניס לשם כבר את כלי ביתו לא גרע מבית האוצר שחייב במזוזה אע"ג שלא דר שם. (עי' מתני' סוטה מ"ג, א' שאם בונה בית התבן ובית הבקר שב לביתו וצ"ע!)

ועדיין צ"ב דאי באמת עבר על הדין, א"כ הרי ענין זה נכלל ב"מי האיש הירא" דפירשו חז"ל שהוא הירא מעבירות שבדיו?

ביאר ה"בד קודש" דבאמת אינו מחויב במזוזה דעדיין לא דר בה, אע"פ כ' נענש על זה שלא הזדרז להכניס עצמו לחיוב, משום דשעת מלחמה חשיב עידנא דריתא דענשינן בה אפילו על מה שהאדם אינו מכניס עצמו לחיוב.

חזרה מהמלחמה רשות או חובה

ה"אבן עזרא" מבאר שהטעם שלא יצא למלחמה הוא משום שלבו וכל תאוותו לחנוך את ביתו, **וכיון שלבו לביתו ולא למלחמה על כן ינוס ויניס אחרים.**

ונראה דנפקא מינה, לענין מה שנסתפק במנחת חינוך (תקכ"ו אות ח') באלו החוזרין מהמלחמה כבנה בית ונטע כרם, האם זו חובה או רשות. דלטעם ה"אבן עזרא" מסתבר שחובה עליו לחזור כמו דפשיטא שהירא מעבירות שבדיו שחייב לחזור שלא ימס את לבב אחיו (וכ"כ ה"חזון יחזקאל" סוטה פ"ז הי"ד).

המשפץ ביתו אם נקרא 'קנה בית חדש'

יש לעיין במי שקנה בית ישן ועשה בו שיפוצים ע"י סתירת קירות ובנייתם מחדש, האם נחשב ל"בית חדש" שחוזר מעורכי המלחמה? [כע"ז נסתפק ה"מנחת חינוך" (ת"א אות ז') במזבח שנפל, ובנה מאותם האבנים מזבח, האם צריך לחנכו כמזבח חדש. וכן אם רק נפגם ותיקנוהו האם גם נחשב חדש]

במשנה בסוטה דף מ"ג, א' דעת רבי יהודה שהבונה בית על מכוננו לא חוזר, ופרש"י שסתרו ובנאו במידה ראשונה ולא הוסיף עליו. **הרמב"ם בפינה"ש** כתב שאין הלכה כר' יהודה אלא כת"ק ולכן גם הסותר ביתו וחוזר ובנאו חוזר.

ותמה המשנה למלך (הלכות מלכים פ"ז ה"ח) מנין לרמב"ם שכת"ק חולק בזה שכתב שאין הלכה כר' יהודה?

מיישב ה"בן יהודיע" (עירובין נ"ג, א) ע"פ הגמ' (שם) עה"פ 'ויקם מלך חדש על מצרים' נחלקו רב ושמואל חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזרותיו והיינו שגם דבר ישן שנתחדש נקרא חדש, ומוכח שם ששמואל הוא שסובר שנתחדשו גזרותיו. לפ"ז א"ש דהכלל הוא שהלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני, ודין חזרה מעורכי המלחמה אינו בכלל איסורי אלא בכלל דיני (היינו חלק מהמשפטים), וא"כ צריך להיות הדין כשמואל שחדש ל"צ חדש ממש ודלא כרבי יהודה במשנה ואף בסתר ביתו ובנאו חוזר.

עוד כתב, כלפי דין נוסף בחזרי המלחמה, והוא מה שנאמר (פ' כי תצא כדה), "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר", ואיתא בגמרא (סוטה מד, א) ד"אשה חדשה" למעוטי מחזיר גרושתו שאין חדשה לו.

פלפולא דאורייתא

שיעורו של הגאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי רעה

פרשת שופטים תשפ"ד

גיליון מס' 41

הערות בענייני רודף

בספרו מנחת דבר על המנ"ח (סוף מצוה כו).

ב'. ראיתי בקובץ פעמי יעקב (תשס"ג קובץ ג' ג' נ"ד עמ' קכ"ט) שכתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א בענין אדם שירה חץ על חברו ופגע בכליותיו, וכעת חברו מסתכן למות, האם מחויב הוא ליתן לו כליה כדי להצילו, והאם ביי"ד מחויבים להוציא ממנו בכפייה. והכריע שלא מוציאים לו כליה בכפייה. והיינו עפ"י הרדב"ז בתשו' (ח"א סי' אלף נ"ב) שאדם לא מחויב ליתן אבר כדי להציל את חברו. ויש להקשות, שהרי אדם זה רודף הוא, ועדיין נמשכת רדיפתו, כיון שתוצאות הרדיפה עדיין לא הוכרעו, וא"כ מדוע שלא יוציאו את הכליה מדין יכול להצילו באחד מאבריו.

ג'. באבני חן (ח"א עמ' מ"ט) הביא את קושיית הקובץ שיעורים על דברי הכסף משנה שאף באופן שליכא טענת "מאי חזית", מ"מ אמר' יהרג ואל יעבור משום חומרא דרציחה. והקשה מסוגיא דיומא [פאה] לגבי בא במחתרת, דאמר' שאדם בהול על ממונו, וחזי' שרק מחמת דאיכא טענת מאי חזית הפוכה, כלומר שמדוע שהוא ימות ולא חברו, ע"כ הותר דמו של הגנב. וא"כ לכאור' מוכח דלולא טענת מאי חזית לא היינו מתירים להרוג את הגנב.

ולענ"ד יש ליישב קושיא זו בהקדם מה שהקשו אמאי בכל בא במחתרת אינו מחויב לתת לו את כל ממונו, שהרי כדי שלא לעבור על לאו מחויב לתת לו את כל ממונו, כמב' ברמ"א (או"ח סי' תנ"ו ס"א). ונאמרו בזה כמה תירוצים, ולענייננו התירוץ הוא שאין אדם מחויב לזוז כמלוא נימה כדי שחברו לא יקרא רודף, ואז יהיה מותר להרגו. ואי"ז מדין מאי חזית, אלא שכל אדם שמהוה סכנה לחי', מותר לי להרגו, אף באופן שהוא רודף באונס. וידוע תירוצו של הגר"ש רוזנבסקי על קושיית האחרונים ע"ד הגמ' בסנהדרין (פב, ב) שאילו זמרי נהפך על פנחס והרגו, לא היה מתחייב עליו, כיון שלפנחס היה דין רודף, והקשו שהרי הוא היה יכול לפרוש מהארמית, וא"כ הו"ל כיכול להצילו באחד מאבריו. ותי' הגר"ש שאינו מחויב לעשות כן. והיינו שלמרות שבעילת ארמית היא דבר אסור, עכ"פ ביחס בין שני האישים, למרות שפנחס מועל בהיתר, שהרי נאמר קנאים פוגעין בו, מ"מ אין זמרי צריך לשנות את מעשיו. וכמו שאמר מו"ר רה"י הגר"ד פוברסקי שליט"א שאם מגיע אדם ואומר לחברו או שתזין את ידך או שאהרוג אותך, נעשה רודף לחברו, ויכול להרגו, ואינו מחויב להזין את ידו. וא"כ זהו התירוץ לקושיית הקובץ, דאי"ז מדין "מאי חזית" הרגיל, אלא מדין רודף, כלומר שזכותו של כל אדם להתגונן ולהציל את חייו אף במחיר של הריגת השני. ובאופן י"ל עפ"י דברי הגרי"ז בחי' על הרמב"ם [הל' רוצח], שבבא במחתרת מלבד הדין שהבא להרגך השכם להרגו, נאמר

א'. בספר משנת פקוח נפש (ס"ו טו) כתב לדון האם בהלבנת פנים אמר' יהרג ואל יעבור, והאם דברי הראשונים בזה הם כפשוטם. וראה במנחת אשר [פרשת וישב סי' נ"ב] שכתב שמי שאומר שאדם שבא להלכין פני חברו ברבים יש לו דין רודף, לשוטה יחשב, וראה בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קע"ב) שדן האם כהן שהלכין פנים אינו יכול לישא כפיו, כדין כהן שהרג את הנפש. וכתב דלמעשה יכול לישא כפיו, משום שנאמר ידיכם דמים מלאו, וכאן הרג כפיו. ויל"ד לפ"ז בכהן שהרג בתאונת דרכים אם ג"כ נאמר שלא הרג בידיו, או בכהן שהלכין פנים בידיו, ע"י זה שכתב מאמר שטנה נגד אדם אחר, האם בכה"ג נמי נאמר שאסור לו לישא כפיו.

ועל מה שטען דאיך שייך שיהיה יהרג ואל יעבור בהלבנת פנים, והרי אין בכך משום מאי חזית, ראיתי שהגר"מ אזורי זצ"ל כותב בספרו ברכת מרדכי על כתובות (ס"ו ט) שאחרי שלמדו מרציחה לגילוי עריות שיש דין יהרג ואל יעבור, למרות דלא שייך בהא מאי חזית, אלא משום חומרא דעבירה, א"כ לומדים בחזרה לרציחה שאף במקום שאין מאי חזית, מ"מ יהרג ואל יעבור משום חומרא דעבירה.

אולם יש לציין דכ"ז היינו רק בהריגה מחמת "אין לו דמים", כלומר בהריגה לשם עונש, דאילו בהריגה משון הצלת הנרדף והבא להרגך, א"כ היינו דוקא כשההריגה תועיל, ואם הוא יודע שגם אם הוא יהרוג את העד הזה, מ"מ ישלח המשלח אדם אחר להעיד עדות שקר, אין להרגו משום הצלת הנרדף. ובחווה"מ פסח תשע"ז עליתי למעונו של מרן הגר"ד לנדו שליט"א ודנו שם האם קטן גוי מצווה בז' מצוות בני נח, ואמר הגר"ד דא"כ אף קטן ישראל ג"כ יהיה מצווה, לפי הראשונים דאמר' מי איכא מידי דלישראל שרי ובן נח אסיר, וא"כ קטן ישראל יהיה מצווה בלא תרצח, וזה ודאי שקטן לא מצווה בלא תרצח. והביא הגר"ד לרא' לדבריו ממסכת אבות דרבי נתן שקטן הרודף מצילים אותו בנפשו משום הצלת הנרדף, ומשמע דלמרות שאין הוא עובר בלא תרצח מ"מ הורגים את הקטן משום הצלת הנרדף. אולם לענ"ד יש מקום לדון ברא' זו, דאי נימא ש"אין לו דמים" הוא בגדר עונש, א"כ אף אם קטן מצווה בלא תרצח, ודאי שאינו בר עונשין, וע"כ אינו נהרג מחמת דין זה, אלא רק מדין הצלת הנרדף. ויש להביא רא' לדברינו ממש"כ חלק מהאחרונים דקטן מצווה בלאוים, אלא שהוא פטור מעונשין. ראה נודע ביהודה (תניינא י"ד סי' א'), בית הלוי (ח"א סי' י"ד), קובץ הערות (ס"ו ע"ה), שערי ישר (ש"א פ"ג), קהלות יעקב (יבמות ס"ו ל"א) ועוד. ולדבריהם תיקשי אמאי לא יהרגו את הקטן מדין "אין לו דמים", וע"כ צ"ל דהוי כעונש, וקטן אינו בר עונשין. והגר"ד גופי' נמי דן בזה

דין ש"אין לו דמים" והותר דמו, וא"כ אין לדון מדין זה למקומות אחרים, דהתם אי"ז נחשב רציחה כלל.

ד' יש מי שהקשה אמאי שר צבא ישראל אינו יוצא מעיר מקלט (מכות י, א), וקשה שהרי פק"ו דוחה לכל התורה. ולכא"ו נקשה יותר שאף שר צבא שהרג נמי נפטרנו ממיתה משום פק"ו, וכן רופא שהרג, אלא שכך הוא דין התורה כדי להעמיד הדת על תילה.

ה'. כתב הגר"ד לנדו שליט"א בספרו זכר דבר (ס"ד) לחדש היכי תימצא דיהיה אדם מחויב להרוג את עצמו, וכתב כגון באדם שהוא עיתים פיקח ועיתים שוטה, וכעת הוא פיקח ויודע שבשעה שהוא יהיה שוטה ירדוף אחר נערה המאורסה, א"כ יש לו חיוב עתה כפיקח להרוג את אותו שוטה [שוטה הוא עצמו], כדין החיוב להרוג אדם שרודף אחר נערה המאורסה, עכ"ד.

והנה מלבד החידוש שבדבריו, דעוד לפני שמתחילה פעולת הרדיפה בפועל כבר חל עליו דין רודף, משום שהוא עתיד לרדוף, יל"ד בזה עפ"י דברי הגר"ז (פ"א מהל' רוצח ושמירת הנפש ה"ג) דברודף איכא ב' דינים, חדא דין הצלת הנרדף, ועוד דאיכא דין אקרקפתא דגברא ברודף. וז"ל: "ועכ"פ נמצינו למדים דהא דרודף פטורים על הריגתו אינו תלוי בזה שרשות להרגו משום הצלת הנרדף, כי אם הוא דין בפני עצמו משום דחלה ב' תורת אין לו דמים וגברא קטילא" יעו"ש בהמשך דבריו. ולפ"ז יל"ד דהיינו דוקא כשמתחילה הרדיפה בפועל, וכן ראיתי מובא משמ"י דהגר"ר משה הלל הירש שליט"א שדן בדברי הגר"ל שליט"א מהאי טעמא, דעדיין לא נחשב רודף אלא כשרודף בפועל.

אולם יש לדון בדברי הגר"ל שליט"א מטעם אחר, וזאת בהקדם קושיית הגליא מסכת (יו"ד ס"ה) ועוד אחרונים, אמאי אמרי' בגמ' (סנהדרין פב, א) דאילו זימרי נהפך עליו לפנחס והרגו לא היה חייב עליו כיון דפנחס היה לו דין רודף. ותיקשי דהא מחויב להצילו באחד מאיבריו אם יוכל, וא"כ בכה"ג דזימרי שיפרוש מהארמית, ובכך לא יצטרך להרוג את פנחס, והגר"ש רוזנבסקי זצ"ל תירץ (זכרון שמואל ס"י פ"ג אות ד') דאין הוא מחויב לפרש מהערוה כדי למנוע את הריגת פנחס נוכחאור דבריו נכתוב בהמשך בעז"ה משום שהוא לא צריך לשנות מהליכותיו כדי למנוע רדיפה של אדם אחר. וזהו חידוש דלמרות והבעילה היא אסורה עפ"י דין מ"מ ביחס לרודף אין הוא מחויב לשנות מהליכותיו כדי למנוע את הרדיפה.

ומעתה יש לדון בדברי הגר"ל דמאחר ולגבי בועל ארמית, אמרי' דאינו מחויב לפרוש מהערוה ומותר לו להרוג את הרודף, א"כ מה מחייבו כפיקח להרוג את ה"שוטה" שיבוא על נערה המאורסה, הרי לכא"ו בשעה שיבא השוטה על הנערה, א"כ כשיגיע אליו האדם להרגו, ויגיד לו לפרוש מהערוה, יגיד לו השוטה [ולכא"ו בצדק] אינו רוצה, וא"כ מה מחייבו כפיקח להרוג את אותו שוטה כביכול.

אולם האמת היא דקושיא מעיקרא ליתא, דחלוק טובא הך דינא ד"בועל ארמית קנאין פוגעין בו", מהך דינא דהרודף אחר נערה המאורסה. דבועל ארמית יסוד הפגיעה בו הוא לא משום הצלת הארמית כמובן, אלא משום מניעת העבירה של הבועל, משא"כ ברודף אחר נערה המאורסה דיסוד הרדיפה הוא גם משום הצלת הנערה, וז"פ. ומעתה י"ל דכל דברי הגר"ש רוזנבסקי דיכול הבועל לומר לקנאי שבא לפגוע בו, שאינו רוצה לפרוש, היינו דוקא בבועל ארמית, ולא בנערה המאורסה, שיש ג"כ תביעה של הנערה.

ומאחי, הרב יהודה שיחי, שמעתי לבאר באופ"א, דאיה"נ דמותר לשוטה כביכול לומר לפיקח שאינו רוצה לפרוש, אולם יהי' מותר לשניהם להרוג זה את זה כביכול, אבל מצוה על כל אחד להרוג. וע"כ מחויב הדבר שבסוף אותו אדם שהוא עתים

פיקח ועתים שוטה שימות, ודו"ק.

ובביאור דברי הגר"ש רוזנבסקי יש לומר כך, דהנה באמת צ"ב מאי סברא היא זו לומר לקנאי שבא לפגוע בו אינו רוצה לפרוש מהערוה, הא ע"ז גופא הוא רודפו הקנאי, והוא רודף כדין. וע"כ צריך לומר, דהנה יש לחקור בגדר הך דינא ד"יכול להצילו באחד מאיבריו", האם הביאור הוא דאדם צריך לשים את האופציה של ההריגה כאופציה אחרונה, ולעשות הכל כדי לא להגיע למצב זה, [ולפ"ז דברי הגר"ש צ"ב, דה"נ בבועל ארמית מחויב האדם לעשות ולפרוש מהארמית, כדי שלא יבוא למצב של רדיפה]. או דלמא דהגדר הוא כך, דמכיון שיש אופציה למנוע את הרדיפה, לא ע"י מוות אלא ע"י פגיעה באחד מאיבריו, א"כ לא חשיב בכלל שיש פה צד מיתה, וכל מה שיש לפנינו זה "משחק מכות" בלבד. ואי נימא דהגדר הוא כהצד השני, אתי שפיר היטב דברי הגר"ש רוזנבסקי, והיינו משום דכל הך סברא דהמיתה היא לא אפשרות כשיש לי אפשרות להצילו באחד מאיבריו, היינו דוקא כששתי האפשרויות נמצאות לפני במידה שוה, משא"כ הכא, כשהקנאי שבא לרודפו רודפו ע"ז גופא שהוא בועל ארמית, אינו מחויב לסלק את סיבת הרדיפה, ודו"ק.

והנה הגליא מסכת הנד', וכן בחזון איש (חו"מ ס"י י"ז סק"ד), כתבו דכל הך דינא דיכול להצילו באחד מאיבריו, היינו דוקא על אדם שלישי, אבל הנרדף עצמו, אין עליו דין יכול להצילו באחד מאיבריו. וכ"כ הרעק"א בכתובות (לג, ב) והביא שכן שיטת הלבוש דהנרדף עצמו אינו צריך לדקדק להצילו באחד מאיבריו. ותמה ע"ז הרעק"א מהא דאמרי' בסנהדרין (עז, א) דהרודף אחר חבירו להרגו והמציל יכול לדקדק להציל הנרדף באחד מאיבריו, אין לו לרודף פטור של קלב"מ לפטור מממון אחר שנתחייב באותה שעה, שהרי בכה"ג לא ניתנה רשות להרגו, ותמה הרעק"א, דהלא מ"מ ניתנה רשות להרגו, כיון שהנרדף עצמו לעולם אינו צריך לדקדק בכך. ועי' בשו"ת אחיעזר (ח"א ס"י י"ט סק"א) ובזכרון שמואל (ס"י פ"ג אות ו') במש"כ ליישב את קושיית הרעק"א.

ובחי' מרן ר"ז הלוי (בהל' רוצח שם) ביאר שיטת הלבוש, שהוא דין בפני עצמו שמותר להרוג הרודף מדין "הבא להרגך השכן להרגו", והוא היתר מסוים לנרדף בלבד כמב' בדבריו שם, אבל עדיין אינו יוצר דין אקרקפתא דגברא ברודף עצמו, ודו"ק.

והנה יש שכתבו עפ"י המשנה למלך שכל דינא דיכול להצילו באחד מאיבריו הוא דווקא כלפי אדם שלישי, אבל הנרדף יכול להצילו בנפשו, ולכא"ו יש להקשות ע"ד המל"מ, מדברי הראב"ד שהוא השטמ"ק (כתובות לא, א) שלכל רודף יש קלב"מ, אולם אם היה במצב שיכול להצילו באחד מאיבריו, ליכא קלב"מ, ולדברי המל"מ תיקשי, דאמנם יכול היה לצילו באחד מאיבריו, אולם הנרדף היה יכול להצילו בנפשו, וצ"ל כפי שהבאנו את דברי הגר"ז, שבכל רודף יש ב' דינים, מדין הצלת הנרדף, ומדין "אין לו דמים", והמעלה של הנרדף שיכול להרוג אף כשיכול להצילו באחד מאיבריו, וזה לא חל על קרקפתא דהרודף, וע"כ ליכא קלב"מ בכה"ג. (ולזה התעוררתי ע"י ידידי הרב אליהו קסטאל שיחי, וידידי הרה"ג חיים בהגר"ר פיינשטיין שליט"א).

לע"נ כתוז מלרה בת סלחה ע"ה

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון במייל

zx0527103930@gmail.com או במלפון 0556770051

ניתן לשמוע את השיעורים בקול השון או בטל' 0733718752

השיעור מתקיים מידי שבת אחה"צ שעה וחצי לפני השקיעה

למשך חצי שעה בבית הכנסת הניכי הישיבות רח' בירנבוים 12

בני ברק

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 97 | אלול תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

ממכתבי הקוראים

הם מסודרים ומאורגנים, וכל פרט ופרט בבית הכנסת מנוהל מתוך מחשבה – הדבר לא היה נשמע לי הגיוני ולא התקבל על דעתי.

הנה, שנה אחת ניגש אלי הגבאי לפני קריאת התורה ביום הראשון של ראש השנה ואמר לי "יש השנה רק שתי לויים אז ההוא יקבל היום ואתה מחר". אבל למרות ששמחתי בדבר, התגנבה לליבי גם הרגשה חמצמצה: "למה הם מוכנים לתת לי עליה רק כשאין ברירה?"

הנה, ביום כיפור תוך כדי שאני אומר תהילים אני שם לב שהגבאי מכריז "עשרים שקל לוי פעם ראשונה, פעם שנייה, שלושים שקל לוי - - -" הרמתי את ראשי מופתע, ולאחר שנים רבות של מגורים במקום הבנתי ברגע אחד – שבקהילה שלי כן מוכרים גם את עליית לוי! ורק במקרים חריגים וירצאי דופן, כשם שקרה השנה וכשנת מגורי הראשונה במקום, כאשר נמצאים בבית הכנסת רק שני לויים, הם מחלקים את העליות בראש השנה ביניהם...

כמה פשוט, כמה מוכן, וכמה רגשות מתסכלים יכולתי למנוע מעצמי אם רק הייתי עושה עוד מאמץ לדון לכף זכות את התנהגותם של הגבאים!

לפני כמה שנים עברתי לגור בשכונה חדשה. בהתקרב הימים הנוראים חשבתי לעצמי שהיות ואני לוי, ובקהילה זו אין הרבה לויים, אולי אוכל לזכות בסכום נמוך יחסית בעליה לתורה, שמעלתה המיוחדת בימים הנוראים ידועה ומפורסמת.

הנה, ביום הראשון של ראש השנה בשעת מכירת העליות, נוכחתי לראות שכלל לא מוכרים את עליית לוי, ובמקום זהפשוט נתנו לי עלייה בחינם! הבנתי שבשל מיעוט הלויים בקהילה עורכים הגבאים תורנות בין הלויים הבודדים שכן נמצאים בה, ושמחתי בחלקי.

ומאז, בכל שנה כשמתחילים את מכירת העליות אמרתי תהילים, מנצל את הזמן היקר בימים קדושים אלו, וכלל לא הקשבתי לנעשה סביבי.

כמה שנים חלפו, שמתי לב כי כל הלויים בקהילה כבר קיבלו עליות, חלקם אפילו כמה פעמים, ואני עדיין לא קיבלתי פעם שנייה! התאמצתי שלא לקנאות או להקפיד כלל (בפרט בימים הנוראים) אך הדבר היה לפלא בעיני: מה גרם לגבאים להחליט שלא לתת לי עלייה? הרי אני חבר בית הכנסת בדיוק כמו כל השאר... ניסיתי לדונם לכף זכות שאולי הגבאים לא זוכרים בדיוק מי קיבל עלייה מתי, אך בהכירי אותם כמה

שילמתי על שנה שלמה מראש".

"אבל זו עמדה חדשה!" הוא אמר בחוסר הבנה.

"נכון", אישרתי, "את המני שלי עשיתי בבית הכנסת שברחוב המקביל... ובתנאי המני היה כתוב במפורש, כי ניתן לקחת את העיתון מכל עמדה".

שמחתי על כך שבא לשוחח איתי, ולא החזיק אותי כגנב למרות שלא עשיתי שום דבר רע. אבל לצד הבנתי בחשיבות השיח על נושאים שמטרידים אותנו או על דברים שנראים לנו מוזרים בהתנהגותו של הזולת – הבנתי טוב יותר כמה צריך לדון את הזולת לכף זכות, גם כאשר נראה לנו – על פי מיטב ידיעתנו – כי התנהגותו שלילית ופסולה, כיוון שתמיד יכול להתברר עניין חדש שיהפוך את התמונה על פיה!

לפני כמה שבועות שמתי לב שאחד ממכרי מביט בי בצורה משונה. רוצה לומר לי דבר מה ואינו אומר. אבל המבטים שנעץ בי לא היו נעימים בכלל... ניסיתי לבדוק האם ישבתי על דבר מה מלוכלך ולנסות להיזכר האם עשיתי לו עוול כלשהו – אבל לא זיהיתי שום בעיה...

למחרת, שמחתי לגלות שהוא אזר אומץ וניגש אלי: "ראיתי שאתה לוקח מהעמדה החדשה את החוברת של 'קובץ גליונות'", הוא אומר לי, "כנראה לא שמת לב שאלו הן חוברות בתשלום".

"שמתי לב", אמרתי לו, "אבל אני מני על החוברות הללו..."

האוטובוס מגיע ועליו לפנות את המקום – אבל הוא שקוע בשיחה ואינו מתייחס אלי!

אודה על האמת, בתחילה כיוון שהייתי ללחץ מאד דנתי אותו לכף הזכה, אך גם לאחר שתפסתי את עצמי וניסיתי להפש דרך לדון אותו לכף זכות לא ממש הצלחתי בכך. הרי גם אם אין לו דיבורית והשיחה חשובה ודחופה, למה לא עצר שני מטר אחורה או שני מטרים קדימה כדי לקיים אותה?

והנה ממש כחצי דקה לפני שהגיע האוטובוס, פתאום הוא יוצא אלי מהרכב ואומר לי שגם הוא הגיע לקניות בסופרמרקט ממני יצאתי זה עתה, הרכב שלו הושבת פתאום, בדיוק בנקודה בה נעצר, ושיחות הטלפון שניהל היו פשוט ניסיונותי להזמין גרר שיחליץ אותו משם. אופציה שלא עלתה אפילו בדמיונותי הפרועים ביותר...

הודאתי להשם יתברך על כך שלפחות ביקשתי ממנו בעדינות, ולא פגעת בו חס ושלום. אבל קיוויתי שלא אשכח את הלקת, ובעתיד אצליח לדון את הזולת לכף זכות גם כאשר נדרשת לשם כך יצירתיות רבה....

רציתי לשתף אתכם בסיפור שארע עימי לפני כמה חודשים, ממנו למדתי כמה צריך לדון לכף זכות, ולחפש אפילו הסברים רחוקים ומזוהרים לפרש את התנהגותו של הזולת. באותו ערב בו התרחש הדבר יצאתי עם עגלת קניות גדולה ועמוסה מן הצרכנייה השכונתית, וכשאני דוחף אותה בקושי לפני פניתי אל תחנת האוטובוס שייקה אותי לביתי.

כאשר הגעתי לתחנה ראיתי שני דברים – אחד משמח ואחד פחות... העובדה המשמחת הייתה נעוצה בכך שהלוח המורה על זמני האוטובוסים בישר כי האוטובוס שלי עומד להגיע בעוד מספר דקות, וזו המשמחת פחות הייתה כי יהודי חסידי חנה עם רכבו במפרץ התחנה, באופן שימנע מן האוטובוס לחנות כראוי. בדרך כלל לא משנה לאדם בריא בגופו היכן בדיוק עצר האוטובוס, והדבר דורש ממנו לכל היותר עוד פסיעה או שתיים. אבל ידעתי מניסיון עגום כי אם האוטובוס לא יעצור סמוך למדרכה, לא אוכל להכניס את העגלה בקלות כשם שאני עושה בדרך כלל, אלא אצטרך להרים אותה, ולקוות שתכולתה השופעת לא תשפך החוצה בשעת מעשה...

ניסיתי לדפוק על חלוננו של הרכב ולסמן ליהודי היושב בו כי

דבר העורך:

של כף זכות שאינו מחמת הספק קיים גם אצל הקדוש ברוך הוא, וכיוון שיזכה האדם לדון את חבירו לכף זכות, ובכלל זה לדון את המעשים שהיה מקום לתלותם ברע שבהם – ולייחס אותם לגורם הטוב, אזי גם המקום ידון את מעשיו שלו כך, דהיינו שגם מעשיו יחשבו על שם הגורם הטוב והכוונה הטובה אשר בהם.

עפ"י שיחות מוסר/ר' חיים לייב שמואלביץ

התנו רבנן הדין את חברו לכף זכות – דנים אותו לזכות, וצריך ביאור, איך יתכן שהקדוש ברוך הוא ידון אותו לכף זכות, שבעוד שאצל האדם שייך שידון את חבירו לכף זכות מחמת הספק, אך אצל הקדוש ברוך הוא ספקות אינם קיימים!

...

והנה בכלל מצווה זו לדון את חברו לכף זכות, נכלל גם לייחס את המעשה הטוב שמעורב בו מעט רע לכוונה הטובה, ואופן זה

הצדיק שהפריע למנוחת הנוסע באוטובוס

לתאר ואין לשער את גדול הבזיונות שהיו לרב שהעדיף שהאדמה תבלענו...

אמנם, כראותו שאין בידו להרגיע את היושב לידו, סובב עצמו אל החלון, והעמיד את מכשיר הפלאפון על 'רטט' ויותר לא השתמש בו 'והשקוט הארץ'.

מה היה נושא השיחה, ומה קרה לבסוף? (ווי העמודים)

מדוע אינך מפסיק לרגע מדיבוריך – שתוק נא מיד, והנח לי מעט מנוחת הרעת שאוכל ליתן שינה לעיני ותנומה לעפעפי, חדל כבר מ'גזל שינה' כה גדול...

הרב ניסה בדרכי נועם לפייסו ולבקש מחילתו, שמדובר בשיחה מאד חשובה של פיקוח נפש, אך הלה הוסיף לזעוק ולצעוק עליו... כה גברו הקולות והברקים עד שנהג האוטובוס הדליק את האור לראות האם אירע דבר מה ועל מה יצא הקצף – אין

סיפר הרב הגאון רבי ישראל איראם שליט"א, באחד הימים הוצרכתי לנסוע בשעות הערב מבני ברק לירושלים, ועליתי על האוטובוס המוליך מב"ב לירושלים, בדרך נסיעתי הוצרכתי לדבר באיזה נושא מאד חשוב, דברתי בטלפון בשקט במהלך הנסיעה.

באמצע הדרך סמוך ונראה ליד 'חיריה' קצף עליו רוגזו של הנוסע שישב לידי ופתח את פיו ב'הרמת קול' שאגה אדירה,

כיצד לדעתכם ניתן לדון לכף זכות?

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבע בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

אוצר של יראת שמים

דברי תורה מוסר והשקפה מרבתינו גדולי הדורות

וחיזוק ללימוד המוסר לאורו של רבן של ישראל קודש הקדשים

מרבתינו ישראל מסלנט זלה"ה ותלמידיו גדולי התורה והמוסר

לזכר רבתינו הקדושים מנהיגי הדור מרבן הגרא"מ שך זצ"ל ומרבן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל שעוררו תמיד על הצורך ללמוד מוסר.

גיליון 1

"כללו של דבר, כבתי מרקחת הגדולים אשר נמצאו בהם כל מיני סמים שבעולם לתחלואי הגוף, כן המציאו לנו הגאונים החסידים המחברים ספרי יראה ומוסר, כל הסמים וכל רפואות תעלה למחלת הנפש.

אמנם הנה מובן מאליו, כי כמו אשר לא יוכלו להועיל כל בתי מרקחת וכל הסמים שבעולם לתחלואי הגוף אם החולה לא ירצה לבקש מזור למחלתו, וירפה ויתעצל וימנע לקבל הסמים והרפואות, יהיה מאיזה סיבה שתהיה, כן לא יועילו כל ספרי יראה ומוסר שבעולם לגהות מזור לתחלואי הנפש, אם האדם ימנע ללמוד ולהגות בהם".

"... וגם זה ידוע, כי עונש שעה אחת בעולם הרוחני, הוא רע ומר יותר מכל הייסורים הקשים בעולם הזה, וכן שעה אחת קורת רוח בעולם הרוחני נעלה ונשגב מכל תענוגי וחמודות חיי העולם הזה, ואם כן, זה האדם אשר כל ישעו וחפצו בכל ימי חייו הוא רק לדרוש טובת עצמו, ואם כן איך יתכן שלא ידאוג גם כן בעד עצמו, בעד נפשו וגוייתו, מה שיהיה עימם לאחרונה, עת יבצר ממנו לעשות אז מאומה, כי הגוייה תנוח במנוחה נכונה, והרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה.

ולזאת, הלא הוא מושכל ראשון, כי כאשר ירגיל האדם את עצמו לקבוע עיתים סדורות ללמוד בספרי יראה ומוסר, המזכירים לו חשבונות רבות מחשבונו של עולם, המה לא יתנו דמי לו, עדי יכין מנוס ומפלט לנפשו וגוייתו. ואחרי אשר נודע כי הלימוד בספרי יראה ומוסר הוא רפואה בדוקה למחלת הנפש, ולזה כמו אשר לא יתכן לחולה בתחלואי הגוף, בעת אשר שערי הרפואות יהיו פתוחים לפניו חנים אין כסף, כי ירפה ויתעצל ליקח סמי תרופה, להציל נפשו מרדת שחת, כן לא יאומן למוכה ונגוע בתחלואי הנפש כי יעזוב נפשו לשאולה ואת גוייתו לבהלה, ולא ישתדל לבקש מזור למחלתו בלימוד ספרי יראה ומוסר, אשר ישועה ומרפא בכנפיה". (מרבן הגאון הקדוש רבי יצחק בלאזר זצ"ל תלמידו המובהק של רבתינו ישראל מסלנט, 'שערי אור' אות ד').

"וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום אם מעט ואם הרבה כי הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. ותבלין היצה"ר הוא תוכחת מאמרי חז"ל". (משנה ברורה ס"א סק"ב).

"עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא". (אבות פ"ג מ"א).

"אדם הוא 'הולך', וצריך כל הזמן להתעלות, וכל אחד יכול להגיע לדרגות עצומות שאין לשער, עם סייעתא דשמיא, אין סוף למדרגות שאפשר להגיע במעלות העליונות, וכיצד עושים זאת? – על ידי לימוד המוסר, לימוד המוסר זה הדבר ההכרחי והחיוני ביותר כדי שאדם יתעלה ויעלה מעלה-מעלה, כל מחשבה וכל דיבור וכל מעשה של מצוה מקדש את האדם, וככל שמתקדש יותר, הרי הוא מקבל עוד דרגה ועוד דרגה, ומוסיף עוד ועוד זכויות, והדרך לכל זה היא על ידי לימוד המוסר".
(מרבן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצ"ל, 'דרכי החיזוק-פרקי הדרכה' עמוד תס"ג).

מוסר השכל

מכתבים ומאמרים עובדות והנהגות מרבן של ישראל מרן ראש הישיבה רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל

"אין להסתפק במה שהצלנו עד היום. לצערנו, רוב הצעירים מתחנכים עדיין ללא תורה וללא מצוות, צעירים אלה חסרי מושג ביהדות. אינם יודעים מי הם האבות הקדושים, אינם יודעים מתפילין וקריאת שמע, וזאת בשל המצב החמור השורר בבתי הספר החילוניים ובמוסדות ההשכלה הגבוהה, בהם אין זכר לשם הקב"ה. והנה היום, הדעה החילונית הרווחת ברחוב: "מדינת חוק ולא מדינת הלכה!", הבה ונתבונן, וכי יש לנו להתבייש עם ההלכה המסורה מדור דור?! וכי יש לנו להתבייש עם השבת?! האם יש לנו להתבייש עם הרמב"ם והרי"ף?! תורתנו תורת חיים, ומלמדת אותנו כיצד יש לחיות חיי טוהר וקדושה.

"כל כוונתם של חוגים חילוניים אלה, לנתק את עם ישראל מהעבר המפואר שלו, לבנות עם חדש, על ידי חקיקת חוקים חדשים. השבת אינה קיימת בשבילם, שמירת השבת נמחקה בבית המשפט, הכנסת לוחמת בהלכה הצרופה, הבג"צ מוחק את כל מה שמקובל על עם ישראל משנות דור ודור. אצלם עם ישראל התחיל לפני כמאה שנה בלבד...

"עם ישראל התקיים אלפי שנים עם ההלכה המסורה משנות דור, והתגבר בעזרתה על הגזירות האיומות והטביחות הנוראות, האם בתורתם המיוחדת יש ערובה לעם ישראל?!"

"האסון הגדול הוא שדעות אלו אינן נחלת יחידים, יש כאן כוונה לבנות את דור העתיד, את הדור הצעיר, על ברכי הרעיונות המיוחדשים האלה. אך אנו יודעים כי רק בקיום התורה יכול היהודי לשמור על יהדותו באשר הוא שם, בכל מקום נידח שימצא – רק התורה מדור דור היא ערובה לקיומו של עם ישראל. הדברים מחייבים אותנו. מדובר באחריות של דורות!"

"ואתם, תלמידי הישיבה, וכי חושבים אתם שבכך ששוקדים אתם על לימודיכם נמנע מכם להשתתף בבנין עם ישראל?! – ההיפך הוא הנכון, כל אחד שיושב ולומד בונה את עם ישראל, ומחללי התורה גורמים לחורבן עם ישראל!". (מתוך דברי מרן ראש הישיבה זצ"ל, סיון תשמ"ח. 'מכתבים ומאמרים' ח"ה שצ"ה).

ויגבה לבו בדרכי ה'

דעת תורה בעניני השעה

רבן של ישראל מרן הגר"ד לנדרו שליט"א:

"בהזדמנות זו הנני פונה לכל אלה שיוזמים לחוקק חוק שבני הישיבות יגויסו, דעו לכם, בני הישיבות לא יתגייסו! בשום אופן לא! בשום צורה לא! גיוס בני הישיבות הוא עבורנו, וגם עבורכם, עבור כל הישוב היהודי בארץ, גם אם אין אתם מבינים זאת, האסון הגדול והנורא, השם ישמרנו, ואין לפרט". (מתוך נאומו בעצרת זיכרון בהיכל ישיבת פוניבז' במלאת י"ב חודש לפטירתו של רבן של ישראל מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצ"ל, ח' אייר תשפ"ד. פורסם בביטאון עולם התורה 'יתד נאמן' יום שלישי י"ג אייר).

"ועל כן ההוראה לבני הישיבות שלא להתייצב כלל בלשכות הגיוס, ולא להיענות לכל זימון שהוא, גם לא לזימון ראשון". (מתוך מכתבו אור לה' תמוז תשפ"ד).

מרן ראש הישיבה רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א:

"וכבר כתבתי בשנת תשס"א בעדות נאמנה בשם מורי חמי רבינו הגדול מרן ראש הישיבה [הרב שך] זיע"א שאמר לי שכשהדבר יהיה נוגע למעשה אז לפרסם לציבור בשמו שגזירת גיוס בני הישיבות היא גזירת שמד, וצריכים למסור את הנפש על זה. כמו שמבואר בשולחן ערוך יורה דעה. ועל כן בשעת מבחן יש להתנגד בכל תוקף עד כדי מסירות נפש. ואם אנחנו נהיה מחוזקים בזה, אותם אחים תועים יפנימו אל ליבם כי אין תועלת ותכלית למעלליהם בניסיון להלך אימים על עולם התורה, ובעזרת ה' יתברך יעזבונו לנפשנו". (מתוך מכתבו ערב ראש חודש ניסן תשפ"ד).

המערכת מצדיעה בהערצה לאלפי לומדי התורה – אברכי כוללים. בחורי ישיבות. ילדי תשב"ד ויהודים שקובעים עיתים לתורה. רק בזכותם עם ישראל קיים. כולנו חייבים להם הכרת הטוב.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת שופטים - אלול

עבודת אלול - בהישג ידנו

תוכן עניינים

הקדמה - תשובה - משימה קשה או קלה? - 1 | שבוע ראשון - לשותק - 4 | שבוע שני - לחיך - 6 |
שבוע שלישי - לחשוב - 8 | שבוע רביעי - לפחד - 11 | סוף דבר - 13

תפקיד גדול

יתכן ודי במילים אלו להוציא לכם את האוויר מהמפרשים. אתם סברתם לתומכם שכל מה שנדרש מכם זה לבקש סליחה מה' ולחשוב על כמה קבלות טובות, וכעת אתם שומעים שעליכם לשנות את הכיוון שלכם בחיים. במקום להיות יהודי שומר תורה ומצוות טוב יותר, מדברים איתנו כאן על "שוכו אָל ה'" - לפתוח במסע ולצאת לדרך חדשה, דרך המובילה אל ה'. זה נשמע כמו עבודה גדולה ביותר. זו מחשבה מרצינה.

אבל כאן מגיעה התורה ומלמדת אותנו שהדבר אינו כן. הבה נשמע כיצד מתארת התורה את מצות התשובה (דברים ל, יא-יד): "כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת" - מצות התשובה. "אֲשֶׁר אֶנְכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם, לֹא נִפְלֵאת הוּא מִמֶּנּוּ וְלֹא רָחֳקָה הוּא" - זה לא דבר קשה. "לֹא בְשִׁמְיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׁמַיִם וְיִקְחֶנָּה לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה וְלֹא מֵעֵבֶר לָיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֶנָּה לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה" - לא צריך ללכת רחוק. "כִּי קָרוֹב אֵלֵינוּ הַדְּבָר מֵאֵד בְּפִיָּה וּבְלִבָּבָה לַעֲשׂוֹתוֹ" - זה נמצא קרוב אלינו - הפעולה הנדרשת היא בפינו, וגם בלבבנו - כלומר בשכלנו.

לברוח מן האש

אלא שעלינו להקדים ולומר שזה לא תמיד כך, כי תלוי במי מדובר. אצל המון העם בימינו, לדוגמא, ישנם תחומים רבים שבהם אכן נדרש מאנשים לערוך שינוי דרסטי באורח החיים שלהם. יש והאדם מוכרח להקריב את השאיפות שלו, את הקריירה שלו, כדי לשוב בתשובה. יתכן והוא יאלץ לוותר על המשרה שלו, על הפרנסה,

הקדמה - תשובה - משימה קשה או קלה?

תשובה מסוג חדש

חודש אלול בפתח, וכולם כבר מדברים על תשובה, כך שעצם ההימצאות ברחוב היהודי - וכוונתי לרחוב יהודי אמיתי, כזה שיש בו בני תורה - כבר גורם לנו להבין שהגיע הזמן להתחיל לעבוד. האווירה בעצמה גורמת לנו להרגיש שאי אפשר לדחות את זה יותר! נמצא שעכשיו זה הזמן המתאים ביותר ללמוד את הנושא של תשובה אל ה'.

הנקודה הראשונה שעלינו להבהיר לעצמנו בעוסקנו בענין התשובה היא, שבניגוד לטעות הרווחת, המושג 'תשובה' אינו מתייחס רק לתיקון העוולות שעשינו. לא ולא; המובן הזה של 'תשובה' הוא חלקי מדי, וגם נוגע רק בחלק החיצוני של המושג תשובה. אני לא אומר שזה לא שווה כלום - אדרבה, זה דבר חשוב מאוד, אבל תשובה אמיתית היא "שוכו אָל ה'". "אָל ה'" פירושו שאנחנו מנסים להתחיל ללכת בדרך המובילה אל ה'.

זה לא רק שאנחנו שבים בתשובה על מעשים שעשינו שלא כדין, אלא הפירוש האמיתי הוא לשוב אל ה' בכך שאנחנו קונים מעלות, השקפות והנהגות שמעולם לא היו חלק מעבודתנו. כלומר - להשתנות! זוהי למעשה ההגדרה של תשובה - להשתנות. 'תשובה' פירושה שהחיים לא רק עוברים עלינו בלימוד תורה וקיום מצוות, אלא שאנחנו מתקרבים אל ה' באופן פעיל. כלומר, חיים מסוג שונה לחלוטין.

פעם סיפרה לי אשה בסוד שהרווק הגוי שמתגורר בבית לידם משוחח אתה כל יום, ונוצרת ביניהם אורה נעימה. הוריתי לה מיד: "תעזבי הכל ותעלי על הטיסה הראשונה לפלורידה, ואל תחזרי לכאן יותר. שבעלך ישאר כאן ויסדר את כל מה שדרוש סידור, ואחר כך שהוא יצטרף אליך שם בפלורידה. דעי לך שאם לא תעשי כן, את נמצאת בסכנה גדולה!"

איך היית מגיב אילו היית מקבל שיחת טלפון ממאפיונר: "היום בלילה אני מגיע אליך הביתה כדי לטפל בך. אתה לא שילמת, ואתה תזכה לטיפול הולם. תתכונן למצוא את עצמך בתחתית האגם".

מה אתה מתכוון לעשות כעת, להמתין שהוא ידפוק אצלך בדלת? אתה תעלה על הטיסה הראשונה למקסיקו, גם אם לא תוכל לחזור לכאן לעולם.

עבירה היא גרועה פי כמה ממאפיונר!

תציל את נפשך

הרי שלפעמים אכן נדרש מהאדם לערוך שינויים דרסטיים בחייו. ואם זה נדרש - אנחנו עושים את זה! כיהודים הנאמנים לה' ולתורתו, אנחנו מוכנים לעשות כל שיידרש - גם דברים קיצוניים - על מנת להציל את עצמנו. גם אם נאלץ להפוך לפליטים. פליט משאיר את הכל מאחור - אפילו את בגדיו, ובורח מהבית באמצע הלילה. הוא מתרחק ככל יכולתו מביתו, שם קיימת סכנה, והוא מקבל החלטה ברורה: "לעולם לא אתקרב יותר למקום המסוכן ההוא. אני לא רוצה לפגוש שום מאפיונר! אם אשוב לשם, זה הסוף שלי!"

האדם צריך לעשות כל שלאל ידו כדי להציל את עצמו! ואכן, יש עבירות שדורשות מהאדם לבצע שינויים דרסטיים בחייו - ובוודאי שכך עליו לעשות. ואסור לו להתמהמה, כי אם הוא יצליח להציל את חייו, אם יש לו אפשרות להינצל ולהשיג משהו בחייו, הוא מחויב לעשות כן. שווה לעשות כל דבר כדי להציל את שארית חייו, את השנים שעוד נותרו לך לחיות. יש אנשים זקנים שעוברים למדינה אחרת כדי לחיות עוד כמה שנים, ובוודאי שיש להם לעשות כן כדי להציל את נשמתם.

תשובתם של צדיקים

אבל כעת אנחנו לא הולכים לדבר על שינויים דרסטיים, ולעסוק באנשים שטובעים בעבירות חמורות, הזקוקים לתשובה מהסוג הזה. נתבונן נא: משה רבינו עומד ומצווה את עם ישראל אודות מצות התשובה; הוא מזהיר אותם ודוחק בהם לשוב אל ה' - על מה מדובר כאן? על איזו

ולחפוף לקבצן. לפעמים יש אפילו צורך לעקור למדינה אחרת על מנת להציל את הנשמה. ולמה לא לעשות כך? האם איננו מוצאים בני אדם שעוברים למקום אחר כדי להציל את בריאותם? אם יאמרו לאדם שאם הוא רוצה להבריא עליו לעזוב את מקום מגוריו שיש בו אקלים שאינו בריא עבורו, ולעבור למקום בעל אקלים מסוג שונה - הוא יעשה זאת, גם אם משמעות הדבר היא לעזוב את החברים, את המשפחה, את מקום העבודה - כי מה לא עושים כדי להציל את החיים? הוא יהיה מוכן אפילו לעבור לקצה השני של כדור הארץ, כי הוא מבין שזה משתלם לו.

הכרתי מקרה שבו היה זוג עם ילד חולה, ומשום מה, רופא אחד אמר להם שהילד זקוק לאקלים השורר בדרום איטליה. מדובר בסיפור שאירע לפני שנים רבות, לפני כששים שנה. מה אתם חושבים שהם עשו? הם עברו לדרום איטליה כמובן. הוא היה בן יחיד. הם לא יכלו לאפשר לו למות, אז הם עברו לדרום איטליה. מדובר בשינוי משמעותי ביותר! היה עליהם למצוא בית חדש, עבודה חדשה. אבל הם עקרו לשם על מנת להציל את חיי הילד!

צריך להבין שחטא הוא גרוע פי אלף מכל מחלה. "הוי בורח מן העבירה כבורח מן האש". כל מה שמריח כמו עבירה - צריך לברוח מזה כמו מאש. עבירה היא דבר מסוכן ביותר, וכשיש סכנה - בורחים. אז אם יש מישהו שגר באיזו עיירה מרוחקת, והוא רואה כיצד בנו הולך ומידרדר מבחינה רוחנית, יש לזה פתרון אחד בלבד: לעזוב הכל, ולחזור לברוקלין. אין ברירה אחרת! אסור לך להעמיד את בנך בסכנת חיים! חיים רק פעם אחת! ואנחנו רואים כל הזמן כיצד יהודים הולכים לאיבוד! הם הולכים לאיבוד בגלל שלא ברחו מן העבירה.

תציל את עצמך

התקשר אלי מאיזה מקום מרוחק יהודי שומר תורה, נשוי, וסיפר לי וסיפר לי שבמקום עבודתו ישנה אישה צעירה אשר מנסה להתיידד עמו. כעת הוא עומד נבוך - מה עליו לעשות?

"עזוב מיד את העבודה! אל תופיע שם אפילו פעם אחת נוספת!" אמרתי לו.

הוא המהם והיסס: "לקח לי שלוש שנים להשיג את המשרה הזו, והמשכורת פה טובה".

"זה לא משנה! אתה נמצא כעת בסכנה גדולה! אל תתעסק עם משהו שהוא גרוע יותר מן המוות!"

על דברים הנוגעים ליראי ה', המובחרים שבעם, ונדון בהזדמנויות שיש לכל אחד ואחד להתקרב לה', ולקיים "וְשִׁבּוּ אֶל ה'" - להתחיל ללכת בדרכי הגדלות, דרכי ההתקרבות אל השי"ת.

הבחינות הקלות

הנה, התורה מעידה שתשובה מהסוג הזה אינה דבר קשה. "לֹא נִפְלְאָה הָאֵל מִמֶּךָ וְלֹא רָחֲקָה הָאֵל" - היא לא נמצאת במקום מרוחק. "וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הָאֵל" - לא צריך בשביל זה לנסוע רחוק ולוותר על מקום העבודה. "כִּי קָרֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מְאֹד". התשובה שעליה אנחנו מדברים היא הדרך הקלה אל התשובה.

אבל לפני שנעסוק במספר פרטים של הנושא הזה, כדאי לשים לב לנקודה חשובה הנוגעת להזדמנויות קלות. אם נתבונן כמה קל לנצל הזדמנויות קלות, נתחיל להבין את גודל האשמה התלויה במי שאינו עושה כן. עלי להקדיש כעת זמן כדי להסביר את הנושא הזה, כדי שתבינו כמה חמור הוא להתעלם מההזדמנויות שתכף נדון בהם, וכמה גדולה היא האשמה הנובעת דוקא מכח העובדה שהדבר קרוב אלינו כל כך.

כידוע, בציצית ישנם שני מיני חוטים - חוטי תכלת וחוטי לבן. בימים עברו יהודים תלו בבגדיהם חוטי תכלת, אבל הם היו מאוד יקרים, לעומת חוטי הלבן שלא היו יקרים.

הגמרא במסכת מנחות (מג, ב) אומרת כך: מה יקרה אם אדם נמנע מלהטיל חוטי תכלת בבגדו? ברור שזהו חטא, והוא יענש על כך. בתקופה שבה התכלת היתה מצויה, בוודאי שמי שנמנע מלקיים מצוה זו הוא חוטא. אבל מה נאמר על אדם שנמנע מלהטיל חוטי לבן? זה בוודאי חטא חמור בהרבה, וכלשון הגמרא: "גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת".

בורות אינה ברכה

מדוע זה חמור יותר? כי חוטי הלבן הם מצויים וזולים יותר. **ועונשו של מי שמזניח דבר שקל לעשותו, גדול מעונשו של מי שמזניח דבר קשה יותר.** ככל שהדבר קל יותר עבור האדם, כך האחריות המוטלת עליו גדולה יותר. וכעת אנחנו מתחילים להבין כמה חמורים הם ההזדמנויות הקלות להתקדם ולצמוח.

משמעות הדבר היא, שהדברים שאותם נלמד עומדים להטיל עלינו אחריות. ומי שיחליט שהוא לא מעוניין לשמוע אותם, ויקום ברגע זה ויצא מהחדר - זה לא יעזור לו. לא ולא! כי הוא ישא באחריות על כך שהוא לא למד

סיטואציה? היה זה במדבר, שם כולם היו יהודים שומרי שבת. כולם שמרו על כשרות ועל טהרת המשפחה. אין ספק שאף אחד במדבר לא עבר שום עבירה שאחרים יכלו לשים לב אליה. זה בכלל לא היה בא בחשבון.

אפילו לפני מאה וחמישים שנה, בעיירה יהודית קטנה או בעיר יהודית גדולה - לדוגמא בוויילנא - בלתי אפשרי היה ליהודי להסתובב ברחוב ללא כובע לראשו. הוא לא היה שורד. כל יהודי הלך לבית הכנסת; לא היה יהודי שלא הניח תפילין. דרך החיים הציבורית בכלל ישראל היתה לקיים את כל התורה כולה. ובמדבר - בוודאי שכולם קיימו הכל. נשאלת אפוא השאלה - מה יש לדבר על תשובה, בזמן שכולם מושלמים?

והתשובה היא שבוודאי ובוודאי יש מה לדבר על התשובה. יש הרבה מה לדבר! כי הפירוש של 'תשובה' הוא שונה מכפי שתיארתם לעצמכם. קיום המצוות הוא המינימום הנדרש מיהודי. זה לא הופך אותך למשהו מיוחד; לא זהו ההישג הגדול שלך בחיים.

מעבר למינימום

הדבר דומה לאדם שיוצא לרחוב ערום, ועל ידו הולך אדם אחר שאינו לבוש דבר מלבד מכנסיים קצרים. האיש עם המכנסיים הקצרים מביט לעבר חבירו הערום, והוא מרגיש אדם מכובד ביותר. "תראו כמה אני איש חשוב! אני לבוש בבגדי יום טוב, בגדי מלכות". הוא לבוש רק מכנסיים קצרים, אבל הוא מסתכל על חבירו הערום ומדמיין לעצמו שהוא אדם מכובד.

אם אתה משווה את עצמך ליהודי שלא מקיים כלום, אזי אתה בהחלט עשוי לרמות את עצמך ולחשוב שאתה בסדר גמור, שהכל כשורה איתך. אבל באותם ימים, כולם היו לבושים במצוות. זה היה המינימום שבמינימום. כולם קיימו הכל. ועדיין, משה רבינו אומר להם שמוטלת עליהם תשובה רבה. כי מי שמקיים את הכל הוא באמת אדם טוב, אבל לא טוב מספיק. למעשה, זו רק ההתחלה. עדיין יש צורך בתשובה רבה.

כאן אנחנו מדברים לקהל של שומרי תורה ומצוות, אנשים שמקיימים את כל התורה. ואני מברך אתכם, צדיקים שכמותכם, שתהיו נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים טובים ולשלום. כולכם יהודים שומרי תורה, ולכן אנחנו לא נדבר על העבירות שעליהם מדברים עם יהודים שאינם שומרי תורה. לא נעסוק במעשים שנתפסים חמורים אף בעיני המון העם, כאלו שכל אחד מבין שמי שעוסק בהם חייב לעבור שינוי דרסטי. אנחנו נדבר כעת

את השאלות הלא נכונות, הוא נשא באחריות למעשיו. הוא נידון למוות בגלל שהיה לו ללמוד.

למדנו מכאן יסוד גדול הנוגע לכל הדברים הקלים שאדם יכול לקיים ללא כל מאמץ. הוא לא יוכל לפטור את עצמו בטענת "לא ידעתי"! כי זה קל ללמוד! לא מבקשים ממך עכשיו ללמוד סוגיות חמורות של גמרא עם תוספות. מדובר פה ביסודות של חיים תקינים, התנהגות תקינה, דברים שקל ללמוד אותם. ובגלל שיש כל כך הרבה הזדמנויות ללמוד את היסודות הללו, הרי שמי שיזניח אותם, ישא במלוא האחריות לכך. אם יש שיחות כמו אלו שאתם שומעים כעת, שמהם אפשר ללמוד, אם יש ספרים שאותם אפשר ללמוד, אזי האדם ישא באחריות, כי היה לו ללמוד ולא למד. הבה לא נבזבז את ההזדמנות - אנחנו יושבים יחד, כבר כמעט ראש חודש אלול, אז נתחיל ללמוד אודות חלק מההזדמנויות הקלות הללו, שיעזרו לנו להתחיל במסע, בדרך התשובה אל ה'.

שבוע ראשון - לשתוק

מעלת השתיקה

ההזדמנות הקלה הראשונה לתשובה שבה נעסוק היא - לשמור על הפה סגור. שתיקה! לא רק שזה קל - הרי לא מבקשים ממך לעשות משהו - אלא שזהו גם הישג עצום, כי באמצעות השתיקה אנחנו מייצרים משהו חשוב. כך כותב הרמב"ם (פ"ב מהלכות דעות ה"ד): "לעולם ירבה אדם בשתיקה" - כלומר, אדם צריך "להרבות" - כלומר לייצר הרבה שתיקה. שמעתם? לא רק שאתה לא מדבר, אלא אתה מייצר משהו חשוב. השתיקה אינה רק 'העדר', אלא יש בה יצירה חיובית.

נתאר לעצמנו אדם שבבעלותו מפעל לייצור מברשות שיניים או חייט שתופר חליפות - מה שזה לא יהיה - ובכל יום אתה מייצר. עליך לשמור על חשבון: "כמה טובין ייצרתי היום?" "האם הייצור היום היה טוב יותר מאתמול?" "איזה שינוי אוכל לבצע מחר במפעל, שיוכל לעזור לי לייצר יותר מברשות שיניים?" כך זה בענין השתיקה; צריך לחשוב על הנושא הזה. "כמה שתיקה ייצרתי היום?" "מה אני יכול לשנות, אילו שינויים אני יכול לבצע ביום שלי מחר, כדי שהוא יהיה עוד יותר מוצלח מכפי שהוא היה היום?"

את מה שמוטל היה עליו ללמוד! האשמה תהיה תלויה בו. ואני אוכיח לכם את זה.

כולנו זוכרים כיצד התורה מספרת שכאשר אברהם אבינו הגיע לגרר, אבימלך שאל אותו אודות האשה שנמצאת עמו. הוא ראה אשה יפת מראה שמתלווה לאברהם, וזה הדבר הראשון שהוא שאל. אז אברהם ענה לו "אֶחָתִי הִוא" (בראשית כ, ב). ואבימלך לא התמהמה, אלא לקח את שרה תכף ומדי אל ארמונו. באותו הלילה, ה' נגלה אליו בחלום והזהיר אותו שהוא עומד להיהרג על כך שהוא לקח אשה נשואה מבעלה.

בבוקר הוא קרא לאברהם ותבע לדעת: "מדוע עשית את זה? למה הטעית אותי?" ואברהם ענה לו: "כשמגיע אורח לעיר, בני העיר צריכים לשאול אותו שאלה אחת: 'יש לך מקום לאכול? ומה עם מקום לישון?' אבל אתה לא שאלת אותי אף אחת מהשאלות האלה. אתה ביקשת לדעת 'מי האשה הזו שהולכת אתך? האם היא אחותך או אשתך?' ובכן, אם זה מה שאתה שואל, אני כבר מבין לבד שצריך להיזהר ממך. ולכן מיד אמרתי 'יֵקָ אֵין יִרְאַת אֱלֹקִים בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֹנִי עַל דִּבְרֵי אִשְׁתִּי' - ועלי להגן על חיי". אברהם נאלץ להטעות את אבימלך כפעולה של הגנה עצמית. הוא לא יכול היה לענות 'אשתי', כי הוא חשש שאבימלך עלול להרוג אותו על מנת לקחת את שרה.

היה לו ללמוד

וכאן נשאלת השאלה: ובכל זאת, מדוע הגיע לאבימלך גזר דין מוות? הלא אברהם הטעה אותו. נכון שהוא לא שאל את השאלה הנכונה, אבל סוף סוף הוא היה חף מפשע. הוא היה סבור שהוא לוקח אשה פנויה.

עונה על כך הגמרא (בבא קמא צב, א), שאבימלך נושא באחריות למעשיו משום שהוא מעולם לא למד כיצד מתנהגים. הוא מעולם לא השקיע את הזמן ואת הכוחות לחנך את עצמו למידות טובות, ובכך הוא אילץ את אברהם להטעות אותו. הוא עמד למות משום "שהיה לו ללמוד ולא למד" - מצופה היה ממנו ללמוד התנהגות נכונה מהי, והוא לא עשה כך.

מכאן לומדת הגמרא שבן נח נהרג על כך שהיה לו ללמוד ולא למד. אילו אבימלך היה הולך לשמוע את אברהם - אברהם דיבר כל הזמן, והיו לו אלפי תלמידים (עי' רמב"ם פ"א מהלכות עבודת כוכבים ה"ג) - הוא היה לומד כיצד יש להתייחס לאורח שבא לעיר, ואילו שאלות יש לשאול אותו. ומכיון שהוא לא טרח ללמוד, ולכן שאל

הייתם מרבים לדבר? מי שיש לו אפילו מעט שכל, לא היה אומר מילה!

נניח ואתה פוגש אדמו"ר גדול - כשאתה עומד שם, אל תפתח את הפה. אל תשאל משהו: "מה השעה?", וגם אם משהו ניגש אליך ושואל אותך שאלה, אל תפתח את הפה. אל תענה לו. תשתוק! ולא רק בגלל שאתה עלול להחמיץ מילים יקרות שהגדול הזה עשוי לומר; גם אם הוא לא אומר מילה, לא מדברים בנוכחותו של מי שגדול ממך.

הרגשה חושית

זה מה שאומר לנו שלמה המלך. כל יהודי, ולא משנה מהי מידת האדיקות שלו, חייב לקנות הרגשה, תפיסה חושית, שהוא עומד לפני ה' - תפיסה שהיא כל כך אמיתית, עד שהיא גורמת לו לשתוק.

כמובן שזה לא דבר שקורה ביום אחד. זה דורש התרגלות - אבל זה לא קשה. ניקח לדוגמה יהודי פשוט שמעולם לא השקיע בנושאים האלה, והוא לא ממש מרגיש את נוכחות ה'. אבל הוא רוצה, הוא שואף להיות מאמין. כמובן שהוא לא יודה שהוא לא מאמין, אבל לפחות הוא יודה שהוא לא מרגיש תמיד את נוכחות השי"ת. ובכן, כל פעם שהוא עומד לפתוח את הפה, עליו להזכיר לעצמו "כי הָאֱלֹקִים בְּשֵׁמִים וְאֶתָּה עַל הָאָרֶץ עַל כֵּן יִהְיֶה דְבָרִיךָ מְעֻשָּׂים - ה' מקשיב לי, ולכן עלי למעט בדיבור". וכך, לאט לאט, הוא משריש בנפשו את ההכרה הברורה בקדוש ברוך הוא.

זה קרוב אליך! זה עולה לך כסף לשמור על הפה סגור? "פִּי קָרוֹב אֵלַיךְ הַדְּבָר מְאֹד" - כמה זה קרוב, כמה זה קל. אילו היית צריך לצאת לרחוב בעיצומה של סופת גשמים על מנת לרכוש משהו כדי לקיים מצוה, ולא ביצעת את זה - אז למרות שזה לא בסדר, אבל לפחות יש לך איזה תירוץ. אולי זה לא התירוץ המוצלח ביותר, אבל זה משהו. אולם כעת אנחנו מדברים על נושא שלא נדרש עבורו שום מאמץ, ולכן אין תירוצים; לא עולה שום כסף לשמור על הפה סגור.

לסגור את השיבר

הבה נתחיל לתרגל את זה. אלול מגיע, ויש לנו ארבעה שבועות לנצל את ההזדמנות לשוב בתשובה אמיתית, לשוב אל ה'. אז הבה נקדיש את השבוע הראשון של אלול עבור הנושא הזה: "בשבוע הראשון של אלול, אני אתרגל לא לדבר, בגלל שאני עומד לפני האלקים".

זהו צעד גדול לקראת הדרך של "וְשׁוּבוּ אֵלַי ה'", כי שתיקה נחשבת עבודת ה'. כך מלמד אותנו דוד המלך ע"ה: "לֵךְ דְּמִיָּה תְהִלָּה" (תהילים סה, ב) - ככל שאני מרבה לשתוק, כך אני משבח אותך יותר. זהו רעיון מעניין, כי אנחנו תמיד חשבנו שמזמורי ה"הללויה" וכן הברכות - הם ההלל לה'. אשרי, הודו, מודים - ככה מהללים אותו. וכעת מלמדים אותנו שהדרך להלל את ה' היא באמצעות שתיקה; דרך החיים האמיתית שבה משבחים את ה' היא לייצר שתיקה. ודבר כזה דורש הסבר טוב.

לפני האלקים

ובכן, את מי נאה לשאול את השאלה הזו יותר מאשר החכם מכל אדם? שלמה המלך מסביר לנו את הענין בספר קהלת (ה, א): "אַל תִּבְהַל עַל פִּיךָ, וְלִבְךָ אַל יִמְהַר לְהוֹצִיא דְבָר לִפְנֵי הָאֱלֹקִים". מילים אלו, "לפני האלקים" הם חשובים עד מאוד, וזה מה שאנחנו מחפשים. אומר לנו שלמה המלך: מדוע לא למהר לפתוח את הפה? כי אתה עומד לפני האלקים.

מה זה אומר? אתה עומד בבית המקדש? בבית הכנסת? נכון, בבית הכנסת בוודאי שלא מדברים, אבל במקרה דנן, המילים "לפני האלקים" אינן מתייחסות לבית הכנסת דוקא, אלא הכוונה היא לכל מקום שבו אתה עומד. מה הפירוש? הפירוש הוא, שבכל מקום שבו אנחנו נמצאים, "כִּי הָאֱלֹקִים בְּשֵׁמִים וְאֶתָּה עַל הָאָרֶץ עַל כֵּן יִהְיֶה דְבָרִיךָ מְעֻשָּׂים". לכן צריך לא לדבר מדי הרבה.

מישהו נמצא כאן

בואו נבין את זה. כשאתה יושב עם בני משפחתך על יד השולחן, או מדבר עם חבר ברחובה של עיר, הקב"ה נמצא כאן. אתה שומע? בכל פעם שאתה פותח את הפה, צריך לזכור שאתה מדברים בנוכחותו של השי"ת, והכלל הוא: "חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו" (אבות ה, ז). יש אנשים שלא מכירים את הכלל הזה. אם אתה נמצא בנוכחותו של אדם חשוב, תשתוק! יש פה מישהו, אדם חשוב מאוד, אז תשתוק! מי שפותח את פיו ומאפשר למילים לזרום משם בחופשיות, פירושו של דבר הוא שהוא לא מרגיש שיש פה מישהו!

נניח והייתם עומדים במחיצתו של נשיא ארה"ב. אמנם כיום לא מדובר באדם חשוב כל כך, אבל בכל זאת לא הייתם מדברים מדי הרבה בנוכחותו. בוודאי שלא הייתם יורים צרורות של מילים. ואם, להבדיל אלף הבדלות, הייתם עומדים ומדברים עם גדולי הדור הישישיים, האם

זוהי גדלות! אתה גדול הרבה יותר מהמלאכים! ואתה מקיים את ה'מוטו' הגדול של שיחתנו היום - אתה מקיים 'וְשׁוּבוּ אֵל ה'".

שבוע שני - לחיך

עוד דרך קלה

לאחר שתרגלתם את הנושא הקודם במשך שבוע - לדוגמה מהשבת הקרובה ועד לשבת הבאה; שמרתם על הפה סגור בכל הזדמנות שנקרתה בדרככם; בכל פעם שהרגשתם דחף לומר משהו, חשבתם קודם לכן: "האם המילים הללו הן באמת חיוניות? הרי אני עומד לפני הקב"ה; כדאי לי באמת לפתוח את הפה?" - כעת אתם מוכנים לשבוע מספר שנים - השבוע השני של 'וְשׁוּבוּ אֵל ה'".

אנחנו מחפשים כעת הזדמנות קלה נוספת, משהו שהוא קרוב מאוד אלינו. ובכן, לאחר שביססת את עצמך כבחור שתקן, אתה תראה שעדיין יש כל כך הרבה שאפשר להשיג, גם כשהפה סגור. הבה נתמקד אפוא על דרך תשובה נוספת שאינה דורשת שום דיבורים. כך תוכלו להמשיך את עבודת השבוע הראשון, ויחד עם זאת להוסיף עבודה נוספת.

בין החיך לחלב

הגמרא (כתובות קיא, ב) מתארת בפנינו עד כמה גדולה היא המצוה לחיך ליהודי אחר. יש פסוק - "וְלִבְנֵי שְׁנֵים מִחֵלֶב" (בראשית מט, יב), מה הפירוש? חז"ל מפרשים את הפסוק על דרך הדרש ומלמדים אותנו יסוד לחיים: "טוב המלבין שיניים לחבירו יותר ממשקהו חלב" - טוב יותר להראות לו את לובן השיניים שלך על ידי חיך מאשר להשקותו כוס חלב. הוי אומר, החיך חשוב לבריאות שלו, יותר מכוס חלב.

בסלבודקה, הסבא זצ"ל היה ממחיש את הענין כך: "הבה נצייר לעצמנו אדם שיושב ברחובה של עיר עם מיכל גדול של חלב, וכל עובר ושב זוכה למצקת מלאה חלב". ציירו לעצמכם דבר כזה; עומד לו יהודי בשעת בוקר על יד בית המדרש עם מיכל חלב וערמת כוסות נייר. כל אחד שעובר על ידו מקבל ממנו כוס חלב. "הנה, קח לך כוס חלב, חינם אין כסף". אין מי שלא יסכים שהאיש הזה מביא תועלת לציבור. אה! כוס חלב לכל עובר ושב! החלב נותן לאדם אנרגיה. הוא מספק תזונה.

כשמישהו ניגש אליך או מעיר איזו הערה, אל תמהר להשיב לו. אמנם היית רוצה לדבר; יש לך אמירה שנונה או תשובה חכמה לענות לו. אבל במקום למהר להשיב, אתה אומר לעצמך: "לא, אני לא אומר את זה, כי אני עומד לפני האלקים". לא תמיד חייבים לענות. אם מישהו אומר לך איזה דבר, האם אתה חייב לענות? אם פרה גועה "מווו" - האם אתה חייב לגעות בחזרה? כלב נובח לכיוונך - חייבים לנבוח חזרה? אז אם מישהו מדבר אליך - אל תענה לו, אלא אם כן הדבר הכרחי. פשוט תקשיב. מי אמר שחייבים תמיד לענות?

ואם אתה אכן חייב לענות - לפעמים מוכרחים לומר משהו - וודא שהמילים שלך יהיו ספורות ומדודות. יש אנשים שהם כמו ברז - הם שופכים החוצה את כל מה שיש להם בפנים. הכל מתפרץ החוצה. אתם יודעים מה זה אומר? זה אומר שהם מסיחים דעת מהשי"ת.

יהודי צריך לזכור תמיד שה' מקשיב תמיד. מי שפותח את פיו ומדבר ללא רסן, זאת אומרת שהוא מרגיש חופשי לנפשו. זה אומר שאין לו אמונה, כי אמונה בה' דורשת שנשמור על הפה סגור. הלא ה' נמצא ממש כאן ושומע כל מה שאנחנו אומרים.

האור הגנוז

כעת תוכלו להבין את מה שכותב הגר"א, מילים שצריכות לשמש 'מוטו' עבורנו: "על כל רגע ורגע שאדם חוסם פיו" - שמעתם? "על כל רגע ורגע!" רגע אחד, שני רגעים, שלושה רגעים; כמה שזה לא יהיה, על כל רגע שהוא חוסם פיו, "זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער" - עד כדי כך גדול הוא האור הזה, שזוכה אליו מי שחוסם את פיו.

אז אתם נמצאים כאן היום, ויושבים בשקט לזמן מה - היות ואני מדבר, אין לכם ברירה אלא לשבת בשקט - האם אתם מבינים איזו תועלת גדולה יצאה לכם מכך? על כל רגע ורגע ששמרתם על הפה סגור, אתם זוכים לאור נצחי של אושר גדול בעולם הבא! וזה חוץ ממה שאתם זוכים בעולם הזה! עד כדי כך גדול הוא שכר השתיקה.

"אין זה יתכן?" אתם שואלים. "מה כבר עשיתי - בסך הכל שמרתי על הפה סגור?"! התשובה טמונה במה שקורה במחשבותיך, בסיבה שהביאה לשתיקתך. אתה שותק כי אתה עומד לפני ה'! בכך אתה מראה שאתה מרגיש שהקב"ה נמצא כאן! ה' הוא לא רק מילה בסיידור; הוא נמצא כאן, ממש כאן, ולכן אני לא אקשקש, ולא אתן למילים לזרום לי מהפה. כי ה' נמצא פה.

נניח והיום בערב אתה נכנס לביתך, ואמך אומרת לך: "שלום, חיים. נו, היו הרבה אנשים בשיחה הערב?" ובעודך חולף על פניה בדרכך לחדר, אתה עונה לה, מבלי לסובב את הראש: "כן אמא. היה עמוס". זו טעות. כתוב "פנים". כתוב כאן שצריך להסב את הפנים לכיוונה.

כשאת חוזרת הביתה מה"בית יעקב" ואמא עומדת במטבח, נראה לך שראוי לעבור על ידה ולהראות לה רק את האוזן? תראי לה את הפנים, לא את העורף. בשביל זה נתנו לך שרירים בצוואר, כדי שתוכלי לסובב את הראש לכיוונה של אמא, ולהראות לה את פניך.

לא רק בבית. כשאתם עוברים על יד אדם ברחוב, או שאתה עובר על יד חבר בפרוזדור של הישיבה או שאת עוברת ליד חברה בפרוזדור של ה"בית יעקב" והם אומרים לכם שלום, אל תראו להם את הפרופיל שלכם. תפנו להם את הפנים. זו הנקודה הראשונה - "פנים". הוי מקבל כל אדם עם הפנים.

סברא יפה

הנקודה השניה היא "סבר". "סבר" הוא מלשון "סברא" - כלומר, מחשבה וכוונה. להראות את הפנים זה לא מספיק, אם הפנים הללו נטולות כל מבע. לא - הפנים זה רק חלק מהסיפור. חייבת להיות הבעה מסוימת על הפנים, איזו שהיא התעניינות בשני. תראה לו שאתה מתעניין בו.

על הפרצוף חייב להיות "סבר", חייבת להיות מחשבה. פניך צריכות להביע את העובדה שאתה חושב על חברך כאשר אתה מביט בו, שאתה מתעניין בו. לא מספיק לבהות בו, להביט בו במבט אטום - תכניס קצת סברא למבט הזה. כשאתה עומד לחייך לשני, תחשוב על מה שאתה עושה. אתה רוצה להפוך את היום שלך, את החיים שלך, לנעימים יותר, באמצעות מבט ידידותי.

והחלק השלישי בחיוך שלך הוא "יפות" - פנים יפות ונעימות! אם הראית לו את פניך, ואלו פנים מלאות הבעה ומחשבה, אבל ההבעה היא הבעה זועפת - אז מה עשית? צריך להאיר פנים! לשלוח לעברו חיוך זוהר. חיוך מלא מחשבה.

בור ברשות הרבים

כל חיוך, מכל סוג שהוא, נותן חיים לזולת [למרות שבוודאי טוב להקפיד על היגיינת הפה ולחשוף שיניים לבנות כפשוטו...]. היחס החם והידידותי שלך כלפיו נותן לו כל כך הרבה כח, כל כך הרבה שמחה. אתה נותן לו חיוך

בחלב יש סידן, יש ויטמינים. החלב מביא בריאות. הוא נכנס לבן אדם ומשנה אותו.

"אבל", המשיך הסבא, "יש יהודי אחר שעושה דבר עוד יותר גדול מזה. הוא משגר חיוך לבבי לכל עובר ושב. החיוך הזה מועיל לאדם מבחינה פיזית עוד יותר מכוס חלב". "טוב מלבין שיניים לחבירו יותר ממשקהו חלב" - החיוך שהוא מקבל ממך מביא לו יותר בריאות מאשר כוס החלב. זה בונה אותו מבחינה גופנית, יותר מהוויטמינים והסידן, כי זה גם משמח אותו.

המדריך למחייך

אמרו לי בבקשה - האם באמת קשה לחייך? לא כל כך. נכון, יתכן ופניך כבר קיבלו צורה זועפת אחרי כל כך הרבה שנים שבהם לא קיימת את דברי הגמרא האלו. אבל עדיין, זה דבר שלא כל כך קשה לשנות אותו.

וכדי להקל עלינו עוד יותר, חז"ל הדריכו אותנו איך לחייך. כבר אמרתי לכם בעבר שגם דברים קלים דורשים מידה מסוימת של למידה; לא מספיק סתם לדבר במונחים כלליים. וזכינו שחכמינו ז"ל דיברו על הנושא הזה. "שְׁמַאי אָמַר... וְהוּא מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֶכֶר פָּנִים יְפוֹת" (אבות א, טו). שמאי אומר לנו כאן מספר מועט של מילים - פחות מעשר במספר - אבל המילים הללו מלאות בידע. אמנם אין ביכולתי להבין את כל העומק הטמון בדברי המשנה, אבל השומעים הקבועים שלי כבר יודעים שלאמרה הזו יש לפחות ארבעה חלקים.

דבר ראשון, כתוב "כל האדם" - כולם. כלומר לא רק האדם שאותו אתה מחבב, זה שמחייך אליך. "כל האדם" כולל גם את הנודניק, זה שאותו אתה לא מחבב. יש אנשים לא כל כך נעימים; לפעמים יש אדם שאוהב לדבר הרבה, ואתה ממנהר לנסות להיפטר ממנו. אבל עדיין, חיוך זה משהו שאתה יכול לתת לו. זהו צו התורה - לקבל **כל אדם** בסבר פנים יפות. זוהי אפוא הנקודה הראשונה שצריך לחשוב עליו בשבוע הזה: "כל האדם". כל אדם זכאי לקבל ממך סבר פנים יפות.

הפנים אלי, בבקשה

והנה, במילים "סבר פנים יפות" כלולים שלושה דברים - סבר, פנים ויפות - ולכל אחד מהם יש משמעות נפרדת. נסביר את הדברים.

דבר ראשון - "פנים". צריך להראות לשני את **הפנים**, לא את האוזן. "פנים" פירושו להראות לשני את הפרצוף שלי, לא את הפרופיל.

מוטלת עליכם האחריות להסב את פניכם אליו ולהאיר לו עם חיוך לבבי. תתרגלו את זה עם האשה, או עם מישהו שאתם פוגשים כאן בחוץ, בפרוזדור של בית הכנסת. תתרגלו את זה כל השבוע.

שבוע שלישי - לחשוב

גדר של שתיקה

וכעת אנחנו מגיעים לשבוע השלישי של התוכנית שלנו לאלול. עבדנו על שתיקה, ואז הוספנו סבר פנים יפות. ועכשיו שכולנו שקטים ושמים, הראש פנוי להשיג דברים גדולים יותר. כך מפרש הרמב"ם את דברי חכמינו ז"ל "סייג לחכמה שתיקה" (אבות ג, יג). אדם שמקשקש מילים כל הזמן, ראשו לא יכול לתפקד כראוי. אבל כעת, שאנחנו שותקים, אנחנו יכולים להתחיל לחשוב עוד יותר על תשובה.

אבל לא לשכוח - אנחנו מחפשים כעת תשובה שהיא "קְרוֹב אֵלֶיךָ" - משהו שקרוב אלינו ושקל לנו לעשות אותו. ולכן אנחנו נלמד כעת כיצד לרומם את המעשים הרגילים והיומיומיים שאנחנו עושים; לא איך להוסיף עוד מעשים, אלא איך לקחת את המעשים שאנחנו עושים בין כה וכה, ולקיים על ידם את הפסוק "וְשׁוּבוּ אֵלַי".

במה התייחדו האבות?

נתחיל עם ציטוט מהמסילת ישרים, בסוף פרק ט"ז, שם הוא עוסק בגדולי ומאורי האומה שחיו בדורות הקדמוניים, שבהם בחר השי"ת. המסילת ישרים עוסק בשאלה החשובה: מדוע בחר ה' באנשים הגדולים הללו, ומה גרם להם למצוא חן בעיניו?

ואכן, זהו נושא שעלינו לחקור אותו. מה היתה הסיבה לאהבתו הגדולה של השי"ת לאברהם אבינו? מדוע ה' כל כך אהב את משה רבינו? אנחנו חושבים שאנחנו יודעים את התשובה. אברהם אבינו ע"ה התנסה בעשרה נסיונות, ועבר את כולם בהצלחה, וכן הלאה. משה רבינו היה עבד נאמן לה', ועבד אותו בכל ליבו. אנחנו חושבים אפוא שאנחנו יודעים מה היתה גדולתם המיוחדת. אבל אנחנו טועים טעות חמורה! איננו מבינים כלל את גדולתם של גדולי עולם אלו.

הסכיתו ושמעו כעת מה אומר המסילת ישרים בנידון. הוא אומר כך: "והנה באמת זהו המבחן שבו נבחנים ונבדלים עובדי ה' עצמם במדרגתם, כי מי שיודע לטהר לבו יותר, הוא המתקרב יותר והאהוב יותר אצלו חזקת אביגדור מנחם מנדל פשוט

- וכל העולם שלו נשטף באור בהיר. אין לך מושג מה עשית.

ואין תירוצים. לא משנה אילו מחשבות ודאגות מטרידות אותך - הפרצוף שלך הוא רשות הרבים; זה משפיע על אחרים, וזו האחריות שלך. כך התבטא רבי ישראל סלנטר זצ"ל (הובא ב'נתיבות אור'); הוא סיפר כי בהיותו נער בעיר סלנט, הוא פגש פעם יהודי באחד מידי הסליחות. צריך לדעת שבאותם ימים, הסליחות היו עסק רציני. האיש הזה חזר מאמירת סליחות, ופניו עדיין היו לחות מהדמעות ששפך בתפילתו. וכשרבי ישראל בירך אותו ב"שלוש עליכם", האיש הזה בקושי הבחין בו; הוא היה כל כך שקוע במחשבות של תשובה. לפני רגע הוא סיים לשפוך דמעות בתפילתו, והוא בקושי שם לב לנער הצעיר.

כעבור שנים רבות, רבי ישראל הזכיר את הסיפור הזה בכתביו, וכך הוא התבטא: "מה זו אשמתי שאתה ירא שמים?" כלומר, האם עלי לסבול כתוצאה מהיראת שמים שלך? אתם שומעים? מה שיש לך בלב - שישאר שם. גם אם "אבלו בלבו" - יש לך דאגות על הראש, אבל בכל הנוגע לחברך היהודי, המציאות צריכה להיות "צהלתו בפניו" (חובות הלבבות שער הפרישות פ"ד) - עליך להראות התעניינות ושמחה.

יותר ממנהג

בעיני ראיתי זאת. זכיתי להיות במחיצתם של גדולי עולם שקיימו את זה הלכה למעשה. אני זוכר את אחד מרבותי בסלבודקה שהיה כבר איש זקן, ואבלו היה בליבו, כי הוא הרגיש שקיצו הולך וקר, וכי הוא לא עשה מספיק בעולם הזה. הוא חישב את חשבון נפשו וראה את כל הדברים הלא טובים שעשה. הוא חשב על כך שבקרוב יהיה עליו לעמוד לפני בית דין של מעלה, והוא חשב על דרכים לתקן את מעשיו. "אבלו בליבו" - מחשבותיו היו מלאות באבל. אבל גם מי שנכנס לחדרו בפתאומיות בזמן שהרהר במחשבותיו, בחשבון נפשו, לא יכול היה לשים לב לכך! הוא היה עובד ה', ולכן הסובבים אותו זכו מצידו לסבר פנים יפות בכל עת.

נקבל על עצמנו שבשבוע הזה נאיר פנים לשני. זוהי חובה המוטלת עלינו! לא מדובר במנהג יפה שמובא בקיצור שולחן ערוך, וגם לא במאמר מוסרי שכתב אחד ממחברי הדור האחרון. זוהי משנה שנאמרה בידי ראשי התנאים: הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות.

כשאתם פוגשים מישהו ברחוב, אל תעברו על ידו עם הפנים בקרקע, עם פרצוף מתחמק או עם זווית העין.

וזוהי גדלות שנגישה בקלות לכולנו. הרי אנשים מקדישים כל כך הרבה זמן ומאמץ לעשות כל מיני דברים - כל ענייני הבית: בישול, ניקיון, כביסה; משקיעים שעות רבות בעבודת פרך במשרד או במפעל. מי אינו מקדיש שעות רבות בכל שבוע בפעולות גשמיות, בבית ובעסק?!

להידמות לה'

כל אותן שעות, כל אותם חלקים חומריים בחיינו, יכולים בקלות להתרומם באמצעות מחשבותינו. זה לא עולה כסף, ולא כרוך בזה שום מאמץ גופני. "פִּי קָרֹב אֵלַיָּהּ הַדֶּבֶר מְאֹד" - זה כל כך קרוב! "בְּפִיָּה" - באמצעות הפה בלבד "וּבִלְבָבָהּ" - ובאמצעות הלב, "לַעֲשֹׂתוֹ" - אפשר לעשות את זה.

אמא שמאכילה את בנה, אם היא עושה את זה כמו שהשכנה עושה את זה - גב' דומיניק גם כן מאכילה באהבה את בנה, וכך גם גב' ג'ונס - אז אם גב' ליון או גב' כהן עושות את אותו הדבר בדיוק, הן מחמיצות הזדמנות אדירה - וחבל! אשה יהודיה שתאכיל את בנה ותחשוב על כך שהיא שליחה של מי שפותח את ידו ומשביע לכל חי רצון, וחושבת: "אני פותחת את ידי, אבל אני מרגישה שידי היא כמו ידו של ה', כביכול" - אתם מבינים את משמעות הדבר? בכך היא לוקחת פעולה פשוטה שכולם עושים, מרוממת אותה, והופכת אותה לאחת הצורות הנפלאות ביותר לעבוד את הקב"ה!

תארו לעצמכם קצב שעומד מאחורי הדלפק ומגיש בשר ללקוחותיו. הוא מבזבז הזדמנות כל כך גדולה להשיג גדלות. במקום להשיג גדלות, הוא משיג רק כסף. אם בשעה שהוא עומד שם מאחורי הדלפק הוא היה חושב: "אה, הלוואי שהיהודים הללו יהיו מהחיים! שהמשפחות הגדולות והנפלאות הללו יהיו מנתח בשר משובח." די במחשבות הקלות הללו כדי לרומם ולשנות את האיש.

פרו ורבו

בכוחם של מחשבות של "לשם שמים" לרומם ולשנות את חיי הנישואין הפשוטים. איש ואשה שמתחתנים - במקום שיעשו כן רק בגלל שהוא רוצה אשה והיא רוצה בעל, אילו היו מוסיפים עוד מחשבות, שבכך הם בונים את עם ישראל, האם אתם מעלים בדעתכם איזה שכר עצום הם יקבלו! תארו לעצמכם דבר כזה! חתן שעומד תחת החופה חייב לחשוב: "אני נושא את כלתי משום שאני

מה זאת אומרת? מבואר במסילת ישרים שגדולתם של התבטאה בעיקר במעשים הגדולים שעליהם נכתב בתורה, לא בפעולות ההרואיות של מסירות נפש, שעליהם אנחנו מרבים לדבר - אלא בפעולות הפשוטות והרגילות, הפעולות היומיומיות, שנעשו מתוך כוונה לעבוד את הקב"ה.

מחשבות של רוממות

כשאברהם אבינו התעסק עם הצאן והבקר - זאת היתה הפרנסה שלו, גידול מקנה - הוא חשב תמיד על עבודת ה'. כאשר אברהם ושרה היו יחד באוהל, כל אחד מהם חשב כיצד לדבר באופן שעצם שיחתם תהווה עבודת ה'. כשהם התיישבו לאכול, הם אכלו עם מחשבה: "כיצד אוכל להביא נחת רוח לקב"ה על ידי אכילתי?"

מי שהיה נוכח במקום, לא היה שומע דבר. אולי הייתם גם שומעים דברים גדולים; אין ספק שכל מילה שנאמרה שם היתה דיבור של אצילות, אבל אף עיתונאי לא יכול היה לדווח על מה שמתחולל בראשם. שום מכשיר הקלטה לא היה יכול להקליט את המתרחש, כי היו אלו מחשבות שעברו בראשם. והמסילת ישרים אומר שכאן היתה מונחת גדלותם - במחשבות הללו. זו היתה אצילותם הנשגבה של הגדולים אשר בארץ - הצורה שבה הם חיו את חייהם הפנימיים, האופן שבו הם חשבו. הם חיו לשם שמים.

עבודה ללא הפסקה

וחז"ל מלמדים אותנו שהגישה הזו, דרך החיים הזו, נוגעת לכל אחד ואחד מאיתנו. "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" אומרת המשנה (אבות ב, יב) - והיא מדברת לכולנו.

והנה, הרמב"ם מביא את דברי המשנה, וכותב שיש כאן אמירה מדהים. כאשר אנחנו לומדים את המשנה, אנחנו לא רואים שום דבר יוצא דופן. בוודאי שצריך לעשות הכל לשם שמים - למה לא? אבל הרמב"ם **מתפעל** מדברי המשנה! הוא מתרגש מהאמירה הזו, כי המילים הללו הן הלב של החיים שלנו. כי פירושו של דבר הוא שאפשר לחיות את החיים - את חיי השגרה הרגילים - כעובדי ה'. באפשרותנו לנסות, ככל שביכולתנו, שכל פעולה גשמית שאנחנו עושים, תיעשה כמה שיותר לשם שמים.

1. עי' שמונה פרקים פרק ה' ומורה נבוכים ג, נא.

אתה באמת לא אמיתי עם עצמך. אבל אתה מחנך את עצמך, וכעבור זמן מה הרעיון יתחיל להתיישב על ליבך. אז אל תגלה לאף אחד את הסוד הזה. זה בינך לבין הקב"ה: "ריבוננו של עולם, אני עושה את זה בשבילך. הנני אוכל כדי להבריא את הגוף כדי שאוכל לעבוד את ה' - אני אוכל כעת כדי שיהיה לי כח ועוצמה לעבוד את ה'" (עי' שו"ע או"ח סי' רלא). מי שיעשה זאת, הוא כבר גבוה ומרומם יותר מכולם.

האין זו טרגדיה - להיכנס ליום הדין כשמעולם לא חשבת על כך שאתה אוכל לשם שמים?! שאף פעם לא ישנת לשם שמים? אף פעם לא עבדת במשרד לשם שמים?

והטרגדיה העוד יותר גדולה היא שזה לא עולה פרוטה, ולא כרוך בזה שום מאמץ גופני. "כי קרוב אליך הדבר מאד" - זה כל כך קרוב, "בפיף" עם הפה לבד, "ובלבבך" - עם הלב, השכל, "לעשתו". ובגלל שדרך התשובה הזו היא כל כך קלה, הרי שהאחריות המוטלת על האדם לעשות כך היא בלתי נתפסת.

שבוע רביעי - לפחד

חובת היראה

וכעת אנחנו מגיעים לשבוע הרביעי, השבוע האחרון לפני ראש השנה. זאת אומרת שיום הדין קרב ובא, כך שהגיע הזמן להתחיל לפחד - ללמוד יראת שמים.

אמנם אני מודע לעובדה שכיום הרבנים לא רוצים לדבר מדי הרבה על יראה מה' - הכל זה רק אהבה ושמחה, ואין ממה לירא - אבל פה אנחנו אוהבים לומר את האמת, והאמת היא שיש מצוה מן התורה ללמוד לפחד מה' בכל עת.

זו לא סתם מצוה, זוהי פסגת ההצלחה! למי שזוכר - כאשר רצה הקב"ה לשבח את אברהם אבינו לאחר שעמד בהצלחה בניסיון העשירי שה' הציב בפניו, ניסיון העקידה - מה אמר עליו הקב"ה? איזה תואר הוא נתן לו? הוא אמר: "עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יִרְאֶה אֱלֹקִים אֶתָּה" (בראשית כב, יב). יראת שמים - זהו ההישג החשוב ביותר שיש.

אז איך אפשר לחיות את החיים בלי לפחד מה'? אז אוהבים אידישקייט - טוב מאוד. אוהבים את המצוות ומתלהבים מהם - מצוין. אולי אפילו אוהבים ללמוד תורה - הכל טוב ויפה. אבל איפה היראה? מה עם לפחד מאלוהים?

רוצה לגדל דור של עובדי ה'". כמובן שהוא אינו יכול לשותף את כלתו בתחושות אלו, כי היא תרגיש שזה גוזל ממנה חלק מהקשר ביניהם, אבל זוהי האמת, וזה מה ששניהם צריכים לחשוב. וזה מה שהם יכולים וצריכים לחשוב כל הזמן, גם שנים רבות לאחר החתונה. זה הופך את ימי השגרה של הנישואין, לעבודת ה' במדרגות נשגבות ביותר.

מדוע שכל ילד שנולד וגדל בתוך המשפחה לא ישקף כוונות אציליות? המשפחה הרי תגדל באופן טבעי - מדובר באנשים ירא שמים, שיגדלו משפחות גדולות. אבל למה שגידול המשפחה יתפתח מאליו, בטעות? זו הרי טרגדיה! אני לא מדבר כעת על מספר הילדים - הם יוולדו בכל מקרה, אבל מדוע שהריונם, לידתם וגידולם יהיה כמו של תינוקות נכרים?

הרי גם הגוים עובדים; בכל העולם כולו אנשים עובדים וחיים ומפרנסים את ילדיהם ומחתנים אותם. האיטלקים גם כן רוצים נחת מהילדים, וכך גם הפורטו-ריקנים. אבל כשהיודים משתוקקים לנחת מהילדים לא מתוך מניעים אנוכיים, אלו הם כבר חיים מסוג חדש לגמרי. אמנם זה טבעי שתמצא את טובת עצמך, אבל אם תצליח להוסיף למניעים האנוכיים האלו עוד מחשבה ש"אני עושה את זה בשביל השי"ת", זו התשובה הגדולה ביותר שתוכל לעשות.

אכילה נכונה

הנושא הזה הוא כל כך חשוב, וראוי היה לנו להמשיך ולדבר עליו במשך שעות, תוך מתן דוגמאות כיצד ליישם אותו. כי כל חלקי החיים משתנים בעקבות כך; כל פעולה ועיסוק הופכים למעשה אצילי. אפילו אכילה הופכת לתשובה. לדוגמה, אם אכלתם משהו לפני שבאתם לשמוע את השיחה, פירושו של דבר הוא שאכלתם כדי להתקרב עוד קצת לה'.

לא חשבתם על זה? זה בסדר, כי אני בטוח שאתם תאכלו שוב. היום, כשתחזרו הביתה, אם עוד לא אכלתם ואתם עומדים לאכול ארוחת ערב, כשאתם מתיישבים על יד השולחן, יהיה זה רעיון לא רע לא לסמוך רק על המחשבות, אלא אף לומר בפה: "הנני אוכל כדי להבריא את הגוף כדי שאוכל לעבוד את ה'".

לא כדאי שאשתך תשמע, כי היא עלולה לטעון שאתה לא אמיתי עם עצמך. "חיים!" היא תאמר, "את מי אתה מרמה? אתה אוכל כי יש לך תאבון גדול". והיא צודקת,

מי שחושב שזה לא נוגע אליו, הקב"ה אומר: "מה זאת אומרת?! אני אומר לך שזה נוגע אליך, ואתה אומר שזה לא?! אני מבזבז את המשאבים שלי בגללך! אני הורג את האנשים הללו כדי שאתה תלמד מהם, ואתה אומר שזה לא נוגע אליך?!" זו תביעה גדולה עלינו: "תראו מה שאני עושה! מעשה ידי טובעים בים, אני הורג בני אדם, אנשים בעלי משפחות, ואתם מבזבזים את ההזדמנות שאני מעניק לכם?! אתם לא מנצלים את זה כדי לפחד ממני יותר ויותר?!"

"אילו הייתי שם..."

זאת אומרת שאם אתם קוראים שיש בצורת בהודו ואנשים מתים מרעב, זה אמור לגרום לכם להיות יותר יראי שמים! "אוי, אילו הייתי שם, איזה נורא זה היה! ואם ה' ירצה בכך, חלילה, הוא יכול לגרום לזה לקרות גם כאן, בניו יורק". אל תחשבו שזה לא יכול לקרות! זו הסיבה שהם מתים, כדי לגרום לנו לפחד מגבורת ה'.

זהו פסוק שכל אחד מכיר: "הַיִּסְר גִּוִּים הָלֹא יוֹכִיחַ" - אם הקב"ה שולח יסורים על הגוים, האם הוא לא מראה לנו משהו? "הַמְלִיךְ אֶתְּךָ דָּעַת" - הוא מלמד אותנו דעת, מלמד אותנו לפחד (תהילים צד, י).

לקב"ה יש את התוכניות והחשבונות שלו, וכל מה שהוא עושה לאומות העולם נעשה במשפט, אבל עיקר כוונתו היא ללמד אותנו איך לירא ממנו. ולכן, בכל פעם שאנחנו שומעים אודות אירוע שאירע בעולם, אל לנו לומר: "זה בכלל לא קשור אלי. זה מעניין, אבל מה זה נוגע אלי?" כי זה קשור אליך מאוד.

לא להתחמק

דוגמא נוספת - מטוס של חברת "פן אם" התרסק על 300 נוסעיו אל תוך האוקיינוס השקט. מה אומר הכסיל? "נו טוב, על פי רוב מטוסים לא מתרסקים, אז אני לא צריך לחשוב על הנושא". או: "בין כה וכה אני אף פעם לא טס. אני נוסע באוטובוסים ורכבות, לא במטוסים". ואם הוא שומע על תאונת אוטובוס? "אה, זה קרה באיזו שכונה מרוחקת. אני אף פעם לא מבקר שם". אין סוף לתירוצים שאפשר להמציא כדי להתחמק מההזדמנות ללמוד.

אך זוהי טעות איומה. אתה לא מנצל את ההתרסקות הזאת. הטרגדיה הזו אירעה עבורך, כדי להזכיר לך ללמוד יראת ה'. אין איש יודע מתי תפגע בו מידת הדין ח"ו. אדם אורז מזוודה, כולו עליז ושמח לקראת הטיול שהוא עומד לצאת אליו, והוא אינו יודע שהוא הולך לקראת הוצאתו להורג. ולכן, עלינו להיות מוכנים תמיד עם יראת ה' עלינו.

ללמוד לפחד מה' תמיד זו מצוה מן התורה, וחייב גדול מאוד שמוטל עלינו. לא רק יראת כבוד - אלא יראה **אמיתית, לפחד** באמת מה'. לפחד ממה שעלול לקרות חס ושלום; לפחד ממה שה' עלול לעשות, ממה שהוא עלול לגזור עלינו בשנה הקרובה או בשנים הבאות.

כמה שיותר, יותר טוב

ולכן אין ספק שלפחות פעם אחת לפני ראש השנה, אנחנו יכולים קצת לנסות להפוך ליראי שמים. זהו חלק חשוב ביותר של התשובה - ללמוד ולחנך את עצמנו לחיות תמיד עם יראת שמים בליבנו. לכל אחד צריך להיות לכל הפחות קצת יראה מה' כאשר הוא עומד לפני הדין הגדול, ולכן גם אם הכל הולך חלק, גם אם אנחנו נוהגים כשורה ומקיימים את כל התורה כולה, עדיין מוטל עלינו להכניס יראת שמים לליבנו.

אכן, לומר את המילים "לפחד מה'" ותו לא - אין לכך הרבה משמעות. אנחנו מחפשים דרך שהיא "קְרֹב אֵלַיך" - משהו שנוכל לתפוס בידינו ולהפוך לחלק מחיינו; משהו שנוכל לעשות מבלי להוסיף עוד התחייבויות, ושכל זאת יחשב תשובה גדולה.

הבה ניקח אם כן מספר דוגמאות, שכדאי לנו לעשות בהם כמה שיותר שימוש במהלך השבוע שלפני ראש השנה. כמובן שברגע שתתרגלו לזה, תוכלו להמשיך עם זה הלאה גם לשנה הבאה - למה לא? הרי כמה שיותר יראת ה' זה יותר טוב. אז הבה נתחיל.

חדשות מרואנדה

נניח שאתם קוראים עיתון; כמובן שלקרא עיתון זה בזבז זמן, אבל לפעמים אתם עוברים על יד פח אשפה ומרימים עיתון, ורואים שבמדינת רואנדה, שזה איפה שהוא באפריקה, אלפי ילדים מתים מרעב ומחלות. אלפי אלפים! והם עסוקים כל הזמן בלהילחם אחד עם השני. אנשים רבים נהרגו על ידי שבטים מקומיים שביקשו לשלוט עליהם.

ובכן, אז מה? את מי זה מעניין? מי בכלל חושב על דברים כאלה? אז אי שם באפריקה השבטים הורגים אחד את השני - מה זה נוגע אלי? התשובה היא, שזה נוגע אליך ביותר! מאיפה אני יודע? זה גמרא ביבמות (סג, א): "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל", ופירש רש"י: "ליראם, כדי שיחזרו בתשובה". זו אחת הסיבות המרכזיות שדברים מתרחשים בעולם הזה.

רעיון טוב לומר ככה. ואם עוברים על יד בית הלוויות, צריך לומר: "ברוך ה', איזה תענוג זה להיות בחוץ". אבל בזמן צריך לנצל את ההזדמנות הזו כדי לחשוב: "עלי לפחד מה".

כשאתה עובר על יד מרכז רפואי ואתה רואה את השלטים עם רשימת המומחים שמקבלים במרפאה - יש שם מומחה למחלות בשרירי הלסת; ידעת בכלל שיש צורך במומחה לזה? כן, כשמשנהו מסתבך בשרירי הלסת, החולה חווה יסורי תופת, והוא זקוק למומחה בתחום.

יש מומחים במחלות מעיים ומומחים במחלות לב. יש שם רשימה ארוכה, וכדאי לקרוא את כולה, כדי לקבל מזה יראת שמים.

להישאר בחוץ

חישובו על כל המחלות שמהן אנשים סובלים; יש שם במרפאה הרבה לקוחות - אכן כן! כשעוברים על יד בית החולים, בנוסף לתפילה שאתם נושאים עבור כל חולי ישראל שמאושפזים שם, אל תשכחו לקנות עוד יראת שמים. גם אותו חולה ששוכב כעת בבית החולים, פעם התהלך בחוץ כאחד האדם, בלי לחשוב שהוא יכנס לשם אי פעם. אז תפחד!

ואם אכן תתחיל לנצל את בית החולים כדי ללמוד יראת שמים, ותמשיך לעשות כן, לא תצטרך להיכנס לשם. תוכל להישאר בחוץ, כי אתה לומד את הלקחים לפני שהם פוגעים קרוב לבית.

זו הדרך הטובה ביותר לסיים את האלול, עם יראת שמים. "רֵאשִׁית חֶקְמָה יִרְאַת ה'" (תהילים קיא, י) - זהו הענין הראשון, הענין המובהר ביותר, לקחת איתנו לשנה החדשה. אתה רוצה חיים? אתה רוצה בריאות? אתה רוצה שהשנה הבאה עלינו לטובה תהיה מלאה באושר, הצלחה ובריאות איתנה? אז תפחד מה!

סוף דבר

תוכנית מעשית וברורה

וכאן אנחנו חוזרים לדברי הפסוק: "כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֶנְכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם" - מצות התשובה, "לֹא בְשִׁמְיִם הוּא" - לא צריך לעלות לשמים כדי להגיע לזה. זה לא כל כך קשה. "וְלֹא מֵעֵבֶר לָיִם הוּא" - לא צריך לנסוע לארץ ישראל, לבקר בכותל המערבי, כדי לחזור בתשובה. לא צריך ללכת לשום מקום. זה נמצא ממש כאן. אגה? זה

לחשוב בכל עת: "מי יודע מה עלול לקרות לי בגלל העבירות שלי?"

לקב"ה יש דרכים להוציא לפועל את העונשים שהוא פוסק. יש תאונות דרכים ל"ע! אדם חוצה את הכביש, ורכבים מגיעים מכל עבר. פתאום רכב מגיח מעבר לפינה, והוא נוסע מהר מדי מכדי לעצור. אין דרך למנוע את התאונה. מאוחר מדי. צריך לפחד!

אז השבוע, כשאתם הולכים ברחוב, אמרו: "ריבוננו של עולם! אנא עזור לי לחזור הביתה בשלום! אני מפחד. אני מבטיח שכשאגיע הביתה, לא אדבר אל אשתי כפי שדיברתי אליה היום בבוקר. אני לא אתחצף לאמא שלי כפי שעשיתי אמש. מכאן והלאה אהיה ילד טוב".

מחלות עם תכלית

כי הדברים האלה קורים באופן פתאומי, והם קורים כל הזמן. בכל יום יש תאונות שמתרחשות בבתים. ולכן צריך ללמוד לפחד מה - לא לחיות ביראה מפני מה שעלול לקרות, אלא **לחיות ביראת מה'**, שיכול לעשות כל דבר.

האם איננו שומעים חדשות לבקרים אודות אנשים שחלו במחלות קשות ל"ע? רש"י (פסחים נא, א) מסביר שהתכלית של המחלות היא להכניע את ליבנו, על מנת שנחזור בתשובה. פתאום אחד התאים בגוף האדם מתחיל להשתולל. אף אחד אינו יכול להיות בטוח שדבר כזה לא יקרה אצלו ח"ו. מחלות צריכות לגרום לנו לפחד מה'.

לא רק מחלות אצלנו חלילה, אלא אף מחלות אצל אחרים. מכל עבר אנחנו רואים אנשים שחולים בכל מיני מחלות, מחלות שהם מעולם לא ציפו שיחלו בהן. יכול להיות נער צעיר בן ארבע עשרה, בריא לחלוטין, שמתכוון לחיות חיים ארוכים ומאושרים, ופתאום הוא סובל מכאב מסוים בצוואר, והוא נלקח לבית החולים, שם מגלים שהוא חולה בלוקמיה ר"ל. לוקמיה! "אי אי אי!" הוא אומר. "מדוע זה קרה לי?"

כששומעים סיפור כזה, צריכים לפחד! מדוע זה לא קרה לך חלילה? זו מחשבה מפחידה, מחשבה של מוות, והיא צריכה לגרום לך לפחד מה'. "לִפְנֵי יוֹכָדָעוּ כָּל יוֹרְדֵי עֶפְרָיִם" (תהילים כב, ל). כל אחד יודע שיום אחד הוא ימות ויקבר, ולכן אנחנו צריכים לפחד מה'. אימת המוות צריכה לגרום לכולם לפחד.

רשימה של יראת שמים

כשאתם עוברים על יד בית קברות, אל תגידו רק "ברוך ה' שאני נמצא בצד הזה של הגדר". למרות שזה דוקא

תשובה:

אני רוצה להסביר לכם משהו. בימי קדם - וקדם פירושו לפני מאה שנה - כשבירכו את ראש חודש אלול, אנשים רעדו. כן, כן, ברגע שהזכירו את אלול, רעדו. וזאת משום שבאותם ימים יהודים חיו עם אמונה. צריך לדעת שהיום, למרות שיש לנו יהודים אדוקים ביותר, אבל אנחנו ספוגים באפיקורסות של העולם שבחוץ. כל כך הרבה אנשים, יהודים שומרי תורה ומצוות, הם למעשה אפיקורסים, מתחת לפני השטח ממש.

הראש שלנו מלא באווירה שנושבת מהרחוב, וצריך לעמול קשה כדי להילחם בהשפעה הזו. צריך לעבוד על זה קשה. פעם, לפני מאה שנה, יהודים לא באו במגע משמעותי עם הגויים. הם אמנם עשו איתם עסקים, קנו מהם ומכרו להם, אבל נראה לכם שהם קראו ספרות של הגויים? בשום פנים ואופן לא.

אבל כאן אנחנו ניצבים בפני גזירה, כי הילדים שלנו חייבים לקרוא ספרים באנגלית בבתי הספר, וצריך לדעת שספרים באנגלית, גם אם הם לא מלאים בכפירה, הם עדיין ספרים של גויים, וגם הספרות הטובה ביותר של הגויים היא בעלת השפעה מזיקה. הם נכנסים לתוך הראש של ילדינו, וגם אל הראשים שלנו.

לכן אנחנו מבקשים מהשי"ת: "ריבונו של עולם, קבצנו והצילנו מן הגויים" - עזור לנו להשתחרר מהם. אנחנו רוצים להתקבץ שוב יחד, ולחיות כפי שיהודים צריכים לחיות, ללא כל השפעה זרה.

אז מה השאלה כאן בכלל?! ברור שאנחנו רחוקים מאוד מהאופן שבו היו ניגשים אבותינו אל חודש אלול, כי אנחנו רחוקים מאוד מהאמונה. כמו שאמר פעם המשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל, לפני כשמונים שנה. הוא אמר: "איננו מסוגלים להבין את גדלותן של הסבתא רבה שלנו". לא הסבא רבה; הסבתא רבה! היתה להם כזו יראת שמים, שאפילו רבי ירוחם בעצמו לא זכה להרגיש. ההשפעה של העולם שבחוץ החלה לחלחל פנימה. זה היה תהליך הדרגתי, אבל זה התחיל לחדור פנימה. וכך הבית היהודי החל להרקיב.

ולמרות שכיום יש תנועה גדולה של חזרה בתשובה ב"ה, עלינו לעשות פעולה גדולה של תשובה פנימית. כדי ליצור ראש המעוצב על פי התורה נדרשת עבודה; צריך להשקיע ולהשתנות! עלינו לעבוד קשה כדי לזכות לחלק מאותה גדלות שהיתה לסבתא רבה ולסבא רבה שלנו. הרחוב היהודי היה ממש ספוג ביראת שמים. אין לנו בכלל מושג איך זה היה ללכת ברחוב יהודי.

נמצא בתוכך. "כִּי קָרֹב אֵלַי הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִי וּבִלְבָבִי לַעֲשׂוֹתוֹ".

כל מה שצריך לעשות זה להחליט שאנחנו מוכנים לעבוד את ה' בדרכים אלו. לא נדרשים מאיתנו מאמצים עילאיים, וגם לא הוצאות כבדות או מסירות נפש.

אבל כן צריך שיהיו לפחות כמה עניינים מסוימים שעליהם נעבוד. זה חייב להיות "דבר שיש בו ממש" - תוכנית ברורה, שניתן לממש אותה בידים.

תפסת מועט - תפסת

מי שאומר אמירה כללית: "בשנה הקרובה אני אהיה טוב" - אמנם זה עדיף מכלום, אבל זה לא עדיף בהרבה. דיבורים כלליים כמעט ואינם שווים דבר, כי "תפסת מרובה לא תפסת" - מי שמנסה לתפוס מדי הרבה בבת אחת, בסוף הוא לא יתפוס כלום. לעומת זאת, מי שמגדיר דבר ברור, או אז הוא יוכל להוציא את תוכניותיו אל הפועל. "תפסת מועט תפסת" - מי שתופס קצת בכל פעם, יצליח לשמור על זה.

אבל "תפסת" פירושו **שתופסים** את זה. אווזים במעט הזה בצורה איתנה. ועל זה אנחנו מדברים היום - ארבע דרכים לקיים "שְׁבוּ אֶל ה'" שאותם נוכל לתפוס ביד, ולא להרפות את אחיזתנו. ומי שיקח את הרעיונות ששמע כאן ויתחיל לבצע אותם, זוהי התשובה שאותה רוצה השי"ת יותר מכל. זה נקרא לשוב אל ה'.

וגם אם יש עוד הרבה דברים שהייתם צריכים לעשות ואתם עדיין לא עושים, אבל לפחות יש מספר דברים שאותם אתם כן עושים. ה' יראה שאתם צועדים בכיוון הנכון. ומי שצועד בכיוון הנכון, אזי "הבא ליטרהר מסייעין אותו" (מנחות כט, ב). אתם תזכו לסייעתא דשמיא לעשות עוד ועוד, ותחיו עוד שנים רבות בשמחה ובהצלחה בעבודת הבורא.

שאלה:

מדוע בישיבות באירופה, ואפילו אצל בעלי הבתים, היתה קיימת באלול תחושה אמיתית של אימת הדין, בעוד שכאן באמריקה אנחנו לא מוצאים שקיימת תחושה כזאת? האם האידישקייט שלנו פחותה מכפי שהיה באירופה?

שיעורי רבי אבא - בבא בתרא פרקים: חזקת הבתים, יש נוחלין

אור חדש בעולם התורה, ויומא טבא לרבנן, לר"מים ומגידי השיעורים, ולבני התורה מבקשי דעת בהבנת עומק התורה.

לראשונה יוצא לאור הכרך הראשון מהשיעורים היומיים על הדף, של גדול המעמיקים בדור האחרון, הגאון העצום מרן רבי אבא ברמן זצלה"ה, ראש ישיבת "עיון התלמוד", אשר פותח שער לאור חדש של בהירות ההבנה בעומק הפשט, ומגלה רבדים חדשים בעומק ההבנה מתוך דברי הגמ' והראשונים עצמם, ובלי ספק יהיה ספר יסוד לכל עמלי תורה המבקשים להעמיק ביתר הבנה.

כח עיונו והעמקתו הנפלאה נודע בשערים, כי גילה עולמות חדשים בעומק הבנת התורה, ועם כל העמקות שבסברא ודקות ההגדרה לא נתעמעמה הבהירות, ואדרבה ככל שהעמיק לגלות מטמוני ארץ, היה הכל יותר בהיר ונהיר בבהירות נפלאה, עד כי האיר הסתומות ופיענח הנעלמות וחשף מעמקי סתרי הסוגיות בהבנת עומק הסברא והכל היו מרגישים כי נפתחו לפניו שערי אורה בנוגה אור יקרות והדברים היו מזהירים כזוהר הרקיע.

מדרכו היה להעמיק בכל כח גאונו והכבירה לתכלית לזו נשמת הסוגיא, וממילא הפרטים היו מתיישבים על מכונם, ובכל סוגיא וסוגיא מיד בראשית הדברים, היה פונה אל עומק שורש העניין, ואחר אשר הואר יסוד הסוגיא, ממילא הכל היה מתחוויר מאליו בבהירות נפלאה.

חידוש מיוחד ישנו בשיעורים היומיים, שבכוונו הגדול אינו מניח דבר קטן וגדול ועומד על כל הערה בפשט, תוך כדי שאינו מניח לשום הערה להיות הערה בעלמא, אלא בונה מתוכה יסודות עמוקים, ובכך גם מורה דרך ללומד איך להוציא את עומק הלומדות מתוך הסוגיא עצמה.

יש בנותן ענין לציין כי השיעורים הם על כל פרק חזקת הבתים מהחל ועד כלה ממש, וגם בסוגיות שבדרך כלל אינם נלמדות בעיון בהיכלי הישיבות, סולל בהם דרך ונתיבה להעמיק ולגלות בהם צפונות חדשות בכל עוצם העיון.

הספר יוצא לאור על ידי הועד להוצאת שיעורי רבינו ראש הישיבה, בראשות נכדו ותלמידו המובהק הגאון רבי בנימין ירוחם אורנשטיין שליט"א, לאחר עמל ויגיעה של שנים רבות, מתוך כתביו של רבינו ראש הישיבה זצלה"ה, ובתוספת הסברה ביתר הרחבה וביאור הענינים מתוך הקלטות השיעורים, והדברים ערוכים בבהירות נפלאה ובדקדוק עצום כמסירתן כפי שיצאו מפיו של ראש הישיבה.

קובע ברכה לעצמו הוא מפתח הענינים המפורט המופיע בסיום הספר, בו מופיעים למעלה ממאה ארבעים ערכים יסודיים בכל מרחבי הש"ס. מאחר ודרכו של ראש הישיבה היה לחצוב מתוך עומק הסוגיות הנחות יסודיות אשר בעצמותם אינם רק חידושים במקומם, אלא פותחים שערי אורה בסוגיות רבות, תוך כדי שהוא מכריח כל הנחה וכל יסוד והגדרה בראיות רבות ומוכרחות מכל מרחבי הש"ס, עד שהדברים מכריחים את עצמם, כך שבמפתח זה ישנה תועלת נפלאה להורות גם את צמאונם של אלו שאינם עוסקים כעת במסכת בבא בתרא.

בכרך זה יוצאים לאור השיעורים על הפרקים "חזקת הבתים" ו"יש נוחלין" במסכת בבא בתרא. תוך כדי אשר בד בבד עמלים על עריכת השיעורים על שאר המסכתות לאור עולם להאיר לארץ ולדורים.

בספר תרלט עמודים.

הוצאה לאור והפצה: יפה נוף

נהורא בבי מדרשא

הופיע ויצא לאור עולם

ספר

זאת ליעקב

עמ"ס בבא קמא פרקים א' ב' ז' שני כרכים

מאת

רבינו מעתיק השמועה

ראש הישיבה

מתן רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצלה"ה

ניתן להשיג בחנויות המובחרות

ובטל 052.7665915 / 050.4111275

ספר מצהלות חתנים

הלכות חופה וקידושין

אוצר בלום המקיף את כל ענייני הנישואין, החל מכתיבת התנאים, תקופת האירוסין, הקידושין, הנישואין, שבע ברכות, וכלה בשבעת ימי המשתה. המחבר אסף ודלה את ההלכות והמנהגים בעניינים אלו מכל רחבי הש"ס והפוסקים עד לפוסקי הדור האחרון, ותמצת באופן בהיר את שורשי הנידון, דעות הפוסקים וטעמיהם, כולל הקדמות קצרות לפני ההלכות באופן ברור ובהיר במיוחד. הספר כולל בין היתר את דיני ומנהגי הקידושין והחופה, שאלות המצוות בענייני העדים והכתובה, דיני השבע ברכות ופנים חדשות, איסור מלאכה בשבעת ימי המשתה, האיסור לילך יחידי בימים אלו, דינים השייכים לזיווג שני ועוד נושאים רבים.

מאות שאלות מצוות ונידונים חדשים

- * כיצד ינהג אדם המקפיד לא לברך ברמקול, וכבודו לברך בחופה שאר המכובדים ברכו ברמקול.
- * האם מותר לכבד בכרכה אדם מבוגר שאין עשרה ששומעים את הברכה.
- * מהו המנהג הראוי בשתיית כוס השבע ברכות בסוף החופה.
- * האם מותר לטעום מהמאכלים ב"בר" כשהחתן נמצא בחדר היחוד, ואין לו זמן להמתין עד שייצא וישמחו.
- * האם מלצר יכול להיחשב לפנים חדשות, וכיצד ינהג אדם שכיבדוהו לברך כשבעל השמחה הסתמך על מלצר.
- * מהי העצה שיהיה מותר לעזוב באמצע החתונה מבלי להמתין עד השבע ברכות.
- * האם מותר לחתן לכתוב בשבעת ימי המשתה, ומה דינו בשאר מלאכות.
- * האם חתן וכלה יכולים לילך יחד בלא שומר זכר האם חתן יכול לבקש מאביו שיהיה לו שומר.
- * חתן השוהה בביתו ב"נ אך לא מתפלל עם הקהל, האם פוטר מתחנון.

לפתח שערי אורה

ספר שיעורי רבי אבא - בבא בתרא
חזקת הבתים, יש נוהלין

הכרך הראשון מהשיעורים
היומיים על הדף
של גדול המעמיקים בדור
האחרון הגאון העצום מרן
רבי **אבא ברמן** זצלה"ה
ראש ישיבת עיון התלמוד
פותח שער לאור חדש של
בהירות ההבנה בעומק
הפשט.
ומגלה רבדים חדשים
בעומק ההבנה מתוך דברי
הגמ' והראשונים עצמם.

יוצא לאור אחר עמל זיגעה של
שנים, ערוך בבהירות נפלאה
ובדקדוק עצום כמסירתן

אומנות לימוד העיון

יו"ל על ידי מכון 'יסודות העיון' – אומנות לימוד העיון מתוך בהירות והנאה

מהו הסוד - כיצד לחוש סיפוק ב'לימוד העיון'?

ככל הנראה, גם אתה כלומד בעיון עלו כך פעמים רבות תחושות אלו, גם אם אצלך היו אלו פעמים מועטות ולעיתים רחוקות, באופן מלא או חלקי, אך מסתבר שגם כך עלתה השאלה המרכזית: מה זה לימוד העיון, ואיך עושים את זה נכון?.. ואתה מאחל לעצמך 'הלואי שיקום מישהו שיעשה סדר ובהירות בסוגיא המעורפלת הזו הנקראת 'לימוד-העיון'.

בואו נתבונן, איך באמת איבדנו את הסיפוק בלימוד העיון?
בכדי להבין מהו הגורם המרכזי בחוסר הסיפוק בלימוד שלנו, צריכים אנו לבחון את כל החלקים המרכיבים את לימוד העיון, לדוגמא 'בהירות ותודות ההבנה' - כאשר מורגלים להבין 'בערך', והדברים לא באמת מיושבים על הלב, אי אפשר להגיע לסיפוק מלימוד כזה, וק"ו להנות ממנו. ולעיתים רבות התסכול מגיע מחוסר ידיעה מה עושים בסדר עיון - למדנו את הגמרא והראשונים, נו, מה עכשיו? איך מתקדמים? איך נכנסים לעומק? איך מייצרים שאלות ומהלכים? וכאשר לא ברור לנו מה עושים, הסדר כולו נמרח ללא התקדמות ממשית. האמת זה תלוי הרבה באומנות הלימוד, עד כמה אתה 'אומן' בלחשוב ולהבין, כיצד לנתח ולפרק סוגיא, כיצד להגדיר נכון דברים, עד כמה הנך שייך לעולם ההיגיון והסברא, וכו' וכו'. ככל שיש לך יותר כלי חשיבה נכונים ומדויקים, אתה יוצא יותר ברור מכל סוגיא, 'מבין' היטב, ולא מתפתה לנוסחאות ומריחות, וממילא אתה גם מתמלא בסיפוק והנאה.

מרכיבים רבים יש להצלחה בלימוד העיון, אך בגיליון זה, מפאת קוצר מקום, ניגע בדבר אחד, שהוא בעצם המרכיב הראשון שיקבע עבורך האם ואיך יהיה לך סיפוק בלימוד העיון.

בכדי להגיע לתחושת סיפוק בלימוד העיון, דבר ראשון, אתה חייב לעצור לרגע ולשאול את עצמך:

'מהי המטרה האישית שלי, שאני רוצה להשיג מלימוד העיון?'
מבלי להשים לב, רובינו עוסקים בסוגיות העיון מבלי לחשוב בכלל לאן אני רוצה להגיע? עם מה אני רוצה לצאת? מה חשוב לי להוציא מהסוגיא? ואף יותר מזה, כדאי להרחיב מעט את המבט, ולשאול את עצמנו: מה אנחנו שואפים מעצמינו לטווח הרחוק, כיצד ניראה בעוד 10 שנים קדימה?

איך אנו נראה, ואיך הלימוד שלנו. איזו סוג תוצרת אנחנו מצפים שתהיה לנו: האם שליטה ב'רייד' של כל הסוגיא, כשכל מהלכי הראשונים והאחרונים לפנינו. האם לשלוט ב'עומק הפשט' בכל דף גמרא. האם יהיו בידינו הגדרות ברורות של דיני התורה. הבנת ההיגיון הפנימי בכל דין. ואולי בכלל עיינו נשואות ליצירת ה'חידושי תורה' שלנו, או מעמד תורני מובהק, והעמדת תלמידים, וכו' וכו'. ללא ספק, לכל אחד יש את חלקו בתורה, עם סגנון ייחודי אליו הוא מתחבר, הגורם לו סיפוק והצלחה.

אחת ההנאות הגדולות שיכולים לפרגן לעצמם חובשי בית המדרש, זה לימוד איכותי בעיון. לצלול לעומק הסוגיא, לארכה ולרובה...

אך יחד עם לימוד עיון מהנה, נוכחת ללא ספק תחושה מתסכלת הנפוצה אצל הלומדים, והיא הרגשה של 'מריחת זמן'...

תחושה שכזו יכולה לתפוס אותנו דווקא אחרי כמה שעות מעמיקות בליבון ופלפול, ובעת ויכוח סוער על סברא דקה, כשלפתע אנו מגלים כי עבר זמן רב, ואז נפער בתוכנו מעין תחושת ריקנות, של 'מה כבר הספקתי בסדר?!' 'אולי איני יודע כיצד לומדים, ומדוע רק לי זה קורה..'

ואילו היה זה באופן חד פעמי, נחתא, אך כמה קשה שבתחושה זו אנו פוגשים כמעט מידי סדר-עיון, דבר יום ביומו.

וכאן עלינו לעצור לרגע ולהתבונן: האם כך צריך להיראות 'סדר עיון'? האם לימוד שאמור למלאות אותנו באושר נצחי, הוא הגורם לנו למבוכה ומועקה?..

התחושה הזאת מתעצמת כאשר הכולל כולו מתקדם לעבר סוגיא חדשה, ואנו מביטים לליבנו פנימה ושואלים 'האם אכן "סיימנו" את הסוגיא הקודמת, שכבר עלינו לעבור לסוגיא הבאה?', 'האם יש לנו ממנה משהו?'

אך מה נעשה, הכולל כולו מתקדם, ואנו בעל כרחינו 'נגררים' לסוגיא הבאה עם תחושת החמצה וחוסר חשק...

וכך בכל סיום סוגיא עולה שוב ההרגשה ש'עדיין לא סיימתי', ומשהו בפנים לא נותן לך לעבור לסוגיא הבאה, וגם לבסוף כשתעבור סוגיא, זה יהיה עם תחושת החמצה, ותקווה גדולה שאולי הי פעם תשוב אליה, ללבן אותה שוב..

אברך חשוב ביטא זאת בצנינות כואבת: אני אף פעם לא מסיים באמת סוגיא, ואני עובר לסוגיא הבאה כאשר נמאס לי לדוש בסוגיא הקודמת...
כואב ומתסכל!

ללא ספק, בעת הלימוד עצמו אנו חשים הנאה רבה והתעלות גדולה, אנו מלבנים סברות, מקשים קושיות מתרצים תירוצים, אך בעת האסיף די בכמה מבטים חטופים לאחור, בכדי להבין את המצב לאשורו. איזה קול פנימי לוחש לנו - 'מה נשאר לך ביד? כמה ברור לך הסוגיות שלמדתי?' ואז אנו חשים את אותה תחושה לא נעימה, המעידה על זה שאולי אנו לא בכיוון הנכון..

תחושת הריקנות הנוראה, מלווה אותנו בשקט, וכיון שעזי חפצינו לשבת באהלה של תורה אנו משתדלים להתעלם ממנה ולהרחיקה מעינינו ככל האפשר. אך עמוק בפנים היא מוכרסמת כל חלקה טובה, מורידה לנו את הערך העצמי, כאשר אנו מגלים שאנו לא מסוגלים 'לסחור' בסוגיות שלמדנו, לשאת ולתת בהם לאחר שכבר קצת 'צאנו' מהם.

נו, שאלת השאלות... מה עושים?

להאזנה להדרכה חייג עכשיו:
02-580-1-580 שלוחה 5

הסוד - כיצד לייצר
'חידושי תורה' מקוריים?

4-1 טעויות בכתיבת חידושי תורה

אם לא נדע לשים את האצבע על הנקודה, לעולם לא נוכל להשיג אותה.

אלו נושאים קריטיים, להצלחה שלנו בלימוד העיון בהנאה ובשמחה.

נו, באמת, איך נוכל לדעת מהי המטרה שעלי להשיג בכדי לחוש סיפוק והנאה?

הרה"ג ר' אברהם מלוביצקי שליט"א מחלק בשיעור המבוא את לומדי העיון ל-4 סוגים, כל אחד מהסוגים נמשך ונהנה מצורת עיון ייחודית משלו, וישנם גם כאלו המרכיבים 2 סגנונות יחד, כאשר האחד מהם דומיננטי יותר והשני נגרר אחריו.

במכוון אנו לא מאריכים כעת, גם מקוצר היריעה, וגם מהסיבה שפעמים רבות הדבר מצריך דיוק רב, המומלץ דרך התייעצות אישית עם הרב בתיבת 'שאלות ותשובות'.

אך נעניק לך כעת כמה עצות זהב, שיעזרו לך למקד את עצמך ואת שאיפותיך, 'מבדק אישי' בשיטת 'עשה זאת בעצמך'.

א. מבחן ההצלחה. נסה להיזכר בסוגיות שלמדת בעבר, בהם חווית חווית הצלחה, ויצאת עם תחושת סיפוק. לאחר שמצאת, כעת תנסה לחקור מעט מה היה שם, מה עשית שם שונה, על מה שמת דגש בליבון הסוגיא, כיצד הייתה תהליך הלמידה שלך.

ואולי היו לך כמה סוגיות שכאלו, נסה נא למצוא את המשותף ביניהם, מה פעלת בהם שונה שהביא אותך לתחושת סיפוק.

המחקר הקטן הזה אולי ידרוש ממך מעט זמן ומאמץ, אך מי כמוך יודע שבשביל להצליח באמת - חייבים להשקיע, ולאחר שתגיע לאותם הבנות, הם יהיו עבורך אוצר יקר ערך, ותוכל מעתה לכוון לשם בצורה מודעת, ולשכפל את ההצלחה בכל סוגיא שתלמד.

ב. מבחן הערצה. הסתכל נא סביבך, אל הדמויות שאתה מעריץ, מי מאותם הלומדים שאתה נהנה לדבר איתם בלימוד. כעת תבדוק מה מייחד אותם, מהי צורת הלימוד המאפיינת אותם. נסה ככל האפשר לתרגם זאת לדברים ברורים ומוגדרים, שיוכלו לשמש עבורך כסימני דרך, בדרך להצלחה האישית שלך.

ג. מבחן הרגש. שאלות רבות צפות ועולת בבית מדרש במהלך לימודי הסוגיא, כעת תבדוק מה הם השאלות ש'תופסות' ומטרידות אותך, ואיזה מהם שאינן מדברות אליך ומרגשות אותך. נסה ככל האפשר למצוא משותף ביניהם, והסק מכך מסקנות ברורות בנוגע לסגנון הלימוד האישי שלך, דרכו תוכל לפעול באופן יוזם בכל סוגיא שתלמד.

עדיין כמעט ולא נגענו בשורשי העניינים, ודיברנו מקצת דמקצת על כלים אמיתיים המקרבים אל

'לחדש חידושי תורה', שמא יש להתרחק מ'לחדש' כדי שלא לסטות ח"ו מן האמת, איך אפשר להגיע ל'חידושים מקוריים', מה הן 4 הטעויות בכתובת חידושי תורה, ואיך להפוך להיות 'בעל מחדש' מוצלח.

ההדרכה הזו מהווה מעין הצצה קלה למתרחש בקורס המלא, ובתובנות העוצמתיות שתקבל שם תוכל להשתמש הלכה למעשה מיד עם סיום ההדרכה.

הגישה חנים למשך 72 שעות בלבד, לאחמ"כ הגישה תיחסם והיא תהיה אך ורק בתשלום.

ובנוסף תקבל בסיום ההדרכה הזדמנות מיוחדת ונדירה, להצטרף לתוכנית המלאה 'יסודות העיון' שכבר הביאה מאות סיפורי הצלחה מופלאים, עם המלצות חמות ומרגשות, בהנחה מיוחדת לרגל תחילת הזמן החדש (עם אחריות מלאה לשביעות רצון). הפרטים המלאים יינתנו בסוף ההדרכה.

בכדי ש'הזמן' הקרוב שלך יראה אחרת.

זה עבורך, ועבור הלימוד האיכותי שלך.

אל תחמיץ את ההזדמנות!

חייג עכשיו 02-580-1-580 שלוחה 5

ההצלחה. אך ישנם נושאים רבים הצריכים לימוד עבור כל "מעין", למשל מהו הדרך להבין טוב 'פשוט' בדברי הגמרא והראשונים, איך 'להגדיר' נכון את דיני התורה, אומנות הניתוח וההפשטה, עולם ההיגיון והסברה, היכולת להכריע בחקירות וספיקות, כיצד לחדש חידושי תורה אמיתיים וישרים. ועוד ועוד.

בהחלט, הסיפוק בלימוד העיון הוא נושא רחב התלוי במרכיבים רבים, בקורס "יסודות העיון" המלא, הרב מלוביצקי נותן את כל הכלים הנדרשים עבור 'מעין מצליח', בלתי אפשרי להקיף בכמה שורות קורס שלם, שבו עובדים תהליך מרתק במיוחד, במשך כמעט חצי שנה, יד ביד צעד אחר צעד, עם כלים ופרקטיקה ליישום מייד עד לתוצאות מופלאות בס"ד.

כפי שהזכרנו כבר, אחד היסודות החשובים בלימוד העיון זה לחדש 'חידושי תורה', כעת לקראת הזמן החדש העומד בפתחנו, פתחנו גישה ללומדים החשובים חנים ללא תשלום להדרכה טלפונית חדשה ומרתקת העוסקת בנושא רב ערך זה, בה תוכל לשמוע היכן נמצא אתה בתוך עולם מופלא זה של חידושי התורה, והאם יש בכלל ענין

חנינו

בס"ד

לרגל תחילת הזמן
הדרכה טלפונית חדשה ומרתקת
מבית "יסודות העיון" ללא תשלום!

הסוד - כיצד לייצר
'חידושי תורה' מקוריים?

4-1 טעויות בכתובת חידושי תורה

♦ ♦ מאת הרה"ג ר' אברהם מלוביצקי שליט"א מחבר קורס "יסודות העיון" ♦ ♦

הדרכת חובה לכל עמל בתורה, השואף לייצר חידושי תורה עמוקים ומקוריים, אך מתקשה לעשות זאת בצורה יזומה.
בהדרכה תלמד מה הן התכונות הנדרשות כדי להצליח לחדש בלימוד, ומה הדרך לחדש חידושי עמוקים וישרים, מבלי לסטות מאמתה של תורה.

הגישה להדרכה זמינה חנים 72- שעות בלבד -
לאחמ"כ הגישה תיחסם אך ורק בתשלום!

להאזנה להדרכה חייג עכשיו:
שלוחה 5 **02-580-1-580**

בהדרכה תלמד:

1. מה הדרך הייחודית המאפיינת את ה'בעל מחדש'?

2. מה הם הרעיונות העצומים שיש למי שמתרגל לחדש באופן קבוע?

3. איך לדעת את 'הכתובה' ליצירת חידושים ולבנית תורה?

4. מה הן הטעויות העוכות בכתובת חידושי תורה?

5. איך ליזום חידושים בלי להמתין שהן יפלו לנו כמו 'פיתקא מן שמיא'...

בסיום ההדרכה יינתן הדמסת מיוחדת להצטרף לקורס המלא 'יסודות העיון' - תהליך מקיף ויסודי, המעניק ללומד את כל הכלים הנדרשים כדי להיות 'מעין מצליח' מתוך בחירה והטאה. וכבר הביא מאות סיפורי הצלחה מופלאים בס"ד.

כל הפרטים על המבצע המיוחד לרגל תחילת הזמן - בסוף ההדרכה

לפרטים על הקורס המלא 'יסודות העיון', ולערויות בוגרים < חייג עכשיו!
שלוחה **02-580-1-580**

♦ פרטים אודות התוכנית המלאה 'יסודות העיון' חייג 02-580-1-580 שלוחה 1 ♦

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 183 | פר' שופטים תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

רבנו הגדול מרן הגר"ד לנדז שליט"א

במחנה בני תורה 'ברכת מרדכי' ביישוב שעלבים שהוקם ע"י מרן ראש הישיבה הגר"מ אזרחי זצוק"ל, שם נשא דברים במעמד מיוחד בפני מאות המשתתפים ולאחרי"כ נערך מעמד מרגש בו נשא ונתן בריתאחא דאורייתא יחד עם הבחורים במקום שהגיעו מיישובות תיכוניות במשך שעה ארוכה, כאשר בסיום פרצו הבחורים בשירה כשורבנו עומד ומפזז בכל עוז בשמחת התורה.

בביקור במעונו של כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א

בליבון עומק הסוגיות עם הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז שליט"א ראש ישיבת ארחות תורה

חתונת בת הנגיד הר"ד דוב בער זיסקינד שליט"א - ט"ו באב תשפ"ד בהשתתפות מרנן ראשי הישיבות שליט"א (מימין לשמאל) הגר"ש"ב סודוצקין שליט"א ר"י עטרת שלמה, מרן הגאון רבי ירוחם אולשין שליט"א ראש ישיבת לייקווד, הגאון רבי צבי וייספיש שליט"א ר"י הר"ן, הגאון רבי אהרן שפירא שליט"א ראש ישיבת רבינו משה שמואל.

רבה הראשי של דוסייה הרב בעדל לאזאר בבית רבינו הגדול הגר"ד לנדז שליט"א

כינוס מדרן ורבנן במעונו של רבינו הגדול מדרן ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן שליט"א

עבוד "איגוד הכוללים דאירופה" צילום: שוקי לדר

מעמד מיוחד התקיים במעונו של רבינו הגדול מדרן ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן בהשתתפות מדרן ורבנן גדולי ישראל וראשי הישיבות לחיזוק וביצור "איגוד הכוללים דאירופה" שע"י ישיבת בית מדרש גבוה - לייקווד בהשתתפות רבינו הגדול מדרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש, זקן חברי מועצת גדולי התורה בארה"ב ראש הישיבה מדרן הגר"א פלדמן, הגה"צ רבי שמועון גלאי, אב"ד מרכז בני ברק הגר"א דינר וראשי ישיבת קדיש מלך הגר"ש קנייבסקי. גדולי ישראל נשאו דברים נלהבים לחיזוק מפעל "איגוד הכוללים דאירופה". במעמד הובא מכתב ברכתו של ראש ישיבת לייקווד הגר"מ קוטלר, שהוקרא על ידי אחיו יו"ד איגוד הכוללים בארה"ב ובאירופה הרה"ג ר' אהרן קוטלר. את המעמד הנחה הרה"ג ר' יעקב ישראל קעניג חבר הנהלת "איגוד הכוללים"

מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

המשגיח דישיבת אור ישראל הגר"פ גולדווסר
מתברר מדברו מרן ראש הישיבה שליט"א

ב'קווי ד' יחליפו כח' בשווייץ

מרן ראש הישיבה הגר"י אזרחי שליט"א

בקעמפ שע"י ישיבת מיר

עם מרן הגר"ש שטיינמן בפתיחת מחנה 'בני תורה' ברכת מורכבי
על שמו של אחיו מרן ראש הישיבה הגר"מ אזרחי זצוק"ל

בשמות הברית לנכד מרן ראש ישיבת מיר
הגר"י פינקל שליט"א

שמוחת השבע ברכות לנכד משגיח ישיבת סלבודקא הגה"צ רבי יעקב יונגד בן לבנו הגר"מ יונגד מדבני ישיבת עטרת שלמה באלעד

רב שיח עם מרן הגר"ש גלאי והגר"מ כהן מדאשי ישיבת נתיב הדעת
שע"י איגוד בני הישיבות שע"י חנוכי הישיבות שיכון ה' צלום: י. בוש

מרן ראש ישיבת מיר הגאון הגדול רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א
במעונו של מרן פוסק הדוד הגר"מ שטרנבוך שליט"א

תלמידי הישיבה הגדולה 'באיאן' בימי בין הזמנים בפלפולא וריתחא
דאורייתא במעונו של מרן הגאון דבי חיים פיינשטיין שליט"א

הגאון דבי נחום לכה מראשי ישיבת ארחות תורה ובית מותיהו
בתפילה בכותל המערבי

מרן ראש הישיבה הגר"א סאלים שליט"א בסנדקאות בעיר בית שמש לבן של בוגר
הישיבה, המוהל ראש מוסדות אור החיים הגאון הגדול דבי ראובן אלבז שליט"א

מרן הגר"מ גדיינמן בביקור נדיר בקעמפ שע"י ארגון 'רפואה וחיים'

הגר"מ הכהן קפלן שליט"א ד"מ בישיבות "משכן העדות" ו"תפארת יעקב" בירושלים זמח"ס "פסיק דיש"א" בתורת מרן רשכבה"ג הגר"ש אלישיב
זצוק"ל, מתברך אצל מרנן ורבנן פוסקי הדור הגר"י זילברשטיין והגר"מ שטרנבוך שליט"א לרגל הוצאתו לאור חיבורו "לשיח באמרתך" צילום ו.ת.

שמחת האירוסין לנכדת הגר"א ארלנגר ד"י "נחלת שלמה" בת לחתנו הגר"ש קונצקי מרבני ישיבת נחלת שלמה
עם נכד הגר"מ המני"ק זצ"ל משגיח ישיבת יד אהרן בן לחתנו הרב גוט מרבני ישיבת מאור התלמוד

פתיחת ישיבת בין הזמנים ע"י האיגוד בקהילת אופקים בדרשתו של הרב טוביה פולק שליט"א

מעמד לחיים לדגל הוצאת הספר החדש "זאת ליעקב" עמ"ס בבא קמא בבית הגאון ר' חיים מדרכי אהבנד שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה בהשתתפות יורדי ותרמידיו של בעל הזאת ליעקב זצ"ל הגאון רבי חיים מדרכי אהבנד, הגאון רבי יחיאל פישחוק, הגאון רבי אהרן ורדמן, הגאון רבי אלעזר הוכנברג, הגאון רבי אברהם עמר ועוד

שמוחת החתונה לבת נאמן ביתו של מרן שד התורה הגד"ח קניבסקי זצוק"ל הרה"ג רבי יצחק אהב ציון שליט"א ראש דשת הכוללים "דרך אמונה" עם ההתקן ר' אליהו מלכא הי"ו מביחרי ישיבת "משכנות התורה" במהלך השמחה הושק הספר החדש "תוספתא דתרגום" על תרגום יונתן בן עוזיאל לנביאים ראשונים מהעתקת כת"ק של מרן שד התורה זצוק"ל. צילום: ש.פ.ה

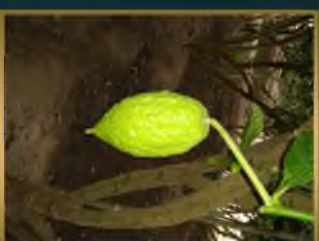

מרן רה"י הגד"ח פוברסקי שליט"א בשתיית לחיים בבית מקורבו הרה"ג רבי יצחק אהב ציון שליט"א ראש דשת הכוללים "דרך אמונה" לדגל שמחת הש"ב לבתו. צילום: ש.פ.ה

מרן פוסה"ד הגד"י זילברשטיין בלחיים בבית נכדו הר"ד חיים מלין לדגל הוצאת הספר החדש לשוב בשדה

סיור נדיד בפרדסי האתרונים המזכירים "בעצצ'יקט" שבמדינת ג'תן ללאות את שטחי הגידול בתי המיין, הארזות, הקמיק וצור

בגס חיזוק ודוממתנו שע"י איחוד בני הישיבות לבני הישיבות
הגרמ"ה הירש שליט"א בהשתתפות מרן ראש הישיבה ו

ת לקראת זמן אלול בדאשות רבינו הגדול מרן ראש הישיבה
הגר"ד כהן שליט"א והגאון הצדיק הגר"ש גלאי שליט"א

”בנאות דשא

תיעוד נרחב ורשמי קודש מימי ההתעלות והנופש של ועידת בני הישיבות בכרם ביבנה, בהשתתפות מאות בני ישיבות מכל עוק
קוק, רבי שמועון גלאן, רבי אליעזר יהודה פנקל, רבי חזקיהו מישקובסקי, רבי בונים שרייבר, רבי חיים פרץ ברמן, ר
גפן, הרב יחזק

בצל הדועים"

לם הישיבות, בראשות הגאונים הגדולים: רבי צבי דרבקין, רבי דוד כהן, רבי יצחק אזורי, רבי אריה לוי, רבי אברהם יצחק
בי דניאל ארנפרונד, רבי איתמר גרבוז, רבי דניאל וולפסון, רבי אברהם משה זיסקינד, רבי יהודה עמית, רבי רפאל
אל אברמוב

1700-50-66-22

**יגדו ואשא נסכלה נלגאישו טעגל 'טוואגל ונ
'ילוט לועלל סעווא טליטה שחם לא לילא סילגל טוואגל**

“
שולא אכיל
ליל

לאלהי ילי עושה עצמי מוכן לקבל

טאמערן יאמערן אונטן יאמערן

הַיְּהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵאֱמַן אֶת הַיָּם וְהַיָּם
אֶת הַיָּבֵשׁ וְהַיָּבֵשׁ אֶת הַיָּם

ՄԱՍԻՆԵՐ | ԱՇԽԱՏԱՅԻՆ | ՀԱՄԱԿԱՐԳԱԿԱՆ